

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS

Saulius Matulis

**ATEITININKŲ ORGANIZACIJOS
IDEOLOGIJOS UGDOMOJI KRYPTIS
LIETUVOJE XX AMŽIUJE – XXI AMŽIAUS
PRADŽIOJE**

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, edukologija (07S)

Šiauliai, 2008

Disertacija rengta 2003-2007 m. Šiaulių universitete.

Mokslinis vadovas

Prof. habil. dr. **Vytautas Gudonis** (Rusijos pedagoginių ir socialinių mokslų akademijos akademikas bei Niujorko mokslo akademijos narys, Šiaulių universitetas, socialiniai mokslai, psichologija – 06 S, edukologija – 07 S).

Moksliniai konsultantai:

Prof. habil. dr. **Ona Tijūnėlienė** (Klaipėdos universitetas, socialiniai mokslai, edukologija - 07S),

Prof. dr. **Gintautas Mažeikis** (Šiaulių universitetas, humanitariniai mokslai, filosofija - 01 H).

TURINYS

Įvadas	7
I. ATEITININKŲ SAJŪDŽIO IŠTAKOS IR UGDOMOSIOS IDEOLOGIJS PRADMENYS (1910-1918)	17
1.1. Ateitininkijos fenomenas – kaip lietuvių tautos pažiūrų išraiška	18
1.2. Pirmosios ateitininkų programos „Trys pamatiniai klausimai“ edukacinė kryptis	23
1.3. Ateitininkų ideologijos sklaida okupuotoje Lietuvoje (1911-1918)	29
II. IDEOLOGINĖS PROGRAMOS EDUKACINĖS KRYPTIES STIPRINIMAS (1918-1940)	34
2.1. Naujų gyvenimo aplinkybių sąlygoti visa atnaujinančios ateitininkų veiklos integralūs projektai	34
2.1.1. Antrosios ateitininkų programos nužymėti jos narių ugdymo(-si) ir visuomenę atnaujinančios veiklos uždaviniai	35
2.1.2. Esminiai ateitininkų organizacijos, kaip ugdymo(-si) institucijos, bruožai	39
2.1.3. Organizacijos edukacinės veiklos principai ir narių pareigos	45
2.2. Ateitininkų organizacijos struktūros reorganizacija ir atnaujinta ugdomoji ideologija	52
2.3. Edukacinė Ateitininkų federacijos vadovybės veikla ateitininkų ugdymo/si pilnatvei užtikrinti	58
2.3.1. Naują organizacijos struktūrą ir atnaujintą ugdomąją ideologiją aiškinantys dokumentai	58
2.3.2. Tautiškumo principo aktualizavimo prasmė	64
2.3.3. Ateitininkų ideologijos įgyvendinimo praktikoje vertinamasis aspektas	70
2.4. Ateitininkija sunkėjančiomis edukacinės veiklos aplinkybėmis trečiajame jos gyvavimo dešimtmetyje	79
2.4.1. Idealusis ateitininko asmenybės modelis	80
2.4.2. Naujų visuomenę atnaujančių edukacinių akcijų iniciatyvos	88
III. LIETUVOJE ATKURTOS ATEITININKŲ ORGANIZACIJOS UGDOMOSIOS IDEOLOGIJS TĘSTINUMAS (1989-2007)	96
3.1. Atsikūrusios organizacijos edukacinės veiklos kryptys XX a. 10 dešimtmetyje	96
3.2. Edukacinė ateitininkų misija XXI a. pradžioje	107
3.3. Tradicinių ugdomosios ideologijos principų gyvybingumas XXI amžiuje	119

IV. ATEITININKŲ SANTYKIO SU UGDOMĄJA IDEOLOGIJA RAIŠKOS EMPIRINIO TYRIMO METODOLOGIJA IR METODIKA BEI REZULTATAI	126
4.1. Tyrimo pirmojo etapo pagrindimas	126
4.1.1. Tyrimo organizavimo logika ir metodologijos pagrindimas	126
4.1.2. Tyrimo imtis ir respondentų charakteristika	127
4.2. Tyrimo antrojo etapo pagrindimas	129
4.2.1. Tyrimo organizavimo logika ir metodologinis pagrindimas	129
4.2.2. Respondentų charakteristika	130
4.3. Tyrimo pirmojo etapo rezultatai	131
4.3.1. Eilinių ateitininkijos narių santykis su ugdomąja ideologija ir narių pasirengimo ją įgyvendinti vertinimas	131
4.3.1.1. Ateitininko, kaip visuomeniškos asmenybės, savybių vertinimas	131
4.3.1.2. Ateitininkų požiūris į katalikiškumo būklę Lietuvoje ugdomųjų veiksmų aspektu	148
4.3.1.3. Katalikiško ateitininkų požiūrio į šeimą liudijimas	163
4.3.1.4. Tautiškumo principo vertės pripažinimas	167
4.3.1.5. Pasiryžimas ugdytis, kad taptų inteligentais	173
4.4. Tyrimo antrojo etapo rezultatai	176
4.4.1. Ateitininkų organizacijos būklė šiandieninėje Lietuvoje	176
4.4.2. Ateitininko asmenybės savybės, būtinos vykdant pašaukimo misiją	179
4.4.3. Ateitininkų indėlis į taikos ir santarvės stiprinimą	181
4.4.4. Katalikiškumo principo įgyvendinimo praktinės problemos	183
4.4.5. Mirties idėjų sklaidos Lietuvoje intensyvumas	187
4.4.6. Ateitininkų organizacijos dėmesys tautinio tapatumo išlaikymui	190
4.4.7. Ateitininkų organizacijos perspektyvos Lietuvoje	192
Išvados	196
Literatūra	203
Priedai	213

Lentelių sąrašas

<i>1 lentelė. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal lytį</i>	128
<i>2 lentelė. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal amžių</i>	128
<i>3 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietovę</i>	129
<i>4 lentelė. Ateitininko savybių vertinimas</i>	132
<i>5 lentelė. Kataliko savybių vertinimas</i>	133
<i>6 lentelė. Kataliko atsakomybė už pasaulio žmonių bendruomenės santarvę ir taiką tarp tautų</i>	142
<i>7 lentelė. Moralinių normų ir tikėjimo Dievu reikšmė siekiant taikos ir santarvės</i>	143
<i>8 lentelė. Elgesio, paremto Dievo paveikslu žemėje, įtaka siekiant taikos ir santarvės</i>	143
<i>9 lentelė. Žmogus siekdamas taikos ir santarvės pasaulyje turi remtis tik moralinėmis normomis</i>	144
<i>10 lentelė. Religinio abejingumo ir pragmatizmo įtaka siekiant taikos ir santarvės pasaulyje</i>	145
<i>11 lentelė. Koreliaciniai ryšiai tarp taikos siekių</i>	146
<i>12 lentelė. Patriotizmo reikšmė visuomeniškumui stiprėti</i>	147
<i>13 lentelė. Religijos praradimo reikšmė esamai katalikiškumo situacijai Lietuvoje.</i>	148
<i>14 lentelė. Sekuliarizacijos įtaka esamai katalikiškumo būklei Lietuvoje</i> ...	149
<i>15 lentelė. Ateizmo įtaka dabartinei katalikiškumo būklei Lietuvoje</i> ...	150
<i>16 lentelė. Sektų įtaka katalikiškumo būklei Lietuvoje</i>	151
<i>17 lentelė. Lietuvos visuomenei būdingas tikėjimas</i>	152
<i>18 lentelė. Lietuvos visuomenės pasirengimas tikėjimo išbandymams</i>	153
<i>19 lentelė. Mirties kultūros stiprėjimas Lietuvoje</i>	154
<i>20 lentelė. Kataliko savybių vertinimas</i>	155
<i>21 lentelė. Dvasios tėvų poreikis ateitininkų kuopose</i>	156
<i>22 lentelė. Ateitininkų dvasios tėvas yra meilės pasauliui skelbėjas</i> ...	157
<i>23 lentelė. Ateitininkų dvasios tėvas yra išauklėtas Šventąja Dvasia</i> ..	158
<i>24 lentelė. Ateitininkų dvasios tėvas - atleidimo ir susitaikymo simbolis</i> ...	159
<i>25 lentelė. Ateitininkų dvasios tėvas yra didžiadvasis</i>	160
<i>26 lentelė. Ateitininkų dvasios tėvas tarnauja broliams – dalinasi Lietuvos džiaugsmams ir vargais</i>	161
<i>27 lentelė. Ateitininkų dvasios tėvas yra išsiugdęs kritišką nusistatymą</i>	162
<i>28 lentelė. Šeimos sampratos vertinimas</i>	163
<i>29 lentelė. Šeimos kaip pirmosios Bažnyčios funkcijų vertinimas</i>	164

30 lentelė. Katalikiškų šeimų reikšmė visuomenės atnaujinime	165
31 lentelė. Katalikiškų šeimų veiklos formos atnaujinant visuomenę ...	166
32 lentelė. Ateitininkų vaidmuo įgyvendinant šeimyniškumo principą ..	167
33 lentelė. Brolybės užtikrinimas apmąstant pilietinės visuomenės santykius	168
34 lentelė. Brolybės užtikrinimas siekiant nesupriešinti tikėjimo brolių.....	169
35 lentelė. Brolybės užtikrinimas nesupriešinant tautų tautiniais simboliais	170
36 lentelė. Brolybės užtikrinimas vienijantis su kitomis tautomis	171
37 lentelė. Brolybės užtikrinimas atleidžiant skriaudas ir pažemintimus	172
38 lentelė. Tautos klestėjimo sąlygos	173
39 lentelė. Intelligentiškumo principo keliami reikalavimai	174
40 lentelė. Ateitininkų intelligentiškumo saviugda	175

Paveikslų sąrašas

1 paveikslas. Respondentų pasiskirstymas pagal statusą organizacijoje.....	127
2 paveikslas. Ekspertinės apklausos dalyviai	131
3 paveikslas. Sąžiningumo vertinimas	134
4 paveikslas. Nuoširdumo vertinimas	135
5 paveikslas. Kilniadvasiško vertinimas	135
6 paveikslas. Dvasinės pusiausvyros vertinimas	136
7 paveikslas. Tarnavimo dvasios vertinimas	136
8 paveikslas. Atsakingumo vertinimas	137
9 paveikslas. Teisingumo vertinimas	137
10 paveikslas. Pagarbos vertinimas	138
11 paveikslas. Pasitikėjimo vertinimas	138
12 paveikslas. Garbingumo vertinimas	139
13 paveikslas. Darbštumo vertinimas	139
14 paveikslas. Tvarkingumo vertinimas	140
15 paveikslas. Santūrumo vertinimas	140
16 paveikslas. Atvirumo vertinimas	141
17 paveikslas. Renginių poreikio patenkinimas	175
18 paveikslas. Šių dienų ateitininko asmenybės modelis	195

IVADAS

Temos aktualumas. Lietuva įžengė į sparčios kaitos, kupiną naujų iššūkių amžių, kuris kelia naujus reikalavimus asmeniui ir visuomenei. Į tuos iššūkius turi padėti atsakyti švietimas, ugdymas.

Didžiausias iššūkis – *laisvė*. Tai iki šiol neatsakytas iššūkis. Lietuvių tauta atmetė prievartinę, asmens laisvę pamynusią tvarką, bet dabartinę gyvenimo sanklodos kaitą lydi moralinės, ekonominės, socialinės krizės (Aramavičiūtė, 2004, p. 28-30). *Globalizacija* – esminis iššūkis tautos savivokai ir egzistencijai apskritai. Bendras pasaulio ūkis, jį lydinti unifikuota vartotojiška kultūra turi stiprią, tautines kultūras naikinančią galią. Jai pasipriešinti galima ne užsidarant esamose tautos kultūros formose, bet nuolat kuriant šiuolaikinę tautos tapatybę, ginant krašto kultūrinį ir ekonominį savarankiškumą, plėtojant tarptautinei konkurencijai būtinas asmens galias, stiprinant santykį su kultūrine ir pilietine Lietuvos tradicija – Lietuva gali likti savimi per kultūrą. *Informacijos sproginimas* sukelia naujos kokybės atvirą konkurencinę aplinką, kurioje žinios, informacinė kompetencija, asmens kultūrinės bei politinės kompetencijos suteikia pagrindinį pranašumą. Pagaliau – sparti kaita lenkia kultūrinę visuomenės brandą ir kelia grėsmę įprastam gyvenimo pastovumui. Tradicinių institucijų – šeimos, mokyklos, Bažnyčios - perduodamos nekintamos tiesos ir vertybės dabar nuolat tikrovėje išmėginamos. Taigi asmeniui reikia nuolat mokytis, įgyti socialinių ir profesinių kompetencijų. Stiprėja visuomenės išsiskaidymas turtiniu atžvilgiu. Skurdas lemia menką išsilavinimą, o menkas išsilavinimas didina skurdą, silpnėja pilietinis solidarumas ir bendradarbiavimas, žmogiškoji atjauta (Valstybinės švietimo strateginės nuostatos 2003-2012 m., p. 21-26).

Taigi šiandien švietimui tenka ypatingas uždavinys – mokyti jaunimą, suaugusiuosius ne tik kritiškai vertinti valstybės gyvenimą, bet ir jame konstruktyviai dalyvauti, puoselėti pilietines, religines vertybes, veiklų patriotizmą, stiprinti ir plėsti asmens galias ir daryti įtaką viešajam visuomenės gyvenimui. Šiandien aktualu, kad kiekvienas jaunas žmogus atsakingai ruoštųsi gyvenimui, kurtų savo vertybių sistemą, taptų doras, atsakingas, tarnautų visuomenei (Švietimo įstatymas, 2000, 3 str.1).

Žmogus gyvenimui rengiamas realizuojant bendrojo lavinimo turinį, kurio gairės buvo apibrėžtos jau „Bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiose programose“ (1997 m.). Ugdymo turinys tiesiogiai siejamas su asmens ir visuomenės gyvenimui būtinomis vertybinėmis nuostatomis, gebėjimais ir kompetencijomis: ugdyti savigarbą ir pagarbą kitam žmogui, pasitikėjimą savimi, tautos ir krašto kultūros tradicijai,

pasitikėjimą demokratijos principais, toleranciją, solidarumą, pagarbą gyvybei, gamtinei aplinkai, nusiteikimą saugoti ir puoselėti. Ugdymo turinio paskirtis ugdyti žmogų, gebantį nuolat mokytis, kritiškai mąstyti, spręsti problemas, būti atviram naujoms idėjoms, naujai patirčiai, būti iniciatyviam, dirbti savarankiškai ir kartu su visais, laikytis moralės principų (Ten pat, p. 7- 48).

Šiandien Lietuvoje plėtojama iki sovietinės okupacijos tvirtus pamatus turėjusi visybinio ugdymo teorija, kurioje filosofškai pagrįstai derama vieta tenka religiniam ugdymui (Jovaiša. Edukologijos įvadas, 2002, p. 126). Tikėtina, kad diegiant į praktiką integralaus ugdymo principus, jaunosioms kartoms bus sudarytos galimybės susikurti visavertės vertybių sistemas.

„Valstybinėse švietimo strateginėse nuostatose 2003-2012 m.“ apibrėžiama, jog per pirmąjį XXI a. dešimtmetį bus išplėtotas formalus, neformalus ir informavusis švietimo sąveika, kad vis didesnio dėmesio sulaukia neformalus ugdymas. Jį remia valstybė ir savivaldybės, nes formalus, neformalus ir informavusis švietimas vienas kitą papildo. Taigi natūraliai valstybės lygiu didelė reikšmė teikiama organizacijų, susivienijimų ugdomajai veiklai. Todėl ypatingą prasmę įgauna ir ugdomąsias tradicijas turinčios ateitininkų organizacijos veikla.

1910 m. įkurta Ateitininkų federacija tarpukario Lietuvoje išaugo į stiprią visuomeninę – kultūrinę srovę. Jai priklausė plačiai žinomos asmenybės: rašytojas V. Mykolaitis-Putinas, poetai B. Brazdžionis, K. Bradūnas, filosofai S. Šalkauskis, A. Maceina, J. Girnius, istorikas Z. Ivinskis, visuomenės veikėjai P. Dovydaitis, J. Ambrazevičius-Brazaitis, A. Damušis ir daugelis kitų.

Šalies istorijoje ateitininkai buvo ir išlieka laiko patikrinta bendruomenė, krikščioniškosios moralės tiesas derinanti su modernia šiandiena. Ateitininkai savo veikla svariai prisideda siekiant jaunuomenės auklėjimo krikščioniškųjų tiesų, laisvės ir žmogiškumo dvasia. Tokia ateitininkų skiepijama vertybių sistema bei pastangos ją įkūnyti konkrečia veikla neginčijamai laikytinos žmogiškumo sėkla, sėjama jaunose sielose ir teikianti šviesesnės bei teisingesnės ateities viltį (V. Adamkus, Ateitininkų XII konf. medžiaga, 1999 m. liepos 24 d.).

Buvęs Pasaulio lietuvių bendruomenės pirmininkas B. Nainys pažymėjo, jog lietuvių tautos gyvenime ateitininkija ilgą laiką vaidino lemiamą vaidmenį, narsiai kovodama už tautos išlikimą, valstybės nepriklausomybę. Iškentėjusi žiauriausią okupaciją, atsilaukusi prieš šimteriopai stipresnius okupantus, nepalūžusi nei dvasiškai, nei fiziškai, giliai religinga krikščioniška siela, tauri tautiška dvasia, šiandien ji būtina

„kaip pirminė tautos ir valstybės vadovė“ ir tą pareigą turi suvokti, niekada jos neatsisakyti. Tauta yra Lietuvos valstybės pagrindas, jos tvirtovė, jos užuovėja. Ateitininkija – stipriausia lietuvių tautos atrama (XII konf. medžiaga, 1999 m. liepos 25-26 d.).

Atlikti empiriniai tyrimai apie jaunimo organizacijų poveikį Alytaus mieste rodo, kad moksleiviai teigiamai vertina savo dalyvavimą jaunimo organizacijų veikloje, puoselėja pasaulėžiūrą, dorinę, estetinę savybę, asmenybės savikūrą. Ypač reikšminga ateitininkų, išugdžiusių daug inteligentijos, veikla. 1942-1946 metais Alytuje veikdama pagrindyje ne tik įgyvendino katalikiškumo ir tautiškumo principus, bet ir dalį restitucijos uždavinių, subrandino laisvės kovotojus ir jų rėmėjus (Byliūtė-Aleknavičienė, 2004, p.73).

Ateitininkijos veiklos išėivijoje klausimus istoriniu aspektu savo disertacijoje išsamiai nagrinėjo I. Bučinskytė. Ji apibūdino organizacinę ir ideologinę paveldą, įgytą nepriklausomos Lietuvos laikais bei pirmosios sovietų ir nacių okupacijos metais, aptarė organizacijos raidą stovyklų laikotarpiu, rekonstravo ateitininkų organizacijos struktūrą bei raidą JAV, apžvelgė jos padėtį Vokietijoje, Prancūzijoje, Italijoje, Anglijoje, Kanadoje, Australijoje, Pietų Amerikos šalyse. I. Bučinskytė ištyrė ateitininkų poziciją aktualiais lietuvių išėivijos gyvenimo klausimais (XX a. 5 – 7 deš.), apžvelgė principų taikymą okupacijos sąlygomis.

Ateitininkų istorija atsispindi kun. S. Ylos „Ateitininkų vadove“ (jis susilaukė trijų laidų – 1960, 1983 ir 2006). Knygoje aptarta organizacijos kilmė, ideologija, organizaciniai klausimai, struktūra, veiklos kryptys, spauda, vadovavimas, charakterizuoti vadai, savyklos kryptys, simboliai (raiška), posėdžiai ir jų formos. Šiam ateitininkų dvasios vadui ir knygų autoriui dėmesį parodė A. Norvilas, 2006; G. Mikelaitis, kuris parengė knygą „Tolyn į laiką - gilyn į gelmę, 1997.

Mokslo tyrėjus domino atskirų **ateitininkijos lyderių asmenybės, veikla**. Savo tyrinėjimus pirmajam ateitininkų vadui P. Dovydaičiui paskyrė V. Alantas, 1985; P. Dogelis, 1936; Dovydaitytė – Malko, 1991; B. Aleknavičius, 1996; S. Antanaitis, 1970; J. Balčius, 1992; Z. Ivinskis, 1992; A. Kačerauskienė, 1996, 2005; A. Mažiulis, 1956; M. Paukštis, 1954; O. Tijūnėlienė, 1999; A. Vasiliauskienė, 1999, 2000; Žagrakalys, 1936. S. Šalkauskio veiklą, susijusią su ateitininkija, tyrė J. Eretas, 1960; J. Girnius, 1961; Z. Ivinskis, 1946; S. Yla, 1959; A. Maceina, 1946, 1949; K. Pakštas, 1957; A. Pauliukas, 1929; A. Šalkauskis, 1951; J. Šalkauskas, 2006; J. Šalkauskienė, 1998. Savo asmenybei ir veiklai tyrinėtojų dėmesio ir publikacijų sulaukė K. Pakštas: knygoje „Mūsų svyturiai“, 1993; red. str. „Ateityje“, 1953.

Ateitininkijos jubiliejų proga publikacijas paskelbė L. Dambriūnas, 1953; A. Diržys, 1986; Draugelis, 1960; R. Grigas, 1999; Justus, 1930; K. Pabedinskas, 1995; S. Rauckinas, 1930; S. Sužiedėlis, 1955; A. Mockus, 1950, 1960; E. Turauskas, 1930; 1999. Apie nepalaužiamą ateitininkų dvasią rašė A. Masionis, 1992; V. A. Dambrava, 2000 ir kt. **Ugdomuosius ateitininkų organizacijos aspektus** aptarė S. Bačkis, 1960; J. Girnius, 1935; A. Sabalytė, 1930; A. Šerkšnas, 1937, 1939; I. Tamošaitis, 1930, 1931a, 1931b, 1933; K. Trimakas, 2000, 2006a, 2006b, 2006c; A. Valašinas, 1930. **Jaunimo organizacijų veiklos** apžvalgiųjų tyrimų rezultatus paskelbė M. Barkauskaitė, 1992; A. Kačerauskienė, 1989, 1991a, 1991b; Kaubrys, 1989; G. Kvieskienė, 1994; A. Maceina, 1934b, 1937; R. Motuzas, 1994; K. Pabedinskas, 1995; K. Pečkus, 1993; L. Serapinas, 2005, 2006; V. Vaitiekūnas, 1955; R. Vaitonienė, 1990a, 1990b. **Politinį edukacinį ateitininkų veiklos foną** yra pateikę šie tyrėjai: V. Alantas, 1936; J. Aleksa, 1933; D. Alseika, 1935; A. Balašaitienė, 1985; V. Biržiška, 1936; J. Gaižiūnas, 1990; R. Grigas, 1995; K. Keblinskas, 1955; A. Maceina, 1934a; R. Ozolas, 1996; A. Streikus, 2002; S. Sužiedėlis, 1955; J. Švoba, 1990; E. Vidmantas, 1995.

Tačiau moksliskai ateitininkų organizacijos ideologijos raida nėra tyrinėta. Istorijos eigoje sukauptą patirtį būtų galima kūrybiškai panaudoti šiandien naujomis aplinkybėmis tobulinant edukacinę organizacijos veiklą ir asmens ugdymą joje, mokyti iš praeities pamokų, teikti mokslines rekomendacijas ugdomajai ideologijai tobulinti. Tai leidžia suformuluoti tyrimo **problema**. Ją sudarytų klausimai: 1. ***Kokios XX a. ir XXI a. pradžioje Lietuvoje veikusios ateitininkų organizacijos ideologijos ištakos lėmė edukacinę jos kryptį? Kokia ateitininkų ideologijos edukacinės krypties esmė?***

Tyrimo objektas – ateitininkų organizacijos ideologijos edukacinė kryptis.

Tyrimo tikslas – atskleisti ateitininkų organizacijos ideologijos ištakas ir edukacinę veiklos kryptį.

Remiantis apibrėžtu tikslu, suformuluoti tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti ateitininkų sąjūdžio ištakas ir pirmosios programos ugdomąją kryptį (1910-1918).
2. Aptarti ateitininkų ideologijos plėtros ir tobulinimo etapus bei tikslus (1918-1940).
3. Apibūdinti ateitininkijos vadovų organizacinės veiklos pobūdį siekiant užtikrinti ateitininkų ugdymo(si) pilnatvę (1918-1940).
4. Rekonstruoti ateitininko asmenybės modelį.

5. Išryškinti ideologijos ugdomosios krypties tęstinumą XX a. pabaigoje- XXI a. pradžioje.
6. Įvertinti ateitininkų ir jos vadovų požiūrį į ugdomosios ideologijos įgyvendinimo būklę ir galimybes.

Šiame darbe panaudoti mokslinio tyrimo metodai.

Teoriniai: mokslinės literatūros, dokumentų analizė, lyginimas, aprašymas, sintezė, abstrahavimas.

Empirinis tyrimas susidėjo iš 2 etapų:

1. Kiekybinis tyrimas. 2. Kokybinis tyrimas.

Jame taikyti šie **empiriniai tyrimo metodai:**

- **Apklausa raštu** (tyrimo instrumentas - anketa). Pirmajame tyrimo etape naudota anketa, kurią sudarė klausimai, pateikti ranginėse ir nominalinėse skalėse. Tyrimo dalyvavo 150 ateitininkų. Gauti duomenys padėjo išryškinti ateitininkų požiūrį į ateitininkų organizacijos principus ir jų vertę bei reikšmę ateitininkams ir visuomenei, edukacinei veiklai reikalingiausias asmenines savybes.
- **Interviu.** Šis metodas naudotas **antrajame tyrimo etape** (ekspertų vertinime), siekiant nustatyti pirmojo etapo tyrimo duomenų patikimumą. Remiantis ekspertų vertinimu, buvo nustatytas jų nuomonių atitikimo laipsnis tiriamais klausimais bei ekspertų išvadų objektyvumas, kurį lemia esminiai, realūs faktų ir reiškinių ryšiai.
- **Kokybinės turinio (content) analizės metodas.** Šiuo metodu naudotasi apdorojant antrojo tyrimo etapo duomenis. Naudojant turinio kokybinę analizę, išskirtos esminės kategorijos ir subkategorijos, apibūdinančios ateitininkų organizacijos principus, ateitininkų savybes. Content analizės rezultatai leido sukurti šių dienų ateitininko asmenybės modelį.
- **Modeliavimas.** Modeliavimas buvo taikomas apibendrinant ekspertinio vertinimo rezultatus ir sukuriant šiandieninio ateitininko asmenybės modelį.
- **Matematinės statistikos metodai.** Statistinė duomenų analizė (atlikta taikant SPSS 16.0 for Windows statistinių duomenų apdorojimo programą), taikyta skaičiuojant:
 - aprašomosios statistikos dydžius (dažniai, procentai, modos, minimali/maksimali įverčio reikšmė),
 - Spearman koreliacijos koeficientų skaičiavime ir jų analizėje,
 - tyrimo duomenų skirtumų patikimumui tarp tyrimo populiacijų nustatyti naudotas χ^2 (chi-kvadratu) kriterijus,

- pateikti reitingai nurodant statistiškai reikšmingus skirtumus tarp grupių (tikrinant neparаметriniais Mann – Whitney U– istorinis-aprašomasis, lyginimo, sisteminimo, dokumentų analizės).

Tyrimo metodologinį pagrindą sudaro šios nuostatos:

1. Konfesinio neotomizmo idėja, jog ryšys su Dievu yra teisingų santykių su žmonėmis kūrimo pagrindas, padedantis išlaikyti bendrystę kaip meilės ryšį su pasauliu.
2. Krikščioniškojo egzistencializmo filosofija, teigianti, kad asmuo tobulėja bendraudamas, save realizuodamas ir puoselėdamas savo individualumą (Jacopozzi, 1998).
3. Idealistinė filosofija, teigianti, jog žmogus yra dvasinės prigimties, todėl jo tikslas tapti tikru žmogumi, tobulinti savo vidinę kultūrą, atlikti žmogiškąją misiją, skleisti dvasingumą ir padėti kitiems dvasingesniems tapti.
4. Istorizmo principu, reiškiančiu, jog visų nūdienos mokslo idėjų ištakas randame praeityje. Pažįstant praeityje sukurtas teorijas, galima geriau suprasti ir prognozuoti mokslo vystymąsi, tikslingiau reaguoti į gyvenimo padiktuotas ugdymo problemas.
5. Sistemingumo principu, leidžiančiu pažinti ugdymo reiškinius kaip sistemą, nulemtą visuomenės kultūros, socialinių, ekonominių, politinių sąlygų, glaudžioje įvairių mokslo koncepcijų vienovėje.
6. Kultūros ir filosofijos teorijomis apie prigimties, kultūros ir religijos darną, integralų ryšį su visomis gyvenimo sritimis, objektyviomis jų vertybėmis, prigimtinį integracijos poreikį su Kūrėju, žmogų kaip saviraiškia asmenybę, pajėgiančią internalizuoti vertybes.

Tiriamosios problemos mokslinį naujumą ir reikšmingumą sudaro:

1. Atskleistos ateitininkų sąjūdžio ištakos ir „Pirmosios programos“ (ideologijos) edukacinė kryptis.
2. Aptarti ateitininkų ugdomosios ideologijos istorinės raidos etapai bei tikslai (1918-1940).
3. Apibūdintas ateitininkijos vadovybės edukacinės veiklos pobūdis narių ugdymosi pilnatvei užtikrinti.
4. Rekonstruotas idealusis ateitininko asmenybės modelis, kaip visų narių siekinys.
5. Išryškintas ateitininkų ideologijos edukacinės krypties tęstinumas posovietinėje Lietuvoje.

6. Moksliskai įvertinti ateitininkijos eilinių narių ir vadovybės, dvasios tėvų bei Katalikų Bažnyčios hierarchų požiūriai į ideologijos įgyvendinimą gyvenimo tikrovėje XXI a. pradžioje.

Praktinis tyrimo reikšmingumas. Empiriškai sukonstruotas ir toliau tobulinamas ateitininko asmenybės modelis gali būti naudojamas supažindinant naujus ateitininkų organizacijos narius su ateitininkų principais bei ryšiu su kitomis institucijomis. Praktiniu požiūriu reikšminga yra disertacinio tyrimo empirinė medžiaga, kuri gali būti panaudota Ateitininkų organizacijos veiklos optimizavimui.

Tyrimo rezultatų mokslinis aprobavimas vyko su tyrimo rezultatais supažindinant Ateitininkų organizacijos narius ir vadovus, dalyvaujant Studentų Ateitininkų Žiemos Akademijoje “Tiesa viena, bet ne vienintelė” (Šiauliai 2007) , Ateitininkų federacijos XV kongresas (Panevėžys 2006).

Disertacijos tema paskelbtos publikacijos:

1. Matulis, S. (2008). Ateitininkų organizacijos raida ir nūdienos problemos. *Pedagogika*, Nr. 89, p. 168-176.
2. Matulis, S. (2008). Ateitininkų organizacijos principų įgyvendinimas. *Pedagogika*, Nr. 90.

Kitos reikšmingos publikacijos disertacijos tema:

3. Matulis, S. (2006). Ateitininkų organizacijos realijos ir perspektyvos. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, Nr.4 (11), p. 62-66.
4. Matulis, S. (2005). Ateitininkų edukacinis idealas. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, Nr.3 (7), p. 59-64.
5. Šlapkauskaitė, D., Matulis, S. (2004). Visuomenės problemų sprendimo vizija Lietuvoje pagal Vakarų Europos patirtis. *Sveikatos mokslai*, T. 14, p. 73-78.

Disertacijos struktūra: disertacija susideda iš įvado, pagrindinių sąvokų sąrašo, keturių dalių, išvadų. Disertaciniai tyrimai iliustruoti 18 paveikslų, 40 lentelių. Remiamasi 202 literatūros šaltiniais. Prieduose pateikiama empirinio tyrimo anketa, ištraukos iš kongresų diskusijų.

Sąvokų žodynelis

Ideologija {ideologie} (gr. mokymas apie idėjas), atsiradusi XVIII a. pab., iš pradžių teigiama prasme vartota sąvoka. Ideologija – tai vieningų idėjų sistema, apibūdinanti kurią nors vieną pasaulėžiūrą ir pabrėžianti praktinę žmogaus gyvenimo kryptį. Tai yra idėjų mokslas arba išpažinimas, kuris atskleidžia žmogaus idealus. Ateitininkų ideologija

sukurta remiantis krikščioniška katalikiškąja ideologija (Šalkauskis, 1929a, p. 314).

Ateitininkų ideologija - tai katalikiškos krypties organizacijos, turinčios konkretų pilnutinį visuomenės gyvenimo idealą, siekiančios keisti savo narių bei lietuvių tautos gyvenimą pagal Kristaus dvasią, būdinga idėjų ir pažiūrų į pasaulį bei gyvenimą sistema, apimanti katalikiškumo, inteligentiškumo, šeimyniškumo, tautiškumo, visuomeniškumo principus.

Ateitininkų ideologijos edukacinė kryptis. Sąvokos esmę sudaro šie komponentai:

- ateitininkai turi nelygstamą idealą „Visa atnaujinti Kristuje“, pagrįstą katalikiškąja filosofija, kaip siekinį, prie kurio artindamasis žmogus tobulėja: dvasiškai, morališkai, socialumo, bendruomeniškumo ir inteligentiškumo atžvilgiais;
- vadovaujasi penkiais ugdymo/si principais, kurie sąlygoja ugdymosi šiose srityse uždavinius ir veiklos pareigas;
- ateitininkai turi idealų asmenybės modelį, kuris apima moralines savybes, ideologines nuostatas (ideologinį sąmoningumą, pasiaukojimą idealui, veiklumą, organizuotumą, bendruomeniškumą);
- visų savo narių tobulinimui taiko įvairias švietimo ir ugdymo/si formas: konferencijas, kongresus, suvažiavimus, simpoziumus, stovyklas, kuopose - diskusijas, saviugdą ir savišvietą;
- turi *visa atnaujinančius* veiklos metodus, ugdymo diferencijavimui tinkamą organizacinę struktūrą.

Edukacija – (angl. – education), švietimas, išsilavinimas, švietimas, ugdymas (B. Miniotienė, I. Žindžiuvienė, Descriptive bilingual. Glossary of educational terms Englisch-Lithuanian. Kaunas: VDU, 2006, p. 54).

Inteligentiškumas – tai tam tikram visuomenės sluoksniui, iš esmės dirbančiam protinį, daugiausia sudėtingą kūrybinį darbą, priklausančios asmenybės bruožų visuma – platus akiratis, išsilavinimas, erudicija, aukšta dvasinė ir elgesio kultūra, aukštos kokybės kūrybinės veiklos rezultatai.

Katalikiškumas - (Katholische) (gr. *katholon* - susijęs su visuma ar ją aprėpiantis), žodis, kuriuo Antikoje žymėtos *visybės*, skiriant jas nuo

dalių (taip pat lot. kalboje kaip skolinys); Ignoto Antiochiečio (mir. 115) taikytas visuotinei Bažnyčiai, skiriant ją nuo vietinių. Be paplitimo visame pasaulyje prasmės (Augustinas, mir. 430), IV a. pavartojama ir tikratikystės prasme. Susiaurintas Romos Katalikų Bažnyčios apibūdinimas imtas taikyti IV ir V a., nes vietinė Bažnyčia esanti visų kitų vietinių Bažnyčių motina ir galva. Nuo XI a. iki XX a. taip suprstas romiškumas vis labiau sutelkiamas į Popiežių, todėl konstatuojama, kad apibūdinimas *Romos Katalikų Bažnyčia* dar labiau susiaurėjo ir ėmė reikšti popiežišką Bažnyčią. Dėl susiskaldymo XVI a. (Anglija, Reformacijos Bažnyčios) ir įvairių konfesinių Bažnyčių atsiradimo *Romos Katalikų Bažnyčia* virto vienos konfesinės Bažnyčios šalia daugelio kitų pavadinimu (*H. Vorgrimler, Naujasis teologijos žodynas. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba, 2003, p. 272*).

Katalikų veikimas /pasaulietis [laie] (*laikos* - gr. priklausantis tautai) - sąvoka, nuo III a. žyminti malda bei rankų uždėjimu neišventintus Bažnyčios narius. Vatikano II Susirinkimas „priskyrė pasauliečiams per Krikštą ir Sutvirtinimą gaunamą misiją Bažnyčioje, dalyvavimą trejopoje Jėzaus Kristaus tarnyboje, <...>“, teisę steigti savo sąjungas“ (*H. Vorgrimler, Naujasis teologijos žodynas. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba, 2003, p. 406*).

Neformalus švietimas – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas. Neformalus mokymas ir auklėjimas vyksta, kai mokinys mokosi savarankiškai. Neformalus mokymas apima mokymąsi ne mokykloje, šalia formaliojo ugdymo sistemos, už formaliosios ugdymo sistemos ribų moksleivių laisvu pasirinkimu. Tai įvairūs parengiamieji kursai, nuolatinis mokymas, papildomo lavinimo institucijų veikla (*L. Jovaiša. Enciklopedinis edukologijos žodynas. Vilnius: Gimtasis žodis, 2007, p. 180*).

Šeimyniškumas - didelės bendruomenės, grupės narių gyvenimo būdas, santykiai, artimi šeimos narių santykiai, atskirų narių reikalai yra visų reikalai. Visi šios grupės žmonės yra kaip šeimos nariai, jų bendravimo stilius su kitais - svetimais žmonėmis irgi šeimyniško pobūdžio kitų žmonių reikalai šios grupės nariams – taip pat artimi ir rūpimi.

Tautiškumas – istoriškai susidariusios žmonių bendruomenės, turinčios bendrą kilmę, žemę, kalbą, istoriją, kultūrą, tikslą, narių teigiamas (stipriau ar silpniau išreikštas) santykis su šiais požymiais ir teigiama jo

raiška. Tautiškumas yra patriotizmo pagrindas. Patriotiškai auklėjant ugdoma ištikimybė Tėvynei, gimtajam kraštui, stiprinamas poreikis dalyvauti geresnio krašto žmonių gyvenimo kūrime.

Ugdymas - asmenybę kuriantis žmonių bendravimas sąveikaujant su aplinka bei žmonijos kultūros vertybėmis. Ugdymas bendriausia pedagoginė kategorija, apimanti auginimą, švietimą, mokymą, lavinimą, auklėjimą, formavimą. (*L. Jovaiša, Enciklopedinis edukologijos žodynas. Vilnius: Gimtasis žodis, 2007, p. 311*).

Visuomeniškumas. Visuomenė yra istoriškai susidariusi visuma žmonių, kuriuos jungia gamybiniai santykiai. Tad visuomeniškumas – tai stipriai išreikštas žmogaus poreikis dalyvauti visuomenės gyvenime, prisidėti prie jos kultūros kūrimo, dorovingumo ugdymo, konkreti veikla siekiant pažangos visose gyvenimo srityse.

I. ATEITININKŲ SAJŪDŽIO IŠTAKOS IR UGDOMOSIOS IDEOLOGIJOS PRADMENYS (1910-1918)

Ateitininkijos atsiradimas susijęs su ilgus šimtmečius Lietuvoje susiklosčiusia socialine, politine, ekonomine situacija, aktualėjančia tautiškumo problema. 1569-1795 m. gyvavusioje Žečpospolitoje (bendroje Lietuvos – Lenkijos valstybėje) Lietuvos bajorai ir didikai sulenkėjo (matyt, sekdami senosios Europos tradicija, kai valstybės neturėjo tautiško charakterio). Tai buvo ypatinga lietuvių tautos tragedija, nes sulenkėjusi jos diduomenė buvo ir jos šviesuomenė. Nelikus lietuviškos inteligentijos, nebuvo kam rūpintis lietuvių kultūros plėtra, saugoti gimtąją kalbą. 1795 m. Lietuvą okupavusi carinė Rusija turėjo tikslą kraštą asimiliuoti, supravoslavinti ir visiškai politiškai bei ekonomiškai pavergti. Visiško surusavimo įrankiu tapo mokykla: net tikybos mokiniai buvo verčiami mokytis iš rusiškų maldaknygių, melstis varomi į cerkves. Į Lietuvą buvo gabenamas rusiškas gaivalas: per jį vykdoma asimiliacija (Lietuvos istorija, 1989, p. 492).

Lietuvių tautinės savimonės pradus galima sieti su Vakarų Europos įvykiais. Viduramžių feodalinės valstybės turėjo ne tautinį, o luominį charakterį, tačiau jau ir tada jų visuomenės sąmonėje buvo tautinio vieningumo nuovokos. Tautų nedalomumo ir apsisprendimo teisių idėja pirmasis iškėlė vokiečių filosofas J. G. Fichte (1762-1814) (Lietuvos istorija, 1989, p. 496). Susidomėjimas liaudimi atkreipė dėmesį ir į lietuvių tautosaką, kalbą, istoriją. Svarbiausi ankstyvojo periodo šio sąjūdžio veikėjai buvo kilę iš liaudies: S. Daukantas (1793-1864), vysk. M. Valančius (1801-1875), lietuviškų kalendorių leidėjas žemaičių bajoras L. Ivinskis (1808-1818), kun. A. Tatarė (1805-1889), M. Akelaitis (1828-1853), kun. A. Strazdelis (1760-1833), vysk. A. Baranauskas (1835-1902), kun. A. Vienožindys (1841-1892) (Lietuvos istorija, 1989, p. 496).

Tautiniam sąmoningumui stiprėti didesnes galimybes atvėrė M. Valančiaus inicijuotos slaptosios mokyklos, Tilžėje spausdinamos ir slapta Lietuvoje platinamos knygos, tautinės krypties pirmojo lietuviško laikraščio „Aušra“ (1883-1886), vėliau - „Varpas“ (1889-1905) leidimas, XIX a. antrojoje pusėje iš liaudies kilusi lietuviška inteligentija. Taigi XIX a. pabaigoje stiprėja nacionalinis išsivaduojamasis judėjimas, kuriuo siekiama politinės nepriklausomybės, ginamas tautiškumas, prigimtinis tikėjimas.

Pavergtosios Rusijos tautos reikalavo plačios autonomijos. Lietuvoje taip pat reikėsi revoliucinis judėjimas – iš pradžių peticijomis caro

valdžiai, vėliau rusų valdininkų iš įstaigų šalinimu. 1905 m. sušauktas Didysis Vilniaus Seimas, pareikalavęs visai etnografinėi Lietuvai autonomijos su visuotinio balsavimo renkamu seimu Vilniuje; ragino žmones nemokėti rusų valdžiai mokesčių, uždarinėti smukles, neleisti vaikų į rusiškas mokyklas, neiti į kariuomenę, nesikreipti į valdžios įstaigas, reikalavo, kad mokyklose visi dalykai būtų dėstomi lietuvių kalba, valsčiuose visi reikalai atliekami lietuviškai (Motieka, 2005, p. 170-189).

Sąmonėjant tautai, reiškiantis jos šviesuomenei, prie tautiškumo, katalikiškumo išsaugojimo prisidėjo greičiausiai į gyvenimo įvykius reaguojanti, iniciatyviausia, aktyviausia visuomenės dalis - jaunimas.

1.1. Ateitininkijos fenomenas – kaip lietuvių tautos pažiūrų išraiška

Ateitininkų sąjūdis - tai tautos fenomenas, atsiradęs priešinant 1795 m. Lietuvos okupacijai. Lietuvą okupavusios Rusijos caro valdžios politikos tikslas – kraštą visiškai integruoti į Rusijos teritorinę, politinę, ekonominę sistemą. 1830-1831 metų sukilimai buvo bandymai vaduotis iš šios okupacijos. Po pralaimėtų 1830-1831 m. sukilimų caro valdžia dar labiau sustiprino represijas mūsų krašte: 1832 m. gegužės 1 d. uždarė Vilniaus universitetą, dalį kitų tipų mokyklų, vienuolynus, daugelį katalikų bažnyčių pavertė cerkvėmis, daug žmonių ištrėmė į Sibirą, 1864 m. uždraudė lietuvišką spaudą lotyniškais rašmenimis ir viešą lietuvių kalbos vartojimą. Lietuvos vardas išbrauktas iš Europos žemėlapių (Lietuvių enciklopedija, XV t., 1990, p. 332).

Vienintelė kliūtis visiškam Lietuvos integravimui į Rusiją tebuvo likusi Katalikų Bažnyčia. Ji pirmoji pradėjo kovą prieš spaudos draudimą ir kitas rusinimo priemones, taikytas Lietuvos etninėse žemėse, nes turėjo gabų ir veiklų vadovą vyskupą Motiejų Valančių (1801-1875). Tautos švietėjas, tautos dvasios tėvas organizavo krašte kultūros sąjūdį, gynusį tautą nuo rusifikavimo, stačiatikybės, tamsinimo. Valdyti Žemaičių vyskupiją M.Valančiui teko labai sudėtingu - socialinių, tautinių, politinių perversmų metu. Jis gerai suprato ir buvo įsitikinęs, kad ateitis šiame krašte turi priklausyti lietuviams ir siekdamas prisidėti prie krašto išsivadavimo iš svetimos priespaudos veikė diplomatiškai: palaikė gerus santykius su dvarininkais, orientavo juos, kad šie pagerintų valstiečių padėtį. Daug nuveikė švietimo srityje – jam inicijavus slaptųjų mokyklų kūrimą, kai kuriose parapijose neliko beraščių. Vyskupo pažadintas tautos noras šviestis sustiprėjo. Be to, vyskupas pagarsėjo blaivybės brolių steigimu, blaivybės idėjų skleidimu. Jis išmokė tautą pamilti knygą, ją skaityti. V. Merkys pažymi, kad M.Valančius rūpinosi, jog būtų

išlaikyta bendrųjų katalikiškų vertybių harmonija su vietinėmis tautinėmis vertybėmis (Merkys, 1999). Šis kultūrinis sąjūdis parengė dirvą „Aušrai“ ir „Varpui“ atsirasti – veikė slaptosios mokyklos, sukurtas slapto knygų platinimo tinklas, susitelkę veikė knygnešiai. Nuo spaudos draudimo pradžios iki 1883 m., t.y. iki „Aušros“ pasirodymo, buvo išspausdintos 484 knygos, o nuo 1883 m. iki 1903 m., neskaitant laikraščių, buvo išspausdintos 1372 knygos. Nors žandarai sunaikino daug lietuviškų knygų, pvz., 1891-1893 *vien tik sieną* saugantieji žandarai konfiskavo 37.718 lietuviškų knygų ir laikraščių, o 1900-1902 m.- net 52.182 knygas, tačiau knygos eidavo iš rankų į rankas kaip didžiausia brangenybė (Lietuvos istorija, 1989, p. 512-513). Taigi tautinis atgimimas XIX a. antroje pusėje sustiprėjo.

Stiprėjant tautiniam atgimimui atsirado *nauja grėsmė tautiškumui ir žmogaus dvasingumui*. Ji siejosi su lietuvių jaunuolių studijomis Rusijos universitetuose, kuriuose buvo daug ateizmo apraiškų. Ne vienas lietuvis jaunuolis užsikrėtė ateizmo, socializmo dvasia - „gyvenimo pagrindu jie laikė medžiagą be dvasios, civilizaciją be tikrosios kultūros, klasinę visuomenę be žmogaus asmenybės. Socializmas buvo ne tik be dvasios, bet griovė dvasinį, teisinį, krikščioniškąjį pradą. Kiti iš jų pasidavė liberalizmui, gynė beribę individualistinę laisvę. Jų kultūros idealas buvo pozityvistinis - be principų, be dvasinio idealo, be krikščionybės“ (Ateitininkai, p. 16). Ne vienas lietuvis tapo laisvamaniu, religijos indiferentu arba ateistu. *Taigi atsirado praraja tarp tikinčios, pamaldžios lietuvių liaudies ir tikėjimą praradusios lietuvių šviesuomenės, kaip Žečpospolitos laikais - tarp liaudies ir sulenkėjusios lietuvių diduomenės.*

Apie tai, kad okupacijos metais buvo deformuota lietuviškos kilmės inteligentų pasaulėžiūra, jau vėliau-nepriklausomybės metais rašė P. Dovydaitis. Jis pažymėjo, jog Maskvoje studijuojantys lietuviai pasidavė rusų tikėjimo ir pasaulėžiūros apskritai įtakai, nelaikė Kristaus autoritetu, neigė Kristaus mokslą kaip pasenusį. P. Dovydaitis išskyrė ir kitą grupę, kurios nariai vadovavosi savo protu, laikėsi prigimtinio tikėjimo, gynė Kristaus mokslą ir jo asmenį. Taigi Maskvos universitete studijavo dviejų nesuderinamų pasaulėžiūrų lietuviai – susidūrė „Kristaus ir Antikristo frontas“ (Dovydaitis, 1935a, 1935b, 1935ac). Apie lietuvių jaunuolių atitrūkimą nuo prigimtinio tikėjimo, tautiškumo rašė ir Z. Ivinskis, pažymėdamas, kad tarp inteligentų reikėsi ir tokios nuotaikos, jog katalikų tikėjimas - tamsių žmonių tikėjimas (Ivinskis, 1946, p. 17).

S. Šalkauskis, prisiminęs studijas Maskvos universitete ir savo dalyvavimą 1907 m. lietuvių studentų susirinkime, po daugelio metų konstatavo, jog jis pats kritikavo pozityvistines, laisvamaniškas ir marksistines studentų nuostatas, bet nesiryžo daryti išvadų ir kurti

programą naujam religiniam filosofiniam sąjūdžiui, nes neturėjo aiškios tokio sąjūdžio vizijos, nežinojo konkrečių tokio sąjūdžio tikslų (Šalkauskis, Ateitis, 1936, Nr. 12, p. 464).

M. Valančiaus pradėto kultūros sąjūdžio idėjos neužgeso. Nepaisant to, kad tarp Rusijos universitetuose studijuojančių jaunuolių pasitaikė abejingų tikėjimui, tautiškumui, besimokančio jaunimo dalis sąmonėjo (Ateitininkai, 2000, p. 18). Jauni žmonės būrėsi į draugijas, būrelius, kuopelas: 1886 m. Maskvos universiteto lietuviai studentai susitelkė į būrelį. Kauno kunigų seminarijos klierikai įsteigė slaptą Lietuvos mylėtojų draugiją (1888). Mintaujos gimnazistai įkūrė „Kūdikių draugiją“ (1890) Šveicarijoje, Friburgo universitete, lietuviai studentai susibūrė į katalikiškos ideologijos draugiją „Rūta“ (1899).

M. Valančiaus idėjoms tapti ypač gyvybingomis turėjo reikšmės ir tai, kad caro valdžia po 1905 m. Didžiojo Vilniaus Seimo darė Lietuvos švietimui šio tokias nuolaidas, leido steigti švietimo draugijas, kurios steigė privačias lietuviškas, dažniausiai - pradžios mokyklas, vykdė kultūrinį šviečiamąjį darbą. Taigi po truputėlį augo, brendo lietuviškos kilmės inteligentų karta, kuri atidavė daug jėgų, kad Lietuva atgautų laisvę.

Politinė priespauda, nutautinimo grėsmė, pavojus prarasti prigimtinių tikėjimą, vis stipresnės ateizmo apraiškos jau pačioje Lietuvoje (pvz., 1910 m. „Lietuvos žinios“ išleido priedą jaunimui „Aušrinė“, apie kurią ėmė burtis ateistiškai nusiteikusios aušrininkų kuopelės) skatino katalikybės principų besilaikantį jaunimą ir suaugusius inteligentus vienyti bei priešintis.

Petrapilio dvasinės akademijos lietuviai studentai katalikai išskėlė idėją telkti į sąjūdį, kuris būtų atsvara tautiniam abejingumui ir katalikybei. Idėją pasiūlė studentas kun. V. Jurgutis: „Lietuvai reikia būtinai naujos, būtent katalikų inteligentų organizacijos“ (Ateitininkai, 2003, p. 20). Jis inicijavo pirmąjį susirinkimą, į kurį pakvietė studentus kunigus M. Vaitkų, P. Kuraitį, J. Galdiką. Aptarė sąjūdžio pobūdį, apsvarstė pirmuosius sąjūdžio įstatus. Jiems talkino kun. studentas M. Reinys, studentai A. Stulginskis, P. Dovydaitis. Šį darbą tęsė Belgijos Liuveno universiteto studentai kunigai A. Viskanta, P. Bielskis, E. Stukelis, S. Šultė, J. Galdikas, P. Kuraitis. Jie Liuvene įsteigė draugiją „Lithuania“. Pirmąjį organizacinį komitetą sukvietė P. Kuraitis 1909 m. lapkričio 29 d. Jo pirmininku tapo A. Viskanta, sekretoriumi - P. Kuraitis. Įstatų projekte buvo nurodytas *veiklos tikslas*: „Padėti lietuviams katalikams studentams sąmoningai sutvarkyti jų mokslo jėgas ir sutvarkyti jiems skiriamą medžiaginę pašalpą, kad prisirengtų prie kultūros darbų Lietuvoje“ (Ateitininkai, p. 20). Drauge su įstatais į daugelį universitetų,

kur studijavo lietuviai, buvo išsiuntinėtas „Atsišaukimas į draugus studentus“. Jame jau ryškėja ideologiniai būsimos veiklos principai: „Tėvynė jau daugel metų okupuota“. Ne vienam iš mūsų draugų studentų atėjo į galvą mintis, kad reikia organizacinių jėgų pagalba lemčiau sutvarkyti santykius tarp visos lietuvių katalikų visuomenės, einančios aukštuosius mokslus. Mums iš tikro turi būti svarbu, kiek galima geriau tarp savęs susipažinti ir susižinoti, kas ir kaip kur daroma, prie kokio darbo ateityje Tėvynėje rengiamasi<...> Mes būtinai turime sueiti į nuomonių vienybę dėl dviejų dalykų - lietuviškumo ir katalikiškumo<...>“ (Ateitininkai, p. 20). Taigi atsišaukime akcentuojami tuo metu lietuviams du reikšmingi dalykai - *tautiškumas ir katalikiškumas, vėliau tapę ateitininkų veiklos principais*, dalykai, su kuriais susijusi žmogaus dora, tautos išlikimas.

Sulaukus palankių atsiliepimų į *Atsišaukimą, 1910 m. vasario 19 d. įkurta Lietuvių katalikų studentų sąjunga*, kuri ir laikoma ateitininkų sąjūdžio gimtadieniu. Pirmąją valdybą sudarė kunigai studentai: pirmininkas J. Galdikas, sekretorius P. Kuraitis, išdininkas A. Maliauskis, jo pavaduotojas A. Viskanta. Kadangi V. Jurgaičio ir kitų bendraminčių idėja buvo kurti inteligentų katalikų pasauliečių sąjūdį, tai 1911 m. liepos 15 d. Kaune „Metropolio“ viešbutyje įvyko *pirmoji konferencija*, kurioje išrinkta studentų pasauliečių valdyba: jos pirmininku – P. Dovydaitis, sekretoriumi - A. Kaunas, išdininku – E. Draugelis.

Kauno moksleivių kuopos kanaaninkas P. Dogelis, gerai susipažinęs su užsienyje leidžiamais žurnalais jaunimui, prancūzų - „L'Avenir“, vokiečių - „Future“, anglų - „The Future“, pasiūlė 1910 m. rugsėjo mėn. K. Bizausko pradėtą moksleiviams leisti laikraštuką pavadinti „Ateitimi“ (Yla, 2006, p. 475). 1911 m. vasario mėn. išėjo pirmasis spausdintas „Ateities“ numeris kaip „Draugijos“ priedas. Taip sąjūdis gavo *ateitininkijos* vardą, nes pavadinimas buvo siejamas su ateities idealu.

Istoriniai šaltiniai, to meto spaudoje pasirodžiusios publikacijos leidžia teigti, kad tapti ideologiniu ateitininkų vadu tuo metu iš tiesų bene geriausiai ir morališkai, ir ideologiškai buvo pasirengęs P. Dovydaitis (Tijūnėlienė, 1999, p. 79-96). Jis nuosekliai ir kryptingai reikėsi prie ateitininkų sąjūdžio ištakų. XX a. pradžioje jį, kaip ir kitus studijuojančius jaunuolius, ypač neramino lietuvių vaikų pravoslavimas valdžios mokyklose. Jis jautriai išgyveno, kad bolševizmui kelius į Lietuvą grindė kairiųjų pažiūrų besilaikantys lietuviai inteligentai, kilę iš katalikiškų šeimų (Dovydaitis, 1935b, p. 400). Dar neįkūrus ateitininkų organizacijos, jis pasiryžo pristabdyti lietuvių nutautėjimą ir ateizavimą.

Kad pasiektų tikslą, visomis jėgomis kibo į mokslą, stiprino savo pasaulėžiūrą, rūpinosi tikėjimo gyvybingumu. Nuo 1908 m. mokydamasis Maskvos universitete teisės, vėliau filologijos fakultetuose, sistemingai studijavo gamtos, filosofijos, religijos mokslus. Ypatingai domėjosi religija, troško *mokslo vardu kovoti prieš religijos neigimą*.

Maskvos universitete jis jautė viešpataujančią ateizmo dvasią. Jam buvo apmaudu, kad ta dvasia buvo užsikrėtę daugelis čia studijuojančių lietuvių. Su bendraminčiu - kataliku E. Draugeliu diskutuodavo dėl iššūkių katalikų tikėjimui. Ateistiška aplinka Maskvos universitete, prieštaraujanti P. Dovydaičio vertybių sistemai, buvo veiksnys, paskatinęs jauną studentą priešintis viskam, kas griovė katalikų tikėjimo pamatus, demaskuoti ateistines idėjas (Grigaitis, 1936, p. 349-358).

Dar iki pirmosios konferencijos, kur jis buvo išrinktas pirmininku, P. Dovydaitis pradėjo kryptingą edukacinę veiklą, vieną po kito rašė straipsnius, kuriuose gynė katalikų tikėjimą. Diskusinio turinio jo straipsnis buvo išspausdintas 1910 m. kovo mėn. (Nr. 39) A. Jakšto - Dambrausko redaguojamame „Draugijos“ žurnale - „Šis tas apie darvinizmą ir p. Avižonio principus.“ (Girnius, 1975, p. 776). Straipsnio įvade P. Dovydaitis rašo apie tuos žmones, kurie atstovauja dviem grupėms - krelikalams ir ateistams, nesutariantiems pasaulėžiūriniais klausimais, ginčus sprendžiantiems ne visada laikantis doros ir etikos principų: „ir vieni, ir kiti seka paskui savo vadus, nė kiek negalvodami, akis užmerkę“ (Dovydaitis, 1910a, p. 209-230). Pagrindinis ginčų trūkumas tas, kad tarpusavyje kovojančios grupės kalba formaliai, nesugeba argumentuotai ginti tiesos. Dovydaitis tarytum ironizuoja ir katalikus, kurie nemoka paaiškinti, kodėl jie tiki ir pripažįsta Bažnyčios tiesas - „jie racionaliai negali nei sau, nei kitam išaiškinti“ (Ten pat, p. 209). Labiausiai kritikuoja visiškai nemąstančius, prisitaikančius prie kitų nuomonės ir nesugebančius paaiškinti, kodėl jie nusiteikę prieš Bažnyčią. P. Dovydaitis pažymėjo, kad būtent dėl to, jog visi, kurie nesugeba pagrįsti savo nuostatų ir įsitikinimų, tampa ateistais. Netoleruodamas neprasmingų diskusijų, P. Dovydaitis skelbia apie savo pasiryžimą visais atvejais vadovautis mokslo žiniomis: „Stoju tad kovon, kuri neišvengiama, tvirtai žadėdamas būti visuomet doresniu už savo priešą ir prašydamas visų gerbiamų priešų naudotis kiek galint mažiau purvu, o daugiau proto ir mokslo argumentais“ (Dovydaitis, 1910a, p. 210). P. Dovydaitis ideologiniu požiūriu konkrečiomis sąlygomis buvo pasirengęs ginti katalikų tikėjimą, įtikinti jaunimą katalikiškojo tikėjimo vertingumu, padėti įvaldyti principus, kad ateitininkai gintų tikėjimo ir tautiškumo vertybes.

Šių idėjų tribūna buvo jo leidžiamas ir redaguojamas laikraštis jaunimui - „Ateitis”. P. Dovydaičio tikslas - įgyvendinti ilgai brandintą mintį, t.y. apginti katalikų tikėjimą ir Kristaus mokslą, drauge su katalikiškuoju jaunimu padėti nukrikščionėjusiai šviesuomenei grįžti prie katalikiškojo tikėjimo vertybių. Pasiryžęs dideliam darbui, suprato jo reikšmingumą, savo veiklos prasmę ir atsakomybę ir kaip tikras katalikas tam atsakingai ruošėsi, stengėsi dar labiau sustiprėti dvasiškai, nusiteikti šiam darbui visa savo esybe.

Ateitininkų sąjūdis sietinas su didžiuoju vysk. M. Valančiaus organizuotu plataus masto kultūriniu sąjūdžiu, davusiu pradžių tautiniam atgimimui. Organizacija kūrėsi lietuviams studentams priešinant dechristianizacijai, telkiant vienminčius prieš nutautinimą, mokantis savišvietos rateliuose, savo publikacijomis metant iššūkį ateizmui, pravoslaviniui.

Ateitininkų organizacijos veiklos kryptis – išvystyti platų šviečiamąjį darbą, sąmoninti lietuvių tautą, kad ji priešintųsi demoralizuojančiai caro valdinių mokyklų ir valdžios politikai, slopinančiai prigimtinį tikėjimą, skatinančiai nutautėjimą.

Tarp lietuvių studentų buvo iniciatyvių katalikiškos pasaulėžiūros jaunuolių, pajėgių plėtoti sąjūdžio ideologiją.

1.2. Pirmosios ateitininkų programos „Trys pamatiniai klausimai“ edukacinė kryptis

Jauna ateitininkų organizacija netrukus jau turėjo P. Dovydaičio parengtus ideologinės veiklos metmenis. Esminės idėjas išdėstė straipsnyje „Trys pamatiniai klausimai“. Šis dvidešimt vieno puslapio straipsnis buvo pradedamo leisti laikraščio „Ateitis“ pagrindas. (Ateitis, 1911, Nr. 1, p. 6-26). Dovydaitis vadovavosi principu, kad „Ateitis“ ne žmonių „ūpą turi sekti, bet juos vesti.“ Vėliau jis šią mintį sukonkretino ir išgrynino: „Ne idealas turi taikytis prie jį sekančiojo, bet kovotojai už idealą turi kilti prie jo“ (Vaičaitis, 1996, p. 20). Taigi ateitininkų oficiozas turėjo atlikti edukacinę funkciją.

Ne vienas žymus lietuvių inteligentas, švietėjas teigiamai įvertino „Tris pamatinius klausimus“. J. Girnius jį pavadino ateitininkijos dokumentu (Girnius, 1975, p. 353), kuriame iškeliami trys pagrindiniai filosofinio pobūdžio klausimai: 1. *Kuo mes save vadiname ir kodėl?* 2. *Ką mes aplink save matome?* 3. *Kokios mūsų priedermės siekiai ir keliai?*

Pirmas klausimas glaudžiai siejasi su anksčiau P. Dovydaičio parašytu straipsniu „Tikėjimo elementas žmogaus gyvenime“. Ieškoma atsakymo į klausimus: „Kam gyvena žmonija? Kam mes gyvename? Iš kur

žmogus ? Iš kur visas pasaulis?“ (Dovydaitis, 1911, p. Nr. 1, p. 6-26). „Trijuose pamatiniuose klausimuose“ atkreipiamas dėmesys į tai, jog žmonės blaškosi tarp krikščionybės ir ateizmo. Todėl rekomenduojama remtis principu: esant priešingoms, nuomonėms - *diskutuoti, aiškintis ir aiškinti atvirai šių priešingų nuomonių esmę*.

Atsakant į pirmąjį klausimą, atskleidžiama žmogaus esmė. Žmogaus ir visa ko buvimo priežastimi laikomas „Dievas-Kūrėjas, visa ko Priežastis, gerumo, tiesos, doros, gėrio, grožio, teisybės, laimės turinys ir šaltinis“ (Dovydaitis, 1911, p. Nr. 1, p. 6). Išpažįstant krikščioniškąją pasaulėžiūrą, pripažįstama, kad:

- kiekvienam gimusiajam Dievas sukuria individualią dvasią, apibrėžia gyvenimo planą, numato tikslą. To tikslo įgyvendinimas priklauso nuo kiekvieno konkretaus žmogaus - jam Dievas davė visišką laisvę ir teisę apsispręsti, kaip elgtis;
- tikėjimo reikšmė žmogaus gyvenime didelė. Toks pat didelis Kristaus vaidmuo kiekvieno tikinčiojo gyvenime. Dievo žodis yra „dieviškai – žmogiškas Jėzaus Kristaus asmuo“ (Dovydaitis, 1911, p. 8). Kristus yra žmonijos tikslas, pradžia ir pabaiga. Jis yra gyvenimo centras. Kristus parodė žmogui gyvenimo tikslą ir kelią, kuriuo reikia eiti siekiant to tikslo. Tikslas – atrasti tiesą, kuri yra ir pats Kristus: „Aš esu tiesa, aš esu kelias, aš esu gyvenimas“ (Ten pat, p. 8).
- Bažnyčios vaidmuo žmogaus gyvenime taip pat labai svarbus, todėl dera visiems prisijungti prie krikščioniškosios bendruomenės, gyventi prasmingą gyvenimą, tapti gerais katalikais. Bažnyčia patraukli dėl jos universalumo, visuotinum, integralumo: „Bažnyčia yra visuotina, visa paliečianti, visavietė, visiems ir visur sava, viską apimanti, į viską reaguojanti“ (Ten pat, p. 8).

Antrasis klausimas apima žmogaus santykį su jį supančiu pasauliu: „Ką matome aplink save?“ Atsakant į jį svarstoma žmogaus laisvės problema, Jos esmė - kuris laisvesnis - tikintis ar netikintis:

- „laisvasis“ priklauso nuo prietarų, papročių, rutinos; tai vergaujantis žmogus, kuris bijo išsakyti savo nuomonę, pasipriešinti nusistovėjusiai tvarkai;
- tikras krikščionis niekada neišsižada tikėjimo. Jis bet kuriuo atveju budeliui pasakytų, jog „jūs galite man gyvybę atimti, o ne sąžinę, jūs galite turėti mano kraują, o ne tikėjimą“ (Ten pat, p. 12). Tikintysis turi tvirtą nuomonę, jis yra stiprios dvasios.

Taigi stipresnis ir dvasiškai laisvesnis yra tikintysis.

Ginant prigimtinių tikėjimą, svarstoma stabų garbinimo problema. Be materialinės kultūros, paties žmogaus išrasto ginklo, stabu laikomas ir *protas bei mokslas*, nes ir šie fenomenai ne visada tarnauja dvasinio gyvenimo tobulinimui. Jiems irgi suteikiama didesnė vertė negu dvasiniam gyvenimui. Žmogus esą sureikšmina mokslo vaidmenį pažinimo procese, protą laiko visagaliu, tačiau yra tokių dalykų, kurie tiesiogiai pažinimui neprieinami ir jais būtina tikėti: Dievas yra aukščiau už bet kokią žmogaus protą.

Programos metmenyse išsamiau aptariami įvairių mokslų tyrimo rezultatai ir jų interpretacijos, prieštaraujančios krikščioniškosios tiesoms. Rašoma apie nesuprantančiuosius savo gyvenimo tikslo ir prasmės. Todėl autorius aiškina, kad išsivaduoti iš tokios situacijos ir gyvenimo būdo, padėti prisikelti žmogui iš dorinio nuopuolio bei purvo įmanoma tik „sugrįžus prie to, kas atmesta“ (Ten pat, p. 18).

Programos metmenyse akcentuojama, kad tik tikėjimas bei doras katalikiškas gyvenimas gali padėti atrasti tiesą bei ramybę. Tikintysis žmogus žino, kodėl gyvena. Jo neslegia nežinomybė. Jis nelaukia mirties su baime. Priešingai, jis gyvena viltimi ir troškimu pažinti Kristų. Jam padeda Katalikų Bažnyčia.

Ryškiausiai pagrindinis naujojo sąjūdžio tikslas atsiskleidžia trečioje dalyje: „mūsų priedermės, siekiai ir keliai prie jų“ – žmogų reikia sugrąžinti prie prigimtinio tikėjimo. Į šį tikslą P. Dovydaitis kviečia popiežiaus Pijaus X šūkiu „*pasilikę Kristaus Bažnyčioje, kuri yra paties Kristaus kūnas, mes prieš visą pasaulį ištariame: instaurare omnia in Christo (Eph 1, 10)- viską atnaujinti Kristuje*“ (Ten pat, p. 19).

Trečiojoje dalyje skaidriai suformuluoti ateitininkų *ugdymosi* uždaviniai ir siekiai: vadovaudamiesi Kristaus mokslu, „tai ištarusieji paimame ant savęs pirmutinę didžiausią priedermę atnaujinti Kristuje save, atnaujinti Kristuje savo gyvenimą, parodyti savo gyvenimu, savo gyvenimo darbais ir pasielgimais, kad mums šie žodžiai - tai ne tuščia frazė, kad mes savo gyvenime vadovaujamės kitokiu mokslu ir kitokiais principais, kad mes savo gyvenime siekiame tokį tikslą“ (Ten pat, p. 20). Šie žodžiai tarsi priesaikos žodžiai visų tų, kurie turėjo prisidėti prie ateitininkijos veiklos tikslo – *katalikiškumo stiprinimo*. Taigi programos metmenyse įtvirtinamas katalikiškumo principas kaip *ateitininkų gyvenimo ir veiklos bei tobulinimosi taisyklė*.

„Trijuose pamatiniuose klausimuose“ nusakomos ateitininkų organizacijos narių pareigos – *be nuolatinio savęs tobulinimo, atlikti visuomenės švietimo priedermes*, aiškinti šio sąjūdžio esmę visiems jo nesuprantantiems:

- patikėti ir pripažinti, kad Kristus – Dievas „yra mūsų Alfa ir Omega, kad Kristus yra pirmas ir paskutinis mūsų gyvenimo tikslas“ (Ten pat, p. 20);
- netapti pagyrūnais, neveidmainiauti nei prieš save, nei prieš kitus;
- sąjūdžio principus ir veiklos turinio tiesas ginti argumentuotai, atvirai ir principingai;
- aiškinti klystantiesiems, kad Katalikų Bažnyčios Kristus, Dievas - žmogus „yra tikriausias faktas“;
- dirbti ir vykdyti įsipareigojimus bei įpareigojimus nenutolstant nuo savo įsitikinimų, dirbti kryptingai ir nesustojant, nepaisant kliūčių ir trukdžių;
- gyventi, vadovaujantis principu „ne aš gyvenu, bet manyje – Kristus.“
- pradėti nuo *savo dvasinio pasaulio stiprinimo* - tam turi tarnauti savianalizė, sistemingas gilinimasis į tikėjimo dalykus; tik dvasiškai sustiprėję sąjūdžio nariai galėtų tapti pavyzdžiu kitiems žmonėms ir padėtų jiems ne tik suprasti, ko jie ieško, bet ir surasti;
- atsisakyti stabmeldystės bei prietarų elementų;
- komunikuojant visada prisiminti šventojo apaštalo Pauliaus skelbtą žmonių lygybės principą „visi Dievo sūnūs per tikėjimą į Kristų Jėzų; visi Kristuje apkrikštyti Kristumi apsitaisėte; nėra nei žydo, nei graiko, nei vergo, nei laisvo, nei vyro, nei moters; nes visi jūs esate Kristuje Jėzuje“;
- ateitininkai turi įrodyti, kad Bažnyčiai jie atsidavę sąmoningai (Ten pat, p. 20).

Paskutiniai programos tezė skirta katalikiškai žmogaus esmei atskleisti: žmogus yra tobuliausias Dievo kūrinys; nėra nei protingų, nei kvailių, nei vargšų, nei turtuolių, visi žmonės *moraliskai lygūs*, visi lygūs prieš Dievą, nes visi pašaukti Jam tarnauti ir Jį mylėti. Tad akcentuojamas ir propaguojamas katalikiško gyvenimo būdo bruožas - bendruomeniškumas. Telkimosi vieta siūloma „Ateitis“(Ten pat, p. 23).

Ateitininkų ideologijos kūrėjas P. Dovydaitis numatė veiklos sunkumų, išpuolių, trukdžių ir bandymų neigti ateitininkų veiklą. Šiam sąjūdžiui pritarančiuosius stiprino apaštalo Petro žodžiais: „ turėkite šventai Kristų širdyse jūsų visuomet prisiruošę apgynimą nuo kiekvieno iš jūsų reikalaujančio racijos apie jumyse esančią viltį“ (Ten pat, p. 23).

Programos metmenyse iš dalies atsiskleidžia ir kai kurie organizaciniai ateitininkijos veiklos aspektai: visą ateitininkų veiklą organizuoti taip,

jog ji padės mokslo tiesas bei faktus atskirti nuo klaidų, kreips žmones teisingai mąstyti, parodys jiems kelią į tiesą. Taigi programoje skelbiama kova už Dievo - Kristaus tiesą ir išsipareigojama, kad visiems norintiesiems bus rodomas kelias į Dievo karalystę.

Programinis straipsnis užbaigiamas kvietimu vienyti: „visus, kurie su mumis sutinkate, kviečiame paduoti vienas kitam ranką iš atviros širdies, kad susispietę apie „Ateitį“ galėtumėme tuojau pradėti vykdyti mūsų idealus gyvenime. Kas prie mūsų išdėstytų nuomonių turi ką pridėti ar atimti, kas kam labiau pageidaujama, kas kam labiau sopa, malonėkite kuo atviriau pasakyti ir su tais visais įvairių įvairiausiai reikalais ir reikalėliais teikitės kreiptis“ (Ten pat, p. 26).

Programinis straipsnis pasirašytas visų esamų ir būsimų sąjūdžio narių vardu - „ateitininkai“, taip pabrėžiant tikėjimą darbo prasmingumu, šia veikla, sąjūdžio tikslu, kaip bendru tikinčiųjų tikslu. Taip buvo nubrėžta ideologinė ateitininkų organizacijos veiklos kryptis.

Per trumpą ateitininkijos egzistavimo laikotarpį padaryta daug:

- išleistas laikraštis, atspindintis ne tik redaktoriaus pasaulėžiūrą, bet ir turintis labai konkrečią ideologinę *ugdymosi ir ugdymo kryptį* ir tikslą;
- parašyta veiklos programa, atskleista organizacijos reikšmė visai žmonijai, ypač jaunimui;
- išreikštas tikėjimas, kad prie sąjūdžio prisijungs visi norintieji pažinti tikrąją tiesą, apginti prigimtinių tikėjimą, jo vertybes.

Pirmosios ateitininkų programos *ugdomąjį turinį* teigiamai įvertino J. Girnius: „Tai iš tikro pagrindinis ateitininkijos dokumentas. Rašinys turtingas ir aistringas. Brandus intelektualine mintimi, kur keliamos ir sprendžiamos didžiosios ieškojimo ir tikėjimo, mokslo ir religijos, tiesos ir laisvės, žmogaus paskirties ir žmonijos likimo problemos“ (Girnius, 1975, p. 353). Programą teigiamai vertino, nes joje padėti ideologiniai pamatai, apibrėžta organizacijos misija.

Pasirodžius programiniam dokumentui, prasidėjo edukaciniu požiūriu reikšmingas katalikiškojo sąjūdžio veiklos etapas. Iš pradžių, amžininkų liudijimu, veikė tik ateitininkų būrelis, vienijęs vos 7 narius. Kun. E. Paukščio teigimu, 1917 m. ateitininkų organizaciją sudarė jau 40 narių (Paukštis, 1954, p. 204). Ateitininkai rinkdavosi pas kunigą E. Paukštį. Slaptuose posėdžiuose buvo skaitomas ir aiškinamas Šv. Raštas, svarstomos religijos ir filosofijos problemos, diskutuojama dėl gamtos mokslų hipotezių, visuomenės gyvenimo aktualijų. Diskusinės teorinės veiklos rezultatai buvo akivaizdūs - dalis lietuvių studentų įsijungė į parapijų ir Bažnyčios gyvenimą (Ten pat, p. 204).

Ateitininkai veikė stengdamiesi sugrąžinti Kristų į žmonijos centrą. Dievo buvimą, tikėjimo reikalingumą pradedančioji ateitininkija įrodinėjo esmingai. Ateitininkų edukacinės veiklos tikslas apėmė šiuos uždavinius:

- *atnaujinti save, savo gyvenamąją aplinką ir savo tautą Kristuje;*
- *prisidėti prie žmonijos dvasinio atgimimo, būti atviriems sau ir kitiems žmonėms.*

Apie efektyvėjančią ateitininkijos edukacinę veiklą liudija „Ateities“ populiarumas. Laikraštis sudomino ir traukė jaunimą. Atsirasdavo vis daugiau norinčiųjų jį skaityti, diskutuoti. Tai natūraliai traukė jaunimą į sąjūdžio veiklą (Girnius, 1975, p. 364).

Ateitininkų edukaciniuose renginiuose - kai kuriose metinėse ateitininkų konferencijose - aktyviai dalyvavo P. Dovydaitis, kalbėdavo jose. Nors jo kalbos nebuvo „puošnios“, tačiau veikė ateitininkijos narius stipria tikėjimo galia ir tuo traukė jaunimą. Tiek straipsniais, tiek geru žodžiu jis gaiavo sąjūdžio idėjas, uždegė jaunimą keistis, atsinaujinti, grįžti prie katalikiško tikėjimo vertybių. Ateitininkų sąjūdis plėtėsi, organizacija stiprėjo. Nors tebeveikė slapta, tačiau ėmėsi tikros katalikiškos veiklos, vadovavosi P. Dovydaičio išrinktu ir sąjūdžio veiklai pritaikytu šūkiu „Visa atnaujinti Kristuje, tarnaujant Dievui ir Tėvynei.“

Apie ateitininkijos narių atsinaujinimą praėjus pusei amžiaus rašė P. Dovydaičio bendražygis E. Draugelis; kad ateitininkai pirmieji įgyvendindami šūkį „Visa atnaujinti Kristuje“ pasiryžo atsinaujinti - būti blaivininkais, nerūkyti, laikytis duoto žodžio, būti punktualūs, kalbėtis vieni su kitais tik lietuviškai, pamokoms, o vėliau studijoms rengtis rimtai. Pirmieji ateitininkai pasiryžo viešai praktikuoti katalikiškus papročius: susitikus garbinti Kristaus vardą, einant pro bažnyčią ar pro kryžių, susitikus dvasininką, nusiimti kepurę, kad būtų pagerbtas ne tik kunigas – žmogus, bet ir tikėjimo, dėl kurio ateitininkai pasiryžę grumtis, atstovas. Tais laikais šios smulkmenos buvusios labai reikšmingos. Tai buvo savotiškas protestas prieš bedievybės rutiną. E. Draugelio teigimu, tapti ateitininku nėra lengva. Tik nuolat dirbant, aukojantis, nusiviliant, kenčiant, atsitiesiant, tai įmanoma. Tapti ateitininku padeda daugelis veiksmų - ir šeima, ir rimti draugai, ir vertinga knyga (Draugelis, 1960, Ateitis, Nr. 3, p. 63.).

Taigi jau ateitininkijos funkcionavimo pradžioje buvo sukurti ideologijos metmenys. Suformuluotas katalikiškumo principas, apibrėžtas edukacinės veiklos idealas, atverti keliai prigimtojo tikėjimo ir tapatumo stiprinimui bei asmeniniam tobulėjimui.

Morališkai remiami P. Dovydaičio, dvasininkų, ateitininkai, vadovaudamiesi šūkiu - „visa atnaujinti Kristuje,“ skatino jaunimą siekti krikščioniškojo idealo, išsaugoti tautinį tapatumą, tautos dvasinę kultūrą. Ateitininkams teko daug dirbti įrodinėjant Dievo buvimą, dieviškąją Kristaus prigimtį, Kristaus asmens istoriškumą, krikščionybės vertę. Ateitininkams teko patiems stiprinti savo dvasingumą, kad galėtų kitiems tuos įsitikinimus paliudyti taip, kad svyruojantieji taip pat rinktųsi krikščioniškąsias tiesas. Taikytos įvairios tobulinimosi formos ir būdai: saviugda, saviukla, diskusijos, knygų aptarimas, elgiamasi pagal savo pasaulėžiūrą.

Šis sąjūdis buvo lietuvių jaunimo aktyvios kovos prieš svetimo tikėjimo primetimą, asimiliaciją, prigimtinių tradicijų gynimo, katalikišką vertybių saugojimo ir atsinaujinimo forma..

1.3. Ateitininkų ideologijos sklaida okupuotoje Lietuvoje (1911-1918)

Aktualizuojant esmines ateitininkų ideologijos idėjas okupuotoje Lietuvoje (iki 1918 m.) daug nuveikė ateitininkų vadas P. Dovydaitis. Drauge su kitais lietuviais studentais davęs pradžią sąjūdžiui, ypač linkęs kelti idėjas, mažiau rūpinosi organizaciniais reikalais, kuriems, beje, neturėjo didelio pašaukimo. „Dovydaitis nemėgo ir nenorėjo tiesiogiai santykiauti su draugais moksleiviais: eiti į jų tarpą, organizuoti kuopeles, skyrius, šaukti suvažiavimus, juose kalbėti einamais klausimais, sakyti ugingas kalbas ir t.t.“ (Girnius, 1975, p. 364). Dovydaitis rašė straipsnius, kėlė idėjas, o E. Draugelis organizavo praktinę sąjūdžio veiklą.

P. Dovydaitis savo straipsniuose *nuosekliai ir aistringai* gynė ateitininkijos idėjas, pagrindinius principus. Jis nuolat gaivino ateitininkijos veiklos prasmę, uždavinius, principus. *Katalikiškumo išlaikymo* problemą P. Dovydaitis gvildeno 133 puslapių straipsnyje „Problema apie Kristų“, gynė **Apreiškimo** šaltinius nuo tariamų istorijos laimėjimų (Dovydaitis, 1910b, p. 103). Skaitytojas supažindinamas su religijos istorija ir Biblijos turiniu. Publikacija netrukus išleidžiama atskira knyga „Biblija ir Babelis“. Tai reikšminga šviečiamojo turinio publikacija, leidusi ateitininkams ir abejojantiems Kristaus buvimu susipažinti su dovydaitiška šio fakto interpretacija, darė teigiamą auklėjamąją įtaką.

P. Dovydaitis vykdė sau ir ateitininkams iškeltą uždavinį - ginti Kristaus buvimą mokslo vardu. Jis motyvuotai spaudoje sprendė Kristaus asmens buvimą problemą (Dovydaitis, 1910b, 1912). Parašyti straipsnį P. Dovydaitį paskatino natūrali situacija: prie šv. Petro ir Pauliaus

bažnyčios Maskvos lietuvių draugijos nuomojamame kambarėlyje, kur vykdavo susirinkimai, diskusijos metu, svarstant sociologinius klausimus, prisiminus Kristaus vardą, vienas studentas ištarė frazę: „Kristus mums nėra toks visuotinis autoritetas, kad viskas, ką jis yra pasakęs, jau mums būtų šventa [tiesa]. Kristaus mokslas kitados gal ir buvo labai tinkamas gyvenimui, bet mūsų gadynei daug kas jame paseno ir nebetinka“ (Dovydaitis, 1935b, p. 467). Kalbėjimas apie Kristų be pagarbos sujaukino P. Dovydaitį, davė didelį impulsą toliau rašyti ir „Draugijoje“ spausdinti „plačiai užsimotą ir pradėtą, bet ir likusį nebaigtą ir niekuomet nebūsiantį baigtą savo darbą „Problema apie Kristų“ (Dovydaitis, 1935b, p. 467). Platus darbas apie Kristų buvo iššūkis visoms antikristiškoms nuomonėms apie Kristų, reikšmingas šviečiamuoju, tikėjimo stiprinimo atžvilgiu, atitiko pirmojoje ateitininkų programoje iškeltą uždavinį – atsinaujinti geriau pažįstant Kristaus asmenį, religijos vertybes.

„Kristaus problema“ – tai santrauka iš įvairiomis kalbomis parašytų užsienio autorių kūrinių, kuriuose įrodinėjama Kristaus dievytė, gyvenimas žemėje. Ši publikacija lietuvių inteligentijai buvo didžiulė staigmena informacijos ir interpretavimo prasme - carinės Rusijos okupuotame krašte užsienyje plėtojamas mokslas apie Kristų nebuvo prieinamas.

Straipsnio autorius visus - pritariančius Kristaus buvimui ir nepritariančius - kvietė elgtis garbingai, nesislapstyti, neventi viešai diskutuoti. Jis pats įsipareigojo atvirai, išsamiai, nuodugnai išnagrinėti šią temą. P. Dovydaitis buvo įsitikinęs (o tai buvo įprasminta ir ateitininkų ideologijos metmenyse), kad lietuviai inteligentai turi tarnauti Lietuvos visuomenei ne iš okupanto, bet iš katalikiškųjų pozicijų, todėl nuoširdžiai ir aistringai buvo užsidegęs šios informacijos *rinkimu, sisteminimu ir skleidimu, kad ateitininkai susipažinę su ja greičiau ryžtųsi atsinaujinti ir matytų atsinaujinimo prasmę*. Problemos pamatas - du teiginiai, kuriuos jis suformulavo klausimais: „Ar mes klausysime Babelio, kuris sako, jog „dėlei žmonijos progreso prašalinimas krikščionybės būtinai reikalingas“, „Ar klausysime Kristaus, pasakiusio „Aš esu kelias, tiesa ir gyvenimas“ (Jon,6), „Aš esu pasaulio šviesa“ (Jon. 8,12) (Dovydaitis, 1910b, p. 141). Ateitininkų vadas nurodė, kad norint atsakyti į klausimą, ar „Kristaus mokslas šių dienų gyvenimui tinka ar ne“, būtinai reikia pažinti Kristų kaip Dievą ir kaip žmogų, suprasti, kaip ir ko jis mokė žmones, analizuoti nuomones. Pasirinkęs sokratiškąjį metodą, P. Dovydaitis nevensė atviros diskusijos.

Esminės ateitininkų misijos idėjas organizacijos vadas skleidė tęsdamas studijas Maskvos universitete. P. Dovydaitis toliau sistemingai

gynė katalikišką pasaulėžiūrą, Kristaus mokslo tiesas, išryškino ateistinės - materialistinės pasaulėžiūros pamatų silpnumą. 1912 m. „Ateities“ žurnale pasirodė autoriaus publikacija - „Tikėjimas ir žinojimas“. P. Dovydaitis joje nagrinėja dar patristikos laikais Bažnyčios tėvų keltą tikėjimo ir žinojimo santykio problemą. Jis teigia, kad:

- mokslinis žinojimas ir tikėjimas yra glaudžiai susiję;
- mokslinės tiesos ir religinės tiesos viena kitą papildo ir įprasmina;
- jų atskyrimas sumenkintų žmogaus pažinimo galimybes.

P. Dovydaitis nuosekliai gynė tikėjimo reikšmę žmogaus gyvenime, įrodinėjo, kad tikėjimas žmogui būtinas, nes jis yra moralės pagrindas ir etika turi būti grindžiama idealizmu. Drauge autorius akcentavo, kad „tikra religija visuomet reikalauja visos žmogaus sielos, harmoningo pažinimo, valios ir jausmo sujungimo, kaip to reikalauja dvasios gyvenimo vienybė“ (Dovydaitis, 1912, p. 386).

Taigi okupacijos metais P. Dovydaitis tikrai altruistiškai rūpinosi, pedagogiškai ragino, kad lietuviai jaunuoliai ir inteligentai bei kiti žmonės susimąstytų būties klausimais, nes, jo nuomone, tai padėtų išlaikyti, sustiprinti, praktikuoti tikėjimą, kuris yra tiesos, gerovės ir santarvės pamatas. Ateitininkų veiklos tyrinėtojai pažymi, kad Dovydaitis nuoširdžiai rūpinosi, jog jo kūrinių skaitytojai būtų pasirengę išsamiai, nuodugniai pažinti „pilnutinės“ pasaulėžiūros tiesas, apsaugoti jų protus nuo mąstymo klaidų ir padėti pasijusti laisvais tiems, „ kurie yra patekę į netiesos pinkles, padėti iš jų išsivaduoti“ (Grigaitis, 1936, p. 351).

Ateitininkų ideologijos sklaida susilpnėjo prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, nes organizacijos nariai ateitininkai išsiblaškė. Privačias lietuviškas mokyklas evakuojant į Rusijos gilumą, į įvairias Rusijos vietas pasitraukė daug studentų ir moksleivių ateitininkų. P. Dovydaitis savo vaidmenį matė Lietuvoje ir todėl pasiliko, kad galėtų padėti *ugdytis ir stiprinti dvasią tiems*, kurie priešinosi asimiliacijai.

Dėl daugelio sudėtingų socialinių, politinių ir kitų priežasčių 1915 m. ateitininkų sąjūdis silpo. Vokiečių okupacinis režimas buvo uždraudęs ne tik lietuvišką spaudą, bet ir lietuvišką visuomeninę veiklą. Ateitininkišką dvasią stengėsi palaikyti Lietuvos privačiose mokyklose dirbantys mokytojai. Nuo 1911 m. iki 1915 m. Vilniuje ir Kaune vyko slaptos ateitininkų konferencijos, kurios kaip labai reikšmingos ugdymo formos gaivino pagrindinius veiklos ir ateitininkų asmenybės tobulinimo uždavinius. Apie 1912 m. ateitininkai turėjo apie 250 narių.

Prie ateitininkų ugdymo ir edukacinės veiklos, ideologijos sklaidos ateitininkų spauda prisidėjo mažai: buvo apribotas „Ateities“ leidimas – ji nebuvo leidžiama 1915 m., nes vokiečiai jos leidybą buvo uždraudę. Tik atskiruose pasirodžiusių numerių straipsniuose atsispindėjo idealistinės nuotaikos ir pastangos palaikyti gyvąją moksleivių dvasią, paraginti juos auklėtis (Turauskas, Ateitis, 1930, Nr. 1, p. 22). Vis dėlto 1916 m. gegužės 31 d. buvo gautas Vyriausiojo Rytų kariuomenės štabo vado leidimas atnaujinti „Ateities“ leidybą (Ateitis, 1916, liepos mėn. Nr. 1(p. 3). Redakcija pasiryžo ją leisti tokią, kad ji tarnautų moksleiviams, padėtų jiems ugdytis krikščionišką pasaulėžiūrą, atskleistų krikščionybės tiesų bei idealų grožį ir kilnumą, žadintų meilę dorai, mokslui, gimtajai kalbai, darbštumą ir naudingą kultūrinį darbą Dievo ir tėvynės garbei (Ten pat, p. 3). „Ateityje“ daugiausiai buvo spausdinami P. Dovydaičio straipsniai istorine tematika - jis bandė nušviesti Europos istoriją ir įvertinti ją krikščioniškosios pasaulėžiūros aspektu: „Istorijos mokslo įžanga“ (Ateitis, 1916-17, Nr. 6, p. 161-168); „Iš priešistoriškosios gadynės“ („Ateitis, 1916-17, Nr. 7, p. 208-220); „Gamta, jos pažinimo grabumas ir nauda“ (Ateitis, 1916-17, Nr. 9, p. 270-274) ir kt.

1916 m. ateitininkija pradėjo atsigauti: grįžo prie esminių uždavinių: slapta rinkosi į susirinkimus; skaitė uždraustą spaudą, stiprino tautinę dvasią, nepasidavė antikrikščioniškoms provokacijoms.

Šiuo laikotarpiu ateitininkai veikė tose Rusijos vietovėse, į kurias buvo evakuotos mokyklos. Ypač Voroneže. Susiformavus kuopoms ir centriniam organui, 1916 m., per Velykų atostogas, Voroneže buvo sušaukta visuotinė ateitininkų konferencija. Diskutuota, kaip išlaikyti - *tautiškumą ir katalikiškumą*. P. Dovydaitis ateitininkų veikloje aktyviai nedalyvavo, bet gerai žinojo organizacijos problemas, domėjosi narių gyvenimu (Turauskas, Ateitis, Nr. 1930, Nr. 1, p. 23).

Ateitininkų ideologija buvo aktualizuojama organizacijos vedamuose renginiuose. Reikšmingas momentas ateitininkų gyvenime tuo atžvilgiu buvo 1917 m. birželio 2-13 d. Rusijoje įvykusi ateitininkų konferencija, kurią E. Turauskas pavadino didžiąja, o joje dalyvavę ateitininkai šią konferenciją pavadino mažuoju seimu. Vyko 18 posėdžių, o juose gyvos ir turiningos diskusijos, kuriose buvo skiriama dėmesio ir tautiškumo išlaikymui. Evakuacijos laikotarpio ateitininkų veiklos rezultatus E. Turauskas įvertino teigiamai:

- padidėjo ateitininkų skaičius;
- pagerėjo glaudesniais ryšiais jos narius vienijanti, ateitininkų organizacija;

- atliktas didelis kultūrinis edukacinis darbas tarp tremtinių (Turauskas, 1930, Ateitis, Nr. 1, p. 25).

Pirmojoje ateitininkų programoje suformuluotus ateitininkų veiklos principus – tautiškumą ir katalikiškumą - iki 1918 m. daugiausia propagavo ir aktualizavo P. Dovydaitis tam tikslui panaudodamas „Ateities“ puslapius. Šiuos principus įvairiomis formomis į savo gyvenimą diegė evakuotieji ateitininkai.

Katalikiškumo ir tautiškumo principai, ateitininkų uždaviniai aktualizuojami įvairiomis edukacinėmis formomis įvairių edukacinių renginių metu – konferencijose, susirinkimuose. Aiškinant juos, daug dėmesio skiriama Kristaus asmens buvimui ir jo mokslo esmei atskleisti, mokslo ir tikėjimo santykiui.

Ateitininkai mokėsi sąmoningai priimti Kristaus mokslą, sąžiningai ginti jo vertę. Tam tarnavo aktyvūs metodai-diskusijos, lyginimas ir kt.

II. IDEOLOGINĖS PROGRAMOS EDUKACINĖS KRYPTIES STIPRINIMAS (1918-1940)

Nepriklausomybės laikotarpis (1918-1940) buvo ateitininkų tolesnės brandos ir ieškojimų laikotarpis. Atgavus nepriklausomybę, susidarė sąlygos kūrybiškam darbui. Tautos žmonėms buvo būdinga pakankamai stiprus šviesos siekimo poreikis, valstybės pamatų išlaikymo motyvacija. Be P. Dovydaičio, kitų aktyvistų, iškilo gabūs ateitininkų vadai S. Šalkauskis, K. Pakštas. Organizacija stiprėjo, tobulino ideologiją, nuosekliai aiškino nariams kilniosios misijos „Visa atnaujinti Kristuje“ esmę, narių pareigas, ugdė savo narius įvairiapusiškai renginiuose, kitomis formomis, padėjo jiems atsinaujinti. Įtvirtinami edukacinės veiklos principai, sukonkretinamas jų turinys.

Organizacija augo, stiprėjo. 1918-1927 m. buvo ideologijos tobulinimo, atnaujinimo, įsisąmoninimo, ugdymosi ir veiklos visuomenėje laikotarpis. Vėliau - sistemingos analizės ir kokybiško darbo, naujų iniciatyvų metai. Iki 1940 m. organizacija patyrė nuostolių – ketvirtajame dešimtmetyje buvo uždrausta moksleivių ateitininkų veikla. (Instrukcija pedagoginiam aukštesniųjų ir vidurinių mokyklų personalui, 1928; Švietimo ministerijos 1935 11 11 aplinkraštis moksleivių būrelių klausimu. Lietuvos mokykla, 1936, Nr. 1, p.72-73).

2.1. Naujų gyvenimo aplinkybių sąlygoti visa atnaujinančios ateitininkų veiklos integralūs projektai

Atgavus nepriklausomybę (1918) ateitininkams iškilo nauji ugdymosi ir visuomeninės veiklos uždaviniai. Ryškėjant Lietuvoje Dievo neigimo tendencijoms, ateitininkijos šūkis buvo išplėtotas į religinio atsinaujinimo kryptį. Be to, esamomis aplinkybėmis ateitininkai turėjo stiprinti tautinį sąmoningumą, kad prisidėtų prie nepriklausomybės įtvirtinimo. Pirmajame dešimtmetyje iškyla naujos asmenybės, besiangaužojančios ateitininkijos reikalams, tarp jų – filosofas, pedagogas S. Šalkauskis. Jis ateitininkams pateikė filosofiškai pagrįstą organizacijos sampratą, atskleidė visybiško ugdymosi galimybes, rengimosi tarnauti visuomenei pareigas, esmingai apibrėžė atsinaujinimo ir visuomenės atnaujinimo pareigas.

2.1.1. Antrosios ateitininkų programos nužymėti jos narių ugdymo(-si) ir visuomenę atnaujinančios veiklos uždaviniai

Atgavus nepriklausomybę, prasidėjo trečiasis organizacijos laikotarpis - „pajėgoms susijungus“. Ateitininkams iškilo uždavinys telktis, organizuotis, vienytis, tęsti darbą. Ateitininkų ideologijos tęstinumą liudija 1918 m. gruodžio 28 d. Vilniuje šv. Mikalojaus salėje įvykusi aštuntoji visuotinė ateitininkų konferencija, kurioje jos garbės pirmininku buvo išrinktas į ją atvykęs Vilniaus vyskupas. Konferencijos darbui ir jos nuotakai turėjo įtakos politinė atmosfera Lietuvoje: čia veikė revoliucinės ir reakcinės vokiečių gaujos, rytuose - bolševikai, Vilniuje prieš lietuvius veikė lenkai. Nepaisant sudėtingų aplinkybių buvo „ir eita į kryžių - į tą vilties, mūsų pergalės simboli - dėl to taip gyvai kalbėta religijos klausimais“ (Turauskas, 1930, p. 22). Tikrasis ateitininkų darbas tėvynėje prasidėjo tik po 1919 m. gruodžio 29-31d. Kaune vykusios IX visuotinės konferencijos.

Po pirmojo pasaulinio karo vieša kova mokslo vardu prieš Dievą ir Bažnyčią šiek tiek aprimo. Atsirado daugiau žmonių, neigiančių Dievo buvimą apskritai. Todėl ateitininkams iškilo kitoks uždavinys. Katalikiškumas pradėjo įgauti naują prasmę ir vertę asmeniniam žmogaus gyvenimui. Dabar ateitininkai turėjo atsigręžti į savo asmeninį gyvenimą ir pasirūpinti savo žodžių, įsitikinimų ir elgsenos integralumu. Ateitininkai turėjo pripažinti Dievą ne tik protu ir širdimi, bet liudyti konkrečiu elgesiu. Toks uždavinys suformuluotas pirmojo ateitininkijos gyvavimo dešimtmečiui paminėti 1920 m. Kaune įvykusiame ateitininkų kongrese P. Dovydaitis skaitė pranešimą - jis kalbėjo apie ateitininkų pasaulėžiūros pagrindus, organizacijos tikslus, išryškino ateitininko idealą (Yla, 2006, p. 470). Nuo 1921 m. organizacija vėl sulaukia didesnės ideologinės savo vado paramos ir auklėjamosios įtakos. P. Dovydaitis rodo organizacijos nariams-tikėjimo, ištikimybės ir atsidavimo savo idealams pavyzdį. Ateitininkijos šūkis „Visa atnaujinti Kristuje“ organizacijos vadui ir nariams reiškė kasdieninį savęs atnaujinimą. Vado iniciatyva *šūkis išplėtotas į religinio atsinaujinimo kryptį*. Dabar jis skambėjo „Visa atnaujinti Kristuje per Eucharistiją“. Tad sąjūdis plėtojosi į eucharistinį sąjūdį.

Antroji P. Dovydaičio parengta ateitininkų programa buvo išspausdinta „Ateities“ 1921 m. 1-3 numeriuose straipsnio pavidalu „Dešimt metų ir kaip toliau“. Jame kviečiama visus prisijungti prie naujojo eucharistinio judėjimo, siekti šventumo, kilnumo. Straipsnyje priekaištaujama krikščioniškai negyvenantiesiems. P. Dovydaitis aiškina organizacijos nariams šventumo požymius, kurie laikui bėgant keitėsi.

XX a. šventuoju laikytinas tas, kuris visa siela atsiduoda Kristui, gyvena pagal Jo įsakymus ir rodo pavyzdį visuomenei (Vaičaitis, 1996, p. 20).

Išsamiau rašydamas apie XX a. šventojo idealą, Dovydaitis pataria, kaip siekti tokio idealo. Pirmas reikalavimas - pasirengimas. Jis aiškintinas kaip dvasinis nusiteikimas, visų darbų grindimas šventumo dvasia. Šv. Eucharistija, pagal Dovydaitį, yra kelias, kurį nueinant reikia išmokti gyventi su Kristumi. Tad vienas iš programinių uždavinių, keliamų šio laikotarpio ateitininkų veiklai, yra – prisijungti prie eucharistinio gyvenimo (Vaičaitis, 1996, p. 20).

Nepriklausomybės pradžioje P. Dovydaitis savo gyvenimo pavyzdžiu ir įvairiomis formomis plėsdamas ateitininkų žinias apie katalikiškumą, savęs atsinaujinimą, akcentavo ateitininkų misijos prasmingumą, todėl vyko ateitininkų atsinaujinimas:

- kokybiškesnis tapo ateitininkų spaudos turinys;
- jo iniciatyva surinkta daug lėšų, daugiausia užsienyje, už kurias Kaune pastatyti ateitininkų rūmai, kur vyko kongresai, konferencijos, susirinkimai;
- į ateitininkų organizaciją įsijungė daugiau narių - ieškančių Dievo ir norinčiųjų gyventi katalikiško turinio gyvenimą padaugėjo tris kartus (Girnius, 1975, p. 376).

Eucharistinio sąjūdžio metais Dovydaitis daugiau dėmesio skyrė liturginiam momentui, stengėsi įkvėpti ateitininkams *mokslo meilę, skatino jaunimą siekti aukštojo mokslo*. Visada turėjo viltį drauge su dorais, tikinčiais bei išsilavinusiais žmonėmis – lietuviais išvesti Lietuvą „iš kultūrinių sutemų“, skatinti labiau vertinti idealiuosius dalykus. Ypatingas noras buvo - *įtraukti į šį sąjūdį kaimo jaunimą, darbininkus, šviesti juos krikščioniška dvasia*.

Nepriklausomybės metais (antrojo sąjūdžio metais) vadovauti ateitininkams - nebuvo pirmutinis Dovydaičio tikslas. Jis redagavo keturis žurnalus ir „Ateičiai“ skyrė mažiau dėmesio, intensyviai nerašė uždegančių ir dvasingumą palaikančių straipsnių. Tačiau palankiomis progomis primindavo ateitininkams, kad eucharistininkai savo idėjas įgyvendintų. Ateitininkus stiprino P. Dovydaičio publikacijos, kuriose jis pabrėžė, kad kiekvieno ateitininko santykis su Kristumi turi būti gyvas.

Didelę ugdomąją reikšmę turėjo 1925 m. rugpjūčio 12 d. Kauno Valstybės teatre įvykęs ateitininkų kongresas, skirtas organizacijos 15 metų sukakčiai pažymėti. Vyriausiojo vado P. Dovydaičio kalboje buvo skirta dėmesio organizacijos ištakoms ir ideologijos pasirinkimo pamatams: 1910 m. susitelkusių ateitininkų veiklos tikslas siejosi su jų pasaulėžiūra (katalikai, ateistai). Jie, rengdamiesi dirbti kultūrinį darbą

Lietuvoje, iškėlė sau tikslą tą darbą grįsti Kristaus religija, nes kultūra be religijos, pasak P. Dovydaičio, - tai namai ant smėlio. Savo pasaulėžiūrą grindė orientuodamiesi į laikmečio situaciją, tačiau vengė supermodernybės. Veikusi slapta ir blaškoma karo audrų, ateitininkija grūdinosi. Ateitininkijos veiklos idėja nemirė - išbujojo evakuotose mokyklose, o susiklosčius palankioms sąlygoms, ateitininkai stojo į kovą už tėvynės laisvę. Atsižvelgdamas į Lietuvos padėtį, praėjus 15 metų nuo ateitininkų organizacijos veiklos pradžios, P. Dovydaitis suformulavo *veiklos uždavinius ateitininkų dvasiniam atsinaujinimui, aktyviai jų veiklai visuomenėje, jos tobulinimui:*

- ateitininkų uždavinys visas jėgas atiduoti Lietuvos nepriklausomybei išlaikyti ir smurtu išplėstajai Lietuvos daliai su jos sostine Vilniumi susigražinti;
- norint išlaikyti nepriklausomybę, būtina dirbti kultūrinį darbą visose gyvenimo srityse. Tam tikslui reikia įvairiausių specialistų, todėl ateitininkai privalo eiti ten, kur juos ruošia, o atėjus Vilniaus vadavimo momentui, jie turi būti pirmi;
- kad atliktų minėtus uždavinius, ateitininkija turi likti ištikima tai savo dvasiai, kuri ją gaivino visuose ligšioliniuose pasiryžimuose. Ateitininkija turi visad būti jauna ir idealistė, pasiryžusi pasiaukoti aukštomis vertybėms. Ji neturi pasiduoti provokacijoms, įtakai veidmainių, kurie stengiasi jaunimą atitraukti nuo vertingų dalykų ir kreipti į nereikšmingus;
- ateitininkija gyvenimo neneigia – ji stoja grumtis su jo negerovėmis, grumiasi ir nugali, materialiuosius dalykus palenkia dvasiniam. Tam tikslui reikia daug pasiryžimo, aktyvumo, pertvarkos noro;
- labai svarbu, kad ateitininkijos neištiktų krizė, nes gyvenimas pasidarė ramesnis, nereikalauja fizinių aukų.
- ateitininkai - neramios dvasios žmonės. Ateitininkija negali nusiraminti, bet privalo ieškoti naujų būdų gyvenimą kurti, kreipti jį užsibrėžtomis kryptimis;
- jauna valstybė turi daug rūpesčių, neatidėliotinių uždavinių. Ateitininkai sąmoningai turi ateiti į pagalbą juos spręsti. Žmonės turi daug ydų – ateitininkija privalo padėti jas naikinti;
- „jei lygintume mūsų jauną tautinę valstybę su jaunu organizmu, tai ateitininkija turi būti to organizmo smegenys, kurie kuo veikliausiai pajustų kiekvieną pavojų, tam organizmui gresiantį, ir pasiskubintų su pagelbstimomis priemonėmis“ (Dovydaitis, Ateitis, 1925).

Gyvybiškai tikėdamas ateitininkijos jėga, reikalingumu tautos ir valstybės gyvenime, P. Dovydaitis suprato ir konstatavo, kad, sprendama visuomenės auklėjimo uždavinius, organizacija turi eiti su gyvenimu, kad dideliems darbams reikia pasiryžti, tobulėti.

Integralesnei, labiau filosofiskai pagrįstos ugdomosios krypties ateitininkų ideologijai formuoti turėjo įtakos ateitininkų veikloje pradėjusios reikštis naujos asmenybės. Tarp jų buvo po studijų užsienyje į Lietuvą 1920 m. grįžęs S. Šalkauskis. Jis aktyviai įsijungė į sendraugių būrelį, rūpinosi, kad jo veikla būtų geriau organizuota. Nors, kaip pastebėjo J. Eretas, „Šalkauskis pripažino pirmenybę ateitininkams, tačiau nenorėdamas visai palaidoti užsimojimo, Kauno ateitininkų tarpe įkūrė būrelį romuviečių.“ (Eretas, 1960, p. 10, 75). Tai buvo praktinis įgyvendinimas idėjos, kuria S. Šalkauskis gyveno Fribourge. Romuvos sąjūdį Brooklyne 1917 m. pradėjo Šalkauskio draugas K. Pakštas. Susidomėjęs idėja, S. Šalkauskis pateikė tiksliau suformuluotus romuviečių veiklos principus ir 1919 m. vasario 2 d. Fribourge įkūrė romuviečių draugiją, kurios turinys buvo grindžiamas katalikiškais idėjomis (Pakštas, 1957, p. 195). „Romuvos“ programa buvusi S. Šalkauskiui „tautinio ir sykiu universalinio idealo simbolis.“ (Pauliukas, 1929, p. 245). Tai buvo pirmas praktiškai realizuotas S. Šalkauskio idealas, nes šios draugijos tikslas buvo išauklėti katalikiškąją elitą per mokslą ir įgyvendinant religines tiesas.

Nors pirmajame „Romuvos“ numeryje buvo išdėstyta jo ideologija, romuviečių sąjūdis Lietuvoje nesusikūrė. Pasak J. Girnių, „tikslas buvo išauklėti ateities kartas, nusikračiusias menkavertiškumo jausmo ir nusiteikusias kūrybinei iniciatyvai“ (Girnius, 1961, p. 304). Romuviečių sąjūdį nustelbė Jakšto „Draugija“ ir P. Dovydaičio „Ateitis.“ Todėl S. Šalkauskis atsigręžė į ateitininkus (Ten pat, p. 304). Ateitininkai, klausydami S. Šalkauskio paskaitų, skaitydami jo straipsnius, pamatė, kad jis yra filosofas iš Dievo malonės, o kaip žmogus - nemėgstantis veidmainiavimo, nesąžiningumo. Ne vienas ateitininkas pastebėjo, kad jo filosofija „veda į Amžinąją Tiesą bei Išmintį“ (Dovydaitis, 1936, p. 225). Dovydaitis tada rašė, kad S. Šalkauskis moka pastebėti tikrąsias vertybes ir jį prilygino šv. Tomui Akviniečiui. Kadangi savo gyvenimą jau buvo paskyręs katalikiškajai veiklai, tai ieškojo bendraminčių, galinčių skleisti katalikiškas idėjas. Tuos žmones jis vėliau surado būtent ateitininkuose. Katalikiškoji pasaulėžiūra, pagal S. Šalkauskį, yra amžina ir negali būti atskirta nuo tautos. Jei P. Dovydaitis kalbėjo, jog religija yra sudėtinė kultūros dalis, tai S. Šalkauskis teigė, jog kultūra yra priemonė žmogaus veikimui, o religija yra visų žmonių tikslas (Yla, 1959, p. 327). S. Šalkauskis buvo susikūręs *pilnutinio gyvenimo idealą*,

todėl ieškojo, kas jį įgyvendintų. Jis surado ateitininkus (Maceina, 1949, p. 9).

Nepriklausomybės pradžioje Lietuvos ateitininkija vadovaujasi tradiciniu šūkiu „Visa atnaujinti Kristuje“, reiškiantį kasdieninį savęs atnaujinimą, bet ateistinės tendencijos, Dievo neigimo tendencija diktavo uždavinį – savęs atsinaujinimą išplėtoti į religinio atsinaujinimo kryptį.

Stiprėjant ateitininkijai, patvirtinus antrąją veiklos programą, jos nariai kreipiami rūpintis Lietuvos nepriklausomybės išlaikymu, kultūrine veikla įvairiose gyvenimo srityse, aukotis dėl jos pertvarkos.

Įtvirtinant valstybės pamatus, reikėsi talentingos asmenybės, pajėgios tapti ateitininkų lyderiais.

2.1.2. Esminiai ateitininkų organizacijos, kaip ugdymo(-si) institucijos, bruožai

Integralios ateitininkų veiklos strategijos projektą 1925 m. ateitininkų kongrese pateikė savo pasaulėžiūra ir veiklos motyvacija subrendęs veikti Lietuvoje valstybės ir tautos labui S. Šalkauskis, taip užsiangažuodamas ateitininkiškajai veiklai. Kongreso dalyviams visybiškai atskleidė ateitininkijos esmę ir projektavo gyvenimo aplinkybes atitinkančius ateitininkų veiklos principus.

Šviečiamojo, strateginio pobūdžio programinės kalbos turinį profesorius siejo su kultūros filosofija grindžiamu gyvenimo idealu, kurio turinys sintetiškai apėmė gamtą, kultūrą ir religiją. Kongreso dalyviams išsamiai išdėstė teiginius, kokia turėtų būti ateitininkų organizacija, kad jos nariai dirbtų taip, jog veikla atitiktų „Viskas atnaujinti Kristuje tarnaujant Dievui ir Tėvynei“ šūkį, o jaunimas rinktųsi pilnutinio gyvenimo idealą (Šalkauskis, 1925, p. 226). S. Šalkauskis išryškino keturis esminius organizacijos bruožus.

- ***Ateitininkija-tai lietuvių organizacija; jos nariai tautybę laiko teigiamu gyvenimo veiksmiu ir kelia sau uždavinį dirbti tautos naudai.***

Šį bruožą S. Šalkauskis siejo su organizacijos kilme. Profesorius išskyrė du dalykus: pirma, ateitininkų organizacija atsirado tada, kai tautinis atgimimas apėmė beveik pusę lietuvių visuomenės ir buvo iškovotos bent minimalios savarankiško vystymosi sąlygos; antra, ši organizacija savo kilme buvo tarsi iššūkis demoralizuojančiai rusų mokyklų ir valdžios įtakai, kuri reikėsi dechristianizacija, nihilizmu ir anarchija. Tautinio atgimimo tikslas buvo protestuoti prieš šviesuomenės sulenkėjimą ir suaristokratėjimą, o religinis atgimimas buvo ypatingas protestas prieš šviesuomenės religinį, dorinį nuopuolį ir visuomeninio

aktyvumo susilpnėjimą. Šalkauskis pažymėjo, kad su laikraščiu „Aušra“ buvo susijęs tautinis atgimimas, o su „ateitininkija“ dera sieti dvasinį mūsų atgimimą“ (Šalkauskis, 1925, p. 229). Pirmasis orientavo tautą stiprinti tautinį savo individualumą, antrasis – kreipė į pilnutinį krikščioniškojo gyvenimo turinį. Be „Aušros“ esą nebūtų įgavusi tikrosios prasmės ir ateitininkų organizacijos veikla. *Taigi tautinis ir dvasinis atgimimas yra glaudžiai susiję.* Ši istorinė paralelė leidžia autoriui daryti išvadą dėl ateitininkų nusiteikimo *tautybės atžvilgiu*: jei tautinė gyvenimo forma neatskirama nuo gyvenimo turinio ir tarnauja šiam turiniui reikštis, tai ateitininkams, kaip ir visiems katalikams, tautybė turi tapti teigiamu gyvenimo veiksmu.

Tačiau tautybė S. Šalkauskio koncepcijoje nėra keliamas gyvenimo tikslu. Kadangi joks gyvenimas neįmanomas be formos (lyties), be turinio, joks veikimas neįmanomas be tikslo ir be priemonės, todėl labai svarbu rūpintis, kad tarp gyvenimo formos ir gyvenimo turinio būtų tinkamas santykis. S. Šalkauskis mini du kraštutinius, kai neteisingai reiškiasi tas santykis. Taip elgiasi kosmopolitai internacionalistai, kurie nesiskaito su gyvenimo forma ir vienašališkai įvertina gyvenimo turinį. Jie atitrūksta nuo realaus tautos pagrindo. Antrieji - tautininkai nacionalistai, kurie vienašališkai įvertina tautinę gyvenimo lytį, paskęsta ekskliuzyvizme (lot. *exclusio* - diferenciacija, išskyrimas, išmetimas), atsiriboją nuo dvasinio žmonijos turinio. S. Šalkauskis pažymi, kad tik išlaikant integralią pusiausvyrą tarp tautinės gyvenimo formos ir bendražmogiško gyvenimo turinio galima išspręsti tautinį klausimą. Kai tautybė tarnauja gyvenimo turiniui reikštis, tai tarp tautų antagonizmo išvengiama. Prieštaravimai atsiranda, kai prieštarauja pasaulėžiūros. Todėl siektinu katalikų idealu laikytina visuotinė pasaulėžiūra, darniai besireiškianti individualiomis tautinėmis formomis. Pagrindęs tautiškumo principą, S. Šalkauskis ateitininkams suformuluoja pareigą - visomis leistinomis priemonėmis dirbti teisingai suprastos tautybės naudai, vengti tautinio ekskliuzyvizmo, trukdančio tautoms darniai sugyventi (Ten pat, p. 231).

S. Šalkauskis ateitininkų nelaiko nacionalistais dėl to, jog jie iškėlė ir antrą šūkį, kuris orientavo į dvasinio gyvenimo tobulinimą - „Viskas atnaujinti Kristuje.“ Susiejus abiejų šūkių turinį gaunamas vienas, visybiškesnis - „Viskas atnaujinti Kristuje tarnaujant Dievui ir Tėvynei.“ Jis ir iškeltas antrojo atgimimo metu, priešinant demoralizuojančiai caro valdžios įtakai (Šalkauskis, 1925, p. 234).

- **Katalikų organizacija; vadinasi, organizacijos pamatas - katalikiškoji pasaulėžiūra ir ja grindžiami visi principai bei narių pareigos.**

Kad ateitininkija – katalikų organizacija, S. Šalkauskio koncepcijoje reiškė, jog dvasinis žmogaus atgimimas, iškelus tikslą - viską atnaujinti Kristuje, tegali vykti „vien sutartinėje su Katalikų Bažnyčia ir dargi su josios pagalba“ (Šalkauskis, 1925, p. 236). Todėl ateitininkams Bažnyčios atžvilgiu reikia elgtis korektiškai, laikytis visų principų ir vykdyti pareigas, išdėstytas Katalikų Bažnyčios Katekizme. Tačiau ateitininkams labiausiai turi rūpėti, kad katalikiškai būtų gyvenama pačioje organizacijoje - katalikiškumas reikalauja bendrų pažiūrų į pasaulį, vieningos hierarchijos. Katalikiškumas nurodo bendrą gyvenimo tikslą, apibrėžia tam tikrą veikimo metodą, o taip pat ir priemones. Toks vieningumas sudaro sąlygas katalikų draugiškumui. Tad katalikiškumas besimokančiam jaunimui turi būti vieningumo pamatas. Ši mintis Šalkauskio koncepcijoje yra grindžiama - jis iškėlė idėją, kad katalikiškosios organizacijos negalima suskaldyti į atskiras organizacijas, nes, jo teigimu, katalikiškasis jaunimas „nustos nuoseklaus organiško išsivystymo per įvairius savo amžiaus laikotarpius“ (Šalkauskis, 1925, p. 236). Tad moksleivių ateitininkų organizacija turi būti vieninga ir išlikti vienintele mokslą einančio lietuvių katalikiškojo jaunimo organizacija.

Akcentuodamas organizacijos vieningumą, S. Šalkauskis išdėstė nuostatą, kad besimokančio lietuvių katalikiškojo jaunimo sąjunga neprivalo būti jokia prasme partinė organizacija. Katalikai, veikdami socialinėje ar politinėje srityje, gali skirtis savo pažiūromis, tačiau socialinis bei politinis veikimas neturėtų būti ateitininkų uždavinys. Ateitininkų organizacija tegali ruošti savo narius veikti plačiuose katalikiškumo baruose.

S. Šalkauskis pažymi, kad per ankstyvas išitraukimas į partijos gyvenimą *sudaro kliūčių ateitininko išsilavinimui ir išsiauklėjimui, nemano*, kad ateitininkai turėtų būti visiškai atsiriboję nuo politinio, visuomeninio gyvenimo. Narių rengimas socialiniam, politiniam, visuomeniniam gyvenimui yra vienas iš svarbiausių ugdomųjų ateitininkijos uždavinių. Svarbiausia, kad tas rengimas būtų vykdomas laikantis katalikiškumo principo. S. Šalkauskis neneigė, kad subrendę ateitininkai gali naudotis pilietine teise išitraukti į partijų veiklą, tačiau veikti jose gali kaip laisvi piliečiai, o ne kaip ateitininkų organizacijos nariai (Šalkauskis, 1925, p. 235).

Ateitininkų organizacijos struktūrą S. Šalkauskis projektavo remdamasis federaciniu principu. Ateitininkija būtų organizacija, susidedanti ne iš atskirų narių, bet iš įvairių jaunimo grupių, sudarytų pagal vietas, amžiaus ir specialiųjų uždavinių sprendimo kriterijus. Tokia diferenciacija reikšminga ugdymo ir ugdymosi atžvilgiu. Besimokančiojo jaunimo sąjunga pagal savo gyvavimą ir veikimą būtų decentralizuojama

pagal regionizmo, koncentriškumo ir uždavinių specializavimosi principus:

- pagal regionizmo principą ateitininkai vienijasi į vietines ateitininkų draugijas, o atskiros artimos draugijos sueina į regionus, arba apygardas;
- pagal koncentriškumo principą ateitininkai dalijasi į jaunesnius ateitininkus, vyresnius ateitininkus, ateitininkus studentus ir ateitininkus sendraugius;
- pagal uždavinių specializavimosi specifiką ateitininkai buriasi į atskirus ratelius, kurių veikla turi atskirus auklėjimo tikslus (Šalkauskis, 1925, p. 236).

Taip projektuojama veikla orientuojama į *ateitininkų vadybinių kompetencijų ugdymą*.

Tai - jaunimo organizacija; ji turi rengiamosios reikšmės, t.y. rengia jaunimą rimtiems gyvenimo klausimams spręsti.

Organizacija rengia jaunimą, kad jis būtų katalikiškas, lietuviškas, inteligentiškas, aktyvus. Šį uždavinį S. Šalkauskis kvietė gerai įsisąmoninti – tai padeda suvokti ir vykdyti organizacijos tikslus ir uždavinius. Be prigimtinių ir pašauktųjų auklėjimo veiksnių, didelę reikšmę teikia būreliams, sportinėms draugijoms, organizacijoms. Drauge pabrėžia visų ugdomųjų veiksnių pastangų dermę (Ten pat, p. 237). Taigi ateitininkų organizacija papildo *ugdomąjį šeimos, mokyklos, Bažnyčios vaidmenį* tiek ir taip, kiek reikalauja jaunimo auklėjimasis, lavinimasis ir pratinimasis kokybiškai veikti ateityje. Tad ateitininkija negali turėti savo veikimo tikslų, kurie neapimtų besimokančiojo ir bręstančiojo jaunimo veikimo srities. Edukacinėje veikloje kiekvienas narys stiprina savo lietuviškumą, katalikiškumą, inteligentiškumą.

S. Šalkauskis prognozuoja, kad neparengus jaunimo kokybiškai veiklai visuomenėje, sutrumpinamas protinio, dorinio ir profesinio pasiruošimo laikotarpis, kuris tikram inteligentui turi būti pakankamai ilgas. Priešingu atveju būsimąjo inteligento veikla tampa mažiau vertinga intelektualiniu, moraliniu ir specialybės požiūriu. Tai S. Šalkauskis pritaiko ir politinei veiklai, kuri neretai demoralizuojančiai veikia „greit išdygusius politikus - jų protinis, dorinis ir profesinis pasiruošimas pasirodo nepakankamas, lyginant su darbo sudėtingumu“ (Šalkauskis, 1925, p. 238). Lietuvoje pastaraisiais metais pasitaikiusį iškabų darkymą mokslininkas vertina kaip nepakankamą dorinę, protinę ir politinę brandą tų, kuriems dar reikia sąmoningai bręsti. Todėl S. Šalkauskis atkreipia dėmesį į jaunimo prigimtines ir jaunatvės savybes, kurių turi paisyti ateitininkų vadai kaip organizacijos narių ugdytojai: materialiai

nesuinteresuotas idealizmas ir aukštųjų idealų meilė, pasitikėjimas kilniais principais ir paslankumas kovoti su neprotingais gyvenimo įpročiais ir aukotis.

Pagal S. Šalkauskį, labai svarbu, kad tokios kilnios žmogaus dvasios savybės valdytų žmogaus gyvenimą ir veiklą, būtų sustiprintos ir „laimėtos visam gyvenimui“. Tam reikia paruošiamojo darbo, kad jos taptų tvirto būdo ir jautrios sąžinės savybėmis. Tad natūraliai seka išvada, kad kiekvienas ateitininkas savo dalyvavimą ateitininkų organizacijoje vertintų *kaip auklėjimąsi, lavinimąsi ir ruošimąsi veikti visuomenėje* (Šalkauskis, 1925a, p. 239).

- **Mokslą einančio jaunimo organizacija reiškia, kad ji yra būsimųjų Lietuvos inteligentų organizacija** (Šalkauskis, 1925, p. 234).

Ketvirtasis, esminis, ateitininkų organizacijos bruožas – *ateitininkija yra besimokančiojo jaunimo organizacija* - S. Šalkauskio teigimu, įgauna ypatingą reikšmę. Kadangi visi ateitininkai moksleiviai turi tikslą baigti ir aukštąją mokyklą, tad reiškia, kad visi ruošiasi ateityje būti inteligentais šviesuoliais. *Tad ateitininkų organizacija yra būsimųjų inteligentų organizacija*. Vadinasi, kiekvienam ateitininkui privalu žinoti, kas yra tikras inteligentas ir kokį vaidmenį vaidina visuomenės gyvenime, po to ruoštis tokį vaidmenį atlikti. Taigi S. Šalkauskis iškelia probleminį klausimą: kokias ypatybes privalo turėti inteligentas ir koks šviesuomenės pašaukimas visuomenėje. Į jį S. Šalkauskis atsako savo argumentais sustiprindamas ateitininkų ideologiją, išskaidrindamas jos principus, edukacinės veiklos kryptį.

Inteligentijos problemą, pasak autorių, galima išspręsti tik išsprendus plačiosioms masėms vadovaujančiųjų problemą. Tikras inteligentas, ypač inteligentas katalikas, S. Šalkauskio koncepcijoje - pasižymi ne vien protiniais gabumais. Tai žmogus, visais atžvilgiais išsiskyręs iš masių, kilnus. Intelligentai - tai liaudies vadai, pasižymintys aiškiu protu, tvirta valia, pilna entuziazmo širdimi. Plačiosios masės negali veikti be tinkamos vadovybės. Vadais turi būti geriausieji, rinktiniai žmonės. Tai privalu demokratinėje visuomenėje. Įvertinęs atskirų visuomeninių farmacijų praktiką, S. Šalkauskis pažymėjo, kad rinktinių, geriausių žmonių (aristokratų gerąją prasme) valdžioje nebuvo. Su tuo siejasi ir tariamoji demokratizmo krizė. „<...> tie , kurie daugiausia apie šitą krizę kalba ir rašo, dažniausiai nenusimano, kad čia dėtas ne demokratizmo principas, bet faktinos demokratinių masių vadovybės netobulumas“ (Šalkauskis, 1925, p. 239). Būtent šviesuomenė, arba intelligentai, turi rengti vadovus demokratiniam valdymui. Intelligentijai būdinga:

- ji nesudaro atskiro luomo, negali būti feodalinio tipo aristokratija; nėra socialinė visuomenės klasė;
- inteligentu nedaro asmens priklausymas partijai, materialiniai turtai, kilmė, visa, kas nesudaro žmogiškosios asmenybės savybių;
- tikras inteligentas pašauktas atlikti visuomenėje visų inteligentiškųjų profesijų darbą - sukurti aukštesnę intelektualinę kultūrą ir pagal tai vadovauti liaudžiai ar tautai.

S. Šalkauskis teigia, kad kuo aukštesnis pašaukimas, tuo sunkesnės pareigos. Tad tikras inteligentas turi būti išskirtinis žmogus, kad galėtų vadovauti ne prievarta ar demagogija, bet savo doriniu vertingumu, intelektualumu, profesiniu kompetentingumu - kilnumu, kuris sudaro individualų išskirtinio žmogaus autoritetą. S. Šalkauskis atskleidžia, koks santykis - kaip pamatas demokratinei valdžiai susidaryti - turįs būti tarp masės ir šviesuomenės: *demokratinės pažangos paslaptis glūdi tame, jog ši pažanga reikalauja, jog geriausiai žmonės kaip tik iškiltų iš masių, bet jų pareiga šviesinti mases.*

Atsižvelgdamas į savitą lietuvių tautos istoriją, S. Šalkauskis lietuvių kataliko inteligento pašaukimo realizavimą interpretuoja kaip ypatingai sunkų ugdomąjį uždavinį, sunkesnį negu kitų kraštų inteligento:

- išsivaduoti iš nekultūringo religijos supratimo ir žadinti lietuvių tautoje tikrąjį religinį supratimą; vadinasi, į kataliko pašaukimą įeina apaštalavimo uždavinys;
- lietuviui katalikui svarbu pasirengti kuo greičiau ir geriau atlikti valdymo funkcijas.

Lietuvio inteligento pašaukimo ugdymąsi ir realizavimą apsunkina tautinio, dvasinio ir valstybinio atgimimo aplinkybės. Todėl rengimasis atlikti vadovavimo funkcijas visose srityse - tautinėje, religinėje ir valstybinėje - turi būti ypač rūpestingas, sąmoningas, tikslingas, nenuilstamai patvarus.

Orientuodamasis į inteligentijos pašaukimą, S. Šalkauskis suformulavo keturis ateitininkų ugdymosi uždavinius:

- kaip lietuviai ateitininkai turi sustiprinti tautinį savo sąmoningumą ir rengtis kultūrinei kūrybai;
- kaip katalikai, ateitininkai turi stiprinti savo religinį sąmoningumą ir skleisti religijos vertybes lietuvių visuomenėje;
- kaip inteligentai intelektualai turi įgyti išsilavinimą (išsimokslinimą) ir palaikyti lietuvių visuomenėje mokslinę pasaulėžiūrą;

- kaip inteligentai veikėjai, ateitininkai turi pasiruošti veikti visuomenėje arba dirbti visuomeninį darbą, dalyvauti visuomenės valdyme.
- *Nors jau pirmojoje ateitininkų programoje ir kituose dokumentuose buvo aptarta organizacijos esmė, ugdomoji ir ugdymosi kryptis, tačiau S. Šalkauskio parengtame pranešime tai atskleista konceptualiai ir išsamiai apibūdinti organizacijos bruožai: tai lietuvių, katalikų organizacija, prisidedanti prie dvasinio tautos atgimimo, rengianti jaunimą gyvenimui, papildanti ugdomąjį šeimos, mokyklos, Bažnyčios vaidmenį, ugdanti integralią asmenybę, stiprinanti savo narių motyvaciją tapti inteligentais.*

2.1.3. Organizacijos edukacinės veiklos principai ir narių pareigos

Sukonkretinti ir filosofškai pagrįsti ateitininkų veiklos principai, uždaviniai ir pareigos buvo įtvirtinti 1925 m. kongrese. Juos pristatė S. Šalkauskis.

Pirmasis principas – patriotizmas. Pranešėjas jį pavadino sudėtingu - pasiruošti būti patriotu inteligentu - reikia daug pastangų ir dalykinio pasirengimo, nes kiekviena tauta kaip individualybė yra linkusi į tautinį egoizmą. Tautai būtina įveikti polinkį į šovinizmą. Tik tada tauta gali pakilti į visuotinį dvasingumą. Drauge S. Šalkauskis šią problemą atskleidė orientuodamasis į patriotizmo esmę: tikras patriotas turi ginti teisėtus tautos interesus ir neretai būti ypač tvirtos dvasios kovodamas už tautos teises. Tačiau kovojant už teisėtus tautos reikalus, svarbu nepamiršti tikrosios patriotizmo esmės. Ji reiškiasi:

- tautinės individualybės meile;
- pageidavimu savo tautai moralinės didybės;
- tautinės lyties sinteze su visuotinės kultūros turiniu (Šalkauskis, 1925, p. 251).

Taip suprastas patriotizmas yra *kultūrinės pažangos veiksnys*, nes patriotizmo reikšmė priklauso nuo to, kaip jis reiškiasi tautinės civilizacijos kūryboje. Tik susipratęs inteligentas patriotas atlieka didelį vaidmenį kuriant aukštesnę intelektualinę kultūrą, kuri su liaudies kultūra sudaro tautinę civilizaciją.

Tikras patriotizmas yra *santarvės su kitomis tautomis pamatas*. Mokantys mylėti savo tautybę supranta kitų tautybių vertę ir žino, kad, palaikant santykius su jų žmonėmis, svarbų vaidmenį vaidina krikščioniškoji meilė. Ji - krikščioniška prievolė.

Tikras patriotizmas *padeda asmeniui suartėti su visos žmonijos dvasia*. Pažindamas visuotinį tautinės civilizacijos turinį tikras patriotas ima vertinti visuotines dvasines vertybes ir suvokia, kad jo tauta tobulėja priklausomai nuo to, kaip reiškiasi jos tautinis individualumas ir žmogiškojo turinio visuotinumai.

Patriotizmas reikalauja, kad žmonės taptų dorinio išsilavinimo autoritetais. Tad, S. Šalkauskis suformulavo *ateitininkų asmenybės ugdymosi pareigas*:

- *išsiugdyti* tautinį sąmoningumą, kad asmuo galėtų pats išsilaisvinti ir kitiems padėti išsilaisvinti iš tautinio šovinizmo, neapykantos, antagonizmo;
- žinodamas, kad patriotizmas yra tobulėjimo veiksnys, ateitininkas privalo *ieškoti patriotizme naujų asmeninio tobulinimosi akstinių* ir ruošti originaliai kūrybai tautinės kultūros kūrimo srityje;
- gerai suprasdamas tikrojo patriotizmo esmę, ateitininkas turi *mokytis sugyventi* su kitų tautų patriotais, mylėti kitas tautybes ir skleisti pagarbos žmogui dvasią.

S. Šalkauskis išsamiai atskleidė šių ugdymosi uždavinių esmę, nurodė priemones jiems spręsti:

- *gerai žinoti* patriotizmo principus bei pareigas ir visus su jais susijusius dalykus;
- pažinti tikrąją savo tėvynės padėtį, istoriją, tautines, politines, kultūrinės aplinkybes, gerai žinoti tautinę politiką;
- *dalyvauti* tose tautinėse išskilmėse, kuriose reiškiasi teisingai suprastas patriotizmas;
- *atsikratyti nacionalistinių, šovinistinių minčių ir jausmų*;
- *rodyti* daugiau kuriamųjų iniciatyvų;
- *pažinti* kitas tautybes, teigiamus jų ypatumus; praktikuoti tautų solidarumo idėjas, tikėti jų prasme.

Taigi tapimas patriotu reikalavo iš ateitininkų intensyvios ir sąmoningos saviugdos.

Katalikiškumo principas reiškia, kad ateitininkas privalo tapti „rinktiniu“ inteligentu kataliku, todėl turi teisingai suprasti krikščioniškosios religijos esmę ir ypač Katalikų Bažnyčios mokslą. Tikėjimo stiprumą autorius sieja su žmogaus kultūros lygiu - nekultūringoje visuomenėje esą ir religija nekultūringai suprantama ir netinkamai praktikuojama. Tikinčiųjų pareiga rūpintis bendrosios savo kultūros kėlimu, kad religijos vertę geriau suprastų. Šiam ugdymosi uždaviniui S. Šalkauskis teikia didelę reikšmę: religijos supratimas turi tapti ateitininkų religijos praktikos pagrindu, o religijos praktika –

dorinio išsiauklėjimo šaltiniu. Dorinio tobulėjimo ryšys su religijos praktika suteikia religiniam gyvenimui ypatingos įtampos ir reiškiasi tuo religiniu dievotumu, kuris kaip tik turėtų būti būdingas „rinktiniam“ katalikui inteligentui. To reikalauja tęstiniai ateitininkų saviugdosa uždaviniai: svarbu pakilti į aukštesnį dievotumo laipsnį, kiekvienam ateitininkui išskyla dorinė prievolė – mokytis išlaikyti katalikiškąjį korektiškumą, t.y. atlikti prievoles, keliamas visiems tikintiesiems Bažnyčios nariams. Katalikas inteligentas, be to, turi dirbti apaštalavimo darbą: vadinasi, ateitininkas pagal savo jėgas turi ne tik ginti religiją ir jos organizaciją - Bažnyčią, bet ir skleisti religijos tiesas ne tik žodžiu, bet ir savo gyvenimo pavyzdžiu. Ateitininkai savo gyvenimu ir darbais neturi kompromituoti tų religijos principų, kuriuos išpažįsta kaip katalikai. Pagal S. Šalkauskį, laikantis savo gyvenime teisingai suprastų krikščioniškos etikos principų, jau vykdomas apaštalavimo darbas – jis natūraliai liudija krikščionybės tiesą.

Taigi religinis sąmoningumas, religinis dorinio gyvenimo įvertinimas ir krikščioniškas apaštalavimas gyvenime ir darbuose sudaro tris tikro kataliko inteligento pareigas, kurių vykdymui turi ruoštis (mokytis) kiekvienas ateitininkas.

S. Šalkauskis apibrėžia ugdymosi šioms pareigoms erdvę ir priemones:

- *religinis sąmoningumas* gali būti ugdomas religijos pamokose, skaitant knygas, dalyvaujant ateitininkų lavinimosi rateliuose, kur nagrinėjamos religijos problemos;
- religinio dorinio gyvenimo pamatai ir motyvai stiprinami uoliu religinių pareigų praktikavimu – dalyvavimu kulto ceremonijose, meldžiantis, priimant Sakramentus, klausantis šv. Mišių, dalyvaujant adoracijose, procesijose, sekant prancūzų pavyzdžiu-dalyvaujant uždaroje rekolekcijoje;
- krikščioniškas apaštalavimas turi reikštis viešu ir padoriu religijos išpažinimu, nebijant kitokios žmonių nuomonės (Šalkauskis, 1925, p. 251).

Taigi esminis tikro kataliko inteligento bruožas – sąmoninga nuostata ne tik pažinti, žinoti tikėjimo tiesas, bet ir jas praktikuoti.

Intelligentiškumo principai S. Šalkauskio koncepcijoje teikiama didelė reikšmė. Būsimasis vadas formulavo kiekvienam ateitininkui privalomą ugdymosi uždavinį „tapti rinktinio prozininku lavinimosi priemonėmis“ (Šalkauskis, 1925, p. 252). Inteligentas - tas žmogus, kuris/kuri yra daugiau išsilavinęs/usi už kitus ir iškilęs/usi iš bendros žmonių masės, tobuliau supranta veiklos ir gyvenimo idėjas, laikosi jų.

Tai padeda išsiugdyti dorines nuostatas, reikalingas gyvenime bei veikloje. S. Šalkauskis kritiškai vertino savo laikmečio mokyklą: lavinimas joje nesąs pakankamai kokybiškas ugdant intelektualus. Todėl būtinas papildomas jaunimo ugdymasis, lavinimasis rateliuose ir savarankiškas skaitymas. Ateitininkai turi būti išlavinę ne tik savo protines galias - tikras inteligentas lavinasi visapusiškai. Vadinasi, ateitininkas turi būti uolus mokinys, skaitytojas, reguliarus lavinimosi ratelių lankytojas. Šie ugdymosi veiksniai ateitininkui padės užmegzti ryšius, rasti naujų ir konkrečių idėjų, ugdytis įsitikinimus, gebėjimus dalyvauti diskusijose.

Veiklumo principas bei pareigos visuomeniniame gyvenime reiškė ateitininkų ugdymąsi plačiai veiklai visuomenėje. Šis principas apima visus anksčiau minėtuosius principus. Inteligentas veikėjas, *kaip lietuvis*, turi būti patriotas. Jis dalyvauja viešame gyvenime ir stengiasi jį formuoti pagal teisės, tvarkos bei solidarumo principus; *kaip tikras katalikas* – atsidėjęs apaštalas, padeda netikintiesiems surasti Dievą bei pagelbėti nelaimingiems žmonėms, skelbia ir liudija žmonėms tikrojo dorinio gyvenimo idėją, teikia reikalingiems dvasinę pagalbą, *kaip intelektualas-griežtas* principų vykdytojas, patriotiškai nusiteikęs bei visapusiškai išsilavinęs.

S. Šalkauskis laikėsi nuostatos, kad ateitininkai visuomenėje kokybiškai dirbti gali tik subrendę ir pasirengę teoriškai bei praktiškai. *Idėjiniu (teoriniu) požiūriu* pasirengiama atliekant šiuos uždavinius: *tautinės nuostatos* sustiprėja rengiantis tautos kultūros kūrybai; *dorovinės nuostatos* išugdomos stiprinant religinį sąmoningumą; *principinius nusiteikimus* padeda išsiugdyti lavinimasis, kuris, be to, padeda pažinti daug idėjų ir išsiaiškinti, kokia jų praktinė nauda. Tačiau *pasiruošimas veikimui* įgyjamas per veiksmus. Čia S. Šalkauskis mini keletą bendrų nusiteikimų - pvz., *tvirtas kūnas, tvirtas (drausmingas) būdas ir paslankumas veikti*. Tvirtą kūną padeda išugdyti gimnastika, sportas, rankų darbai. Drausmingą būdą - uolus vykdymas viso to, ko reikalauja pareigos. Paslankumą veikti išugdo visos minėtos priemonės.

S. Šalkauskis išsamiau kalbėjo apie skautų principus, pažymėjo idėjinį ateitininkų ryšį su jais. Teigiamai vertino tokius sektinus skautų principus: pasiryžimą išlikti ištikimiems savo principams, džentelmenišką garbės supratimą, iniciatyvas, atsakomybės jausmą, visuomeninį solidarumą, pastangas užsigrūdinti nepalankiomis veikimo sąlygomis, drausmingumą, kuris vienija klusnumą ir vadovavimą. S. Šalkauskis pripažino, kad ateitininkija ir skautija - tai skirtingos organizacijos, pažymėjo, jog ateitininkai, turėdami tikslą vykdyti platesnius, kilnesnius ir sudėtingesnius uždavinius, turėtų išmokti

skautišku pareigų jų būreliuose ir įgyti tų teigiamų savybių, kurias stengiasi išvystyti skautybės idėja.

Rašydamas apie ateitininkų dalyvavimą gimnastikoje, žaidimuose, pabrėžė dorinį aspektą; tai turėtų būti ėjimas *per ludos ad virtutem* - per žaidimus prie dorybės.

Skyrė dėmesio ir profesiniam ugdymuisi. Tikrą inteligentą interpretuoja kaip puikų savo srities specialistą: profesijos žmogus turi būti kompetentingas, uolus, sąžiningas. Tai lemia visuomenės pasitikėjimą. Todėl ateitininkai turi ypač teigiamai nusiteikti dėl būsimo profesinio veikimo.

Turėdamas galvoje visybišką ateitininko pasirengimą veikti visuomenėje, S. Šalkauskis aiškino, kaip ateitininkai turi *rengtis(ugdytis) religiniam veikimui visuomenėje*. Religinio apaštalavimo ištakų mokslininkas ieško šio veikimo daroje su pasaulėžiūros idealais. Tą darną gali užtikrinti gilesnis religijos tiesų supratimas, jo liudijimas viešame gyvenime, kiekvieno nario patyrimas, jog tikras religingumas vienija dorumą ir dvasinį grožį. Būtent tai yra ateitininko dalyvavimo bažnytiniame savo parapijos gyvenime su jos bažnytiniu kultu, pamaldomis, giesmėmis, labdaros institucijomis pamatas arba kriterijus. Pirmas gyvas pasirengimo religiniam gyvenimui visuomenėje požymis, pagal S. Šalkauskį, yra sąmoningų ir dievotų žmonių susitelkimas aplink parapijos kunigą. Kitas uždavinys – religijos gynimas nuo išpuolių, religijos didybės iškėlimas. *Pagal S. Šalkauskį - tai metodišką priėjimą prie abejojančių ar netikinčiųjų garantuojantys būdai*.

S. Šalkauskis teikia ir kitų racionalių patarimų, kaip užmegzti ryšius su netikinčiais žmonėmis ir atlikti apaštalavimo funkcijas. Suartėjimui su dvasinės pagalbos reikalingais žmonėmis būtinas geras humanitarinis pasirengimas ir psichologiniai sugebėjimai suprasti kitokios pasaulėžiūros žmogų. Svarbi sąlyga - pasiaukojančių kunigų, nuoširdžiai palankių, turinčių religinę kompetenciją ir pedagoginį nusiteikimą bei gebėjimą prieiti prie jaunimo. Be apaštališkų kunigų ateitininkams sunku atlikti savo pareigas.

Mokslininkas mini teorinį ir praktinį ateitininkų pasirengimą visuomeniniam darbui - ateitininkai visuomenės gyvenimo problemas gali spręsti lavinimosi rateliuose, mokytis ginti savo idėjas, stengtis pažinti visuomenės aplinką. S. Šalkauskis mini du stiprius nusiteikimus visuomeniniam veikimui: *solidarumo jausmą ir teisinę sąmonę*. Visuomeninis solidarumas išvystomas draugiško solidarumo veiksmis, o teisinė sąmonė - laikantis organizacijų statutų, įgyvendinant principus bei vykdant pareigas ir saugant visuomeninę tvarką.

S. Šalkauskis įvertina, koks pilietis sąmoningas, koks - ne:

- pilietiškai išauklėtas tas, kuris lojaliai vykdo savo pareigas, deleguotas iš visuomenės, savivaldybės, valstybės, sugeba tinkamai pasinaudoti savo teisėmis;
- pilietiškai nesusipratęs nemotyvuotai atsisako nuo garbės teisėjo pareigų, neprisideda prie visuomenės darbų sėkmės, viešose vietose palieka daug netvarkos, nevykdo valstybės įstatymų.

Remdamasis šiais kriterijais, S. Šalkauskis ateitininkams iškelia dvi edukacines pareigas: būti korektiškiems pilietiškumo atžvilgiu ir rengiantis darbui visuomenėje mokyti žmones pilietiškų dorybių.

Orientuodamasis į katalikams inteligentams privalomą socialinę akciją, rekomenduoja ateitininkams rengtis, įgyti teorinį ir praktinį pasirengimą. Teoriniam pasirengimui gali tarnauti diskusijos mokykloje, skaitant, lavinimosi rateliuose. Diskutuodami rateliuose ir vadovaudamiesi krikščioniškąja etika ateitininkai gali priėti įvairias išvadas, sustiprinti įsitikinimus.

Rengimasis politiniam veikimui yra ypatingas. Iš dviejų minėtų visuomeninių nusiteikimų solidarumo jausmo ir teisės sąmonės - prioriteta S. Šalkauskis atiduoda teisinei sąmonei. Teisinė sąmonė politiniame gyvenime turi pirmąją reikšmę. Teisinė sąmonė turi pasireikšti dviejų pagrindinių visuomeninio gyvenimo vertybių - tvarkos ir laisvės - sąmoningu branginimu:

- tvarkos meilė ir sugebėjimas ją palaikyti visuomenės gyvenime yra parlamentinis drausmingumas;
- laisvės meilė ir sugebėjimas ją gerbti yra tolerantiškas laisvumas.

Tad S. Šalkauskis daro išvadą, kad politinio lavinimo pagrindas reikia dėti drausmės ir laisvės sintezę. Be drausmės politinis gyvenimas tampa chaosu. Be laisvės visuomenė tampa vergų mase.

Pagrindines priemones, tikslingai tarnaujančias ateitininkų rengimuisi dalyvauti politiniame gyvenime, S. Šalkauskis nurodo šias: parlamentinės drausmės savo gyvenime palaikymą, pratinimąsi gerbti nuomonių bei iniciatyvos laisvę, pastangas įgyti gebėjimus ginti įtaigiu žodžiu ir raštu savo nuostatas politiniais klausimais, atsparumą demagogijai, įvairių partijų programų sąmoningas studijas.

S. Šalkauskis tikėjo, kad visas šias idėjas galima realizuoti – tai turėtų būti natūralus tęsinys to instinktyvaus protesto prieš demoralizuojančią įtaką okupacijos metais, kai ateitininkų sąjūdis tik skleidėsi. S. Šalkauskis atkreipė dėmesį į okupacijos metus, iš kurių ateitininkai turėtų mokytis. Tada besimokančiam jaunimui buvo būdinga: abejingumas tautybės atžvilgiu; aiškus polinkis į ateizmą; akademinio darbo kaip

intelektualinio lavinimo niekinimas; pasiryžimas savo jėgomis pradėti politinę revoliuciją ir politinę veiklą.

Ateitininkai kiekvienai šiai apraiškai metė iššūkius - iškėlė ugdymosi uždavinius: *prieš abejingumą tautybės atžvilgiu* iškėlė patriotizmo bei tautinės kultūros kūrybos idėją, *prieš ateizmą* – intelektualinio lavinimosi, *prieš ardomąjį evoliucionizmą* – pareigą rengtis plačiai veikti visuomenėje.

Užsiangažavimo kalboje S. Šalkauskis siūlė reorganizuoti organizacijos struktūrą ateitininkų tobulinimosi tikslais. Reorganizacija reikalauja kokybiškos edukacinės strategijos, kad

- ateitininkų veiklos principai ir pareigos būtų tiksliai ir aiškiai suformuluoti;
- vadams būtų išsamiai paaiškinta principų ir pareigų esmė;
- būtų parengti praktiniai metodologiniai veiklos vadovėliai keturiems pagrindiniams uždaviniams spręsti, metodiškai išsamiai nurodyta, kokias priemones taikyti atsižvelgiant į ateitininkų poreikius;
- patvirtinti išsamūs nuostatai, reglamentuojantys visos organizacijos ir atskirai ateitininkų pagal amžiaus tarpsnius veiklą;
- būtų parengta organizacijos simbolika (Šalkauskis, 1925, p. 253).

S. Šalkauskis daro sintetišką išvadą, kad ateitininkai turi rūpestingai, sąmoningai bei tikslingai ruoštis tapti tikrais lietuviais, katalikais inteligentais, kurie „kaipo rinktiniai žmonės, dėl savo išsiauklėjimo, išsilavinimo bei sugebėjimo praktiškai veikti galėtų vadovauti lietuvių tautinėje kultūrinėje kūryboje, religiniame susipratime, pasaulėžiūros išdirbime ir visuomenės tvarkymesi“ (Šalkauskis, 1925, p. 268).

1925-ieji m. S. Šalkauskiui buvo „angažavimosi metai“ (Eretas, 1960, p. 130). Savo idėjomis jis sudomino ateitininkus, uždegė ir patraukė prie savęs, išplėtė ir išgrynino pamatinių veiklos principų esmę. Jais remdamiesi ateitininkai galėjo rengtis visaverčiam gyvenimui.

Ekonomiškai stiprėjančiai Lietuvai reikėjo naujai mąstančių žmonių. Taigi ir ateitininkų vadas turėjo suprasti miesto ir kaimo žmonių gyvenimą, jų dvasią. P. Dovydaitis, kilęs iš kaimo, savo dvasia ir liko kaimo žmogus, nebuvo patenkintas urbanizacija. Ateitininkai atsigrėžė į S. Šalkauskį, atitinkantį besivystančio gyvenimo reikalavimus savo kilme, išsilavinimu, išsiauklėjimu, gyvenimo būdu, asmeninėmis savybėmis, požiūriu į gyvenimą. S. Ylos teigimu, S. Šalkauskis buvo „mūsų šviesuomenės atžala, augusi mieste, bet jautusi gyvą ryšį su liaudimi ir jos kultūra“ (Yla, 1959, p. 327).

S. Šalkauskis, įsitraukdamas į ateitininkų veiklą, atrodo, neturėjo aspiracijų tapti ideologiniu jų vadu. Tačiau P. Dovydaitis įtikino, kad būtent jis turi užimti tas pareigas ir įkvėpti Lietuvos, Kauno miesto žmones stiprinti katalikišką ir lietuvišką dvasią (Girnius, 1975, p. 399). J. Girnius pastebėjo, kad daugeliui ateitininkų P. Dovydaitis buvo daugiau „praieitininkas negu ateitininkas,“ atlikęs savo vaidmenį, inicijuodamas ir plėtodamas sąjūdį, stiprindamas ideologiją. Tuo tarpu S. Šalkauskis mąstė naujai, integraliai, perspektyviai - jis buvo idealistas. Idealizmas jaunimą traukė, nes buvo artimas jų jaunatviškai dvasiai bei būdo savybėms (Girnius, 1975, p. 399).

1925 m. jubiliejiniame kongrese patikslinti, labiau apibrėžti ir argumentuoti, įvairiais atžvilgiais aptarti pagrindiniai ateitininkų organizacijos principai - patriotizmo (tautiškumo), katalikiškumo, inteligentiškumo; apibrėžta plati šių principų vykdymo erdvė; jaunimas sudomintas veiklos perspektyva. Kongrese pateiktoji ateitininkų veiklos idėjų sistema buvo organizacijos reorganizacijos pamatas, naujam veiklos etapui naujomis sąlygomis, asmenybės tobulėjimui, kokybiškesniam rengimuisi edukacinei veiklai Lietuvos visuomenės gyvenime.

2.2. Ateitininkų organizacijos struktūros reorganizacija ir atnaujinta ugdomoji ideologija

1927 m. Palangoje įvykusioje reorganizacinėje konferencijoje (Ateitininkai, 2003, p. 118) priimtas ateitininkų reorganizacijos planas, kurio projektą dar 1926 m. parašė autoritetinga komisija: prof. kun. P. Kuraitis, kun. J. Gylys, A. Kučingis, P. Montvydas, J. Matulevičius; vėliau į komisiją pakviesti A. Stalioraitytė ir P. Dielininkaitis. Komisijos ekspertai - buvo S. Šalkauskis, J. Girnius, S. Lušys ir A. Raulinaitis.

Ateitininkų organizacijos projekte buvo numatyta tarsi trys organizacijos įvairaus amžiaus nariams - sendraugiu, studentų ir moksleivių. Ateinančios ateitininkų kartos turėjo mokytis ir veikti visuose trijuose laikotarpiuose. Komisija parengė įstatus visoms trimis organizacijoms. Tuo metu jokia kita valstybė neturėjo tokios katalikų intelektualų ugdymo organizacijos, kur jaunas žmogus nuo pat pradžios mokyklos iki brandos būtų sistemingai auklėjamas turint universalų šūkį „Visa atnaujinti Kristuje.“

Reorganizacinėje konferencijoje, įvykusioje Palangoje po atviru dangumi grafo Tiškevičiaus parke dalyvavo apie du tūkstančius ateitininkų. Oficiali P. Dovydaičio kalba susirinkusiesiems buvo edukacinio pobūdžio. Jis kalbėjo apie skaudžią tautos istoriją, dėl kurios

kaltino tautos vadus. Atsakomybę už tautos dabartį ir jos likimą jisai adresavo būtent laikmečio šviesuomenei, inteligentijai. Ateitininkų ideologo nuomone, atgimusią Lietuvą, jos valstybę gali išsaugoti tik jos inteligentija. Ateitininkai yra tos šviesuomenės dalis. P. Dovydaitis užtikrino konferencijos dalyviams, kad ateitininkija yra pajėgi atnaujinti Lietuvos visuomenę Kristaus dvasia ir stiprinti Lietuvos valstybės pamatus. Tai jau buvo įrodyta okupacijos metais, nepriklausomybės priešaušryje. Šiandienos ir rytdienos darbai būtų tęsinys to, kas buvo padaryta.

Mintis apie ateitininkijos edukacinį vaidmenį valstybės gyvenime ir misiją ryški ir reorganizacinėje konferencijoje dalyvavusio Lietuvos prezidento A. Smetonos kalboje. Pažymėdamas, kad Lietuva yra laisva, jis pabrėžė kiekvieno piliečio teisę laisvai mąstyti ir veikti. Ateitininkai būtent ir yra tikri krašto patriotai, aukojęsi už nepriklausomybę, aukojasi ir laisvoje Lietuvoje tautybės ir katalikybės idealams. Valstybės prezidentas išreiškė viltį, kad ateitininkai dirbs valstybės labai (Šalkauskis, Ateitis, 1927a, Nr. 10).

Reorganizacinėje konferencijoje buvo parodytas dėmesys sendraugiams, apibrėžti reikalavimai jų veiklai, suformuluoti visuomenės narių ugdymo ir ugdymosi reikalavimai:

- sendraugiai neretai paskęsta gyvenimo smulkmenose ir neprišėdė prie gyvenimo pažangos;
- atsižvelgiant į tai, kad ateitininkų organizacija turi apimti visą katalikiškąjį jaunimą, tai sendraugiai turi remti jaunuosius tiek moraliniu, tiek materialiniu atžvilgiais;
- kasdieniniame sendraugių gyvenime trūksta uolumo ir entuziazmo praktikuojant katalikybę;
- organizacinis ateitininkų darbas nepakankamai metodiškas ir kokybiškas; sendraugiai nėra įgyvendinę kataliko inteligento tipo; nepakankama jų kova su žmonijos dechristianizacija;
- sendraugiai turėtų išlaikyti jauną dvasią, kurios galima pasisemti tik iš jaunųjų, glaudžiai su jais bendraujant. Katalikai turi būti aktyvūs kovotojai. (Šalkauskis, Ateitis, 1927a, Nr. 10, p. 230-232).

Sendraugių veiklos kritika buvo nemažas akstinas, kad sendraugių centro valdyba išipareigotų išanalizuoti kritines pastabas ir teiktų edukacinę pagalbą jaunimui.

Ateitininkų darbo turinį vertino ir reorganizacinės konferencijos prezidiumo pirmininkas D. Jasaitis. Ateitininkų veiklą jis siejo su tautos ir valstybės likimu, pripažino ateitininkų nuopelnus tautos istorijoje,

prognozavo Lietuvos ateitį, numatydamas, kad įgyvendinant idealus, bus daug kliūčių. Tačiau idealų skaidrumu, kilnumu kvietė neabejoti ir siekti jų: „<...> tegul visada mūsų širdys būna nukreiptos į Amžinąją saulę, o kojos remias žemės granitu. Meile liepsnokime, viltim žaibuokim, darbais kovokim - tai prisikels tėvynė Lietuva, skaisti, dora ir jos padangėje suplevėsuos mūsų vėliava.“ (Palangos reorganizacinė konferencija, Ateitis, 1927, Nr. 10). Konferencijos pirmininko kalba buvo emociinga, uždeganti ir orientuojanti ateitininkus tobulinimuisi, veiklai, tarnavimui Tėvynei, dorai, žmogui, Dievui.

Reorganizaciniai ateitininkijos struktūros klausimai, ideologija, bendrųjų įstatų projektas buvo aptarti pilnatvės posėdyje:

- pirmoji dalis apėmė ateitininkų principus, pareigas bei ideologiją;
- antroji - ateitininkų federacijos įstatus, kurie apibrėžė organizacijos struktūrą, federacijos struktūrinių darinių santykius ir valdomųjų organų kompetenciją bei funkcionavimą.

Ateitininkų ideologija buvo sudaryta atsižvelgiant į tris kriterijus: pilnutinį gyvenimo idealą; teigiamas tradicijas; racionalią pažangą (Ten pat, p. 236). Joje ryškūs asmenybės tobulėjimo aspektai.

Pirmasis principas reikalavo, kad ateitininkas būtų visavertis žmogus. Antrasis įpareigojo tęsti žmonijos kultūros darbą. Trečiasis reikalavimas reiškė, jog ateitininkas privalo eiti pažangos keliu ir kurti kultūros bei mokslo vertybes, visuotinį Kristaus kultūros idealą įgyvendinti tautine forma.

Akstinu tobulinti savo asmenybę tapo S. Šalkauskio kongrese *apibrėžti reikalavimai ateitininko asmenybei*. Ateitininkas yra inteligentas; turi išlavintą intelektą, moka moksliskai mąstyti; yra jautrios sąžinės, kilnus, entuziastingas; ateitininkui šeimos problema yra pirmos svarbos problema, aukščiausiu visuomenės siekiu laiko bendravimą kristinio solidarumo pagrindais (Šalkauskis, Ateitis, 1927a, p. 236).

Ateitininkų tobulėjimo gaires nubrėžė konferencijoje *patvirtinti ateitininkų veiklos principai* (Šalkauskis, 1927a; Ateitis, 1927; Šalkauskis, 1927b, Ateitis, 1927).

Pirmasis - veiklos tęstinumo reiškia, kad ateitininkija yra tarsi antrasis lietuvių tautos dvasinis atgimimas, besiremiantis tautiniu atgimimu, suteikiantis pastarajam nelygstamos, vertybinės reikšmės. Su tuo siejama ateitininko pareiga būti pasiryžusiam ir tarnauti Dievui ir Tėvynei bei atiduoti visas jėgas šūkiui „*Visa atnaujinti Kristuje*“ įgyvendinti.

Organizaciniu pobūdžiu įtvirtintas principas, kad ateitininkų organizacija yra besimokančiojo jaunimo federacija, besinaudojanti

moraline ir materialine sendraugių pagalba. Priklausymas ateitininkų federacijai privalo būti suprantamas kaip sąmoningas ugdymasis ir ruošimasis tapti *lietuviu patriotu, susipratusiu kataliku, tikru inteligentu šviesuoliu, aktyviu veikėju visuomeninku ir puikiu specialistu*.

Konferencijoje įteisintas *katalikiškumo* principas: jis reiškia, kad ateitininkas pripažįsta katalikišką pasaulėžiūrą vienintele tikra tiesos reiškėja, Katalikų Bažnyčia, kuri turi teisę iš savo narių reikalauti ne tik tikėjimo išpažinimo ir doros principų laikymosi, bet ir apaštalavimo savo gyvenimu ir darbais. Ateitininkams šiuo atžvilgiu numatytos trys pareigos. *Pirmoji* - išsiugdyti religinį sąmoningumą, gebėti suderinti aukštą mokslinės kultūros laipsnį su katalikiškosios doktrinos supratimu. *Antroji* - savo tiesiogine pareiga pripažinti katalikiškąjį korektiškumą. *Trečioji pareiga* - uoliai ruoštis kovoti su pasaulio dechristianizacija, todėl stiprinti religinį visuomenės sąmoningumą, ginti religijos tiesas, bažnytinę organizaciją ir visuomenės dorą nuo ardomųjų veiksmų.

Tautiškumas – ketvirtas principas kreipė ateitininkus sąmoningai ugdytis teigiamą santykį su tautybe kaip būtinu teigiamu gyvenimo veiksmu. Tautybė yra sutelktinė individualybių forma. Ja turi pasireikšti visuotinis žmonijos dvasios turinys. Ateitininkas patriotizmą turi suprasti kaip tautinės individualybės meilę, reikalaujančią realizuoti visuotinį krikščioniškosios kultūros idealą tautine forma. Vykdamas šį principą numatytos trys pareigos:

- *pirmoji* ateitininko pareiga - išsiugdyti tautinį sąmoningumą, tikrą patriotizmą. Patriotizmo esmė - trokšti ir siekti savo tautai kultūrinės didybės, nelaikyti tautybės gyvenimo tikslu, vertingesniu už gyvenimo turinį;
- *antroji* pareiga – ateitininkas privalo patriotizme ieškoti akstinių, motyvų rengtis originalios, visuotinai vertingos kultūros kūrybai tautinės kultūros srityje;
- *trečioji* pareiga - saugoti plačiąsias mases nuo siauro nacionalizmo, trukdančio tautoms vienytis į darnią sąjungą.

Penktasis – inteligentiškumo principas reiškė, kad ateitininkas, rengdamasis dirbti visuomenėje, sąmoningai ugdytusi nuostata, jog inteligentija yra pašaukta kokybiškai vadovauti visuomenei, valstybei, tautai ir yra visuomenės sąmoningumo, darnos ir kultūrinės pažangos bei didelių užmojų veiksnys. *Pirmoji ateitininko* pareiga vykdamas šį principą – išlavinti protines galias, išsiugdyti jautrią sąžinę, kilnią širdį, entuziazmą ir paslankumą aukotis už tai, kas šventa, tikra, gera, gražu. *Antroji* pareiga siekiant išsiugdyti inteligentui būdingas savybes, reikia sąžiningai naudotis visomis auklėjimo priemonėmis, kurias teikia šeima,

mokykla, Bažnyčia, visuomeninis gyvenimas, ateitininkų organizacija. *Trečioji* pareiga reiškia, kad ateitininkas iš jaunų dienų ugdytusi poreikį kovoti su materializmu, uždarmu, sąstingio, inertiškumo apraiškomis visuomenėje, drąsiai pasireikšti savo iniciatyvumu, plačiais užmojais, kritišku sąmoningumu, originaliu kūrybingumu. *Ketvirtoji* pareiga orientuoja ateitininką vadovauti jaunimui, išlaikyti harmoningus santykius.

Veiklumo - principas reiškia, kad ateitininkas yra ne tik išsilavinęs švietulys, bet ir energingas akcijos žmogus, sugebantis kūrybingai siekti asmeninio ir visuomeninio idealo. *Pirmoji* – veiklumo pareiga reiškia, kad ateitininkas, norėdamas tapti energingu veikėju, turi susidomėti fizine kultūra, lavinti kūną, paslankų aukštiesiems gyvenimo tikslams siekti. *Antroji* pareiga apima teorinį lavinimąsi, pratinimąsi praktiškai veikti, drausmingai, punktualiai ir tvarkingai. *Trečioji pareiga* – profesinį ir visuomeninį darbą organizuoti moksliniais pagrindais, kūrybiškai, todėl svarbu stengtis įgyti organizacinių gebėjimų, susipažinti su administravimo ir vadovavimo principais bei metodais.

Naujas principas - šeimyniškumas. Jis įpareigoja ateitininką įsisąmoninti, kad dvasinis lietuvių tautos atgimimas gali įgyti tvirtas tradicijas tik per krikščionišką šeimą, kurioje tėvai iš prigimties savo vaikus auklėtų prigimtinės kultūros ir religinio tikėjimo dvasia. *Ateitininko* pareiga - gerai suprasti krikščioniškos šeimos idealą ir pasiryžti kurti šeimą pasirengus jai doriniu, pedagoginiu ir kitais atžvilgiais taip, kad jo šeima atitiktų visus inteligentiškumo reikalavimus. *Ateitininkės* pareiga pažinti moters idealą inteligentiškumo ir krikščioniškos šeimos atžvilgiu, pasirošti jai kaip savo pašaukimui.

Visuomeniškumo principas reiškia, kad ateitininkas yra visuomenininkas jau todėl, jog jis yra katalikas ir žino, kad Bažnyčia yra visuotinio bendravimo ir susidraugavimo forma. Todėl *pirmoji pareiga* reiškia, jog ateitininkai tarpusavio santykiuose moka būti draugiški ir solidarūs. *Antroji pareiga* reiškia, jog ateitininkai nuo jaunų dienų ugdomi teigiamas nuostatas pilietiškumo ir valstybiškumo atžvilgiu. *Trečioji pareiga* – branginti individualią asmens iniciatyvą, savarankišką veiklą, sutelktai dalyvauti bendroje kūryboje ir įgyti bendro darbo įgūdžių. Visuomeniškumo principas suponavo pareigą - dalyvauti kultūrinėse draugijose ir kooperatyvuose ir laipsniškai ruošti plačiam visuomeniniam veikimui, kuris reiškiasi vadovavimo ir valdymo pareigomis ir yra inteligento pašaukimo elementas. *Ketvirtoji* pareiga reikalauja iš ateitininko nedalyvauti partijų veikloje. Tik subrendęs ateitininkas gali dalyvauti, pats už tai atsakydamas (Šalkauskis, Ateitis , 1927a, Nr. 10, p. 453-456).

1927 m. „Ateityje“ buvo išspausdinta ateitininkų principų bei pareigų santrauka:

- Ateitininkai uoliai tarnauja Dievui ir tėvynei, vadovaudamiesi vyriausiuoju savo tikslu - visa atnaujinti Kristuje.
- Ateitininkas yra susipratęs lietuvis patriotas, kūrybiškai nusiteikęs tautinės kultūros srityje.
- Ateitininkas stengiasi būti pavyzdingas katalikas, besilaikantis krikščioniškos etikos principų ir Katalikų Bažnyčios mokslo.
- Ateitininkas kovoja su pasaulio dechristianizacija, stengiasi apaštalauti visų pirma savo veikla derindamas krikščioniškaisiais idealais.
- Ateitininkas uoliai auklėjasi bei lavinasi, kad galėtų tapti ne tik išauklėtu bei išsilavinusiu žmogumi, bet ir geru specialistu.
- Ateitininkas stengiasi tarnauti aukštesniems gyvenimo tikslams, yra iniciatyvus, plačių kūrybinių užmojų, drausmingas, geba vadovauti.
- Ateitininkas ruošiasi tapti tikru inteligentu, kuris galėtų atlikti vadovaujamą vaidmenį Lietuvos valstybėje.
- Ateitininkas pripažįsta krikščioniškos šeimos idealą ir, turėdamas pašaukimą kurti šeimą, ruošiasi tą idealą realizuoti būsimame šeimos gyvenime.
- Ateitininkas, kaip katalikas, yra visuomenininkas, kuris vadovaujasi krikščioniškojo solidarumo principais ir laisvę bei tvarką laiko vertybėmis.
- Ateitininkas yra tikrai draugiškas su visais kitais ateitininkais, gerbia vyresnius ir yra atsidėjęs visuomenės ir valstybės reikalams pilietis (Šalkauskis, Ateitis, 1927b, Nr. 10, p. 457).

Palangos reorganizacinės konferencijos vaidmenį tobulinant organizacijos struktūrą, ideologiją, teigiamai įvertino K. Pakštas jau būdamas emigracijoje (Red. Prof. K. Pakšto sukaktis, Ateitis, 1953, Nr. 9, p. 204). Labiausiai K. Pakštas vertino S. Šalkauskio parengtą organizacijos struktūrą, logiškus ir skaidrius principus - tuo metu nė viena pasaulio šalis neturėjo panašios organizacijos, kurioje būtų sudarytos galimybės ugdyti visų amžiaus tarpsnių žmogui. Nuo to laiko ateitininkija tapo pačia harmoningiausia organizacija visame pasaulyje. Taigi ji galėjo vykdyti ypatingai kokybiškai šviečiamąjį darbą ir ugdyti savo narius.

Reorganizacinėje konferencijoje įteisinta ateitininkų veikla pagal tris amžiaus tarpsnius – moksleivių, studentų, sendraugių - tad kiekvienas narys turėjo išeiti visapusiškos brandos, nepertraukiamą mokyklą.

Suformuluota integralaus turinio ideologija, apimanti gyvenimo pilnutinio idealo įgyvendinimą, teigiamų tradicijų organizacijoje tęsimą ir racionalios pažangos siekimą. Tokios tęstinės tobulėjimo ir mokymosi veiklos visuomenės labui institucijos tuo metu nė viena pasaulio valstybė neturėjo.

Priklausymas ateitininkų organizacijai buvo interpretuojamas kaip sąmoningas apsisprendimas ugdytis ir tapti lietuviu patriotu, sąmoningu kataliku, tikru šviesuoliu inteligentu, aktyviu visuomenės veikėju ir geru specialistu. Įtvirtintas naujas - šeimyniškumo principas.

2.3. Edukacinė Ateitininkų federacijos vadovybės veikla ateitininkų ugdymo(-si) pilnatvei užtikrinti

1927 m. Palangos reorganizacinėje konferencijoje patvirtinus atnaujintą programą, ateitininkams reikėjo dar geriau įsisąmoninti savo pašaukimo esmę, išgyventi svarbiausias idėjas, jomis tikėti, jas įgyvendinti. Be konferencijos, kuri atliko didelį ugdomąjį, pasaulėžiūros formavimo, veiklos motyvacijos stiprinimo uždavinį, ateitininkų vadovybė parengė daug dokumentų - atsišaukimų, laiškų, kuriuose aiškino programos esmę, tikslingai akcentavo ugdymosi uždavinius.

2.3.1. Naują organizacijos struktūrą ir atnaujintą ugdomąją ideologiją aiškinantys dokumentai

Naujuoju ateitininkų vadu išrinktam S. Šalkauskiui teko numatyti gaires, padėti tokius pamatus, kad ateitininkų veikla plėtotųsi kryptingai ir aktyviai. S. Šalkauskis ėmėsi tų uždavinių, kurie buvo labiausiai aktualūs lietuvių tautai. *Jis ėmėsi visuomenės auklėjimo problemų, ėjo ten, kur šaukė Lietuvos reikalai* (Ateitininkai, 2003, p. 118).

Patvirtinus pagilintą ateitininkų ideologiją ir sukonkretintus principus bei pareigas Ateitininkų federacijos vadovybė laikė savo pareiga kokybiškai vadovauti edukacinei veiklai, todėl 1927 m. spalio mėn. išsiuntinėjo į organizacijos skyrius „Ateitininkų federacijos vyriausiosios valdybos atsišaukimą“, kuriame priminė ateitininkams, kad kilnysis jų tikslas yra „Visa atnaujinti Kristuje“ (Židinys, 1927, Nr. 10, p. 235). Tai jokiomis ribomis neapibrėžtas idealas, todėl reikalauja tolesnės pažangos, *nes organizacija negalėjo tenkintis daliniais ir lygstamais pasiekimais*. Idealas reikalauja nuolatinės pažangos, naujų pasiryžimų, vidinių atsinaujinimų. Pasirinkus tokį idealą, buvo sistemingai aktualizuojama, kad jam yra įsipareigota, kad siekiant idealo reikia sąmoningumo, veiklumo, o kartais pasiaukojimo. Ateitininkams buvo aiškinama, kad jie

idealui yra įsipareigoję ir eidami pažangos keliu turi ruošti naujiems laimėjimams. *Atsišaukime* akcentuota, kad nuostata nenuilstamai eiti pažangos keliu turi būti būdinga visiems ateitininkams.

Siekiant įgyvendinti patobulintą ideologiją, ateitininkams iškelti artimiausi jų ugdymosi ir veiklos uždaviniai. *Pirmasis ateitininkų uždavinys yra* gerai išsąmoninti ideologinius organizacijos pamatus, kurie naujai suformuluoti principuose ir pareigose. *Atsišaukime* pažymėta, kad :

- formuluojant ateitininkų principus ir pareigas atsižvelgta į svarbiausias gyvenimo ir veiklos sritis, į realaus gyvenimo tendencijas, į tai, kiek jos gali būti suderintos su pagrindiniais ateitininkų principais;
- pagrindinis kriterijus, kuriuo buvo vadovaujama sudarant ideologiją, buvo krikščioniškoji pasaulėžiūra;
- pagrindinės „vedančiosios“ idėjos, kurios lėmė ateitininkų principų ir pareigų formuluotes – tai tikėjimo ir mokslo suderinamumas, tautiškumo ir universalumo sutaikomumas, teorijos ir akcijos naudingumas, didysis moters uždavinys laukiant šeimos atgimimo;
- visiems ateitininkams privalomas visuomeniškumas (Židinys, 1927, Nr. 10, p. 235).

„*Atsišaukime*“ ateitininkai raginami išsamiai susipažinti būtent su šiomis idėjomis, su jomis susigyventi, jas nuolat studijuoti, komentuoti, tobulinti, aiškinti. Tai reikalinga idėjiniam ateitininkų sąmoningumui stiprinti.

Antrasis uždavinys pradedant vykdyti patobulintą ideologiją taip pat išsamiai paaiškintas. Esminiu pasirinktas organizavimo principas. Gerai žinodami, kad organizaciniu požiūriu grupė, sąjunga, federacija gali subręsti tik per ilgesnį laiką, atsišaukimą pasirašę S. Šalkauskis, kun. P. Kuraitis, E. Turauskas, K. Šapalas pažymėjo, kad aktualu sustiprinti ateitininkų *organizacinių sugebėjimų ugdymą ir jų vadų auklėjimą*.

Uždavinys - rūpintis tolesniu organizacijos tobulinimu – sąmoninančio pobūdžio: kiekvieno nario pareiga suprasti, jog darbo kokybė priklauso nuo kiekvieno nario organizacinių nusiteikimų - drausmingumo, tvarkingumo, punctualumo, draugiškumo, o taip pat sugebėjimo vienu atveju paklusti, o kitu – vadovauti.

Be visų narių atsakomybės dėl organizacinių dalykų, kitas uždavinys organizacijos valdymo atžvilgiu buvo vadų rengimas organizacijai. „*Atsišaukime*“ pastebėta, kad organizacija negali klestėti, jei ji nesugeba iš savo narių atrinkti gabiausių ir geriausiai nusiteikusių asmenų ir

parengti juos savo vadais. Tad *gabiausi ateitininkai turi sistemingai auklėtis ir būti rengiami vadovavimui*. Visiems ateitininkams buvo rekomenduota studijuoti organizacinio darbo ir vadovavimo teoriją bei metodiką.

Be organizacinių kompetencijų ugdymo, „Atsišaukime“ skiriama vietos pasirengimui vykdyti uždavinius, kuriuos iškelia tikslas-idealas – „Visa atnaujinti Kristuje. Šis tikslas - idealas reikalauja iš ateitininkų priešintis pasaulio dechristianizacijai. Dirbant religinio atgimimo darbą – tobulinti save ir aplinkinį pasaulį. „Atsišaukime“ šis darbas vadinamas kova, reikalaujančia sąmoningo atsidavimo, pasiaukojimo, rūpestingo pasiruošimo. *Tad trečias* ateitininkų uždavinys, vykdant savo ideologiją, yra fizinis, dorinis ir protinis „apsiginklavimas kryžiaus kovai su pasaulio dechristianizacija“ (Židinys, 1927, Nr. 10, p. 237).

Į dechristianizaciją „Atsišaukime“ bandoma pažvelgti universalesniu aspektu. Pasulyje išivyrėja moderniosios kultūros linkmė, atsiribojama nuo nelygstamų principų – dėl to ima reikštis žemi žmonių instinktai, griaunantys net kultūrą. Viso to pasekmės pražūtingos - dechristianizacijos keliu einančiam pasauliui gresia subarbarėjimas, dorinis nuopuolis, naujų įpročių reiškimasis, su morale nesuderinamos mados ir kt. Reiškiantis tokioms tendencijoms, atsiranda destruktivios jėgos. Viena iš jų – bolševizmas kaip destruktivi galybė, neišvengiamai atvedusi į dechristianizaciją ir subarbarėjimą linkusiame buržuaziniame pasaulyje. Dechristianizuotas žmogus tampa barbaru.

„Atsišaukimo“ iniciatoriai pažymi, kad tikslas - *visa atnaujinti Kristuje*- yra gelbėjimosi šūkis. Ateitininkų vadovai įsitikinę, jog tikra pažanga gali būti pasiekta tik esant religiniam atgimimui. Todėl *Atsišaukime* ateitininkai kviečiami stiprėti doroviškai, fiziškai, protiškai, dvasiškai. Fizinis, dorinis, protinis tobulėjimas saugotų ateitininkus nuo dechristianizacijos pagundų ir suteiktų stiprybės imantis garbingo apaštalavimo darbo:

- ateitininkai turi būti tvirti kūnu, kad galėtų rodyti dideles pastangas;
- tobulėti doriškai, kad įgytų entuziazmo ir pasiaukojimo kovai su pasaulio dechristianizacija;
- intensyvinti, pagilinti intelektualinį lavinimąsi, kad galėtų pasiekti aukštos kultūros ir sugebėtų įvertinti, kas pasaulyje teigiama ir neigiama.

„Atsišaukimo“ autorių nuomone, toks rengimosi, tobulinimosi būdas reikalauja tam tikrų moralinių savybių: tolerancijos, aukštos vidinės kultūros. Kovai su pasaulio dechristianizacija „Atsišaukime“ siūlomos

šios rengimosi priemonės; sąmoningas dvasinis atsparumas, nuosekli principinga gyvenimo kryptis, objektyvi spauda, teigiamų jėgų visuomeninio apaštalavimo reikalams telkimas bei organizavimas, žmonių psichologijos, jų reikalų, laikmečio dvasios pažinimas (Židinys, 1927, Nr. 10, p. 239).

Ketvirtasis artimiausias „Atsišaukime“ minimas ateitininkų uždavinys siejamas su vienu iš ideologinių principų – inteligentiškumu: besimokančiojo jaunimo rengimasis tapti inteligentais turi būti sąmoningas ir atitikti tuos uždavinius, kurie keliami inteligentui bei jo darbui. Lietuvai ypatingai reikia naujos inteligentų kartos, galinčios spręsti didelius tautinės kūrybos uždavinius. Taigi ketvirtasis ateitininkų uždavinys - studijuoti inteligentų uždavinius visuomeniniame gyvenime, nenuilstamai ruoštis tapti tikrais inteligentais.

„Atsišaukime“ išreikštas tikėjimas, kad tik susitelkus inteligentams įmanomas tautinis kultūrinis, religinis dvasinis atgimimas, kuris padėtų atsilaikyti prieš tautybės ir religijos priešus. Todėl inteligentija privalo sudaryti sąmoningą vadovybę, kuri savo dorinėmis ir intelektualinėmis kokybėmis padėtų pakilti mūsų tautai, visuomenei ir valstybei į tautinio, kultūrinio ir religinio gyvenimo aukštumas. Kaip ir reorganizacinės konferencijos, taip ir šiame dokumente nurodoma, kad ateitininkai, ruošdamiesi tapti inteligentais darbuotojais, turi rengtis ir vadovaujamam darbui.

Ateitininkams primenamos būtinos asmeninės savybės, kurias jie turi išsiugdyti, kad galėtų gerai atlikti savo pareigas. Tarp jų - kūrybiškumas. Šis reikalavimas susijęs su būsimu tautiniu, valstybiniu ir religiniu darbu. Dirbant jį būtinas ir privalomas kūrybinis produktyvumas.

„Atsišaukime“ paaiškinama ateitininkams jų veiklos turinio ryšys su visuotine kultūra. Teigiama, jog nerimauti dėl kultūrinių skolinių iš kultūringų tautų netikslinga. Drauge pažymima, kad rinktis reikia sąmoningai ir tik tai, kas atitinka ateitininkijos principus, kad su svetima kultūra nebūtų pasisavinti nepageidautini dalykai. Nors įvairių šalių visuomenės yra linkusios į dekadentizmą, vis tiek jos išlaiko didelius kultūros turtus, kuriuos reikėtų pažinti ir vertingiausias pasisavinti. Todėl ateitininkai kviečiami laikytis universalizmo principo. Raginama kuriant tautišką krikščionišką kultūrą išsiugdyti nuovoką, kokius bendražmogiškus kultūrinius laimėjimus galima pasisavinti, kaip sintezuoti tuos kultūros elementus. Atkreipiamas dėmesys ir į kitą pavojų, t.y. kad tauta gali prarasti savo tautinį individualumą ir krikščioniškąją vertę, jei nebus įgyta kūrybinio užmojo, kuris reikalingas kurti tautišką krikščionišką kultūrą, atitinkančią visuotinio vertingumo kriterijų. Priešingu atveju tautos kultūrai gali daryti įtaką svetimos

kultūros ir ji ims vergauti laikmečio antivertybėms. Taigi ateitininkų pareiga kurti tautinę krikščioniškąją, visuotinai vertingą kultūrą.

Su pastaruoju uždaviniu dokumento iniciatoriai sieja *penktąjį, o būtent-išsiugdyti kūrybiškų, iniciatyvių ir plačių užmojų*, stiprinti nuostatas išlaikant tautinį individualumą ir siekiant universalios savo turiniu kultūros sintezės, nenuilstamai sąmoningai dirbti, kūrybiškai veikti, nuolat palaikyti kūrybinį entuziazmą.

Visuomeniškumo principo esmė jau buvo apibrėžta reorganizacinėje konferencijoje. Šiame dokumente akcentuojama, kad visi ateitininkai turi išsiugdyti visuomeninį sąmoningumą, atitinkantį krikščioniškosios pasaulėžiūros reikalavimus. Su krikščioniškąja pasaulėžiūra nedera nei kapitalistinio pasaulio individualizmas, nei proletariškas socializmas. Krikščioniška pasaulėžiūra dera tik su tokiais nuostatomis, kai žmonės pripažįsta visuomeniniame gyvenime pusiausvyros ir visuotiniojo solidarumo tendencijas.

Atsišaukime aiškinama, kad turėti principines nuostatas visuomenės gyvenimo klausimais, nereiškia, kad žmogus priklauso kokiai partijai. Katalikas iš prigimties yra visuomenininkas, nes jis yra kaip visuotinio bendravimo išpažintojas. Tad ir ateitininkai, išsikėlę pagrindiniu savo veiklos tikslu religinį tautos atgimimą, negali nebūti ne visuomenininkai.

Dokumente paaiškinama, kad ateitininkai nėra politinė organizacija, bet visuomeninė katalikų nuostata apima ir bendro pobūdžio nuostatas politiniais klausimais, nes politika sudaro vieną visuomeninio gyvenimo ir veikimo sritį. Drauge pažymima, kad ateitininkai turi išsiugdyti politinį sąmoningumą ir pasiruošti politiniam darbui, kaip to reikalauja krikščioniškosios pasaulėžiūros principai, kad išėję į visuomeninio gyvenimo sritį, ateitininkai pasirodytų kaip visuomeninės pusiausvyros ir visuotinio solidarumo šalininkai.

Kaip ir oficialiojoje katalikų ideologijoje, taip ir šiame dokumente pažymėta, kad katalikai gali burtis į politines partijas ir dirbti politinį darbą, tačiau privalo būti krikščioniškos kultūros reiškėjai.

Tokie uždaviniai buvo apibrėžti ateitininkams, pripažįstantiems oficialiąją ideologiją, trejiems metams iki 1930 m. kongreso. Šiame dokumente išreikštas tvirtas tikėjimas, kad per trejus metus organizacija sustiprės visais požiūriais: ateitininkai įsisąmonins principus ir pareigas, organizacija persitvarkys pagal reorganizacijos plane numatytus kriterijus, bus pasiekta pažangos ateitininkų fizinio, dorinio ir protinio pasirengimo gyvenimui srityje, inteligentiškumas įgis naujų bruožų, kūrybinės nuostatos reikšis vertingais pasiekimais meno ir mokslo srityse ir visa tai prisidės prie visuomenės aukštesnės kultūros.

Atsišaukimas turėjo įkvepiančios dvasios, tikėjimo organizacijos ideologija ir žmogumi, galinčiu įgyvendinti žmogui, tautai, valstybei, tikėjimui reikšmingas idėjas. „Mes tikime, draugės ateitininkės ir draugai ateitininkai, kad 1930 metų kongresas, eidamas po Vytauto Didžiojo vėliava, galės dar ryškiau negu Reorganizacinė Palangos konferencija apreikšti glūdinčias jūmyse dvasines kūrybines galimybes ir demonstruoti kultūrinių atsiekimų, reikšmingų visai mūsų tautai. Tad drąsiai stokite su naujomis jėgomis ir naujais pasiryžimais į naują mūsų gyvenimo bei veikimo laikotarpį ir uoliai dirbkite mūsų tautinio bei religinio atgimimo darbą <...>“ (Židinys, 1927, Nr. 10, p. 242).

Naujoji ateitininkų vadovybė, reaguodama į gyvenimo reikalavimus, dirbo kryptingai ir rengė aktualaus turinio dokumentus. Ateitininkų organizacijai, pašauktai vadovautis visuomeniškumo principu, buvo aktualu, gauti informaciją apie visuomeninės veiklos būdus ir priemones. Tuo tikslu S. Šalkauskis 1927 m. gruodžio 30 d. skaitė sendraugiams paskaitą, kurioje konceptualiai aptarė veiklos būdų ir priemonių problemas:

- kiekvieno žmogaus veikla visuomenine prasme turi būti suderinta su esminiais visuomenės reikalais ir jos gerove; visuomeninė veikla turi būti grindžiama racionaliai pateisinamomis principinėmis nuostatomis ir suderinta su galutiniu visuomenės idealu; visuomeninė veikla neturi atitrūkti nuo realios tikrovės, realių galimybių ir turi būti vykdoma moksliniais pagrindais;
- visuomeninėje veikloje kova už principus ir taikos dvasia turi būti derinama pagal tai, kokie interesai yra paliesti, kokios priemonės yra taikomos ir kokių tikslų yra siekiama; visuomeninėje veikloje nuosekliai realizuojant principus, kompromisai galimi ir būtini;
- visuomeninės veiklos taktika turi būti grindžiama tvirtomis principinėmis nuostatomis, derinama su kompromisais ir parengta orientuojantis į faktinius sugebėjimus ją realizuoti siekiant visuomeninės pažangos aktualiomis gyvenimo aplinkybėmis; visuomeninė veikla turi būti atliekama pradėdant *minimum* programa ir einama prie *maksimum* programos;
- visuomeninėje veikloje turi būti derinama individuali atskirų asmenų iniciatyva, veiklumas ir vadovavimas (aristokratinis pradas) su sutelktu plačiųjų masių dalyvavimu (tai demokratinis elementas); kadangi faktiškai niekas negali suvienyti visuomenės pažiūrų ir interesų skirtumų, todėl atskiros veikiančios grupės turi realizuoti bendriausius visuomeninio gyvenimo tikslus;

- visuomeninė veikla turėtų būti atribota nuo partinio ekskliuzyvizmo, kuris reiškia, jog partijos savo reikalus kelia aukščiau už visuomenės pažangą ir gerovę, vengti demagoginių priemonių, kurios turi padėti įgyti žmonių pritarimą nedoru būdu; visuomeninė veikla *turi auklėti ir tuos*, kurie sąmoningai joje dalyvauja, ir tuos, kurie yra kaip pasyvūs ar nesąmoningi įrankiai;
- katalikiškoji visuomeninė veikla turi skirtis nuo pasaulietinės tuo, kad jos veikėjai, turėdami teorinį ir praktinį pasirengimą ir dorines nuostatas, privalo turėti ir religinę intenciją, atitinkančią Katalikų Bažnyčios supratimą (Šalkauskis, Tiesos kelias, 1928b, p. 37-38).

Ateitininkų vadovybė, siekdama aktyviai prisidėti prie valstybės pamatų stiprinimo, gerai suprato, kad reikia spręsti visuomenės auklėjimo problemas, o prie to aktyviai turi prisidėti ateitininkų organizacija. Kad vyktų kokybiškas darbas, ateitininkams buvo sistemingai aiškinama, kaip naujomis gyvenimo sąlygomis turi būti taikoma patobulinta ideologija. Atskirame dokumente išsamiai ir prieinamai buvo aiškinami ateitininkų tobulinimosi būdai ir edukacinės veiklos uždaviniai.

2.3.2. Tautiškumo principo aktualizavimo prasmė

Tautiškumo principas intensyviau aiškinamas nepriklausomybės dešimtmečio proga. Tai buvo aktualu, nes siejosi su organizacijos prigimtimi ir kilme. 1928 m. Vyriausiosios valdybos parengto „Atsišaukimo“ turinys buvo tęsinys tų idėjų, kurios buvo keliamos reorganizacinėje ateitininkų konferencijoje. Jo tikslas - įvertinti gyvenimo realybę, konstatuoti, kas pasiekta, prognozuoti, kaip galėtų ir turėtų būti (Šalkauskis, Ateitis, 1928a, Nr. 2-3, p. 72-80.).

Dokumente teikiama medžiaga buvo reikšminga ateitininkų tautiškumui stiprinti. „Atsišaukime“ pažymėta, kad ateitininkų organizacijai valstybės dešimtmetis ypatingai reikšmingas, nes tai yra proga kritiškai įvertinti savo veiklą. Sąmoninga nuostata esminiais tautos gyvenimo įvykiais ateitininkams svarbu, nes nuo jos priklauso tolesnis tautos likimas. Savo ideologijoje vienydami tautinį individualumą su universaliu krikščioniškosios pasaulėžiūros turiniu, ateitininkai stiprina dvi pagrindines tautos gyvenimo galybes - *katalikybę ir lietuviybę*. Ateitininkai yra ateities žmonės, nuo kurių priklauso tautos likimas. Dokumente didelė prasmė suteikta ateitininkų idealui, kuriuo ateitininkai pasitiki, brangina. Taigi dokumente kalbama apie ateitininkų sąveiką su tautos likimu ir todėl tautos šventė ateitininko gyvenime laikoma

ypatinga švente. Ši diena vertinama kaip pasiryžimų diena. Ateitininkų pareiga šią dieną apmąstyti, kas yra mūsų tauta, koks jos pašaukimas, kuo ateitininkai gali prisidėti realizuojant šį pašaukimą. Dokumente ateitininkai raginami pasiryžti naujiems kultūrinės kūrybos žygiams, ištikimai išverti, garbingai kovoti, kūrybiškai dirbti ir laimėti (Šalkauskis. Ateitis, 1928a, Nr. 2-3, p. 72-80.).

Tautos šventės dieną Vyriausioji valdyba kvietė ateitininkus įsisąmoninti, nuo ko priklauso tautos išlikimas (norint gyventi, reikia klestėti), džiaugtis nepriklausomo gyvenimo pradžia ir galutinai atsikratyti išorinių ir vidinių vergovės varžtų.

„Atsišaukimu“ atgaviamos ir išplečiamos ateitininkų žinios apie tautos gyvasties sąlygas. Pirmoji - *ištikimybė tautiniam savo individualumui bei jos tradicijoms*. Dokumente teikiama pavyzdžių iš tautos istorijos, kai susikūrusi valstybė augo, stiprėjo greičiau negu tautinis susipratimas ir kultūrinis brendimas. Tai paskatino valdančiuosius pasiduoti svetimoms įtakoms, nusižengti tautinei individualybei ir nutraukti ryšius su tautos tradicijomis. Todėl valstybė suiro. Valstybės atgimimui buvo reikalingas tautinis atgimimas, t.y. visuomenės ir šviesuomenės grįžimas prie tautinių gyvenimo formų ir tautinių tradicijų. Reikšminga patirtis, įgyta laikotarpiu nuo „Aušros“ atsiradimo iki pirmojo pasaulinio karo. Paaiškėjo, jog *tautos gyvenimo pilnatvė reikalauja nepriklausomo valstybės reiškimosi* ir tik tai tas valstybinis gyvavimas reikšmingas, kuris pagrįstas tautine visuomenės daugumos individualybe. Lietuvių tauta būtent ir prarado savo nepriklausomybę, kai valdantieji sluoksniai buvo išsižadėję tautinės ištikimybės, ir atgavo nepriklausomybę, kai iškėlė atgimimo šūkį ir pradėjo tautinės kūrybos darbą. Taigi tauta, kuri nori gyventi nepriklausomai, privalo turėti tvirtą valią, būti ištikima tautinėms tradicijoms, jas saugoti.

„Atsišaukime“, skirtame valstybės 10-osioms metinėms, teikiama tokios informacijos, iš kurios ateitininkai galėjo pasimokyti - akcentuojama, kad gyvenimas visada reikalauja kovos. Ši mintis iliustruojama pavyzdžiais iš lietuvių tautos gyvenimo: lietuviai kovojo, kai stengėsi atsispirti prieš rusų brukamą „graždanką“, gabeno lietuvišką spaudą per sieną, kovojo už nepriklausomybę Kražiuose. Kovojo lietuviai ir tada, kai per Didįjį Vilniaus Seimą reikalavo Lietuvai autonomijos ir skelbė kovą autokratiškai rusų valdžiai. Tai buvo pasiruošimas kovai už nepriklausomybę. Tautos gyvasties idėją „Atsišaukimo“ iniciatoriai grindė herojiška tautos žmonių kova už tautos išlikimą. „Atsišaukime“ primenamos kovos su didžiais kaimynais - kova laimėta, nes kovoje už tautinę gyvybę laimi dažniausiai tas, kieno

teisės yra šventos. Pagarbiai prisimenami tie kovotojai, kurie pasiryžo patys paaukoti savo gyvybę už tautos išlikimą (Šalkauskis. Ateitis, 1928a, Nr. 2-3, p. 75).

Patriotizmu permelktos ir kitos „Atsišaukimo“ eilutės, kalbančios apie tautos išlikimo sąlygas. *Tai - intensyvus kuriamasis darbas*. Būtent tauta, esanti ištikima tautinėms savo tradicijoms, sugebanti kovoti už savo teises, dirbti kūrybinį darbą, įstengia sėkmingai atsilaikyti prieš stipresnių tautų išpuolius. „Gyvenimas yra ne tik ištikima ištvermė ir nuolatinė kova, bet ir nepaliaujamas darbas, ir dargi kuriamasis darbas“ (Šalkauskis. Ateitis, 1928, Nr. 2-3, p. 76). Aktyvaus veiklumo mintis dokumente ypač akcentuojama: atskiras asmuo ar visa visuomenė be iniciatyvos, kūrybinių užmojų, patvaraus darbo, perspektyvos negali pasižymėti ne tik produktyvumu, bet ir atsparumu grumiantis už gyvenimą. Tokio darbo pareikalavo pirmasis nepriklausomybės dešimtmetis, įveikiant kultūrinį atsilikimą. (Šalkauskis. Ateitis, 1928a, Nr. 2-3, p. 76).

Dokumente atkreipiamas ateitininkų dėmesys į per nepriklausomybės dešimtmetį atliktus darbus, kurie reikalingi tautai, apsisprendusiai gyventi nepriklausomai: tauta sukūrusi valstybės pamatus, reiškiasi visuomeniniame gyvenime derindama savo etniškąjį pobūdį su universalumu; lietuvių kalba, pirmą kartą tapusi valstybine kalba, pritaikoma visose kultūrinio gyvenimo srityse. Atkreipiamas ateitininkų dėmesys ir į kitus pasiekimus; padaugėjo švietimo įstaigų, veikia universitetas, krašto pramonė plečia gamybą, kyla krašto kultūra.

Šis akcentas tautos istorijai, skaudžiausiems ir reikšmingiausiems įvykiams, dėmesys žmonių aukojimuisi ir kūrybiniam darbui buvo reikšminga edukacinė priemonė, natūraliai patraukianti, žavinti, įkvėpianti ateitininkus eiti į kovą už tautos reikalus. Dokumente ateitininkai betarpiškai kviečiami stiprinti minėtų trijų veiksnių vaidmenį, t.y. ištikimybę tautos tradicijoms, kovą už savo teises ir intensyvią kuriamąjį darbą.

Vyriausioji ateitininkų valdyba organizacijos veiklos pasiekimus minėtų trijų veiksnių aspektu stengėsi vertinti objektyviai. *Pripažįstama, kad tautinė individualybė nėra išugdyta nei privačiame, nei visuomeniniame gyvenime, kad kova net už primityviausias teises nėra baigta, o kuriamasis darbas dar nėra visuotinai reikšmingas:*

- tautinė individualybė nėra ryškiai realizuota gyvenime. Tai liudija kalbos būklė. Kalba nėra moksliskai ištirta ir sunorminta. Tautos istorija taip pat nėra metodiškai ištirta ir tiksliai nušviesta jos pagrindinių linkmių atžvilgiu. Naujoji karta dar nesudaro glaudžios visumos su praeitimi. Etniškasis tipas dar nėra įgavęs

kultūrinio pastovumo. Tautinė individualybė nėra pasireiškusi sugestyviu ryškumu, kultūrinio tipo pastovumu, kurie charakterizuoja tautybę;

- tauta nėra sutapusi su teritorija, kad ši būtų neliečiama ir neginčijama kitų tautų. Todėl žymi teritorijos dalis yra užgrobta. Ateitininkai tikinami, kad nurimti todėl negalima, kol Vilnius nėra gražintas ir tapęs kultūriniu lietuvių centru nepriklausomos, integralios jos teritorijos ribose. Kova už nepriklausomybę laimėta tik iš dalies (Šalkauskis. Ateitis, 1928a, Nr. 2-3, p. 77);
- valstybės vidaus padėtis neleidžia nusiraminti dėl visuomenės narių sąmoningumo. Tautos gyvenime ir teritorijoje ypač aktualu visiška nepriklausomybė ir tautos visuomeninio bei kultūrinio apsisprendimo laisvė. Iš tiesų – tai yra dvi laisvės-išorinė ir vidinė. Jos kol kas nėra pasiekta;
- kuriamasis darbas nėra reikiamo lygio. Kultūrinį atsilikimą lėmė nepalankios tautos gyvenimo aplinkybės. Per dešimtmetį atliktas kūrybinis darbas nereiškia visuotinai reikšmingos kūrybos. Toks lygis bus pasiektas, kai kiekvienas žymesnis kultūrinis laimėjimas turės reikšmės tautai ir visai žmonijai. Kūrybinio idealo išskelti neišdrįstanti tauta niekada nebus pripažinta lygiateise tarp kitų tautų. Dvasinė tautos didybė priklauso nuo jos darbingumo, sąmoningumo, užsimojimo ir ištikimybės kultūriniam savo pašaukimui.

„*Atsišaukime*“ pabrėžiama, kad nepaprasto likimo lietuvių tauta turi išdrįsti galvoti apie kultūrinę dvasinę didybę ir jos siekti per visuotinai reikšmingą kūrybą. Tai yra sąlyga pateisinti savo būtį ir laimėti garbingą vietą tautų bendrijoje, priemonė, leidžianti apginti neliečiamas savo teises nuo galingesnių kaimynų prievartos.

Dokumente išsamiau kalbama apie tautos pašaukimą nulėmusias sąlygas. Ta informacija ateitininkams reikšminga vykdant savo ideologiją, ugdantis sąmoningumą ir patriotizmo jausmą. Minima, kad pašaukimą lėmė etniškasis savitumas, turtinga kalba, geografinė padėtis tarp Rytų ir Vakarų, tragiškas istorinis likimas, savita visuomenės evoliucija, patyrusi aristokratizmo ir demokratizmo kraštutinumus. Tautos likimas turi paskatinti susidomėti jos pašaukimu, jį aiškiai įsisąmoninti bei realizuoti tautinėje kūryboje. Laukiamas rezultatas - įvairių gaivalų pusiausvyra, kultūrinė tolerancija, bendražmogiškosios kultūros elementų sintezė tautinės kultūros turinyje (Šalkauskis. Ateitis, 1928a, Nr. 2-3, p. 78).

Atsišaukimas ragina, kad ateitininkai stotų į sunkų ir atsakingą tautos kūrybos darbą. Išreiškiamas tikėjimas ir viltis, kad šeši tūkstančiai jaunimo, jungiančio savo gyvenime bei veikloje - religiją ir tautybę, gali nulemti tolesnį kultūrinį jos likimą.

Ateitininkų federacijos vyriausiosios valdybos prezidiumas sistemingai reagavo į įvairius tautos istorijos faktus ir jų fone aptarė ateitininkų veiklos pasiekimus bei artimiausius uždavinius, siūlė priemones, kaip siekti pagrindinio idealo. Tai apibrėždavo atsišaukimuose, paskaitose, kaip edukacinėse formose. 1929 m. balandžio mėn. spaudos atgavimo sukakties proga išleido „Atsišaukimą“, kuriame įvertino lietuviškos spaudos draudimo pasekmes. Rusų vyriausybės reikalavimas diegti „graždanką“ buvo brutali, niekuo nepateisinama prievarta (Šalkauskis. Židinys, 1929c, Nr. 4, p. 355-362). Jei lietuvių tauta būtų apsisprendusi ją diegti, *tai būtų reiškę savo tautinės savimonės išsižadėjimą*. Aiškinama ateitininkams, jog tauta, išsižadėdama legalios spaudos, darė didelę moralinę ir kultūrinę auką, bet ši auka buvo geresnės ateities laidas: *nenustojusi tautinės savo vertės pajautimo ir pasiryžusi laisvai apsispręsti kultūriniame gyvenime, tauta stojo į nepriklausomybės kelią* (Šalkauskis. Židinys, 1929c, Nr. 4, p. 356). „Atsišaukime“ *aptarta tautos patirtis – tai puiki ateitininkų auklėjimosi pamoka*.

„Atsišaukime“ pateikta ir daugiau spaudos netekusios tautos žmonių prometėjiško didvyriškumo pavyzdžių: prometėjiškais pavadinimi knygnešių, slaptų kultūros ir šviesos nešėjų, žygdarbiai. „Jei mūsų tauta panorėtų tinkamai pažymėti šitą garbingą mūsų tautos istorijos lapą, jai tereikėtų pastatyti paminklą nežinomam knygnešiui, kuris, iškėlęs viena ranka švyturį, o antra kilnodamas raštų našta, reikštų mums tą patį, ką kitoms tautoms reiškia triumfo arkos ar laisvės statulos“ (Šalkauskis. Židinys, 1929c, Nr. 4, p. 357).

Minėtame dokumente kreipiama ateitininkus sąmoningai apmąstyti savo pareigas ir iš istorijos mokytis, patvarumo, pasiaukojimo, drąsos ir pasiryžimų.

Edukaciniu atžvilgiu tikslinga, kad ateitininkams skirtame dokumente raginama mokytis iš istorinės patirties: už spaudos laisvę kovojusių garbingas atminimas draudžia nusikalsti prieš spaudos laisvę esamomis sąlygomis. Tai drauge interpretuojama kaip prievolė valstybės vadovams ir tiems, kurie naudoja spaudą kaip įrankį visuomenės reikalams, neteisėtai varžo spaudą ir spaudos laisvę panaudoja nedoriems tikslams. Dokumente teigiama, kad ateitininkai nėra spaudos laisvės gynėjai, tačiau stojant į tokią kovą būtina prieš tai įsisąmoninti, kad spauda yra

dviašmenis ginklas, kuris gali nešti išganymą ir mirtį. Todėl spauda turi būti reglamentuojama išmintingais nuostatais ir laisva nuo biurokratų.

Neigiamai vertinama, kad net katalikiško jaunimo nepolitinė spauda stengiamasi padaryti priklausoma nuo valdininkų. Joje neleidžiama skelbti krikščioniško teisingumo ir solidarumo idėjas. „Atsišaukime” **rekomenduojama** pertvarkyti spaudą:

- sudaryti sąlygas, kad spauda būtų apsaugota nuo biurokratinės priežiūros, o visuomenė nuo demoralizavimo spaudos priemonėmis;
- būtinas greitas, visiems lygus, objektyvusis plačiomis pažiūromis besivadovaujantis teismas spaudos byloms spręsti;
- tautai iškyla opus uždavinys - sukurti viešąją nuomonę, kuri neleistų spaudos priemonėmis daryti žalą visuomenės tvarkai, žmonių dorovei.

Šie uždaviniai dokumente adresuoti visoms sąmoningoms tautos žmonių grupėms, bet labiausiai - ateitininkams, kaip inteligentiškos katalikiškos jaunuomenės organizacijai (Šalkauskis. Židinys, 1929c, Nr. 4, p. 358). Dokumento autorių nuomone, visuomenė dar tebeeina dechristianizacijos ir kultūrinės dekadencijos keliu, idėjinio bolševizmo linkme, tad visų katalikų, dvasininkų ir pasauliečių, pareiga atlikti apaštalavimo pareigą spaudos, rimtai atsidėjus ruoštis katalikiškos spaudos reikalams. Tad kiekvienas ateitininkas moksleivis, atlikdamas užduotis, privalo įsisąmoninti, kad šis darbas turi ryšį ir su būsimu apaštalavimu per spaudą. Studentams privalu pažinti periodinės spaudos administravimo bei redagavimo principus, išbandyti jėgas praktiniame darbe. Didžiausios pareigos skiriamos katalikams sendraugiams. Jie turi būti tikri kovotojai už tiesą ir dorą.

Taigi dokumentas orientavo ateitininkus rūpintis spaudos reikalais, įsisąmoninti krikščioniškos spaudos principus:

- krikščioniškosios spaudos idealais privalo būti tiesa ir teisybė. Kad būtų tinkamai tarnaujama jiems ir jų siekiama, svarbu nusiteikti doriniu atžvilgiu ir išsiugdyti nusiteikimą, reikalingų kultūringai kovai už teisybę ir tiesą. Būtent Lietuvos visuomenėje, vykstant kovai už įsitikinimus ir interesus reiškiasi ypatingai žema kultūra;
- katalikams žinotina, kad ta kova, kurią vykdo katalikai spaudoje už tiesą ir teisybę, turi būti suderinta su krikščioniškos etikos reikalavimais. Kiekvienam katalikui, pasiryžusiam ginti krikščioniškąją pasaulėžiūrą ir krikščioniškąją pasaulio tvarką, stiprus objektyvumo jausmas ir didelis teisingumo pajautimas yra

privalomos savybės. Garbinga kova reikalauja riteriškos, džentelmeniškos taktikos diskutuojant su priešininku;

- siekiant tikslų spaudos srityje, reikšmingą vaidmenį vaidina pozityvus kuriamasis darbas. Turint tikslą sudaryti sąlygas žmonėms geriau pažinti katalikišką pasaulėžiūrą, remiantis ja įvertinti pasaulyje vykstančius įvykius ir daryti jiems įtaką. Tam tikslui būtinas pozityvus kuriamasis darbas, kuris reikalauja pasiruošimo, intelektualinio išsilavinimo ir literatūrinio sugebėjimo. Katalikų spauda iki šiol nėra pasiekusi reikiamo lygio kaip tik todėl, kad iki šiol nėra parengta spaudos darbuotojų, turinčių tvirtas dorines nuostatas ir nusiteikimus džentelmeniškai kovai;
- ateitininkų spauda - „Ateitis“, „Naujoji vaidilutė“, „Židinys“ - pakankamai kokybiška. Tikslinga, kad ateitininkai inicijuotų idėją, jog visuomenėje būtų formuojama dorovinio turinio viešoji nuomonė apie spaudą apskritai. Be tokios nuomonės, sunku tikėtis, kad spauda Lietuvoje gerėtų (Šalkauskis. Židinys, 1929c, Nr. 4, p. 361).
- spaudos būklė Lietuvoje nuo jos atgavimo nepasiekė reikiamo lygio. Todėl artimiausioje ateityje visuomenės prievolė yra aktyviau veikti spaudos srityje, nes spaudos žodis yra tautos dvasios išraiška, pagal kurią vertinama visa tauta.

Ateitininkų vadovybė išnaudojo valstybės šventes ir sukaktis atskiriems ideologijos dalykams aktualizuoti, ypač – tautiškumui. Šie renginiai – edukacinės veiklos rezultatų kritiško įvertinimo, saviugdodos aktualizavimo proga. Tautos likimas siejamas su - religijos ir tautiškumo išlaikymu.

Ateitininkų tautiniam sąmoningumui, kultūrinei brandai stiprinti tikslingai panaudotos spaudos atgavimo sukakties metinės.

2.3.3. Ateitininkų ideologijos įgyvendinimo praktikoje vertinamasis aspektas

Ateitininkijos vadovybė, rengdamasi jubiliejiniam kongresui, atliko didelį šviečiamąjį darbą. Be Vyriausiosios valdybos atsišaukimų, ateitininkų vadas neretai susitikinėjo su ateitininkais, praktikavo įvairias švietimo ir ugdymo formas. 1929 m. rugsėjo mėnesį studentų ateitininkų metinėje konferencijoje S. Šalkauskis skaitė paskaitą „Ateitininkų ideologija ir josios realizavimas gyvenimo praktikoje.“ Joje aptarti

įvairūs ugdomieji ideologijos aspektai (Šalkauskis, Židinys, 1929a, Nr. 11, p. 313-326).

Ideologijos esmė ir jos reikšmė gyvenime. S. Šalkauskis, pažymėjo, kad vadovautis krikščioniška pasaulėžiūra yra sunku. Būtent esant Lietuvoje tokiai situacijai, svarbu nenurimti, objektyviai vertinti savo pajėgumą. Jis aiškino ateitininkams ideologijos esmę ir ją siejo su pasaulėžiūros ugdyimu. Ideologija - tai vieningų idėjų sistema, apibūdinanti kurią nors vieną pasaulėžiūrą ir pabrėžianti praktinę žmogaus gyvenimo kryptį. *Nuosekliai suformuotas žmogaus nusistatymas, išplaukiantis iš jo pasaulėžiūros, yra ideologija.* Ideologija yra idėjų mokslas arba išpažinimas, kuris atskleidžia žmogaus idealus. Taigi ideologijos klausimas yra labai svarbus susidarant žmogui nuostatas ir veikiant gyvenime. Ateitininkams priminė, kad organizacija turi savo ideologiją, kurios pagrindas katalikiška ideologija, nors pažymėjo ir tai, jog įsigyvenimas į šią pasaulėžiūrą, visiškas jos supratimas ir susiformavimas, realizavimas yra sunkus uždavinys, tačiau tai yra privaloma katalikams ir katalikiškajai jaunuomenei (Šalkauskis, Židinys, 1929a, Nr. 11, p. 314). Paskaitos tikslas buvo atkreipti ateitininkų dėmesį į tai, kaip ideologija turėtų būti įgyvendinama.

S.Šalkauskis iškelė kelis momentus, reikalingus ideologijai įgyvendinti: *būtinasis ideologinis sąmoningumas, tinkamas susiorganizavimas ir idėjinis veiklumas.*

Organizacijos vadas pažymėjo, kad *be ideologinio sąmoningumo*, neįmanoma realizuoti jokios pasaulėžiūros idealo. Tai patvirtina psichologijos dėsnis, kurio esmė: *nihil volitum nisi praecognitum* - nieko nenorima, kas nėra anksčiau pažinta. Natūralu, kad nesant idealo ar nenorint jo įgyvendinti, jis pats savaime neišsigalės.

Ideologiniam sąmoningumui S. Šalkauskis priskiria dvi funkcijas - realizuojant idealą jis yra *pradedamasis ir vedamasis momentas*. Veikimo krypties nuoseklumas priklauso nuo to, koks idealas – *ar aiškus ir vertingas*. Veikimo nuoseklumas visada priklauso nuo sąmoningumo laipsnio. S. Šalkauskis aiškina, kad kalbant apie ideologiją, teisingusias principas yra „pirma doktrina, paskui akcija.“ (Šalkauskis, Židinys, 1929a, Nr. 11, p. 314).

S. Šalkauskis, kalbėdamas apie ideologinį sąmoningumą, kritikavo katalikus: nesąmoningumas kenkia katalikų reikalams, kad net priešai nesugeba taip pakenkti, kaip tai sugeba patys katalikai.

Apie ateitininkų sąmoningumą rašė dviem atžvilgiais: kaip yra ir kaip turėtų būti ateityje. Vyriausiasis vadas abejojo katalikų ateitininkų sąmoningumu, tiksliau, ar ateitininkai yra išstudijavę visus ateitininkų vadovybės dokumentus.

Antra, kodėl ateitininkams trūksta ideologinio sąmoningumo: jie nereaguoja prieš ideologinius ir pasaulėžiūrinius išpuolius, ypač spaudoje, arba reaguoja mažiau ir rečiau negu privalu padaryti. Vyriausiasis vadas primena ugdymo dėsnį, kad sąmonėjama visada konkrečioje kovoje, kova už tiesą yra kova su melu ir netiesa.

S. Šalkauskis konstatavo, kad katalikų abejingumas melui padarė žalos jiems patiems ta prasme, jog kai kurie katalikai patikėjo, kad jie visuomeniniame ir politiniame veikime yra dešinysis, vadinasi, vienašališkas konservatoriškas sparnas. Tuo tarpu katalikai pagal krikščioniškąją pasaulėžiūrą ir ideologines nuostatas yra pusiausvyros, taikos, nuoseklios pažangos, prigimtinių teisių visuomenėje gynėjai.

Trečias priekaištas ateitininkams dėl jų sąmoningumo tas, kad ateitininkai neprieštarauja kaltinimams, jog jie falsifikuoja ideologiją. Tačiau ateitininkai kaltinami dezorganizavimo tikslais: norima susilpninti jų nuostatas, kad laimėtų kiti idealai. Pvz., ateitininkai buvo paskelbti religinio asketizmo atstovais, o jaunieji tautininkai - sintetika, remiantis loginiu sofizmu. Tai padaryta ne pagal sąvokų esmę, bet pagal galimų individų skaičių. Pagal S. Šalkauskį, sintetinė srove galima vadinti tik ateitininkus, nes jų ideologijoje randa vietos pozityviai suprantama pažanga ir tautiškumas.

Tad dėl ateitininkų sąmoningumo S. Šalkauskis išdėsto tris teiginius, tris ugdymosi pareigas:

- įsigilinti į ateitininkų principus ir pareigas bei susigyventi su jais;
- organizuotai ir sistemingai ginti savo ideologiją kitose gyvenimo aplinkybėse;
- turėti nuoseklias ideologines nuostatas tais klausimais, kuriuos kelia gyvenimas (Šalkauskis. Židinys, 1929a, Nr. 11, p. 319).

S. Šalkauskis išsamiai aiškino organizuotumo vaidmenį vykdant ideologiją: jokia ideologija neįmanoma įgyvendinti, trūkstant geros organizacijos. Organizacinės priemonės aktualizuoja pasaulėžiūrą visuomenėje ir padeda įgyvendinti tikslus. Organizacijos tipas priklauso nuo ideologijos turinio, nuo aktualių aplinkybių, kuriomis tenka dirbti:

- kuo turtingesnė pasaulėžiūra, tuo sudėtingesnė yra organizacija, kuri turi stiprinti pasaulėžiūrą;
- katalikiškosios organizacijos remiasi universalia krikščioniškąja pasaulėžiūra. Todėl reikalauja ypatingo pasiruošimo, tvarkos, drausmės ir ideologinio nuoseklumo;
- organizaciniai klausimai turi būti atidžiai studijuojami ir praktiškai sprendžiami bendromis pastangomis;

- tik tobulinant organizacines kompetencijas, ateitininkų ideologijos įgyvendinimas gali gerėti. (Šalkauskis. Židinys, 1929a, Nr. 11, p. 123).

Antras problemos aspektas – organizacijos tipo ryšys su visuomeninio gyvenimo aplinkybėmis. S. Šalkauskis kaip tik pabrėžia, jog katalikiškoji pasaulėžiūra iš principo universali laiko, vietos, gyvenimo problemų atžvilgiais, realizuojama konkrečiose gyvenimo aplinkybėse, dažnai pareikalauja iš savo vykdytojų tinkamai prisiderinti prie tų aplinkybių.

S. Šalkauskis aptarė katalikiškos organizacijos veiksmus, lygindamas su bolševikų ir fašistų akcijomis. Jis pažymėjo, kad bolševikams ir fašistams būdinga daug kas bendra: besąlygiškas paklusnumas savo vadams, korporacinis drausmingumas, visiškas pasiaukojimas savo tikslams, pasiryžimas imtis griežtų priemonių savo tikslams pasiekti, universalių principų ir prigimtųjų teisių paneigimas. Konkuruojant su bolševikais ir fašistais, S. Šalkauskis siūlo laikytis tokios strategijos:

- tai, ką turi teigiama fašistai ir bolševikai ir kas priklauso nuo laikmečio reikalavimų, katalikai turi perimti, kad nebūtų atsilikta, nes atsilikimas lemtų pralaimėjimą;
- tai, kas yra neutralu doriniu atžvilgiu, bet naudinga kovoje, gali būti katalikų pasisavinta su sąlyga įprasminant tai gerais tikslais ir intencijomis;
- nuo to, ką fašistai ir bolševikai turi neigiama, atsiriboti.

Pirmajai teigiamų savybių grupei S. Šalkauskis priskiria grupinį drausmingumą, pasitikėjimą savo vadais, griežtą paklusnumą jiems ir visišką pasiaukojimą savo idealams. Krikščioniškoji pasaulėžiūra turtingoje ir sudėtingoje savo ideologijoje randa vietos *aristokratizmo ir demokratizmo principams*, nes sugeba vienodai vertinti asmenį ir kolektyvą.

Prie *antrosios* grupės savybių S. Šalkauskis priskiria griežtą karingą temperamentą, nevengiantį kovos ir griežtų priemonių. Toks temperamentas, apvaldytas išmintingais įsakymais, savo esme nėra blogas. Jis tampa net teigiama katalikų ypatybe tada, kai katalikybės priešai provokuoja katalikus į kovą.

Prie *trečiosios* grupės ypatybių ateitininkų vadas priskiria amoralias fašistų ir bolševikų nuostatas, kurios verčia juos paneigti universaliuosius principus (pvz., teisingumą), prigimtąsias teises (pvz., laisvo pareiškimo teisę) ir laimėtas kultūros vertybes (pvz., laisvą spaudą, nepriklausomas organizacijas). S. Šalkauskis pataria katalikams išsiugdyti pagarbą universaliems principams, gebėjimą respektuoti prigimtines teises, branginti amžinąsias kultūros vertybes.

S. Šalkauskis tikėjo katalikų pergale - kovoje už krikščioniškosios pasaulėžiūros idealus jie laimės, jei *išsiugdys* drausmingumą, privalomą paklusnumą vadovybei, pasiaukojimą už savo idealus, apsisprendimą iki galo kovoti už juos.

Vadas pažymėjo, kad ateitininkai turi pripažinti nurodytas veiklos kryptis, ruošti tokiai katalikiškajai akcijai, kuri yra galima ir privaloma konkrečiomis laiko ir vietos aplinkybėmis. Tai reiškia, kad ateitininkai įtvirtina savo organizacijoje drausmingumo principą, subordinacijos ir pasiaukojimo dvasią, turi daugiau pasiryžimo kovoti už savo organizacijos laisvę ir neliečiamumą. Aktualus uždavinys – rengti vadus (Šalkauskis. Židinys, 1929a, Nr. 11, p. 176).

S. Šalkauskis kryptingai aiškino, jog sąmoningumo ir susiorganizavimo ideologijai įgyvendinti, nepakanka. *Reikalingas idėjinis veiklumas*. S. Šalkauskis mini dvi veiklumo raiškos formas: *teigiamą ir neigiamą*. Pirma reiškiasi, kai tenka ginti savo idealus gyvenimo kovoje, antroji - kūrybiškai juos vykdamas gyvenime. Organizacija kovodama už laisvę ir teises mokosi prisitaikyti prie kovos reikalavimų. Priešingu atveju organizacija nepajėgia konkuruoti su priešingai nusiteikusiomis organizacijomis.

Kalbėdamas apie veiklumą kovoje už savo idealus, ateitininkų vadas nuosekliai įtikinėjo ateitininkus, jog jie turi kovoti su dechristianizacijos apraiškomis. Sąmoningumas padeda išvengti, kur yra tie pavojai, o pasiryžimas- juos įveikti. Ardumų dechristianizacijos veiksmų, pasak S. Šalkauskio, yra daug. Juos reikia demaskuoti: moderniuosius šokius, sugestyvinę mados galybę, kosmetinių falsifikatų vartojimą, nuogybių kultūrą ir kt. Šiose apraiškose glūdi destruktivinės jėgos.

S. Šalkauskis pripažino, kad ateitininkų *budrumas* turėtų būti didesnis negu yra faktiškai. Vyriausiasis vadas primena ateitininkams, kad ateitininkai priklauso Katalikų Bažnyčiai, vadinamai *Ecclesia militaris*, t.y. kovojančiai Bažnyčiai. Ji visada turi priešų, kurie nuolatos koncentruoja savo jėgas destruktiviai kovai su Kristaus palikimu. Kaip Bažnyčia taip ir ateitininkai negali nurimti ir nebūdėti. *Taigi kova su dechristianizacija visose gyvenimo srityse visokiomis apraiškomis yra viena iš veiklumo formų*.

Vyriausiasis vadas ryškino ateitininkų silpnybes, dėl kurių neįgyvendinama ideologija, ir aiškino, kad be sąmoningumo, susiorganizavimo, būtinas ateitininkų *veiklumas* kovoje su dechristianizacija, demaskuojant įvairias jos apraiškas.

- Veiklumo forma - *kuriamoji kultūrinė statyba*. Vadas pripažino, kad ideologija formuluoja pasaulėžiūros idėjas, tačiau neduoda atsakymo į visus konkrečius klausimus. Kad sąmoningas

ideologijos atžvilgiu žmogus galėtų rasti atsakymus į gyvenimo iškeltus klausimus, reikalingas kūrybinis nusistatymas, sugebėjimas sumanymą konkretizuoti ir realizuoti.

Taigi kovoje su pasaulio dechristianizacija svarbu apsigynimo momentą sujungti su kuriamąja kultūrine statyba. Dechristianizacija vyksta tose gyvenimo srityse ir dėl tų dalykų, kurie žmonėms yra aktualūs. Sustabdyti tą kritika kitomis propagandos priemonėmis neįmanoma, todėl, pasak S. Šalkauskio, sėkmingas ir realus metodas gali būti tas, kuris padeda išvelgti minėtose apraiškose mases traukiančius dalykus, drauge patenkinti žmonių poreikius pozityvios kūrybos priemonėmis (Šalkauskis. Židinys, 1929a, Nr. 11, p. 325).

Tuo atžvilgiu S. Šalkauskis ateitininkams turėjo priekaištų, kad ne kartą jiems buvo aiškinta aktyvesnės kultūrinės kūrybos reikšmė ir keliamas kūrybiškos veiklos uždavinys, tačiau yra sričių, vado žodžiais tariant, kad universiteto studentai per septynerius metus nežengė nė vieno pozityvaus žingsnio nei pasilinksminimų turinio, nei pasilinksminimų technikos atžvilgiu (Šalkauskis. Židinys, 1929a, Nr. 11, p. 326).

Vadas kritikavo ateitininkus už neveiklumą Reorganizacinės Palangos konferencijos metu. Pagrindinės ateitininkų veiklos klaidos - tai iniciatyvos ir kūrybinio užmojo trūkumas. Kongresuose, konferencijose apsiribojama bendrybėmis, nesugebama iškelti aktualių klausimų konkrečiai ir kūrybiškai. Keliamos tik bendros idėjos, tačiau nesusimąstoma, kaip jas įgyvendinti. Tad S. Šalkauskis nurodė :

- ateitininkų ideologija yra sudėtingos krikščioniškosios katalikiškosios pasaulėžiūros pritaikymas besimokančiosios lietuvių katalikų jaunuomenės gyvenime bei veikloje. Norint realizuoti šią ideologiją, ateitininkams būtina išsiugdyti ideologinį sąmoningumą, susiorganizuoti, nenuilstamai kovoti už savo idealus;
- sąmoningumas ateitininkams reikalingas, kad būtų laikomasi principo „pirma doktrina, paskui akcija“ ir kad ateitininkų veikla visada vyktų laikantis katalikiškos akcijos principų;
- tik organizacija gali sutelktai realizuoti ideologiją, todėl ateitininkai privalo susiorganizuoti taip, kad organizacijos tipas atitiktų universalius krikščioniškos katalikiškos pasaulėžiūros principus ir aktualius gyvenimo reikalavimus;
- ateitininkai privalo būti maksimaliai idėjiškai veiklūs kovodami su ardomaisiais gyvenimo veiksniais, kurdami pozityvią kultūrą.

S. Šalkauskiui būdingas tikėjimas, kad ateitininkija sustiprės, pasieks laimėjimų, kai suplanuos konkrečius darbus, žinos, kas darytina,

išsiugdys sąmoningumą, numatys priemones tikslui pasiekti, tinkamai susiorganizuos. Vyriausiasis vadas turėjo viltį, kad ateitininkai taptų tikrais idėjos riteriais. Idėjinis ginklas visad būna galingesnis už bet kurią kitą ginklą, nes jis remiasi doriniu vertingumu ir moraline idėjos galybe. Kuo subtilesnis ginklas, tuo didesnio pasiruošimo ir pasiaukojimo jis reikalauja. *Ateitininkų ginklas yra pažymėtas kryžiaus ženklu, po kuriuo visada laimima* (Šalkauskis. Židinys, 1929a, Nr. 11, p. 327).

E. Turauskas, vertindamas ateitininkijos dešimtmečio brandą ir veiklą, pripažino, kad dešimtmetis nuo nepriklausomybės atgavimo pradžios vis dėlto buvo išpažinimo dešimtmetis - „mes drąsiai ir viešai visiems pasisakėme esą katalikai, pripažįstą visas katalikų Bažnyčios mokslo tiesas. <...> „Ėjome apaštalauti, skelbti kitiems Kristaus mokslo, jo reikalavimų, <...>. Dažnai savo asmenį, gyvenimo verčiami, pamiršę, vedėme kitus, auklėjome jaunesnius, raginame eiti tiesos keliu<...> vienok ir nemokėdami vadovauti-apaštalauti nepalūžome, <...>, neiškrikome, nors ir jautėme masinį dvasios, savęs auklėjimo alkį“ (Turauskas, Ateitis, 1930, Nr.1, p. 26).

Praktinės ateitininkų veiklos problemos vertinamos ir kitomis progomis. Jas sudarė žymių žmonių, nedideli organizacijos gyvavimo jubiliejai. 1930 m. buvo ypatingi: sukako 500 m. nuo kunigaikščio Vytauto Didžiojo mirties, 1500 m. nuo Katalikų Bažnyčios Tėvo šv. Augustino mirties ir 20 metų ateitininkų organizacijai. Ateitininkams skirta dokumento „Trigubo jubiliejaus reikalu“ paskirtis- apmąstyti organizacijos darbą, stiprinti organizacinį sąmoningumą. Dokumente įvertinta šių datų reikšmė ateitininkų brandai. Jie reikšmingi keliais požiūriais: *organizaciniu, tautiniu ir religiniu* atžvilgiais (Šalkauskis, Židinys, 1930a, Nr. 2, p. 128-136).

Vertinant organizaciniu požiūriu, atkreipiamas dėmesys į dvi datas, reikšmingas organizacijai - 1909 m. spalio 28d., kai Liuvene lietuvių katalikų studentai išrinko organizacinį komitetą Lietuvių katalikų sąjungai kurti, ir 1910 m. vasario 19 d., kai Liuvene buvo sudaryta pirmoji sąjungos valdyba iš universiteto studentų: Galdiko, Kuraičio, Maliausko ir Viskanto. Ateitininkų organizacijos įsiteigimo pradžia laikant minėtą datą, 1930 m. vasario 19 d. ateitininkų organizacijai sueina 20 metų. Organizacijos raidoje išskiriami du tarpsniai; horizontalios plėtros ir vertikalios brandimo, stiprinimo. Prieš pirmąjį pasaulinį karą, karo metu ir po karo iki 1920 m., po pirmojo jubiliejinio kongreso organizacija plėtėsi. Stiprėjo ir ideologinis sąmoningumas bei vadovavimas. Po jubiliejinio kongreso per penkmetį organizacijoje darbas diferencijuojamas pagal amžiaus tarpsnius. Gyvenimas iškelia sudėtingų problemų ir todėl organizacijos nariai vis labiau specializuojasi

veikloje. Pats gyvenimas pareikalavo tiksliai apibrėžti ideologiją ir organizacijos struktūrą. Todėl reorganizacijos uždavinys keliamas Palangos konferencijoje. Pripažįstama, kad įgyvendinant vieną ar kitą principą, organizacijos gyvenimas nuo 1925 m. labiau plėtojasi vertikalia kryptimi. Nepaisant, kad organizacijos gyvavimo penkmetis (1925-1930) laikomas draugijos brandos metais, pažymima, kad *organizacijos branda dar nėra reikiamo lygio*:

- *trūksta* visiško sąmoningumo, patvaraus ir drausmingo susiorganizavimo, tikro kūrybinio pasiryžimo ir nusiteikimo, nuolatinių pastangų, nuolat gaivinamo pasiryžimo, pastovaus nenuilstamo darbo, drąsios kūrybos;
- *dar nėra* visiškai pasiekti tikslai. Ideologija tinkama, tačiau nėra įsisąmoninta; organizacija sukonstruota labiau laikantis pagrindinių principų, bet nėra atspari gyvenime; ateitinių kūrybiškumas labiau pageidaujamas negu reiškiasi konkrečiais darbais; daugiau projektuojama negu realizuojama (Šalkauskis, Židinys, 1930a, Nr. 2, Nr. 2, p. 130).
- 1930 m., jubiliejiniais metais ateitininkija turi ypač stiprėti savo vidumi, vertikaline augimo linkme gilyn ir aukštyn.

Šis informatyvaus turinio dokumentas orientavo ateitininkus rengtis trečiajam kongresui ir svarstyti, kaip būtų pasirengta organizaciniame gyvenime prasmingais darbais įgyvendinti šūkį - „susiprasti, susiorganizuoti, kurti ir kovoti.“

Vytauto Didžiojo jubiliejiniai metai taip pat buvo išnaudoti kaip gera pamoka ir kitais atžvilgiais. Dokumente rašoma apie valstybės išlaikymo prielaidas. Jame pateikta Vytauto Didžiojo charakteristika, apibūdintos asmeninės savybės, iškėlusios jį į valdovus: tai buvo tikras tėvynės patriotas. Lankstus politikas, gabus organizatorius, sumanus diplomatas, narsus karvedys. Tik tokia asmenybė galėjo išgelbėti Lietuvą nuo visiško suirimo. Tačiau Lietuvą ištiko tragiškas likimas; per pusantro šimto metų ji atsidūrė klastingame lenkų prieglobstyje, po dviejų šimtmečių - rusų vergovėje. Pagrindinė priežastis ta, kad *valstybinė Lietuvos galybė nebuvo atremta į tautinę lietuvių kultūrą*. Lietuvos valstybę užslopino svetimos įtakos. Ji prisikėlė, kai lietuvių tauta atgimė tautiškai ir ėmė kurti savo kultūrą.

Drauge ateitininkams nuosekliai ir įtikinamai paaiškinama, kad iš Vytauto Didžiojo imperijos likimo reikia pasimokyti. Jis nekūrė tautinės kultūros, nes tai buvo kitos aplinkybės. Kita vertus, jo valdymo būdai, veikimo kryptis, jo Lietuvos koncepcija mūsų laikams netinka. Bet

svarbu suvokti, kad tauta be kultūrinio „apsiginklavimo“ yra pasmerkta mirti.“ (Šalkauskis, Židinys, 1930a, Nr. 2, p. 134).

Dokumento autoriai, vertindami savo laikmečio situaciją, konstatuoja, kad aukšta visuomenės kultūra yra būtina ne mažiau kaip Vytauto Didžiojo laikais. Visiems ateitininkams skelbiama, kad Vytauto Didžiojo minėjimas privalo būti tikro kultūrinio pakilimo pradžia - „Mūsų tautinio atsilaikymo instinktas mums neleidžia eiti europiškos civilizacijos užpakaly. Vardan išsigelbėjimo mes turime veikiai, nė kiek negaištant, prasiveržti į pirmąsias kultūringų tautų eiles“ (Ten pat, p. 135). Taigi ateitininkai kviečiami per visus jubiliejinius metus apmąstyti, kaip prisidėti prie kultūros kėlimo. Tikslinga gerai išstudijuoti K. Pakšto vadovėlį „Baltijos respublikų politinė geografija“, kuris ypač tinka kultūros kilimo idėjai įsisąmoninti ir ją propaguoti.

Trečiosios pamokos tema - religinė. Čia atsiremiamą į šv. Augustino asmenybės auklėjamąjį pavyzdį. Tai - pirmasis modernus šventasis, išaugęs ir išsilavinęs senovės civilizacijos atmosferoje, pasisavino iš jos subtilią proto kultūrą; jis mylėjo žmones, mokslą, menus, iškalbą, gamtą, gilinosi į kultūros filosofijos problemas. Nors klydo, puolė, bet sugebėjo atsikelti ir atsigręžti į Dievą.

Dokumente nurodoma, kad su šv. Augustinu mus suartina epochos panašumas: šv. Augustino laikais buvo žinoma civilizuoto žmogaus puikybė, prabanga, amoralumas; dabarties barbarai atėję iš savojo laikmečio žmonių tarpo. Vieniems ir antriems būdingas bendras bruožas – valdžia, grobis bei didelė griaunančioji galia. Barbarų talkininkų yra visur - jie eina dechristianizuoto pasaulio linkme, savo nesusipratimu, moraliniu neatsparumu skleidžia dezorientaciją, suirimą, demoralizaciją. Šį procesą gali sustabdyti *tik krikščionybė*. Taigi iškyla didelis ir labai atsakingas uždavinys – kurti krikščioniškąją civilizaciją, artimą mūsų laikų dvasiai, drauge pasisavinant iš seno civilizuoto pasaulio visus kultūros laimėjimus ir išplėtoti krikščioniškąją pasaulėžiūrą, pagrįstą Katalikų Bažnyčios doktrina. Šis uždavinys adresuojamas ir ateitininkams, kaip organizuotai lietuvių katalikų jaunuomenei. Ateitininkams todėl dera dalyvauti bažnytinėse iškilmėse, skirtose krikščioniškosios istoriosofijos tėvui, šviesaus proto, didelės širdies genialiam mąstytojui, nepaprastam šventajam.

Trigubam jubiliejui skirtas dokumentas edukaciniu požiūriu – įtaigus ir uždegantis. *Jis ateitininkams kelia tris ideologinius principus atitinkančius uždavinius:*

- ateitininkų organizacijos jubiliejus ragina eiti nuo organizacinės brandos į intensyvesnį vidinį stiprėjimą, aiškų vertikalinių augimą

ir gilyn pagal brandos šūkį „susiprasti, susiorganizuoti, kurti ir kovoti“;

- tautinis Vytauto Didžiojo jubiliejus ragina ryžtis visomis galiomis pradėti sąmoningai ir sistemingai kultūrinį lietuvių tautos atsinaujinimą;
- religinis šv. Augustino jubiliejus ragina išsiaiškinti krikščioniškosios civilizacijos problemą ir nuosekliai kovoti prieš pasaulio dechristianizaciją.

Ateitininkams buvo išsamiai aiškinama ideologijos esmė ir jos įgyvendinimo principai. Pirmiausia - ideologinis sąmoningumas. Nuo jo priklauso veikimo nuoseklumas ir logika. Įgyvendinant ideologiją būtina sisteminga ir tvirta organizacija, idėjinis veiklumas. Jis turi reikštis kultūros kūrimu, t.y. ginant ir sumaniai ją realizuojant.

Organizacijos nariai buvo kreipiami mokytis efektyvių veiklos būdų net iš ideologinių priešų; a) grupinio drausmingumo, pasitikėjimo vadais, paklusnumo jiems, pasiaukojimo savo idealams; b) griežto, kovingo temperamento, aktyvios kovos ir taip pat kovingų priemonių. Pateiktoms ugdytis moralines savybes.

Ateitininkų vadovai narių švietimui sistemingai išnaudojo žymių asmenybių jubiliejų progas, vertino tų asmenybių veiklos reikšmę, organizaciniu, religiniu, tautiniu atžvilgiais.

2.4. Ateitininkija sunkėjančiomis edukacinės veiklos aplinkybėmis trečiajame jos gyvavimo dešimtmetyje

1927 m. Palangos konferencijoje atnaujinta ir patvirtinta programa, sistemingai ir įtikinamai aiškinama jos idėjų vertė, besąlygiškas ideologinių vadų atsidavimas organizacijos, misijos įgyvendinimui prisidėjo prie organizacijos stiprinimo, jos narių visapusiško ugdymosi. Ateitininkų vadai rodė asmeninį saviugdą, tobulinimosi pavyzdį. Spauldoje rašoma apie ateitininko asmenybės struktūrą. Paskelbtoji medžiaga leidžia rekonstruoti ateitininko kaip asmenybės idealų modelį.

Sustiprėjusi organizacija darė įtaką visuomenei. Trečiajame dešimtmetyje paaštrėjo politinių partijų kova, visuomenėje atsirado nauji konfliktai, nebuvo išspręstas teritorinis Lietuvos klausimas (Vilniaus krašto okupacija) – visa tai neramino ateitininkiją, skatino naujas iniciatyvas, poreikį pradėti trečiąjį – religinį ir dorovinį atgimimą. Siekiant idealo buvo orientuojamasi į aukštesnį veiklos ir rezultatų kokybės lygmenį.

Autoritarinė Lietuvos vadovybė susirūpinusi dėl ateitininkų įtakos visuomenei uždraudė moksleivių ateitininkų organizaciją.

2.4.1. Idealūs ateitininko asmenybės modelis

S. Šalkauskis sukūrė ateitininko idealų modelį, suformulavo asmenybės dvasinio tobulėjimo uždavinius:

- Dievuje turiu ieškoti šventos religinio gyvenimo ugnies.
- Savo artimus turiu patraukti prie to pat tikslo pavyzdžiu ir meile.
- Juo didesnę turiu atlikti uždavinį, juo mažiau privalau turėti savimeilės.
- Privalau ieškoti kūno stiprumo ir gražumo skaistybėje ir apsisaikavime.
- Stengsiuos įsivaizdinti šituos pasiryžimus smulkmenose (Šalkauskienė, 1998, p. 255).

S. Šalkauskis ne tik teoriškai nurodė, kokie turi būti ateitininkai ir kaip jie turi gyventi, bet savo gyvenimo būdu rodė pavyzdį. Jis visiems žmonėms buvo vienodai teisingas, palankus. K. Pakštas vėliau rašė, kad „jame neteko matyti dviejų pačių didžiųjų nuodėmių: puikybės ir godulystės“ (Pakštas, 1957, p. 197). Jis nesididžiavo savo išmintimi, surasdavo bendrą kalbą su vaiku ir kunigu, su amatininku ir kolega profesoriumi, vadovavosi pagarbos žmogui principu, jautė meilę ir pareigą padėti nelaimingiesiems. Nesiveržė į turtus, nesiekė garbės, „katalikybė jo gyvenime buvo visiškai gyvas ir veikiantis pradas“ (Pakštas, 1957, p. 197). Jis ateitininkams nuolat primindavo, kad jaunimas visada turi skaityti Šventąjį Raštą, o Evangelija turi tapti dvasiniu vadovu.

Ateitininkų vadas visą savo gyvenimą rūpinosi savęs tobulinimu ir stengėsi tai daryti. Jis buvo įsitikinęs, kad tik sekimas Kristumi gali išgelbėti nuo blogio bei nukrikščionėjimo, kad kiekvienas krikščionis turi nešti savo kryžių ir su viltimi bei meile atsispirti pagundai iškrypti iš doros kelio. S. Šalkauskis dar studijuodamas Friburge išsiaiškino tikrąjį savo pašaukimą ir buvo įsitikinęs, kad yra pašauktas padėti visiems klystantiems ir silpnos dvasios žmonėms (Eretas, 1960, p. 69). Todėl dar studijų metais pagrindiniai kasdieniniai jo palydovai buvo malda, dvasiniai apmąstymai (Šalkauskienė, 1998, p. 149). Jis skaudžiai išgyveno, kad Lietuvos jaunimas greitai pasiduoda neigiamoms įtakoms, todėl pažymėjo, kad ypač svarbu atkreipti dėmesį į jaunųjų kartu auklėjimą ir parengti jas prasmingam gyvenimui.

S. Šalkauskis, išsiugdęs aukštą morale, studentų mylimas ir gerbiamas, pripažįstamas net pasaulėžiūros priešų, Lietuvoje ilgai buvo kultūrinio bei dvasinio gyvenimo autoritetas ir kaip ateitininkų ideologas taip pat mylimas ir gerbiamas vadas (Ivinskis, 1946, p. 22).

P. Dovydaitis S. Šalkauskiui rašė: „buvai lyg koks tos naujos, audringai pirmyn besiritančios idėjų srovės reguliuotojas: tiesinai jos krantus, cementavai juos, gilinai vaga, kad srovė pajėgesnė būtų. Šitokio idėjų inžinierių darbą dirbai ir daug padarei ypač būdamas vyriausiuoju vadu“ (Dovydaitis, 1936, p. 225).

S. Šalkauskis buvo ateitininkų kvėpėjas, mokytojas, krikščioniškos pasaulėžiūros stiprintojas. Jo sukurtoji ateitininkų ideologija - ateitininkų veiklos dokumentas priminė, jog reikia siekti idealo meilės, dorinio jautrumo, protinio gyvumo, optimizmo, pasiryžimo nuolat tobulėti. S. Šalkauskis buvo ateitininkijos protas, patraukęs jos narius minčių brandumu, nuoseklia ateitininkų edukacinės veiklos sistema.

Ateitininko asmenybės saviugdai buvo skirtos filosofo, pedagogo K. Ruginio publikacijos. Ateitininko pasirengimą gyvenimui mokslininkas siejo su žmogaus esme – tapti asmenybe. Asmenybei būdingos pačios pozityviausios savybės, kurios liudija apie tai, kad žmogus pateisina savo gyvenimo būdu žmogaus esmę. K. Ruginis mini šiuos pagrindinius gyvenimui pasiruošusios asmenybės bruožus: aukšta kūno kultūra; aukšta intelektinė kultūra, arba inteligencija; aukšta estetinė kultūra; aukšta moralinė kultūra; aukštas religingumas; kilnus tautiškumas; kūrybinis aktyvumas; visuomeniškumas; savarankiškumas (Ruginis, 1930, Nr.12, p. 546).

Rašydamas apie *kūno kultūrą*, K. Ruginis atkreipė dėmesį, kad žmogus ne vien dvasinės prigimties. Jo didelę prigimties dalį sudaro kūnas - taigi žmogus turi psichofizinę prigimtį. Kadangi žmogus gyvena fiziniame pasaulyje, todėl kūnui tenka didelis vaidmuo. Kūnas yra žmogaus dvasios įrankis. Visų tikslų žmogus gali siekti tik kūno padedamas. Kūno dalyvavimas yra būtinas kiekvienos rūšies kūryboje, todėl jis turi pasižymėti aukšta kultūra. Kūno kultūrą sudaro: kūno sveikumas; stiprumas; gražumas; visiškas atsidavimas dvasiai, paslankumas vykdyti jos reikalavimus.

Tik sveikame kūne gali išsiplėtoti psichinės galios, tik sveikas žmogus gali daug sukurti, būti naudingas sau ir kitiems. Kūno stiprumui mokslininkas teikė taip pat didelę reikšmę - kadangi kiekvienam beveik žmogui tenka dirbti fizinį darbą, todėl kūnas turi būti stiprus. Kūno grožį K. Ruginis aiškino kaip didelę vertybę, tačiau atkreipė dėmesį į tai, kad tai yra duotybė ir rūpintis reikia ta dalimi, kuri nuo žmogaus priklauso. Kūnas gražus, kai jis tiesus, standus, jo judesiai miklūs, estetiški, kai jis

švarus. Siekiant kūno kultūros, reikia rūpintis ir kūno grožiu, nes išorinis žmogaus grožis yra viena iš reikšmingiausių sąlygų užmezgant ryšius su žmonėmis. Tačiau autorius daro išvadą, kad gražus kūnas yra tas, kuriame yra graži siela - aukšta inteligencija, idealizmas, energija. Labiausiai kūnas turi pasižymėti paklusnumu dvasiai.

Jauniesiems ateitininkams aiškinama, kad labai svarbu, jog žmogus nevergautų kūnui. Reikia ypatingai rūpintis, kad sustiprėtų sielos galios; jauslės, vaizduotė, atmintis, protas. Ypatingai atkreipia dėmesį, kad žmogus ugdytųsi *protines galias*, nes protas, pasak mokslininko, yra toji galia, kuri žmogų daro žmogumi. Išlavintą protą, gebėjimą abstrakčiai mąstyti ir pasiekti aukščiausio pažinimo mokslininkas vadina inteligencija. Inteligencijos reikšmė didelė - ji gyvenimo plano sudarytoja, prižiūrėtoja, kad tas planas būtų vykdomas; tik turint aukštą inteligenciją, galima susidaryti tvirtą, integralią pasaulėžiūrą.

Asmenybei būdinga *aukšta estetinė kultūra*. Šios kultūros esmę mokslininkas aiškina kaip grožio meilę, sugebėjimą gamtoje ar mene rasti grožį, juo gėrėtis ir save tobulinti; sugebėti kurti grožį ir savo gyvenimą tvarkyti remiantis grožio dėsniais.

Asmenybei būtina *aukšta moralinė kultūra*. Moralinę kultūrą, pagal K. Ruginį, sudaro jo valios ir širdies kultūra. Žmogus moralus ir estetiškai išsilavinęs gali būti tik tada, kai jo valia vykdo proto ir estetinės nuovokos nurodymus, todėl ji turi būti stipri. Klausant proto ir estetinės nuovokos, reikia daryti tai, kas gera ir gražu. Vadinasi, žmogui reikalinga dvejopa energija; veikti ir susilaikyti. Be valios kultūros, visybiškai moralinei kultūrai būtina širdies, arba jausmų kultūra. Taigi kad žmogus būtų moralus, jis turi būti kupinas meilės ir entuziazmo visa tam, kas gražu, gera, teisinga (Ruginis, 1930, Nr.12, p. 549).

Religijai K. Ruginis skiria centrinę vietą žmogaus gyvenime, nes ji padeda suprasti laimingos amžinybės esmę (p. 549). Būtent todėl žmogus neturėtų išbraukti religijos iš savo gyvenimo. Labai svarbu siekti aukštos religinės kultūros. Tai įmanoma, jei bus pažintos aukščiausios religijos tiesos (Ruginis, 1930, Nr.12, p. 549).

Įtaigiai K. Ruginis rašo ateitininkams apie saviraišką, kuri yra ir savotiška saviugdos priemonė: kiekvienas žmogus savo vidinį gyvenimą gali išreikšti natūraliausia forma. Šį principą žmonių komunikavimo procese K. Ruginis aiškina kaip universalų: ir kitų žmonių dvasios turinį galima suprasti, jei žmogus atsiskleidžia natūraliai. Natūraliausia dvasios pasireiškimo forma, pasak mokslininko, yra tautybė. Saviraiškos procese tautybės vaidmenį K. Ruginis ypač teigiamai vertina - tautybė kaip natūraliausioji dvasios pasireiškimo forma, yra būtinas ir neatskiriamas žmogaus dalykas. Tautybė yra didžiausias kultūros veiksnys. Tik todėl,

kad yra daug tautybių, tokia turtinga ir įvairi žmonijos kultūra. „Tad kiekvieno žmogaus pareiga yra branginti ir mylėti savo tautybę ir stengtis kelti ją į vis aukštesnį ir aukštesnį tobulumo laipsnį“ (Ruginis, 1930, Nr.12, p. 550).

Ugdytina ateitininkų savybė – praktinis veiklumas, *kūrybiškumas*, apaštalavimas visuomenėje, savarankiškumas. Kūrybiškumas -ypatinga asmenybės savybė, kuri, pasak K. Ruginio, daro jį panašų į Dievą. Kiekvienas žmogus gali susirasti sritį, kurioje galėtų tapti kūrėju.

Visuomeniškumą, arba socialumą, K. Ruginis aiškina reikšmės sau ir kitiems aspektais. Darbas visuomenės naudai, ėjimas į žmones pirmiausia reikšmingas kiekvienam individui, nes tik bendraudamas su kitais žmonėmis, veikdamas ir pažindamas juos, individas gali tobulėti. Ėjimas į žmones reikšmingas ir naudingas sau ir kitiems. Tokio ėjimo kriterijus – Dievo įsakymas ir kiekvieno žmogaus apsisprendimas.

Gyvenimo *praktiškumas* reiškia gebėjimą *sukurti sąlygas savo egzistavimui*. Tam tikslui būtina profesija. Kiekvienas savo profesijos srityje turi būti aukštos kvalifikacijos specialistas. Nuo darbo kokybės priklauso visos tautos gerovė. Antras praktiškumo požymis - *taupumas*. Taupumas apima laiko, maisto, drabužių, pinigų taupymą, tačiau tai neturėtų peraugti į šykštumą. Praktiškumo bruožas - *gebėjimas* dirbti ir kitus darbus, keičiantis gyvenimo aplinkybėms.

Savarankiškumas - žmogaus pasirengimo gyvenimui požymis. Savarankiškumas reikalingas, kad žmogus gebėtų savarankiškai save išlaikyti, mąstyti - protauti ir tiesą pažinti, ieškoti tikrojo grožio, surasti jį ir gėrėtis juo bei save tobulinti, gyventi tobulą religinį gyvenimą, kurti, apaštalauti (Ruginis, 1930, Nr.12, p. 551).

Jaunesniesiems moksleiviams ateitininkams skirtame žurnale „Ateities spindulėliai“ taip pat rašoma apie žmogaus dorovines savybes, aiškinama, kad labai svarbu turėti draugų, gerbti, mylėti juos, nes meilės poreikis yra kiekvieno poreikis - mylėsi kitus, būsi mylimas. Akcentuojama, kad žmogus vertingas apskritai ir todėl lygiai vienodai reikia gerbti visus žmones. Bendravimas teikia dvasinę naudą (Sabalytė. Ateities spindulėliai, 1930, Nr. 3, p. 18).

Ateitininkams skirtoje spaudoje teikiama informacijos apie dvasinį atsinaujinimą, nes žmogus yra dvasinės prigimties: nestiprindamas savo dvasingumo žmogus tolsta nuo savo prigimties. Problema keliama atsižvelgiant į dvasinę žmogaus krizę Vakarų pasaulyje ir pookupacinę Lietuvos situaciją, kur reiškiasi ir neteislingumas, užmirštamasis artimo meilės principas (tai tautos dechristianizacijos pasekmė) (Danyla. Ateitis, 1939/1940, Nr.7, p. 398).

Ateitininkams skirtoje spaudoje rašoma, jog dvasingumui stiprėti trukdo šie veiksniai:

- patys jaunimo vadai pasyvūs ir jiems trūksta iniciatyvos bei pasiryžimo įgyvendinti tą mokslą, kurį jie nori išpažinti ir ginti;
- neigiamai veikia pats gyvenimas, nukrikščionėjusi aplinka;
- per mažai energijos ir gerų norų bei valios rodoma, kad būtų rimtai vykdomos religinės ir socialinės pareigos.

Išsamiau rašoma apie priemones, padedančias stiprinti dvasingumą. Minimoms Vakarų valstybėse populiarios pratybos uždarų rekolekčių vardu, dvasinio susikaupimo dienos, praleistos vienuolyne ar namuose. Jų tikslas - padėti žmogui išmokti valdyti save, susikoncentruoti ir nuolat stiprinti savo valią, kad reikiamu gyvenimo momentu galėtų dėl Dievo viską paaukoti.

Su uždaromis rekolekcijomis lyginamos viešos rekolekcijos, kurių misija pakeisti savo gyvenimą kita linkme, tačiau šiuo atveju trūksta individualios maldos, nuošalios erdvės, kur siela pasijunta „esanti viena su Dievu“ (Danyla. Ateitis, 1939/1940, Nr.7, p. 400).

Gerai atliktų uždarų rekolekčių rezultatas:

- pajuntamas sąžinės ramumas, sustiprėja charakteris;
- atsiranda didesnis uolumas atlikti pareigas;
- jaučiamas širdies skaistumas;
- atsiranda poreikis labiau branginti religiją;
- apima nuoširdus džiaugsmas, kad esi katalikas.

Atskiras aspektas, susijęs su ateitininko asmenybės tobulinimusi - *charakterio savybės*. Charakterio savybės liudija, kiek žmogus priartėjęs prie žmogaus esmės. Teigiamos charakterio savybės yra dorybės. „Charakteris yra sąmoningas laisvos valios nusistatymas dorovingai daryti ir elgtis“ (Makutėnas, Ateities spinduliai, 1931, Nr. 2(14), p. 16).

Jaunimui aiškinama, kad be kai kurių savybių nebūtų galima kalbėti apie charakterį. Charakteris *be laisvos valios* negalimas. Tačiau viena laisva valia, nepaklūstanti dorovės ir religijos dėsniams, nesudaro charakterio, nes laisvą valią turi ir labiausiai puolę žmonės. Charakterio žmogui būdinga:

- jo valia viešpatauja prieš įvairius įgeidžius;
- valios tvirtumas, pastovumas, nuoseklumas (Makutėnas, p. 16).

Minėtosios valios savybės yra neutralios doroviniu atžvilgiu. Teigiamos jos ar neigiamos, priklauso nuo to, kokiam tikslui siekti jos yra panaudojamos: teigiamam - tampa teigiamos, neigiamam - neigiamomis. Taigi vien valios savybių nepakanka, kad žmogus

išsiugdytų charakterį. Būtina, kad jos būtų palenktos dorovės ir religijos dėsniams, doroviniam bei religiniam gyvenimui.

Jaunimui aiškinama, kad dorovinės savybės yra pagrindinės keturios dorybės. Tai - išmintingumas, saikingumas, tvirtumas bei drąsa ir teisingumas. Kiekviena jų liudija apie žmogaus dorovinį charakterį:

- išmintingumas, saikingumas ir tvirtumas nurodo žmogaus santykį su savimi;
- teisingumas nustato santykius tarp asmenų ir visuomenės (Makutėnas. 1931, Nr. 2(14), p. 18).

Svarbiausia charakterio savybe laikomas išmintingumas, nes jis apima kitas savybes. Išmintingas yra tas, kuris savo gyvenimą tvarko pagal moralės dėsnius. Vadinasi, išmintingo žmogaus mąstymas, protavimas yra susijęs su jo gyvenimu, tarp tokio žmogaus elgsenos, mąstymo ir gyvenimo būdo prieštaravimų nėra - kaip jis mąsto, taip elgiasi. Išmintingumas yra gebėjimas pritaikyti protavimą gyvenime. Išmintingu tampama pažįstant žmonijos praeitį, dabartį ir numatant ateitį, atsargiai ir greitai susiorientuojant esamoje situacijoje. Savęs ir žmonijos pažinimas – labai svarbus išminties veiksnys.

Saikingumas pabrėžiamas kaip reikšmingas tikro žmogaus charakterio bruožas. Saikingumas – tai protingas laikymasis prigimties reikalavimų. Kad būtų laikomasi išmintingumo ir saikingumo, reikia tvirtumo ir drąsos. Drąsumo ir tvirtumo (ištvermės) reikia doriems uždaviniams spręsti. Taigi drąsumas ir ištvermė dorinio gyvenimo srityje yra trečioji charakterio savybė (Makutėnas. 1931, Nr. 2(14), p. 20).

Teisingumas reikalauja sugrąžinti tai, ką mes esame gavę iš kitų: mes priklausome Dievui, todėl turime Dievui maldingumą pareikšti; gyvendami tarp draugų, turime juos gerbti ir ginti jų garbę; gyvendami su tėvais, jiems galime padėti paklusnumu, paslaugumu ir kt.

Krikščioniškosios asmenybės esmė siejama su Kristaus vardu, todėl teigiama, jog krikščionis yra Kristaus paveikslas. Krikščionio protas, širdis, siela todėl turi būti panaši į Kristaus sielą; krikščionis jaučia kaip Kristus, myli kaip Kristus ir mąsto kaip Kristus.

Akcentuojama kiekvienam krikščioniui siektina savybė - *krikščionio šventumas*. Tad natūraliai keliamas uždavinys - realizuoti krikščionybę, nesitenkinti tik teorine krikščionybe. Kaip krikščionio kasdieninių darbų ir pasiryžimų idealas iškeliamas jėzuito Doyle gyvenimo programa:

- niekuomet nevengti kentėjimų;
- iš dviejų dalykų rinktis sunkesnį;
- kiekviena proga išsižadėti savęs;

- visuomet savęs klausti; kokią auką šiandien galima būtų padaryti Kristui (S. K. Ateitis, 1939/40, Nr. 8, p. 15).

Pabrėžiamos kitos ugdytinios savybės: nugalėti ir įveikti savo silpnybes bei siekti krikščioniško tobulumo. Kadangi auka yra esminis krikščionybės bruožas, todėl svarbus krikščionio bruožas - *aukojimas*.

Pabrėžiama krikščionio meilė Dievui. Mylėdamas Dievą, krikščionis noriai paklūsta savo Tėvo valiai ir norams, kasdien kartoja savo Viešpaties maldą „Teesie Tavo valia“ (S. K. Ateitis, 1939/40, Nr. 8, p. 15). Taip yra todėl, kad krikščionybė nėra kokia nors kasta, į kurią susibūrę žmonės vien tik prašytų, o visagalis Dievas būtų įpareigotas visuomet išklaudyti. Antras argumentas, kad krikščionis sąmoningai žino, jog jis nedaro Dievui malonės, o pats ieško amžinosios laimės (S. K. Ateitis, 1939/40, Nr. 8, p. 15).

Atsižvelgiant į tai, kad kiekviena epocha turi savo dvasią, gyvenimo pažanga skatina modernių elementų raišką, tad natūralu, kad ateitininkiškoje spaudoje rašoma ir apie modernųjį kataliką. Juo laikomas tas katalikas, kuris jaučia savo padėtį visos planetos Bažnyčioje, yra įsisąmoninęs ryšį su kenčiančia Bažnyčia ir aktyviai dalyvaujančia universaliųjų bei nacionalinių gėrybių kūryboje. Moderniajam katalikui būdinga:

- *modernusis katalikas yra tolerantiška asmenybė*. Tai aiškintina tuo, jog Katalikų Bažnyčia iš esmės yra laisva organizacija, kuri vykdo meilės (caritas) akciją. Įstojimas į šią organizaciją ir išstojimas iš jos yra kiekvieno individo laisvos valios aktas;
- *modernusis katalikas yra didžiausias patriotas ir tautinio orumo šalininkas*. Ši mintis kartais sukelia neigiamų emocijų, nes katalikybė žiūri į žmogų kaip į asmenį, o ne kaip į kitos tautos atstovą ar valstybės narį. Čia atsiranda tarsi prieštaravimas - reikėtų, kad katalikams tauta ir valstybė – lyg ir antraeilės institucijos. Tačiau taip nėra. Katalikui tauta ir valstybė yra prigimtinė duotybė. Jei jis paniekintų valstybę, tautiškumą ir užmirštų tautos reikalus, negalėtų subręsti kaip tikras katalikas. Todėl jis rūpinasi valstybės reikalais;
- *modernusis katalikas ypač vertina kūrybinį darbą, iš kurio gimsta meno kūriniai, literatūra, publicistika ir materialinės gėrybės*. Grūdamasis su moderniojo pasaulio pagundomis, modernusis katalikas savo valią grūdina sporto aikštynuose, kad drauge rengtųsi ir ginti savo valstybės interesus;
- *modernusis katalikas rūpinasi savo intelekto ugdymu*, ruošiasi būti kurios nors srities specialistu, tobulina savo gebėjimus. Labai

svarbu, kad modernus katalikas turėtų daug žinių ir kitose mokslo bei praktinio gyvenimo srityse. Geras specialistas išauga tik nuosekliai ir atkakliai dirbdamas. Juo tampa kantrus žmogus, optimistas (Šidlauskas. Ateitis, 1939/1940, Nr. 1, p. 24).

- *religinė praktika* - šioje srityje modernus katalikas turi būti „*excellentissimus*“ (Ten pat, p. 25). Ši mintis tinka kalbant apie modernų kataliką ir gyvenimo sritis - mokslą, meną, spaudą, visuomenines akcijas, valstybinį darbą, švietimą, fizinį darbą.

Skiriama dėmesio ir *individualybei*, jos ugdymuisi. Išsamiau kalbama apie minios žmogų ir individualybę. Minia neturi proto, o tik aklus instinktus. Todėl ji nesugeba galvoti, rodyti iniciatyvą, formuoti pasaulėžiūrą, rinktis vieną ar kitą gyvenimo linkmę. Miniai svarbiausia – sotas gyvenimas.

Išryškinamos aplinkybės, kurioms esant niveliuojamos individualybės:

- minia nepakenčia asmenų iškilimo, asmens originalumo ir kūrybiškumo;
- miniažmogis nori prisitaikyti prie daugumos ir joje paskęsti, persekioja tuos, kurie kuo nors iš kitų išsiskiria, yra savarankiški ir kūrybingi;
- minia nekuria, o tik griaua, nes reiškiasi jos prigimtis - ardyti, viską paversti chaosu. Minios įsigalėjimas reiškia kovą prieš originalias asmenybes, kuriančias kultūrinės gėrybes ir vertybes.

Šie asmenybės ugdymosi uždaviniai, keliami moksleiviams ateitininkams, traktuojami kaip atitinkantys žmogaus kataliko idealą :

- pirmiausia turėti pasaulėžiūrą. Tai reiškia ginti jos principus, stiprinti ją-tam tikslui šviestis ir keisti gyvenimo būdą, vaduotis iš rutinos, mokėti ir norėti tapti savarankiškam ir originaliam, ryškinti savo idealą, formuoti savitą pasaulėžiūrą;
- ugdytis estetinį skonį ir iškilti virš minios skonio;
- ugdytis mokslo meilę; stengtis pažinti nepažintas gyvenimo sritis, veržtis į prieinamus mokslo ir kūrybos pasaulius. Domėtis tautos ir visos žmonijos kūrybiniu, moksliniu, visuomeniniu gyvenimu;
- statyti gyvenimo rūmą ant laisvės, lygybės, meilės pamatų, pamilti tiesą, gėrį, grožį, šventumą, griauti senas gyvenimo formas ir atgyvenusias sistemas (Natkevičius, Ateitis 1939/1940, Nr.6, p. 328-330).

Katalikų gyvenimo problema - *tikėjimo ir mokslo santykis*. Gaivinama dar šv. Augustino iškelta tikėjimo ir mokslo santykio problema. Jaunimui pateikiama statistinė informacija apie žymiausius įvairių epochų žmones,

jų santykį su religija: iš XVIII ir XIX amžiuose gyvenusių 452 mokslininkų 429 tikėjo į Dievą, 12 buvo krikščionybės priešai ir 11 – svyruojantys, XV, XVI ir XVII a. nerasta nė vieno netikinčio mokslininko.

Jaunimui pateikiamos įžymių mokslininkų mintys apie jų santykį su Dievu, tarp jų Niutono, padariusio daug išradimų fizikos ir matematikos srityje: „Dangaus valdovas tvarko visa, kaip pasaulio Viešpats. Dėl tos Jo valdžios vadiname Jį Dievu ir Aukščiausiuoju valdovu. Tvarko Jis visa tai, kas yra ir kas gali būti; Jis yra vienas Dievas, yra tas pats Dievas visada ir visur. Stebimės Jo tobulumu, gerbiame ir garbiname Jį dėl Jo aukščiausios valdžios.“ (Bijūnas, Ateities spindulėliai, 1931, Nr. 2, p. 24). Jaunimui primenamos pavardės mokslininkų – elektros išradėjų: Volto, Ampero, Faradėjaus, kurie ne vien tikėjo, bet praktikavo tikėjimą – Voltas mokė vaikus katekizmo, kasdien klausė šv. Mišių.

Ateitininkų vadai stengėsi būti visiems nariams doros, veiklumo, atsidavimo savo idealui pavyzdžiu, sąmoningai rūpinosi savęs tobulinimu.

Ateitininkams skirtose publikacijose ateitininkų asmenybės tobulėjimo uždavinys filosofškai motyvuotas – siejamas su žmogaus esme ir paskirtimi gyvenime. Kiekvienas ateitininkas turi tapti darnia asmenybe.

Atskleidžiama, kad ateitininkams taip pat dvasingoms asmenybėms trukdo keletas veiksnių; pasyvūs ir nepakankamai stiprios pasaulėžiūros vadai, nukrikščionėjusi aplinka, pačių narių nepakankamas ryžtingumas tobulėti, keistis ir keisti aplinką.

Sūilomos šios ateitininkui siektinos savybės ir stiprintini poreikiai: gilintis į filosofinę žmogaus esmės interpretaciją; ugdytis pagrindines keturias dorybes; išmintingumą, sąkingumą, drąsą ir teisingumą. Krikščioniui siektina savybė – krikščionio šventumas.

Apie ateitininko kataliko asmenybės idealą rašoma orientuojantis į laikmečio dvasią, naujų elementų reiškimąsi gyvenime.

2.4.2. Naujų visuomenę atnaujinančių edukacinių akcijų iniciatyvos

Visuomeniškumas – ateitininkų veiklos principas, įtvirtintas reorganizacinėje konferencijoje. 1930 m. Kaune įvykusiame ateitininkų kongrese S. Šalkauskio pasakyta kalba buvo skirta *visuomeniniam lietuvių tautos atgimimui* (Jubiliejinio ateitininkų kongreso programa, Ateitis, 1930, Nr. 11, p. 309-311). Gyvają kongreso dvasią pastiprino Apaštališkojo nuncijaus arkivyskupo R. Bartolini sveikinimo kalba (Ateitis, 1930, Nr. 11, p.466-468). S. Šalkauskis kongrese pažymėjo, kad ateitininkai negali nesidomėti visuomenės nuotaikomis, kurios susidarė dėl svarbiausių

įvykių ir gyvenimo kaitos. Ateitininkus vadas ragino rūpintis visuomenės gyvenimu įvairesniais atžvilgiais, jį tvarkyti sekant katalikiškąją pasaulėžiūrą. Esant jame krizių, katalikų pareiga į jas reaguoti ir negeroves taisyti.

Visuomeninį gyvenimą S. Šalkauskis įvertino kaip chaotišką:

- trūksta moralinių autoritetų, teisėtai pripažintų visuomenės;
- nėra visuomenėje vienybės, trūksta tvirtų visuomeninių principų bei pažiūrų;
- negerbiama asmens laisvė ir prigimtinės jo teisės;
- paniekinti visuomeniniai idealai - praktinis visuomeninis nihilizmas ir skepticizmas visybiškai užvaldęs asmens gyvenimą;
- esant tokioms aplinkybėms, nacionalistinis liberalizmas ir socialistinis radikalizmas darniai paneigia katalikiškos visuomenės, kuri yra tikroji darnos ir pusiausvyros, socialinės taikos, pilietinės vienybės ir valstybinės tvarkos saugotoja, teises (Šalkauskis, Židinys, 1930b, Nr. 7, p. 49).

Šioje oficialioje kalboje pažymima, jog organizacijos statusas netvirtas. Vadas konstatuoja, jog katalikams visuomenėje tenka nepavydėtina vieta, todėl ir kongresas negali realizuoti tų užmojų, kokius sumanė vadovybė. Priežastys susijusios su prievartos, uzurpacijos, išnaudojimo skriaudos reiškimusi. Šiems reiškiniams atstovaujantieji nepakenčia viešo katalikų reiškimosi, atviro apaštalavimo dechristianizuotame pasaulyje. Aiškėja tendencija, kad nenorima, jog ateitininkai aktyviau reikštųsi visuomenėje, parodytų savo katalikišką veidą, išplėstų savo gretas.

Pranešime konstatuota, jog yra ardomi religijos, tautos ir valstybės pagrindai. Tai gresia praradimu viso to, kas pasiekta tautiniu, religiniu, valstybiniu atgimimu. Taigi tiesioginė katalikų, ypač katalikiškos jaunuomenės, pareiga sekant savo idealu stiprinti visuomeninio gyvenimo pagrindus katalikiškąją akcija ir visuomeninį mūsų tautos atgimimą su kultūros, religijos ir doros pagalba pradėti nuo savęs. Vadinasi, *turi būti pradėta visuomenės rechristianizacija katalikiškos akcijos priemonėmis.*

Pranešime nurodyta, jog visi anksčiau kelti uždaviniai nepaseno, jie yra aktualūs, atitinka dabartinę situaciją ir suderinami su svarbiausiu momento reikalavimu: visi ateitininkai yra katalikai, visi yra visuomenininkai, ir būtent juose glūdi naujo visuomeninio atgimimo pradžia. *Katalikiškumas turi būti* naujo visuomeninio atgimimo pradžia. Katalikiškume glūdi tikro visuomeniškumo paslaptis, todėl tų, kieno rankose yra visuomeninio atgimimo priemonė, pareiga patiems atgimti.

Kongresas tai turi konstatuoti ir sugestionuoti, o katalikiškoji visuomenė realizuoti.

Ankstesniuose dokumentuose buvo pažymėta, jog ateitininkijos planai *idealiuotu lygmeniu yra preciziškai apgalvoti ir išgryninti, bet gyvenimo tikrovėje trūksta veiklumo*. Todėl neatsitiktinai šiuo pasisakymu organizacijos vadas grįžta prie praktinių darbų ir kviečia ateitininkus padaryti tvirtą pradžią savo pasiryžimais *visuomeniniam tautos atgimimui*, kuris turi būti vykdomas kultūros, religijos ir doros priemonėmis. Organizacijos vadas išreiškė įsitikinimą, jog katalikiškoji visuomenė ir katalikiškoji jaunuomenė Lietuvoje yra pakankamai gausi ir įtakinga, kad iškeltas visuomeninio atgimimo šūkis artimiausiu metu galėtų tapti realybe. Tai argumentuoja šv. Augustino gyvenimo pavyzdžiu – jis iškėlė dieviškosios Apvaizdos vaidmenį istoriniame tautų gyvenime ir įrodė, kad tikra visuomenė laikosi meile ir dideliais dorais žygiais. Visuomenė, negyvenanti pagal dorinius principus, yra atremta į smėlio pamatą ir suirsta plūstelėjus ardomiesiems gaivalams. Taip neteisieji sulaukia bausmės. Kitaip sakant negali būti tikro visuomeninio gyvenimo be dorinio pamato, grindžiamo Dievo įstatymų gerbimu. Šią idėją S. Šalkauskis ragina ateitininkus dėti į visuomeninio tautos atgimimo pagrindą tomis konkrečiomis aplinkybėmis, kai vyksta intensyvi dechristianizacija, pagonėjimas, reiškiasi bolševizmas.

Kongreso dalyvius ateitininkijos vadas kviečia perimti reikšmingą idėją iš Vytauto Didžiojo patirties, nes visuomeninės tvarkos ir valstybės klestėjimo pagrindas yra drausminga organizacija. Ši tiesa, pagal S. Šalkauskį, yra amžina. Ją reikia transformuoti į nūdieną tautos atgimimui.

Taigi pranešime aiškinamos visuomeninio atgimimo sąlygos - doros ir organizuotumo stiprėjimas rengiamasis visuomeninio gyvenimo rechristianizacijai katalikiškos akcijos priemonėmis, kad kongreso metu būtų sukurta darbui palanki atmosfera, apibrėžta veiklos kryptis artimiausiam penkmečiui.

Su šia idėja S. Šalkauskis susiejo ir kai kuriuos praktinius uždavinius, tarp jų – Vilniaus susigrąžinimą: kelias į Vilnių turi vykti per visuomeninį tautos atgimimą. Tačiau į Vilnių reikia grįžti su demokratiniiais principais, parlamentinių laisvių ir visuomeninėmis iniciatyvomis. Priešingai elgiantis, sostinė būtų prarasta visiems laikams. „Šiandien mes turime padaryti visa, kas nuo mūsų pareina, kad šita nelaimė neateitų dėl katalikų visuomenės apsileidimo“ (Šalkauskis, Židinys, 1930b, Nr. 7, p. 52). Taigi S. Šalkauskis padeda ateitininkams geriau susiorientuoti politinėje Lietuvos situacijoje.

Savo pasisakymu S. Šalkauskis formavo ateitininkų nuostatą, kad jie turi brandinti visuomeninį savo sąmoningumą ir taip subręsti, kad ateityje galėtų patraukti prie savęs didžiąją tautos daugumą ir šis atgimimas taptų reikšmingas tautos ir valstybės gyvenimui.

Nors vyriausiuoju ateitininkų vadu buvo išrinktas K. Pakštas, S. Šalkauskis vis tiek nuolat rūpinosi ateitininkų ideologija ir jos realizavimu, švietė, mokė ir auklėjo ateitininkus, inicijavo visuomenines akcijas, rašė apie jaunimo dvasios reikalus, skatino būti aktyviems (Šalkauskis S. Židinys, 1927, Nr. 10, p. 264-265. Šalkauskis. Ateitis, 1932, Nr. 6; Šalkauskis. Židinys, 1938a, Nr. 11, p. 499-518; Šalkauskis. Tiesos kelias 1938b, Nr. 6, p.430; Šalkauskis S. Tiesos kelias, 1938c, Nr. 3, p 316-320). VDU studentų ateitininkų organizacijos dešimtmečio proga (1932) parašė atvirą laišką ir pripažino, kad veiklą vertina dvejopai - teigiamai ir neigiamai. Teigiamai, nes padaryta nemaža – ateitininkai pirmauja tarp kitų jaunimo organizacijų, tačiau kadangi idealas vertingas, tai dar ne viskas padaryta. Privaloma pasiekti, kad inteligentiška katalikų jaunuomenė taptų tikru katalikiškosios akcijos avangardu. Tam tikslui būtina tapti sąmoningiems, susitelkti, pozityviai kurti ir su pasiaukojimu kovoti už kilnius savo idealus. Kad atsirastų reikiamas pakilumas, S. Šalkauskio nuomone, reikalingas vykdomasis vėjus, kuris iškėlęs šūkį „susiprasti, susiorganizuoti, kurti ir kovoti“ pakeistų studentų ateitininkų požiūrį į veiklumą. Būtent nuo to, kaip ši idėja bus studentų suprasta ir įgyvendinta, priklauso jų autoritetas. Idėjai neradus atgarsio ateitininkų protuose ir širdyje, organizacija veiks tik iš inercijos (Šalkauskis. Raštai, 1996a, V t., p. 216).

Ateitininkams nepalankiomis aplinkybėmis K. Pakštas organizacijai vadovavo dešimt metų - iki sovietinės okupacijos. Vadovaudamas ateitininkams jis matė plačiai ir racionaliai, matė nepalankias tautai geopolitines sąlygas, laikėsi principinių ideologinių nuostatų, kad rūpindamasi kultūra, tauta gali atremti jai gresiančius pavojus. Profesorius pratęsė S. Šalkauskio ir kitų filosofų idėjas apie tautos kultūros vaidmenį išlaikant tautiškumą, valstybingumą, teigė, jog kuo aukštesnė tautos kultūra, tuo mažesni pavojai jai gresia, mažesni pavojai jos asimiliacijai. Jis, kita vertus, laikėsi savotiško principo: matydamas, kad tautai būdingas jos narių perteklius ir pakrika emigracija gresia nutautėjimu, galvojo apie planingą lietuvių kolonizaciją, kurioje nors pasaulio šalyje „sukurti atsarginę Lietuvą“. 1930 m. tyrinėjo emigrantų kolonizacijos galimybes Angoloje, o 1958 m. – Britų Hondūre; ten, jo manymu, galėtų būti įkurtas židinys lietuvybei išlaikyti. Labai svarbus tautos uždavinys – įsitvirtinti jūroje (Ateitininkai, 2003, p. 121).

Ateitininkai ir jų vadovybė nuosekliai laikėsi nuostatos, *jog ateitininkų ideologija turi atitikti gyvenamojo laikotarpio reikalavimus*. Šią nuostatą ateitininkai sustiprino 1935 m. Telšiuose įvykusiame ketvirtajame ateitininkų kongrese: buvo priimta rezoliucija dėl federacijos pobūdžio, aktualiausių jos uždavinių. Kongrese dalyvavęs vysk. P. Būčys kalbėjo apie *dvasines tautos problemas* - tautiečių siela nusilpusi, alkana. Ateitininkų uždavinys - teikti Lietuvai dvasinio peno. Neatidėliotinas ateitininkų uždavinys- pasirūpinti, kad lietuviui ir lietuviui būtų būdingas tiesos branginimas, darbštumas, teisingumas, mandagumas, nuosaikumas, drąsa, blaivybė ir naudingas veiklumas, tikėjimas ir jo stiprinimas. Remdamasis tautos patirtimi, ryškių asmenybių inicijuotais sąjūdžiais ir teigiamais jų rezultatais (ypač M. Valančiaus), P. Būčys iškėlė idėją, jog reikia inicijuoti trečiąjį sąjūdį - *būtent religijos ir dorovės atgimimo sąjūdį* (Būčys, Ateitis, 1935, Nr. 10, p. 42).

Rezoliucija minėtais ideologiniais aspektais buvo priimta atsižvelgiant į konkrečias istorines aplinkybes ir tautai iškilusius uždavinius. Susiklosčiusi tarptautinė padėtis nebuvo palanki Lietuvai. Todėl rezoliucijoje atsispindi įvairūs edukaciniai atžvilgiai:

1. Kongreso dalyviai konstatavo, kad per 25 savo gyvavimo metus ateitininkų nuopelnai tautos religinio, kultūrinio ir visuomeninio bei tautinio gyvenimo srityse yra nemaži. Ateitininkai daug padarė tautos atgimimo laikotarpiu ir per septyniolika nepriklausomybės metų stiprindami valstybės pamatus, prisidėjo prie kovos su išoriniais pavojais. Taigi ateitininkai organiškai susiję su tautos ir valstybės gyvenimu ir jų vaidmuo jos istorijoje ženklus. Tačiau iškilus *pavojui lietuvių tautos gyvasčiai ir Lietuvos valstybei*, ateitininkai jaučiasi turį teisę ir pareigą atiduoti visas savo jėgas kovai už švenčiausias lietuvių tautos ir Lietuvos valstybės teises ir gyvavimą, „panašiai, kaip degant namams, kiekvienas jų gyventojas turi teisę ir pareigą“ (Bačkis. 1960, Ateitis, 1960, Nr. 3, p. 57).
2. Ateitininkai pasiryžę kurti Lietuvoje sąlygas, reikalingas vidaus konfliktams pašalinti ir lietuvių tautai vienyti. Tam tikslui būtina bendradarbiauti su kitomis organizacijomis, kurios rengia naujas kartas lietuvių tautos ir Lietuvos valstybėms tikslams realizuoti ir prisidėti prie lietuvių tautos atsparumo, atsakomybės, pareigingumo, aktyvumo ir kūrybiškumo ugdymo (Bačkis. 1960, Ateitis, 1960, Nr. 3, p. 57).

Ateitininkų Federacijos gyvavimo ir veiklos uždaviniai artimiausiam laikotarpiui išliko tie patys, kurie numatyti įstatuose: kova už lietuvių, už nepriklausomybę ir laisvę, religijos ir Katalikų Bažnyčios teises ir

veikimo laisvę Lietuvoje. O tikslas - nuolatinė kova už pačius kilniausius idealus, kuriems ginti ir įgyvendinti ir buvo įkurta ateitininkų organizacija.

Kongrese buvo pripažinta, kad idėjos – labai reikšmingas dalykas, tačiau svarbu, kad tos idėjos būtų įgyvendintos, todėl ypač akcentuota, jog visi ateitininkijos nariai turi konkrečiais darbais rodyti kovos už savo idealus pavyzdį. „Ateitininkai turi būti didvyriais kiekvieną dieną, sąžiningai atlikdami savo pareigas, skirtus mums uždaviniams“ (Bačkis. Ateitis, 1960, Nr. 3, p. 58).

Ateitininkų organizacijos nariai, kryptingai tobulėdami ir tobulindami visuomenę vadovavosi įstatuose patvirtintais principais. Tai ryšku ir 1939 m. birželio 29-30 d. Vilniuje įvykusiame ateitininkų kongrese, skirtame organizacijos 30 metų gyvavimo jubiliejui ir Vilniaus atgavimui:

- *katalikiškumas* - pirmoji kongreso diena, birželio 29-toji, pradedama bendromis pamaldomis, išpažintimi ir Šv. Komunija; birželio 30 d. - po visumos posėdžio tūkstančiai Lietuvos šviesuolių, kongreso dalyvių, darniomis gretomis žygiavo į Aušros vartus, tautos širdį, pasimelsti M. Marijai. Po Mišių ir šiam kongresui skirto pamokslu kalbama B. Brazdžionio sukurta padėkos malda;
- *patriotizmas* - birželio 30 d. kongreso dalyviams prof. Z. Ivinskis skaito patriotinio turinio paskaitą „Vilnius- religinė ir tautinė Lietuvos šventovė“; šios dienos vakarą - žygis į Gedimino kalną, kur nuleidžiama kongreso vėliava ir prisiekama ginti Vilnių. Sutemus fakelų ugnis dega Vilniaus gatvėse. Trečią kongreso dieną ateitininkai aplanko Kęstučio numylėtus ir gimtuosius Vytauto Trakus.
- patriotinis kongreso elementas ryškus pirmosios dienos vakare, kur skaitoma paskaita „ Vilniaus ilgesys grožinėje literatūroje ir dainose“ ir skamba šiam tautos gyvenimo įvykiui skirta J. Dambrausko kantata (St. S. Ateitis, 1939/1940, Nr.10, p. 586).

Paskaitas derindami su prasmingu poilsiu, malda, giesme, išvykomis, ateitininkai stiprėjo tautiškai, dvasiškai, katalikiškai.

Ateitininkai kryptingai iki pat Lietuvos okupacijos laikėsi 1935 m. Telšiuose vykusiame ateitininkų kongrese antrą kartą federacijos vadu išrinkto kongresui pirmininkavusio K. Pakšto iškelto šūkio „Pasukti Lietuvos laikrodį šimtu metų į priekį“. Šis kongresas ir pasirinktos gairės aktyvino kultūrinį, švietimo ir kūrybinį Lietuvos gyvenimą: atsiranda naujos draugijos bei sąjūdžiai, ateitininkai imasi naujos veiklos, intensyviai ugdomi. Per penkmetį ateitininkai veikė vadovaudamiesi

penkiais veiklos principais ir ruošėsi penktajam kongresui, kuris buvo numatytas 1940 m. birželio 29-30 d. Vilniuje. Šiam kongresui jau buvo patvirtintos savo esme patobulintos ideologijos tezės:

1. Pilnutinio susiformavimo pareiga.
2. Pareiga gražinti lietuvių tautai nutautėjusius elementus.
3. Pareiga intensyviai kurti tautinę kultūrą.
4. Pareiga dalyvauti visuotinės kultūros kūryboje.
5. Lietuvis šviesuolis, kaipo reikšmingas veiksnys, kelias tautą į nacijos rangą (Serapinas. Ateitis, 2006, Nr.2, p.43-44.).

Šios tezės tapo nuosekliai ateitininkų vykdomos programos pamatais. Jos apėmė esmines ateitininkų veiklos kryptis ir principus, tik *orientavo į kokybiškesnę veiklos lygį*. Tačiau kongresas dėl sovietinės Rusijos invazijos į Lietuvą ir okupacijos, neįvyko. O ateitininkų organizacija, kaip ir daugelis tuo metu veikusių patriotinių organizacijų, sunaikinama: turtas buvo atimtas, vadovai suimti, dalis ateitininkų prisiglaudė Lietuvos miškuose ar kaimyninėse valstybėse. Didžioji dalis ateitininkų vadovų išstremti į Sibirą - ten žuvo P. Dovydaitis, L. Bistras, K. Skrupskelis. Vokiečių nacių koncentracijos stovykloje mirė kun. A. Lipniūnas. Gyvieji tęsė darbą emigracijoje.

Užsienyje gyvenę lietuviai emigrantai jautėsi savo tautos dalimi ir turėjo stiprią psichologinę sąveiką su gimtuoju kraštu, jo žmonėmis ir jų problemomis. Gyvendamas išeivijoje buvęs ateitininkų federacijos vadas K. Pakštas 1953 m. emigracijoje gyvenantiems ateitininkams kėlė uždavinį, kad jie laikytųsi visuomeniškumo principo, t.y. būtų politiškai užsiangažavę Lietuvai. Praktinėje politinėje veikloje svarbu ne tik reikštis, bet ir domėtis Lietuvos nepriklausomybe, nes visų lietuvių politikų tikslas - laisvinimasis. Pasak K. Pakšto, ne tik reikia nuteikti tam tikslui pasaulį, bet ir patiems padaryti įnašą „ad maiorem Lithuanian gloriam“ (Red. str. Ateitis.1953, Nr. p. 204). K. Pakštas ragino ateitininkus laikytis tų pačių principų ir siekti kilniosios savo misijos:

- sendraugiai turi globoti jaunuosius, teikti paramą, rodyti svetingumą, nuoširdumą, kelti problemas ir jomis sudominti jaunimą, kad tautos kūrybą nuosekliai tęstų visos kartos;
- studentams, moksleiviams ateitininkams privalu pirmauti moksle. Būtina grumtis už žinias, mokslą. Tai ypač reikalinga mažoms tautoms, kurių ateitis priklauso nuo indėlio į mokslą;
- visuomeniškumas - organizuotumo pagrindas. Tautos priešai taip pat daug dėmesio kreipia organizuotumui, todėl visų ateitininkų

uždavinys – veikti, mintimis būti drauge, laikytis organizacijos taktikos;

- ateitininkai turi dalyvauti spaudoje; rašyti atkakliai ir intensyviai, skaityti lietuvišką knygą apie Lietuvos istoriją, geografiją, meną. Neskaitlinga tauta neturi tapti nebylia (Red. str. 1953, Ateitis, 1953, Nr. 9, p. 204).

Trečiajame ateitininkijos gyvavimo dešimtmetyje organizacijos vadovybė orientavo narius, kad visais klausimais būtų „einama į gylį“, mokomasi ir veikiama kokybiškiau.

Vadovybė laikėsi nuostatos, kad ateitininkų ideologija esamomis aplinkybėmis nėra pasenusi. Subrandinus savo sąmoningumą – ateitininkų pareiga padėti atgimti tautai.

Ateitininkų ideologinės programos neatitiko ateitininkų pastangų ją įgyvendinti. Tam tikslui pabrėžtas sąmoningumo ugdymosi uždavinys.

Konkrečios gyvenimo aplinkybės diktavo uždavinį - inicijuoti religijos ir dorovės atgimimo sąjūdį, nes egzistavo tautos dvasinės kultūros problema, grėsė pavojus tautos gyvybingumui.

Sunkėjančiomis veiklos aplinkybėmis ateitininkai nenutolo nuo savo ideologijos ir iki okupacijos jos laikėsi bei telkėsi, kad ji būtų įgyvendinta. Ideologinių uždavinių sprendimui turėjo rengtis įvairiapusiškai, ugdytis.

III. LIETUVOJE ATKURTOS ATEITININKŲ ORGANIZACIJOS UGDOMOSIOS IDEOLOGIJS TĘSTINUMAS (1989-2007)

Atkuriamasis Lietuvos ateitininkų federacijos suvažiavimas įvyko 1989 m. lapkričio 25-26 d. Vilniuje Moksleivių rūmuose. Baigiantis suvažiavimui Lietuvos ateitininkų federacijos pirmininku išrinktas dr. Arvydas Žygas. 1997 m. organizacijos centras perkeltas iš Čikagos į Lietuvą. Šiuo metu Lietuvoje veikia per 90 organizacijos padalinių. Tarp ateitininkų yra daug žinomų Lietuvos visuomenės, kultūros, Bažnyčios veikėjų: ark. Sigitas Tamkevičius, Seimo vicepirmininkas Feliksas Palubinskas, dr. Adolfas Damušis, poetas Kazys Bradūnas, dr. Kęstutis Girnius, dr. Tomas Sodeika, kun. Arvydas Žygas ir kt. (Ateitininkai, 2003, p.239-248).

1997 m. liepos 11-13 d. Palangoje įvyksta Nepaprastoji AF konferencija, prisimenant ten pat prieš 70 metų vykusią Reorganizacinę konferenciją. Ji priėmė naujus AF įstatus, iš dalies reformavo Ateitininkų federacijos struktūrą. Patvirtintas pamatinis subsidiarumo principas. Kiekviena sąjunga tapo savarankiška ir surado bei plėtojo savitas veiklos formas ir išsiugdė nemažą būrį aktyvių narių.

Pokomunistinėje Lietuvoje ateitininkija veikė sunkiomis sąlygomis. Ateitininkija Lietuvoje atsikūrė, kai dar veikė okupacinio režimo struktūros, tarp jų KGB, naudojusi rafinuočiausius veiklos būdus - į atsikuriančių organizacijų vadovybę infiltravo savus žmones ir per juos darė įtaką veiklos kryptiai pageidaujama linkme. Todėl natūralu, kad esamomis aplinkybėmis reikėjo aktualizuoti ideologiją, pagrindinius veiklos principus, juos išsąmoninti, ieškoti strategijų pagrindinei veiklos misijai įgyvendinti. Pirmojo atkurtos organizacijos dešimtmečio ateitininkų veiklai buvo būdinga telkimas, mokymasis, sąmoningumo stiprinimas, prioritetinių veiklos sričių numatymas. Esminė sritis – talkinimas Katalikų Bažnyčiai ir katalikiškoms institucijoms. Ateitininkija per veiklos dešimtmetį susitiprėjo - tam turėjo reikšmės ir Šv. Tėvo Popiežiaus Jono Pauliaus II 1993m. rugsėjo 5 d. vizitas į Lietuvą. Ateitininkija atlaikė įvairius išbandymus ir XXI a. pasitiko stipresnė, pasiryžusi siekti visos tautos dvasinio atgimimo.

3.1. Atsikūrusios organizacijos edukacinės veiklos kryptys XX a. 10 dešimtmetyje

Jau atkuriamajame ateitininkų federacijos suvažiavime, įvykusiame Vilniuje (1989) ateitininkų lyderiai, vertindami pokomunistinėje Lietuvoje susiklosčiusias sąlygas ir problemas, pabrėžė, kad labai svarbu

tęsti savo misiją ir laikytis tradicinės ideologijos atsižvelgiant į konkrečias sąlygas. Todėl dvasininkų, Lietuvos intelektualų pranešimuose buvo gvildenamos aktualios problemos, susijusios su ateitininkų *ugdymusi ir rengimusi konkrečioms darbams Lietuvos visuomenėje*. Pranešimų turinys susijęs su esminiais ir pagrindiniais ideologiniais principais bei asmenybės ugdymosi problemomis – laisve, egzistencija, gyvenimo prasme. Programinius pranešimus *pasaulėžiūros, asmenybės ugdymo/si klausimais* padarė kun. V. Aliulis, ark. S. Tamkevičius, A. Saudargas, kun. R. Grigas, V. Toleikis. Pranešimus *kultūros ir ideologijos klausimais* skaitė prof. A. Dambrauskas, A. Patackas, A. Žygas, D. Kuzmickaitė. *Organizavimosi ir veiklos klausimais kalbėjo* kun. J. Boruta, A. Pundzius, J. Morkus.

Vienijimosi idėją akcentavo kard. V. Sladkevičius, pažymėdamas, kad tiek išeivijos, tiek Lietuvoje gyvenantys ir dirbantys ateitininkai yra viena šeima, o visa atnaujinant Kristuje, būtina suvienyti tautą, nes tik susivienijus vieniems su kitais ir su Kristumi galima tapti visą kraštą gavinančia galinga srove (Ateitininkai, 2003, p. 236).

Nuoseklų ateitininkų organizacijos pasiryžimą *atsinaujinti ir padėti atsinaujinti* Lietuvos visuomenei rodo ir 1990 m. gruodžio 1-21 d. Vilniuje įvykusi jubiliejinė konferencija, skirta ateitininkų sąjūdžio 80-čiui ir J. Girniaus 75 metų sukakčiai šv. Mišių intencija „Meldžiamė Dievą vesti mūsų tautą, visą Lietuvą krikščioniško atgimimo keliu.“ Konferencijos dalyvių pranešimai buvo skirti ateitininkų misijai nepriklausomoje Lietuvoje aptarti. Juos skaitė A. Žygas, ark. S. Tamkevičius, ses. A. Pajarskaitė, „XXI amžiaus“ redaktorius P. Plumpa, filosofo J. Girniaus jubiliejui pranešimus skaitė P. Šilas, dr. V. Rastenis, A. Žygas, kun. J. Boruta (Jubiliejinės konferencijos medžiaga. Vilnius, 1999).

Paskutiniajame XX a. dešimtmetyje ryškunami ateitininkų *asmenybių brandai ir jų veiklai trukdę faktoriai*: komunizmas sistemingai žlugdė žmogaus sąmonę, naikino pasitikėjimo dvasią, ateizmas griovė Visatos visybinio supratimo pamatus, iškreipė Visatos esmę ir vaizdą. Komunizmą kuriančių ideologų suformuota aplinka ir diegiama ideologinė sistema ugdomuoju atžvilgiu padarė didžiulę žalą augančiam jaunimui – dėl to jis negali suprasti, kas yra atsakomybė, pasitikėjimas, tiesa, padorumas ir kt. Tai visos Lietuvos visuomenės problemos, aktyviai keltos 1994 m. liepos 14-17 d. Vilniuje vykusiame XII kongrese, kur buvo ne tik vertinama esanti situacija, bet ir suformuluoti ateitininkų ugdymosi ir edukacinės veiklos uždaviniai, akcentuojant socialinio teisingumo svarbą viešame Lietuvos gyvenime, iškeltas pasauliečio vaidmuo kuriant gyvąją Katalikų Bažnyčią Lietuvoje.

Prieš šį kongresą veikė edukacinės krypties stovykla Panevėžio rajone Berčiūnuose, kurių istorija susijusi su ateitininkų tradicijomis. Čia lankėsi nuncijus – ark. Justos Mullor Garsia. Ateitininkai dalyvavo Berčiūnų „Tautos kankinių bažnyčios“ kertinio akmens pašventinimo ceremonijoje. Stovykla padėjo geriau suvokti situaciją Lietuvoje ir sustiprino pasiryžimus tęsti kilnią atsinaujinimo misiją.

Šiame kongrese akcentuotas idėjinio vieningumo uždavinys. Visus ateitininkijos narius vienija krikščioniškieji idealai, Dievo, Tėvynės, artimo meilė. Kongresas pripažino, kad ir toliau organizacijos nariams lieka svarbus uždavinys – eiti į kasdienio gyvenimo aplinką, skleisti tą pačią ideologiją. Visų narių tikslas tas pats – atnaujinti aplinką ir visą kasdieninį gyvenimą palenkti į Kristų (Polikaitis. Ateitininkų XII Kongreso medžiaga. Rankraštis, 1994).

Ateitininkų vienybės idėją akcentavo D. Bindokienė, „Ateities“ ir „Draugo“ vyr. redaktorė. Ji kvietė tvirtai susivienijus, su Kristaus meile stengtis atnaujinti Kristumi save, aplinką, tautą, visa, kas yra aplinkui. Ateitininkų bendrumo ir vieningumo esmę aiškino Putnamo ateitininkų federacijos dvasios tėvas V. Cukuras, pažymėjo, kad visus ateitininkus jungia viena jėga – Kristus. Laisvę siekianti įtvirtinti Lietuva laukia visų ateitininkų – jai svarbu padėti atverti kelią į gyvybės ir dvasinio stiprumo šaltinį. Būtent šiame kongrese labai svarbu pajusti Kristaus artumą, išdrįsti skelbti Jo Žodį ir Meilę. Kiekvienas ateitininkas buvo kviečiamas dovanoti tautai, ką gavo pats, gauna ir gaus iš Kristaus. Ypatingas uždavinys esamomis aplinkybėmis - atsinaujinti patiems ir tautai. A. Damušis, buvęs ateitininkų federacijos vadas, išreiškė viltį, kad ateitininkija bus pagrindinis kelrodis žmonėms į geresnį gyvenimą. Vyskupas P. A. Baltakis OFM išreiškė tikėjimą, kad ateitininkai stiprins savo galias ir pasiryžimą aukoti save veikdami dvasiniam Lietuvos žmonių atgimimui. Ateitininkų ryšys su tauta, Kristumi, ištikimybė savo tautai jos priespaudos ir laisvės metais XII kongrese aktualizuotas *kaip ugdomasis veiksnys*. Būtent todėl išreikštas tikėjimas, kad tas ryšys bus gaivinamas, ir ateitininkai spręs sudėtingus ir ypatingus uždavinius - padės lietuvių tautai pajusti tiesą, moralės ir jos normų reikšmę, į savo gyvenimą susigrąžinti Dievą, atgaivinti žmogiškąjį solidarumą ir meilę tautai, reikalui esant netgi aukotis (P. Kisielius. Ateitininkų XII kongreso medžiaga. Rankraštis, 1994).

Edukacinę reikšmę kongrese turėjo pranešimai. Posovietinės Lietuvos visuomenei aktualias *laisvės ir atsakomybės* suderinamumo problemas gvildeno V. Landsbergis, V. Bartusevičius. Tautos gyvybingumui išlaikyti reikšmingos *visuomenės ir jos kultūros problemos* kai kuriuos aspektus nagrinėjo K. Girnius, J. Mikelinskas. Kongreso metu vykusiame

simpoziume „Šeima – tautos gyvybės branduolys“ diskutuota dėl Lietuvoje *irstančios šeimos* ir ateitininkų funkcijų bei uždavinių šiuo klausimu, o kitame - „Pasaulis liudija Kristų“ buvo daug dėmesio skirta Popiežiaus vizitui į mūsų šalį. Apie tai kalbėjo kardinolas A. J. Bačkis (XII kongreso medžiaga. Rankraštis, 1994).

Ateitininkų *ugdymo ir ugdymosi* atžvilgiu reikšmingi kiti kongresai ir konferencijos, rengiamasis jiems. Pvz., svarstant 1999 m. liepos 23-25 d. įvyksiančios jubiliejinės konferencijos, skirtos ateitininkų federacijos atkūrimo 10-čiui, ateitininkų federacijos vadovybė išsamiai aptarė konferencijos turinį, organizaciją. A. Žygas siūlė, kad konferencijos dieną šv. Mišios vyktų šv. Prisikėlimo bažnyčioje, nes:

- išvelgė glaudų ryšį *su praeitimi - lietuvių tautos kova už laisvę ir jos atgavimu*: paminklinė bažnyčia siejasi su žinomais Lietuvos žmonėmis - P. Dovydaičiu, S. Šalkauskiu, K. Pakštu, kankiniais ark. T. Matulioniu ir ark. M. Reiniu, kitais Lietuvos žmonėmis, paaukojusiais savo gyvybes miškuose ir lageriuose (Jubiliejinės konf. medžiaga. Rankraštis, 1999);
- A. Žygas ryškino glaudų ateitininkų ir tautos ryšį *dabartyje* - palygino bažnyčios ir tautos ekonominę ir dvasinę būklę - bažnyčia ir tauta ekonomiškai skurdžios, bet tautos žmonės stengiasi būti dvasiškai kilnūs kaip ir kilni bažnyčios erdvė negali būti suniokota. Švęsdami Eucharistijos Tiesą šioje bažnyčioje ateitininkai simboliškai gali daug pasakyti apie savo principus;
- ateities motyvas – padėti atsinaujinti Lietuvos Bažnyčiai II Vatikano dvasioje, o šv. Mišių liturgija ir gali būti II Vatikano pavasaris su visais gražiausiais Bažnyčios tėvų pasiūlytais atsinaujinimais (Jubiliejinės konf. medžiaga. Rankraštis, 1999).

Pirmasis veiklos dešimtmetis reikalavo iš ateitininkų būti budriems. Tokiems reikia išlikti visą laiką, nes žmones veikia sekuliarizmas ir vakarykštis ateizmas. Tai formuoja nuomonę, kad Lietuvos Katalikų Bažnyčia yra atsilikusi, o ateitininkijos principai yra pasenę. Apie tai kalbėjęs S. Tamkevičius kvietė laikytis budrumo ir įvertinti, *ar iš tiesų tikslinga revizuoti tautiškumo principą*. Netektų diskutuoti, kad svarbu ugdyti pilietiškumą, tačiau šiandien kaip niekada dar labiau svarbu ugdyti tėvynės meilę. Ateitininkai turi ieškoti būdų, kaip išsaugoti tikrąsias vertybes (Ateitininkai, 2003, p. 246).

Edukaciniu atžvilgiu ateitininkams reikšminga, kad buvo aptarti organizacijos formavimosi klausimai. Pirmininkas V. Abraitis pažymėjo, kad organizacijos struktūra atgavus nepriklausomybę buvo pasirinkta ta, kuri pasiteisino tarpukario Lietuvoje ir buvo pasirinkta užsienyje.

Organizacija dabar vadovaujasi subsidiarumo principu, kuris buvo patvirtintas 1997 m. Palangoje vykusioje nepaprastojoje konferencijoje. Principo esmė ta, jog klausimų sprendimas vietose leidžia ateitininkams labiau pasitikėti savo jėgomis, skatina atsakomybės jausmą ir poreikį kūrybiškai veikti.

Moksleivių ateitininkų sąjungos avangardas yra Jaunučių ateitininkų sąjunga. Jiems kasmet organizuojamos vasaros stovyklos. Čia atrandami talentai ir skatinami ugdytis. Aktyviausiai jiems padeda studentai. Daugiausia dėmesio susilaukia studentų žiemos bei vasaros akademijos ir ideologiniai kursai. Šie renginiai tampa tradicija ir yra neatsiejama veiklos bei ugdymosi dalis.

Iš penkių pagrindinių penkių principų *katalikiškumas ir tautiškumas yra pagrindiniai principai*, Tėvynės meilė ir patriotizmas traktuojami kaip krikščioniškos dorybės. Katalikiškumas suteikia lietuviškumui didesnę kilnumą ir atsparumą. Principai nesiejami su jokia politine partija (Ateitininkai, 2003, p. 247-249).

Šiandien ateitininkams gyvenimas yra ištvėrmės ir nuolatinės kovos raiška ir nepaliaujamas darbas. Ateitininkai dirba ir vadovaujasi tradiciniu ateitininkų gyvenimo ir veiklos būdo principu - mokėti pajusti gyvybingiausius momento reikalavimus ir pasielgti, kaip reikalauja principai. Jubiliejinėje konferencijoje V. Dambava kalbėjo, jog šiandien svarbu *telkti savo jėgas gražinti Kristų į Lietuvą lietuvių tautai*. Yra sritys, kurioms reikia skirti daugiausia dėmesio:

- *pirmoji sritis* yra aktyvi talka Katalikų Bažnyčiai. Agresyvaus sovietinio komunizmo metai pakirto katalikybės pagrindus. Vidurinio amžiaus lietuviams atsinaujinimas Kristuje ir religinė praktika yra svetimos ir sunkiai suvokiamos sąvokos. Ateitininkų pareiga padėti Kristui susigražinti Marijos žemės vaikus - senus ir jaunus, stiprius ir silpnus;
- *antrasis klausimas* - socialinis. Jo aspektas – socialinis teisingumas. V. Dambava teisingumo pergalę vadina taika. Jis kalba apie užmirštus tremtinius ir politinius kalinius. Daugelis paliege, neturi santaupų. Ateitininkai turi ginti, nes atidedamas teisingumas yra neteisingas;
- *trečioji sritis* – katalikiškoji spauda Lietuvoje. Ji nėra stipri. Jai reikia visokios pagalbos, kad ji atliktų edukacines funkcijas (Dambava. Ateitininkai, 2003, p. 253-254).

1989 m. Lietuvoje atsikūrusi ateitininkija turėjo uolius vadovus, nemažą finansinę paramą, tačiau ji neišplito po visas Lietuvos mokyklas. Mokyklose išliko ateistinės nuotaikos ir indiferentiški papročiai, todėl

katalikiškai moralei ir gyvensenai kartais sunku išsikovoti ne tik pagarbą, bet ir toleranciją. Konferencijoje pažymėta, kad tėvų sprendimu mokiniai lanko tikybės pamokas, tačiau vengia įsitraukti į katalikiškas organizacijas. Dar niekada žiniasklaida, *kaip ugdomasis veiksnys*, Lietuvoje taip aktyviai nepropagavo amoralumo, žiaurumo, chamiškumo, todėl naujieji paaugliai jau turi įpročius smurtauti, praktikuoti seksą, gerti alkoholį, vartoti narkotikus (Plumpa. Ateitininkai, 2003, p. 255-257).

Sunkumai, purvasklaida ateitininkų neišgašdino. Jie nepasidavė, nesusilpnėjo. Jubiliejinėje konferencijoje konstatuota, kad Lietuvos ateitininkija, matydama, jog ir Europos, ir Lietuvos civilizacija slenka į labai pavojingą krikščioniškų vertybių išsižadėjimo fazę, turi įvertinti savo laikyseną naujųjų realijų atžvilgiu. Tam tikslui reikia, kad ateitininkija apimtų visas mokyklas – jai atgimimo pradžioje perduota visa, kas geriausia sukaupta išėivijoje (Plumpa. Ateitininkai, 2003, p. 257).

Konferencijoje didelė reikšmė suteikta *šeimyniškumo* principui. To reikalavo reali situacija - stulbinantys jaunosios kartos gyvenimo būdo skaičiai. 1998 m. Lietuvoje užregistruota 8000 nusikaltimų, iš jų pusę padarė 14-23 metų jaunuoliai. 1997 m. buvo 14900 asocialių šeimų, kuriose gyveno 34300 vaikų. Tokios aplinkybės, matyt, lėmė, kad 35 proc. moksleivių jau tada vartojo narkotikus. Taigi į ateitininkus nukrypsta žvilgnis - jie gali pasiūlyti nelaimingiesiems pinigų nekainuojančią pagalbą, t.y. draugystę tiems, kurie to pageidautų. Ateitininkijai tikslinga pagalbėti apie naujus darinius, pagrįstus bendruomeniškumo poreikiu. Buvo pasiūlyta edukacinė forma *kuopa* - bendruomenė, kuri galėtų tapti gera šeima, o jai galėtų priklausyti fiziniai ar moraliniai našlaičiai. Tai teoriškai nauja ateitininkiškosios veiklos kryptis, kurią turėtų plėtoti visi ateitininkai, nuolat dalydamiesi patirtimi, džiaugsmiais, rūpesčiais, žiniomis ir talentais (Plumpa. Ateitininkai, 2003, p. 257).

Šeimyniškumo principą konferencijoje kai kurie pranešėjai aktualizavo kaip prioritetinį - jo nerealizavus netenka prasmės kiti principai (Plumpa. Ateitininkai, 2003, p. 258). Esant labai ryškiai sekuliarizacijos įtakai, pavyzdingas krikščioniškas šeimos gyvenimas tampa tiesiog herojiškas, todėl tokiam gyvenimui reikia ypatingo sąmoningumo ir gyvo katalikiškumo. Vadinasi, katalikiškumas ateitininkams turi būti ne tik religinė tradicija, bet gyvenimo šviesos ir jėgos šaltinis. Bažnyčia ir šeima yra giminingos sąvokos ir institucijos. Tobulas krikščioniškas gyvenimas yra Dievo Karalystės plėtimas ir skelbimas. Taigi tobulas šeimyniškumo principo įgyvendinimas – ateitininkų pareiga, ypač plėtojant ateitininkiškų šeimų solidarumą -

tarpusavio pagalbą ir šeimų bendrijų kūrimą (Plumpa. Ateitininkai, 2003, p. 258).

Buvo diskutuojama dėl ateitininkijos *religingumo*. Ateitininkai kaltinami, kad jie atsilikę nuo gyvenimo, todėl negali būti populiarūs. Pripažinta, kad moderniosios, arba mirties, kultūros siekiai yra visiškai priešingi katalikiškosios, arba meilės kultūros, siekiams. Meilės kultūra kuriama nuolat kylant aukštyn, o mirties kultūra savaime atsiranda puolant žemyn. Tarp pačių ateitininkų sumodernėjimas reikštų savo moralės ir idėjinių siekių išsižadėjimą.

Diskutuojant dėl ateitininkų individualių polinkių, pripažįstama, kad organizacijoje turi užtekti vietos labiau vertinantiesiems maldą ir labiau mėgstantiems veiklą. Be to, formuotina nuomonė, jog kiekvienas ateitininkas turi gerbti tokias kitų savybes, kokių pats neturi, nes kiekviena teigiama savybė yra Dievo dovana visų labui. Tik geranoriškumas gali padėti suprasti, kad ne visi žmonės yra pašaukti ypatingam maldingumui. Vieni daugiau meldžiasi kantrybe, atlaidumu, mandagiu elgesiu ir gerais darbais (Plumpa, 2003, p. 258). Šiuo atžvilgiu prisimenama A. Maceinos mintis, kad religines vertybes „galima ugdyti ir be Kristaus, bet kaip tik todėl jos darosi melagingos, nes iš viršaus sako visai ką kita, negu yra pačios savyje“ (Plumpa. Ateitininkai, 2003, p. 259). Pritaikęs šį A. Maceinos pastebėjimą ateitininkams, Plumpa kėlė esminio ateitininkų tikslo problemą:

- ar norime religijos, katalikybės, Kristaus ir Bažnyčios padedami įgyvendinti savuosius protingus sumanymus;
- ar norime visus suvienyti Kristuje, veikdami per jį, su juo ir Jame?

Į jį atsakydamas P. Plumpa teigė, kad apaštalo Pauliaus laiške efeziečiams kalbama ne apie miglotą atnaujinimą, bet būtent apie suvienijimą Kristuje. Tikras suvienijimas visada siekia tobulumo. Taigi einant į XXI a. ateitininkams teks aiškiai įvardyti savąjį esminį siekį ir savo gyvenimą tvarkyti pagal jį. O siekinio modeliu teikiamos A. Maceinos išvados, kas yra ateitininkas:

- ateitininkas yra Dievo Karalystės Žemėje kūrėjas ir gavėjas;
- ateitininkas yra Kristaus meilės dėsnio vykdytojas praktiniame gyvenime;
- ateitininkas yra modernios kultūros jungėjas su krikščionybe, atnaujinantis šią kultūrą Kristaus dvasia (Plumpa, 2003, p. 259).

Dvasios vadovų problema atsikūrusioje organizacijoje egzistavo – jie ypač reikalingi, nes organizacijoje kuria krikščionišką atmosferą, skatina galvosėną ir veikseną visame organizacijos gyvenime, siekia, kad

ateitininkai savo pavyzdžiu visur liudytų dorinio idealo grožį ir didybę, atliktų pagrindinę savo misiją - visa atnaujinti Kristuje.

- P. Plumpa pabrėžė dvasios vadovų ugdomųjų funkcijų vaidmenį - dvasios vadovai nuolat stiprina kuopų ir stovyklos narių religinį sąmoningumą, rengia atitinkamus pokalbius, paskaitas, programas, diskusijas. Jie padeda ateitininkams tapti žmonėmis, liudijančiais geriausias krikščioniškas savybes (Plumpa, 2003).

Ateitininkai jubiliejinėje konferencijoje susilaukė priekaištų dėl katalikiško gyvenimo būdo: jei ateitininkai gyventų Lietuvoje tikrai katalikiškai, nebeliktų nusikaltėlių. Lietuva taptų dvasiniu Europos centru. Į modernistų klausimą, kuriam tikslui reikia ištikimai sekti Kristų, o be maldos dar prisiminti ir Kristaus Kryžiaus dalį, atsakoma: kol gyvename atpirkimo istorijoje, tol turime nešti kryžių. Nenorėdami jo nešti taip, kaip nešė atpirkėjas, turėsime jį nešti priverstinai, kaip Simonas Kirėnietis. Jeigu ir tai paliksime kitiems, neturėsime dvasinės gyvybės ir jėgos, kurią paliudijo apaštalas Paulius: „Mes visuomet nešiojame savo kūne Jėzaus merdėjimą, kad ir Jėzaus gyvybė apsireikštų mūsų kūne“. Toji gyvybė yra ne kas kita kaip galingiausias Kristaus ir jo sekėjų skatintojas, kurio vardas gailestingumas-artimo meilės ir aukos žadintojas. (Plumpa. Ateitininkai, 2003, p. 262). Tai stiprina ateitininkų dvasią, darė didelę auklėjamąją įtaką.

Ateitininkų konferencijos, kongresai, suvažiavimai – puikios jos narių ugdymo ir ugdymosi formos. Intelektualų pranešimai, sveikinimai, pasisakymai gaivina pagrindines ideologines nuostatas, uždega naujiems pasiryžimams. Ne mažiau svarbi visų dalyvių minties raiška, aktyvus žodis. Jubiliejinėje konferencijoje tam buvo sudarytos geros sąlygos. Konferencijos dalyviai diskutavo keliose grupėse, gvildeno jų pačių siūlytas temas - problemas. Keltos įvairios problemos (žr. 2 priedą).

Eiliniai ateitininkų federacijos nariai išskėlė problemas, kurias jie patys mato, kuriomis jie gyvena, daugiau ar mažiau prisideda prie jų sprendimo. Šių problemų įvardijimas ir aktualizavimas – tai gyvas šaltinis ideologijai tobulinti, kurti gyvenimo aplinkybes atitinkančias veiklos strategijas, patiems ateitininkams imtis intensyvesnės saviugdos, ieškoti naujų tobulinimosi ir visuomenės tobulinimo formų bei būdų.

Ateitininkiškoje spaudoje buvo pareikšta nuomonių dėl ateitininkų brandos ir sąmoningumo bei veiklumo. Remdamasi stebėjimais, pokalbiais su ateitininkais, G. Trimakaitė teigiamai vertina ateitininkų nuomonę apie savo organizaciją kaip bendruomenę, kurioje visiems gera, ir daro išvadą, kad tokią pačių ateitininkų nuomonę lemia lemia tai, jog ateitininkų organizacija yra vienintelė Lietuvoje, kur jaunimas gali rinktis

nevaržomas. Gerumo atmosferą, autorės teigimu, sukuria tai, jog organizacijoje dirba daug žmonių idealistų, mylinčių jaunimą. Esant teigiamai atmosferai, sukuriamos sąlygos, kad jaunimas pasijustų vertingas. Tačiau autorė suabejoja, ar ši bendruomenė žino, jog ji krikščioniška bendruomenė ir kuo skiriasi nuo kitų bendruomenių – gatvėje sutiktieji giedantys krišnaistai - taip pat bendruomenė ir jiems tikriausiai taip pat gera.

Autorė teigia, kad tarp ateitininkų vyrauja savanaudiškumo paskata, o ne veržimasis padėti aplinkai. Tokia situacija ilgainiui darytusi pavojinga. Ėmimas sau visada yra troškulių numalšinantis šaltinis. Visai kitokią prasmę turi davimas, neapmeluotas, tikras davimas. Apsimetimas būtų blogiau už nuoširdų savanaudiškumą (Trimakaitė, 1999, p. 6).

Autorė abejoja dėl to, jog vargu ar ateitininkai yra idealistai, ar jie ne labiau myli materialines vertybes negu dvasines ir ateitį įsivaizduoja su Kristumi. Diskusijoje kalbėta tik apie meilę žmogui. Diskusija neišsiplėtė iki meilės Dievui, Tėvynei, tarsi jų visai nebūtų, o tikėjimas diskutavusiesiems neatrodė paskata patraukti žmones į bažnyčią. Bažnyčios problema ateitininkams esanti tik gitaros problema per Šv. Mišias.

Autorė išplėtoja mintį dėl ateitininkų savijautos patekus į visuomenę, kur ateitininkai jaučiasi nepilnaverčiai, užsisklendžia, ieško progų grįžti į bendruomenę. Savųjų bendruomenėje gera, nėra progų kentėti, apie skausmą žino tik teoriškai. Tad autorė teigia, jog ateitininkai turi rasti jėgų, kad nugalėtų save, aukotųsi, nes visuomenė iš tiesų jų laukia. *Krikščioniškasis auklėjimas visada pabrėžė auką, altruizmą, primena, kad nepalūžti kenčiant yra garbinga* (Trimakaitė, 1999, p. 6).

G. Trimakaitė teigiamai vertina ateitininkų atsparumą nepasiduoti modernizmui, tačiau konstatuoja, kad panašėjant į pasaulį tikėti, jog taip lengviau jį prakalbinti yra savęs apgaudinėjimas. Supanašėję su pasauliu ateitininkai nebus jam reikalingi. Todėl ir autorės konferencijoje matyta bei ryškinama detalė (ateitininkai *vangiai* ploja garbingiems, dvasingiems konferenciją sveikinantiems žmonėms, tačiau *entuziastingai* - ploja pažadėjusiems pastatą) turi savo prasmę – elgiamasi, kaip elgiasi aplinkinis pasaulis, todėl tam pasauliui ateitininkai darosi nereikalingi. „Žinodami, kokie jam esame reikalingi, niekada nesijausime nepilnaverčiai, nors esame ir mažuma“ (Trimakaitė, 1999, p. 6). Ten pat, p. 96). Kita vertus, ateitininkams rekomenduojama pasaulyje – visuomenėje ieškoti gėrio. Jo yra visur, visuose lygiuose ir jais galima džiaugtis.

G. Trimakaitė išsakė savo nuomonę *dėl tautiškumo*, kurio, kaip diskusijoje atrodė, lyg ir norima atsisakyti. „Kad tautiškumo reikia,

galima ir svarstymais pagrįsti. Jis yra lyg ir šiapusinė, žemiška vertybė, bet ir žemiškųjų yra gradacija: vienos arčiau dvasios, kitos toliau. Tautiškumas yra arti, ir neverta jo atsisakyti materijos labui (tautų išnykimas – lyg pigiau, naudingiau. Pigiau – nereikia vertimų, vertėjų, kalbų mokymosi, naudingiau – tarsi mažesnis karų, konfliktų pavojus). Bet dvasios neatsisakytina medžiaginės naudos labui. Ir tai, kad ši vertybė dabar agresyviai naikinama, turėtų skatinti ją ginti, ypač įsižiūrėjus, kokios jėgos ją naikina. Galiausiai iš patirties žinoma: mylėti Tėvynę gerai. *Sutelkiamos kilniosios žmonių galios*. Tai ir bendruomeniškumo forma. *Pilietiškumas tautiškumo nepakeičia*. Tautinės valstybės tikslas ir sudaryti galimybę tautai būti. Valstybė kuriama tautai“ (Trimakaitė, 1999, p. 6).

Kitas G. Trimakaitės aptartas ateitininkų sąmoningumo aspektas – tai Bažnyčios samprata. Diskusijoje išaiškėjo, kad ateitininkai Bažnyčia laiko tik save, ją atskiria nuo hierarchų ir nesugeba diskutuoti. Autorė teigia: „esate (esame) Bažnyčia tik vienybėje su Kristumi. Kristus paliko regimus vadovus ir organizaciją, be jos pavieniui niekas ir nebus Bažnyčia. Yra ir kita prasmė: ir šeima, ir kiekvienas žmogus yra bažnyčia, tada taisyтина – Bažnyčia organizacijos prasme, Kristaus paliktos organizacijos.“ (Trimakaitė, 1999, p. 6). Šios refleksijos leidžia teigti, kad ateitininkams mokytis suprasti „visa atnaujinimo Kristuje“ esmę reikia nuolat.

Kun. R. Grigas, vertindamas ateitininkijos veiklą Lietuvoje per pastarąjį dešimtmetį, o taip pat reaguodamas į nuomones, kad ateitininkija nėra pasiekusi nei prieškarinio ateitininkijai būdingos kiekybinės gausos, nei kokybinės brandos, išvelgė daug teigiamų momentų ateitininkų veikloje ir brandoje, išskėlė atskirų ateitininkų-ryškių asmenybių ugdomąjį pavyzdį:

- pirmoji apvaizdos dovana ateitininkijai ir visai Lietuvai ta, kad LAF (Lietuvos ateitininkų federacijos) pirmininku išrinktas A. Žygas, jaunas, perspektyvus mokslininkas, kristocentrinę „omnia“ dvasią perėmęs emigracijoje iš tiesioginių jos paveldėtojų, nepriklausomos tėvynės ateitininkų, iš Štuthofio kalinio kun. S. Ylos, tapo charizminiu sąjūdžio lyderiu, koks buvo XX a. pradžioje P. Dovydaitis. Dievo malonės dėka Arvydo ištikimybė Visuotinei Bažnyčiai, jo nemeluota meilė jaunimui apsaugojo organizaciją nuo konjunktūrinių įtakų ir manipuliavimo;
- tarp vadovų pasitaikę asmeniniai ar metodiniai nesutarimai nesuskaldė ateitininkų ir neišsekvojo jų jėgų, jaunatviškos

energijos neprasmingų ambicijų kovai. Pirmininkas su pagalbininkais nesivėlė į beprasmes diskusijas, dirbo konkrečių darbų: organizavo stovyklas, kursus, skaitė paskaitas, kūrė ilgalaikes ugdymo programas, rūpinosi atnaujinta liturgija jaunimo pamaldose ir II Vatikano Susirinkimo dokumentų studijomis „akademijose“;

- „tarpusavio meilės, atsidavimo vieni kitiems, Kristuje pasidalytų laiko, duonos, talentų patirtis yra svarbiausia sukurta vertybė ir svarbiausias nuveiktas darbas (Grigas, 1999, p. 2).

Kun. R. Grigo teigimu esminis katalikiškos bendrijos uždavinys – ne lobistine įstaiga ar kokia nors kūrybine kalve būti, o visų jos narių ir organizacijų junginių veikimu buvimo apraiškomis skleisti autentišką, pilnatviškesnį gyvenimą, t.y. Mokytojo galia ir pavedimu dalyvauti Jo pažado vykdyme: „Aš atėjau, kad žmonės turėtų gyvenimą, kad apščiau jo turėtų“ (Jn 10 10). Tad kunigo teigimu, jei per neafišuojamą ateitininkijos skleidimąsi šimtams jaunuolių būtų dovanojamos religinio, akademinio, kultūrinio gyvenimo vertybės, suteikiama progų bendrai dirbti, susidraugauti, jei jaunuoles ir jaunuolius lydėtų bendrų kilnių patirčių išgyvenimo prisiminimai ir garbingesnės ateities vizija, tai organizacija savo pagrindinį uždavinį atlieka. R. Grigas pastebėjo, kad ugdymo ir ugdymosi vaisius galima bus pamatyti ir vėliau, kai studentai ir moksleiviai, ateitininkijos renginiuose klausęsis garbingiausių Lietuvos žmonių paskaitų, kartu meldęsis, dainavę, sukurs šeimas ir kai jų vaikai ateis dirbti į mokyklas, savivaldybes, Seimą, teisėsaugą, verslą. Tada ir turės baigtis skyrybų lavina, įteisinti abortai, intriguojanti (ne informuojanti), teršianti žiniasklaida, kad šiandieninių ateitininkų amžius, sutampantis su trečiuoju krikščionybės tūkstantmečiu, reikš gyvybės ir meilės civilizacijos Lietuvoje pradžia.

R. Grigas kvietė ir drąsino ateitininkus, kad jie nesileistų bauginami nihilizmo ir moralinio reliatyvizmo išpuolių, įrodinėjančių, kokia nereikšminga yra ateitininkų organizacija ir kad jos pastangos priešintis vykdomam nužmoginimui yra beprasmės. Ateitininkų nėra mažai ir nebus mažai, jei visi išliks persisėmę Jėzaus dvasia ir veiks kaip Jo raugas (Grigas. Jaunystės vizija, Nr. 6, p. 1-2).

Lietuvoje prasidėjus atgimimui, dar veikiant okupacinio režimo struktūroms, atsikūrusi ateitininkija patyrė sunkius išbandymus, tačiau nepasuko savajai ideologijai priešinga kryptimi. Organizacija laikėsi tradiciškai nusistovėjusios ir pasiteisinusios struktūros, pagrindinių penkių principų. Organizacijai buvo aktualu išsiugdyti vadų, turėti dvasios tėvų.

Paskutiniajame XX a. dešimtmetyje mokyklose išlikus ateistinėms nuotaikoms, indiferentiškiems papročiams, ateitininkai sau kėlė uždavinį - gražinti lietuvių tautai į Lietuvą Kristų. Buvo atkreiptas dėmesys į pagrindines tris veiklos sritis: a) talkinti Katalikų Bažnyčiai; b) prisidėti prie socialinio teisingumo įgyvendinimo; c) rūpintis, katalikiškąją spauda, kad ji atliktų pozityvias edukacines funkcijas.

Aktualizuotas šeimyniškumo principas ir ateitininkų pareiga prisidėti prie šeimos griūties sustabdymo. Akcentuotas ateitininkų sąmoningumas ir gyvas katalikiškumas, kuris turi būti įkvėpimo, pasiryžimo veikti, tikėjimo šaltinis.

Per nepriklausomybės dešimtmetį buvo aiškiai matomas idealas, jo siekiama. Nenukrypdami nuo pagrindinės misijos – viską atnaujinti Kristuje, ateitininkai brendo kaip asmenybės, ugdėsi krikščioniškas dorybes, rengėsi dvasinio visos tautos atgimimo misijai - su ja įžengti į XXI amžių.

3.2. Edukacinė ateitininkų misija XXI a. pradžioje

Naująjį šimtmetį ateitininkai pradėjo su šūkiu „Liudykime Kristų naujajame amžiuje“. Šis šūkis buvo pasirinktas ir 2000 m. liepos 21-23 d. Kaune įvykusiame Ateitininkų federacijos XIII kongresui. Rengiantis šiam kongresui buvo sudarytos sąlygos ateitininkų saviraiškai: dalijimuisi nuomonėmis, pasiūlymais, kaip prisidėti prie kongreso sėkmės. Dalyvavimas savo organizacijos reikaluose stiprino sąmoningumą, atsakomybę, ideologines nuostatas, veiklos poreikį. (Ateitininkai, 2003, p. 238).

Organizacinis komitetas delegavo į įvairias Lietuvos vietas paskaitininkus-ideologus P. Plumpą, kun. R. Grigą, V. Abraitį, V. Malinauską skaityti paskaitų mažuose būreliuose, išklaudyti pastebėjimus apie ateitininkus, pačius ateitininkus, kad kongrese būtų remiamasi žmonių nuomone.

Kongresą sveikinusiujų kalbose, pranešimuose buvo įvertinta dešimties metų edukacinė veikla ir įvardintos aktualiausios Lietuvos visuomenės problemos. Ark. S. Tamkevičius džiaugėsi, jog ateitininkai nesuskilo. Tačiau jie turi būti dar vieningesni. Todėl į valdybą tikslinga rinkti žmones, kurie moka vienyti, yra tolerantiški, moka užmegzti dialogą. S. Tamkevičius pažymėjo, kad vienybę galima išlaikyti elgiantis išmintingai (XIII kongreso medžiaga. Rankraštis, 2000).

Buvęs išeivijos AF vadas J. Polikaitis pedagogiškai profesionaliai svarstė ateitininkų įžodžio priesaikos reikšmę saviugdai: „Kryžiaus ir ateitininkų vėliavos akivaizdoje pasižadu sekti Kristų, dirbti ir aukotis

Dievui, ir tėvynei, ir uoliai eiti ateitininko pareigas, Kristau, padėk man ištesėti“. J. Polikaitis grąžino ateitininkus prie priesaikos žodžių prasmės – tai gyvenimo kelrodis. Vadinasi, ateitininkai žiūri į ateitį, turtina save dvasinėmis vertybėmis, savo šeimą, bendruomenę ir tautą. Vadovaudamiesi šūkiu „Visa atnaujinti Kristuje“ supranta, kad pasaulis ir nėra vienas žmogus nėra tobulas. Tačiau kiekvienas savo elgesiu, jausmais turi būti išvien su Kristumi, kad galėtų pasaulį keisti Jo vardu, nes ateitininkų pašaukimas - *tobulinti save ir aplinką*. Kaip ir prieš 70 metų, taip ir dabar ateitininkijos uždavinys yra tas pats – *ugdėti katalikiškai sąmoningas ir dvasingas asmenybes*, kurios taptų visuomeninio, kultūrinio, ekonominio, socialinio bei politinio gyvenimo kūrėjais (XIII kongreso medžiaga. Rankraštis, 2000).

Kongrese buvo teigiamai vertinama edukacinė ateitininkų veikla. AF valdyba nuolat palaikė glaudžius ryšius su Lietuvos vyskupais. Net trys vyskupai yra dvasios vadai: ark. S. Tamkevičius, Šiaulių vyskupas E. Bartulis, mons. J. Kauneckas (XIII kongreso medžiaga. Rankraštis, 2000).

Ateitininkija sėkmingiausiai reiškėsi *kaip jaunimo ugdymo organizacija*. Pagrindinę ateitininkų veiklos dalį sudarė jaunimo ugdymo darbas. AF valdybos pirmininkas V. Malinauskas išryškino ir kai kuriuos trūkumus – nebuvo aiškiau apibrėžtų ugdymo tikslų, nebuvo aiškesnio vaizdo ir bendro sutarimo, kokių savybių, talentų, sugebėjimų, *dorybių ugdymuisi* reikia skirti daugiausia dėmesio. Nespėta parengti edukacinės jaunųjų ir moksleivių programos (XIII kongreso medžiaga. Rankraštis, 2000).

Dar 1999 metų konferencijoje buvo pastebėta, jog ateitininkai nėra aktyvūs visuomeninio gyvenimo dalyviai. V. Malinauskas XIII kongrese pažymėjo, kad ir per paskutiniuosius trejus metus ateitininkai nepasisakė aktualiais visuomenės, Bažnyčios ir kultūros klausimais: dėl visuomenės apsaugos nuo destruktivaus bulvarinės žiniasklaidos ir reklamos poveikio, valstybinės jaunimo ir šeimos politikos, dirbtinio apvaisinimo, tikybos mokymo mokykloje, pokario rezistencijos istorinio įvertinimo, vaikų ir jaunimo lytinio švietimo, nemetė iššūkio pasaulietinei popkultūrai, nediskutavo dėl žmogaus, Dievo ir Bažnyčios sampratos modernioje visuomenėje. Tačiau buvo sėkmingų bandymų įsijungti į visuomenės gyvenimą ir jį atnaujinti. AF išsikovojo tvirtas pozicijas tarp kitų Lietuvos jaunimo organizacijų taryboje, kurios iš eilės antroje valdyboje vicepirmininko pareigas užima AF atstovas. AF atstovas yra Valstybinėje jaunimo reikalų taryboje (XIII kongreso medžiaga. Rankraštis, 2000).

V. Malinauskas pažymėjo, kad pastarieji treji metai vis dėlto buvo ateitininkijos brandos metai. Nuo atsikūrimo 1989 m. ateitininkija dar niekada nebuvo tokia stipri organizaciniu požiūriu ir neturėjo tiek daug brandžių narių. Tai yra ateitininkijos Lietuvoje atsikūrimo iniciatoriai ir puoselėtojai – V. Rastenis, A. Žygas, D. Kuzmickaitė ir kt. (XIII kongreso medžiaga. Rankraštis, 2000).

Ateitininkų ugdymo problemos diskutuotos simpoziume „Ateitininkija šiandienos iššūkių akivaizdoje“. Pasigesta filosofinės žmogaus esmės interpretacijos. MAS centro valdybos narys K. Bagdžius pripažino, kad Lietuvoje žmogus retai reflektuoja būties klausimais: Kokia gyvenimo prasmė? Ką gyvendamas žemėje turi nuveikti? Kokia žmogaus užduotis ir paskirtis?

K. Bagdžius pripažino, jog moksleiviams trūksta motyvacijos, noro veikti, tobulėti. Yra mokinių, neįsivaizduojančių savo ateities. Ateitininkijoje egzistuoja bendravimo problema: nemokoma būti vieni kitiems atviri, nematoma, kas vyksta aplinkoje. Ne visada dalinamasi tuo, kas gaunama kuopose, stovyklose, įvairiuose renginiuose. Taigi trūksta emocinės saviraiškos, per kurią ateitininkai stiprėtų kaip asmenybės. MAS kuopoms keliantis iš parapijų į mokyklas, išryškėjo, kad netikima savo misija.

R. Bagdžius kėlė ateitininkų ugdymosi *tęstinumo*, mokymosi visą gyvenimą problemą: rūpintis, kad peržengę universitetų slenkstį moksleiviai būtų pakviesti į studentų kuopas ir korporacijas, svarbu, kad jie rastų tokį patį draugų būrį, kurie juos priimtų (XIII kongreso medžiaga. Rankraštis, 2000).

XIII kongrese pakoreguotuose AF Įstatuose aktualizuota organizacijos esmė, išryškintas edukacinis jos aspektas: „Ateitininkų Federacija (AF) – pasaulėžiūrinė asmenybės ugdymo ir auklėjimo organizacija, jungianti Lietuvos katalikiškąjį jaunimą ir mokslą baigusius organizacijos narius (sendraugius). Organizacijos šūkis - „Visa atnaujinti Kristuje“, tarnaujant Dievui, artimui ir Tėvynei. Ateitininkai grindžia savo veiklą penkiais tradiciniais principais (Ateitininkų Federacijos Įstatai, 2003; XIII kongreso medžiaga. Rankraštis, 2000).

Kongrese buvo priimtos rezoliucijos atsižvelgiant į federacijos misiją ir pagrindinius išbandytus principus. Viena iš jų „Dėl Bažnyčios ir ateitininkijos bendradarbiavimo“. Ateitininkija šioje rezoliucijoje skelbia, kad svarbu atnaujinti žemiškąjį gyvenimą, jog jis būtų suderintas su krikščioniškojo gyvenimo principais, ir veikti atsižvelgiant į konkrečias sąlygas. Kaip jau buvo konstatuota ir 1999 m. konferencijoje, ir dabar pažymima, kad ateitininkai ne visada pasijunta reikalingi. Rezoliucijoje parapijų dvasiniai vadovai kviečiami bendradarbiauti

siekiant tikro dvasinio Lietuvos atgimimo (XIII kongreso medžiaga, 2000). Rezoliucija – reikšmingas dokumentas, aktualizuojantis ateitininkų misiją, atsinaujinimą ir Lietuvos atsinaujinimą Kristuje.

Rezoliucijos „Dėl valstybinės jaunimo politikos“ tikslas - atkreipti Lietuvos Respublikos Seimo, paskelbusio 2000 metus, Jaunimo metais, dėmesį, jog svarbu remti jaunimo organizacijas, tobulinimąsi:

- *laiduoti* valstybinės jaunimo politikos tęstinumą, plėtrą;
- *perimti* jaunimo organizacijų iniciatyvų plėtrą, suteikti galimybes ilgalaikiai veiklai;
- *pripažinti* krikščionišką socialinį ugdymą ilgalaikiu valstybinės jaunimo politikos prioritetu;
- *kurti ir tobulinti* jaunimui aktualią bazę, spręsti išsilavinimo, nedarbo, būsto ir pilietinio sąmoningumo problemas;
- *garantuoti* Valstybinės jaunimo reikalų tarybos (VJRT) kaip svarbiausios valstybinę jaunimo politiką įgyvendinančios ir koordinuojančios institucijos veiklos tęstinumą (XIII kongreso medžiaga. Rankraštis, 2000).

Priimta rezoliucija, adresuota LR Prezidentui, LR Seimui, LR Vyriausybei, LR Sveikatos apsaugos ministerijai, LR Švietimo ir mokslo ministerijai „Dėl negimusios gyvybės apsaugos“, yra reikšminga puoselėjant pilietinį ir žmogiškąjį orumą.

Ateitininkai išreiškė solidarumą su Lietuvos Vadovybe dėl Lietuvos užsienio politikos, pažymėdami, kad remia: Lietuvos užsienio politikos tęstinumą; Lietuvos integraciją į Europos Sąjungą ir NATO bei kitas Europos politines, ekonomines ir saugumo struktūras; teisingumu ir geranoriškumu grįstus santykius su kaimyninėmis valstybėmis; aktyvų dalyvavimą svarbių pasaulinių ir regioninių organizacijų veikloje; už laisvę kovojančias tautas ir aktyvesnį žmogaus bei tautų teisių gynimą. Taigi jaunimas supranta, ir pats nori būti visuomeniškas, pripažįsta bendruomeniškumo principą.

Iš visų institucijų, kurioms buvo adresuotos rezoliucijos, gauti išsamūs, dalykiški atsakymai, liudijantys, kad ateitininkų organizacija yra pripažįstama (XIII kongreso medžiaga. Rankraštis, 2000).

Naujai išrinktas AF pirmininkas V. Abraitis įvertino ateitininkijos vietą ir vaidmenį ugdant jaunimą ir padedant atsinaujinti visuomenei bei nurodė tolesnes veiklos gaires. Ateitininkiją jis pavadino šeima, kurioje daug narių, degančių ateitininkijos idėjomis, kur ieškoma sprendimų.

Vieną iš edukacinės veiklos kryptių ateičiai V. Abraitis akcentavo *tęstinumą to*, kas jau padaryta buvusiam pirmininkui V. Malinauskui vadovaujant. Jaunatviškas veržlumas ir idealizmas, patirtis, įgyta

akademiniuose studijose, jam leido daug nuveikti. Kitas uždavinys – stiprinti ateitininkų *savarankiškumą ir glaudų vienu su kitais bendradarbiavimą*; be jaunučių nebūtų gerai paruoštų moksleivių, be gerų darbų moksleivijos gyvenime nebus stipri studentų sąjunga, o be aktyvios studentų veiklos ir gero mokymosi nebus pajėgi draugų sąjunga. Akcentuotas būtinas ryšys tarp išeivijos ir Lietuvos ateitininkų. V. Abraitis rekomendavo laikytis ramiai reaguoti į visus gyvenimo iššūkius, nedaryti skubotų išvadų. Išmintingiau ieškoti išeičių (XIII kongreso medžiaga. Rankraštis, 2000).

P. Kisielius kalbėjo apie charakterio savybes, kurių reikia ateitininkams jų veikloje. Kadangi prie Lietuvos visuomenės problemų sprendimo gali prisidėti ateitininkai, tai įgyvendinant veiklos strategijas ir modernesnius metodus, būtina *drąsa, agresyvumas, ryžtas*.

Drąsa reiškia, kad būtina dirbant ateitininkijos darbą atsikratyti baimės, pasitikėti savimi, Dievo dovanotais sugebėjimais.

Agresyvumas šiuo atveju turi teigiamą turinį: savo artimą privalu mylėti, su artimais būti kukliems, bet kaip ateitininkams, kovojantiems su visuomenėje siaučiančiu cinizmu, materializmu, privalu savo idėjiniu ginklu be paliovos pulti minėtas negeroves (XIII kongreso medžiaga. Rankraštis, 2000).

XIV ateitininkų federacijos kongresui parinktas šūkis „Atverkime langus“. Tai popiežiaus Jono XXIII mintis. Vienas reikšmingiausių uždavinių, be *Įstatų* koregavimo ir naujos vadovybės rinkimų, – nustatyti ateitininkų edukacinės veiklos gaires.

XX a. pabaigoje XXI a. pradžioje vykusiuose ateitininkų renginiuose buvo kritikuojamas ateitininkų vengimas kalbėti moralės klausimais, žmogaus prigimčiai ir esmei prieštaraujantiems įstatymams. XIV kongrese priimta rezoliucija „Dėl maldos akcijos už gyvybę inicijavimo“. Kritikuotas Lietuvos Respublikos Seimas bandęs priimti įstatymus, įteisinančius lyties pakeitimą, cheminį abortą. Kongresas konstatavo, kad vienijasi su Lietuvos Katalikų Bažnyčios vyskupais ir kitų Europos valstybių Katalikų Bažnyčia išsaugoti Europoje krikščioniškas vertybes ir apginti gyvybę, todėl skelbia maldos akciją už gyvybę AF vienetuose ir prašo paraginti parapijas jungtis maldai šia intencija (XIV kongreso medžiaga. Rankraštis, 2003). Taigi ateitininkijos veikloje jau ryškėja pastangos siekti gyvybės kultūros.

Kongrese veikė 12 diskusijų grupių. Diskutuota aktualiausiai ateitininkų edukacinės veiklos klausimais (žr. 3 priedą). Pranešimuose ir diskusijose keliamas problemas ir ateitininkų veiklą įvertino pasisakiusieji. Daugelio klausimų buvo priimtos rezoliucijos, adresuotos valstybinėms institucijoms.

XIV kongreso parengtoje rezoliucijoje „Dėl vienybės ir veiklos regionuose stiprinimo“ konstatuota, jog Kongresas: *pripažįsta*, kad pagrindinė ateitinikiška veikla vykdoma vienetuose; *ypatingai vertina* kuopų globėjų bei vietovių valdybose veikiančių savanorių darbą; *mano*, kad AF taryba, valdyba, vietovės ir kraštai, nepakankamai bendradarbiauja, todėl iškyla nesusikalbėjimo ir veikimo pavieniui pavojus; *supranta*, kad „visa atnaujinti Kristuje“ įmanoma tik išliekant gyvais Jo kūno nariais; *skatina* kiekvieną ateitininką nuolat stengtis atsinaujinti: *rūpintis* savo dvasiniu tobulėjimu, *evangelizuoti* savo organizacijos narius bei aplinką; *aktyviai* dalyvauti skelbiamos maldos akcijose; *gerbti* vienas kitą; *pasitikėti* vienas kitu; *išlaikyti* brolišką dvasią kiekviename veiklos žingsnyje.

Ateitininkų išpažintos nuostatos, suderintos su principų esme, liudija brandą emociu, pasiryžimų lygmeniu. Pasiryžimus ir nuostatas svarbu realizuoti. Tam tikslui reikėjo įvairių kompetencijų, metodinio pasirengimo. Todėl kongresas įpareigojo AF valdybą parengti ir išleisti „Ateitininkų vadovą“, atitinkantį šiandienos aktualijas, įpareigoti AF valdybą sukurti vadovų rengimo programą; organizuoti kursus regionuose; parengti ateitininkų organizaciją reprezentuojančią medžiagą.

Kongresas priėmė rezoliuciją „Dėl ateitininkijos įvaizdžio formavimo strategijos“ ir adresavo AF Tarybai bei AF valdybai. Joje pažymėjo, kad organizacija neturi įvaizdžio formavimo strategijos, atsakingo už viešuosius ryšius asmens, konstatavo tokios pareigybės būtinumą.

Kongrese priimta rezoliucija „Dėl ateitininkų federacijos strateginių veiklos gairių“, kurioje atsižvelgiant į ateitininkams asmeniškai ir Ateitininkų federacijai laikmečio iškeltus iššūkius, XIV ateitininkų kongresas sukonkretino savo poziciją:

- *pripažįsta*, kad nuo ateitininkų organizacijos atsiradimo pasikeitė Katalikų Bažnyčios ir pasaulio santykis, visuomenės procesai, gyvenimo tempas, ateitininkų organizacijos situacija;
- *supranta*, kad ateitininkų organizacijos šūkis „Visa atnaujinti Kristuje“ įpareigoja ateitininkus siekti edukacinių formų atnaujinimo, brandžiau ir aktyviau įgyvendinti pagrindinius principus;
- *mano*, jog skleidžiant ateitininkų idėjas būtinos efektyvesnės ir modernesnės veiklos formos;
- *įpareigoja* AF Tarybą ir valdybą palaikyti ir skatinti Ateitininkų organizacijos atsinaujinimo procesą (XIV kongreso medžiaga. Rankraštis, 2003).

Paskutiniuose kongresuose ir konferencijoje taip pat buvo keliami ateitininkų kuopų dvasios tėvų problema. Šiame kongrese konstatuota, jog problema sėkmingai sprendžiama – Katalikų Bažnyčios hierarchai atsiliepia į šių dienų įvykius ir jiems padedant ateitininkija atsinaujina. Tikrasis atsinaujinimas vyksta kiekvienam ateitininkui dvasiškai bręstant. Kongresas dėkojo Lietuvos vyskupams, palaikantiems kunigus, kurie jau dirba su ateitininkais. Tačiau kongresas drauge matė, kad ateitininkų veiklai ir dvasiniam tobulėjimui yra reikalingi jaunimą mylintys, uolūs, ateitininkų idealais gyvenantys dvasiniai vadovai. Todėl kreiptasi į Lietuvos Vyskupų konferenciją „Dėl ateitininkų dvasios tėvų“ (XIV kongreso medžiaga. Rankraštis, 2003).

Kongrese įvertintas stovyklų, kaip efektyvių ugdymo formų, vaidmuo ateitininkų asmenybės brandai ir iškeltos spręstinos problemos: nekokybiškos edukacinės stovyklų programos, nepakankamas vadovų pasirengimas, neaiškiai formuluoti stovyklų tikslai, nėra sąlygų patirties perėmimui, saviraiškai.

Kongresas įvertino stovyklų vaidmenį gaivinant ateitininkų sąjūdį Lietuvoje, kai ateitininkai jose galėjo geriau susipažinti su ateitininkų ideologija ir pajusti pačią darbo esmę. Stovyklose ateitininkai perėmė dr. A. Žygo pastangomis išveivijoje išsaugotas gyvasias ateitininkijos tradicijas. Pirmosiose stovyklose susiformavo elgesio principai, standartai bei tradicijos, iki šiol ateitininkus išskiriančios iš kitų organizacijų: draugiškumas, akademiškumas, katalikiškumas, savanoriškumas, programos tikslingumas ir dalyvių užimtumas, bendruomeniškumas ir kt. Kongresas pripažino, kad nuo pat ateitininkijos atsikūrimo Lietuvoje stovyklos *ugdė* visą Tėvynę apimančią bendruomenę ir stiprino ateitininkiškos tapatybės jausmą. Tai tebėra aktualu ir šiandien. Stovyklose įmanoma pasiekti aukštą akademinės programos lygį, pasitelkus iškilus paskaitininkus, subrendusius vadovus suvienodinti įvairių Lietuvos vietovių ateitininkų galimybės tobulėti (XIV kongreso medžiaga. Rankraštis, 2003).

Pareiškime pažymėta, kad ir šiandien stovyklų ir stovyklavimo paskirtis iš esmės lieka tokia pati, kokia apibrėžta S. Ylos „Ateitininkų vadove“ - „sutelkti jaunimą iš įvairių vietų ir leisti jam bendrauti, tvarkytis, mokytis ir džiaugtis“ (Yla, Ateitininkų vadovas, 2006, p. 296). Neatskiriama ateitininkų stovyklų dalis yra mokymasis, kurio pagrindiniai tikslai yra - „perteikti norimą ideologinį susipratimą, pagilinti visuomeninę orientaciją, parengti vadovavimui“ (Ten pat, p. 286).

Tačiau iškeltos ir stovyklose atsirandančios ugdymo problemos: *žalingų ipročių ir krikščioniškai moralei prieštaraujančio elgesio*

toleravimas; nepakankamas vadovų pasirengimas; taktiško atstumo neišlaikymas; vadovų puikavimasis; žema studijų programų kokybė arba „dirbtinis pritempimas“; dalyvių pasyvumas ir pramoginis nusiteikimas; kuopų narių nedalyvavimas bendrose stovyklose; susiklosčiusių tradicijų ir sukauptos patirties ignoravimas (XIV Kongreso medžiaga. Rankraštis, 2003).

Kongresas parengė rekomendacijas stovyklų edukacinei veiklai gerinti (žr. 4 priedą). Rekomendacijos apima renginių *edukacinį turinį, metodus, atmosferą, vadovų kompetencijas.*

Edukaciniu atžvilgiu priimtas reikšmingas dokumentas – „*Ateitininkų vadovo etikos kodeksas*“. Jame apibrėžtos etikos normos, reguliuojančios vadovų santykius su nariais, ginančios ugdytinių žmogiškąją vertę, padedančios gerinti vadovo veiklos kokybę, stiprinti jo autoritetą.

Kodekse pažymėta, jog vadovo *asmenybei būdinga*: pašaukimas, kurį pats vadovas turi jausti turįs, atsidavimas darbui ir atsakingas savo pareigų vykdymas; savikritiškumas ir siekimas tobulėti, savistaba, savitvarda, saviugda; nuolatinis atsinaujinimas, išsilavinimas, dvasinis tobulinimasis.

Vadovo *atsakomybė* reiškiasi: atsakingumu už jam pavesto ugdyimo kokybę ir sėkmę; atsakomybe už vaikų ir jaunuolių fizinę, emocinę ir dvasinę saugą; materialinį turta ir tvarką patikėtoje teritorijoje.

Vadovo autoritetas, garbingumas ir reputacija reiškiasi laikysena, liudijimu ir puoselėjimu istoriškai susiklosčiusios AF ideologijos bei edukacinės veiklos tradicijų; perteikimu jaunajai kartai krikščioniškų ir tautinių vertybių, asmens laisvės ir teisių saugojimu, individualumo puoselėjimu, pagarba lyčiai, tautybei, religijai, korektišku bendravimu su ugdytiniais. Savo autoritetą vadovas grindžia kompetencija, teisingumu, taktu ir gebėjimu rūpintis kitais. Auklėja savo teigiamu pavyzdžiu, brangina savo reputaciją.

Bendravimo su ugdytiniais srityje nurodyta, kad vadovas pats pasirenka tinkamą bendravimo su ugdytiniais stilių, grindžiamą abipuse pagarba; yra reiklus sau, taktiškas ir kantrus. Renkasi darbo metodus, kurie skatina ugdytinių savarankiškumą, savikontrolę, saviauklą.

Vadovų tarpusavio santykiai kodekse taip pat apibrėžti. Jie grįštini partneryste, pagarba, kito autoriteto gerbimu ir branginimu. Vadovai ieško taikių ir konstruktyvių nesutarimų sprendimo būdų (XIV kongreso medžiaga. Rankraštis, 2003).

Jau šiame kongrese tarsi dedami pamatai kitiems renginiams. Ateitininkai kreipiami analizuoti realią situaciją, vertinti veiklos būklę, principų laikymąsi, siūlymus darbui tobulinti. Rengiantis 2006 m. kongresui Federacijos pirmininkas L. Serapinas problemineis klausimais

kreipia ateitininkus atsigrežti į save ir imtis saviugdos. Ar išliekame dvasiškai aktyvūs kaip ateitininkai? Ar tik kaip Katalikų Bažnyčios parapijų dalis, ar ir kaip sąjūdis, kuris gali atnaujinti net ir pačią Katalikų Bažnyčią?

Vienas iš būsimos kongreso svarstytinų uždavinių - valstybės atnaujinimas, jos piliečių mentalitetas, kurį ugdyti padeda ateitininkai ir Katalikų Bažnyčia. Todėl ateitininkai kviečiami iki tol peržiūrėti edukacinės veiklos gaires, kursų globėjų rengimo metodus, aptarti sąmoningumo ugdymosi problemą. Tačiau ateitininkų veiklos aktualizavimo metodai neturi užgožti dvasinio polėkio ideologijos (Serapinas, Ateitis, 2005, Nr. 2, p. 4).

L. Serapinas konstatavo, kad kasdieninė ateitininkų veikla *jau savaimė yra ugdomoji* - pavienės kuopos veikia pagal atskirus savo darbo planus, bet palaiko bendrąją visos organizacijos tikslą, viziją ir misiją, kurią kiekvienas dalinys ir net individas, drauge su organizacija ar Bažnyčia bando realizuoti. *Kongresas yra ugdomasis renginys*, vieta ir laikas susijungti ir vienyti bendroje liturginėje, šventinėje ir akademinėje veikloje. Ši ateitininkų sambūrio forma ne visada atsako į iškeltus klausimus, tačiau pats klausimo iškėlimas atveria platesnes galimybes priimti realius sprendimus. Tačiau išlieka svarbu savo kasdieniniais darbais liudyti ir puoselėti ideologines ateitininkų užduotis bei demonstruoti valią ir ryžtą keisti ir atnaujinti visa, kas buvo susiję su kiekvieno asmens gyvenimu kuriant katalikišką pasaulėžiūrą (Serapinas, Ateitis, 2005, Nr. 2, p. 4).

Buvo pasirinkti 2006 m. XIV kongreso įžangos edukaciniai aspektai, ateitininkai paraginti apmąstyti etikos, ideologijos dalykus – taigi ir tobulėti.

Lietuvoje veikiančios ateitininkijos vadovybė reagavo į gyvenimo reikalavimus, ją papildė laikmečiui aktualiomis idėjomis, tarp jų *gyvybės kultūros* idėjomis. Šią idėją Lietuvoje aktualizavo K. Trimakas. Ji susijusi su Jono Pauliaus II paskelbta gyvybės kultūros idėja ir rado atgarsį dar jam gyvam esant. Idėja atitinka esminius žmonijos poreikius, turi visuotinę reikšmę, priklauso nuo Dievo apsireiškimo visai žmonijai visiems laikams. Jos elementai (pvz., atsiliepimas į Kristaus apsireiškimą) jau galima rasti P. Dovydaičio (1911) parengtame dokumente „Trys pamatiniai klausimai“. Jame rašoma apie gyvenimą ir kultūrą, Dievą, Kristų ir Bažnyčią. „Pirmykštis absoliutiškas, vienintelis visos esmės pamatas yra gyvasis Dievas. Taip pat Dievo Žodis. Kristus, yra „tiesa, kelias ir gyvenimas“. Jį priėmusieji sudaro „gyvojo Dievo Bažnyčią“. Tikinčiųjų uždavinys - visa atnaujinti, bet tai įmanoma tik atnaujinus save. K. Trimakas interpretuoja Dovydaičio aptariamą kultūrą

pažymėdamas, kad žmogų supa trys kovos laukai: laisvė, mokslas ir kultūra. Jie visi užkrėsti bedievyte; bedieviai juos savinasi. Bet jie visi gali ir privalo atsisukti į Dievą. Prigimtinė kultūra gali ir turi būti atnaujinta Kristuje. (Trimakas, 2005a, p. 5-4).

K. Trimakas aptariamas idėjas randa ir A. Dirsytės darbuose (1938). Jis išskiria A. Dirsytės pasirinktą - moters kovą prieš blogi idėją. 1938 m. „Moters“ žurnale jos išspausdintame straipsnyje „Motina, komunizmas ir kova su juo“ A. Dirsytė išvelgė komunizmo grėsmę lietuvių tautai - komunistai kovoja prieš religiją, prieš tautiškumą, griauna šeimos šventumą. Lietuvos motinoms ji nurodė tinkamiausias kovos prieš komunizmą priemones – šeimose „skaityba, dainos, giesmės, bendros maldos, eglutės, Betliejai, Velykų minėjimai, deklamacijos, <...>“ (Trimakas, 2005b, p. 5). Tuos pačius metodus A. Dirsytė taikė Sibire ugdydama ir stiprindama drauge su ja kalinamų lietuvių dvasią „tai visiškai atitiko gyvybės kultūros sąvoką“ (Trimakas, 2005b, p. 6).

Šias idėjas Kun. K. Trimakas randa S. Šalkauskio gyvenime ir darbuose (1938). Tapęs ateitininkų vadu, suvažiavime skaitė paskaitą apie naująją dvasią ir naująjį sąjūdį. Anksčiau dažnai ateitininkus skatinęs kultūrinėmis priemonėmis kovoti prieš nukrikščionėjimą Lietuvoje, jis pajuto reikalingą jaunąją ateitininkų kartą uždegti nauja dvasios kaitra. Taigi ir čia dvasinio gyvastingumo ir kultūros užuomazga.

Kun. K. Trimakas pažymi, kad šias dvi idėjas vientisai, nuodugniai, planingai sujungė ir išplėtojo Jonas Paulius II, pasaulį vertindamas pagal savo sukurtą viziją. Jau išrinktas popiežiumi pirmojoje programinėje enciklikoje *Redemptor hominis* („Žmogaus Atpirkėjas“) išdėstė savo viziją. Jos šaltinis - Dievo apreiškimas: Dieve ir Kristuje visi atrandame „savo didingumą, kilnumą ir žmogiškumo vertę“, Kristinio humanizmo pagrindas yra begalinė žmogų išaukštinusio Dievo meilė. (Trimakas, 2005a, p. 9).

K. Trimakas atskleidžia gyvybės kultūros esmę. Žmogui yra skirta būti gyvam. Gyvybė jam dovanota ir ji tęsiasi. Besitęsianti gyvybės dovana tampa gyvenimu. Dovana yra iš kūrėjo ir žmogus turi jam dėkoti. *Tad gyvybės kultūra grindžiama savo kūrėjo pripažinimu. Glaudus ryšys su Dievu (religija) tampa tos gyvybės kultūros viršūne* (Trimakas, 2006a, 2006b).

Be prigimtinės gyvybės, dar yra Dievo vaiko gyvenimas. Taigi apie tokios gyvybės puoselėjimą kalbama šioje kultūroje. *Didžioji gyvybės kultūros vertybė yra ši dviguba gyvybė.* Didieji jos motyvai yra šie: Dievo žmogui dovanoto kilnumo pajautimas; dėl to pajautimo atsirandantis Jam dėkingumas. Svarbiausias žmogaus siekis -

„gyvybei skleidžiantis į besitęsiantį gyvenimą, viską Jam gražinti“ (Trimakas, 2005a, p. 11).

Kun. K. Trimakas aiškina, kodėl sakoma *kultūra*, bet ne *religija*. Kultūra yra idėjų, vertybių ir siekių atmosfera, kurioje vystosi ir bręsta (arba gali vystytis ir bręsti) ne tik individas, bet ir visuomenė. Žmogus kuria kultūrą ir yra kultūros kuriamas. Religija yra kultūros viršūnė. Žmogui pirmiausia reikia kultūros, bet nepasitenkindamas ja, natūraliai ieško ryšio su Dievu. Kultūrą, remdamasis Jono Pauliaus II nuostata, kun. K. Trimakas laiko reikšmingesne už ekonomiką, nes žmogus turi bręsti psichologiškai ir dvasiškai bei bendrauti su kitais. Kultūra yra reikšmingesnė ir už politiką, nes žmonės tampa žmonėmis tik suartėję su kultūros vertybėmis. Mirties kultūrą kun. K. Trimakas aiškina ne tik kaip nukrikščionėjimą, bet ir kaip nesiskaitymą su prigimtaine gyvybe (abortai, eutanazija).

K. Trimakas paskaitos tekste kalba apie gyvybės kultūros ir mirties kultūros konfliktą Lietuvoje ir išeivijoje. Posovietinėje Lietuvoje kun. K. Trimakas mato katalikybei atšalusius žmones, puolusią moralę. Išblėsusioje dvasioje ir išblėsusioje moralėje daug mirties „kultūros“ apraiškų: savižudybės, kriminaliniai nusikaltimai, korupcija valdžioje ir gyvenime, pasaulėžiūrinis požiūris blankus ir lėkštas švietimas, vaikymasis tuščių madų. Tačiau autorius pripažįsta, kad yra ir gyvybės kultūros ugdymo pavyzdžių: daug pastangų deda ganytojai, atsikūrusios vienuolijos, pastoraciniai centrai ir kt.

Kun. K. Trimakas ateitininkams primena, kad į P. Dovydaičio kvietimą „Visa atnaujinti Kristuje“ katalikiškoji Lietuvos jaunuomenė atsiliepė. Jo rezultatas – ateitininkija. Atkreipia dėmesį į Jono Pauliaus II, mačiusio ir išgyvenusio pasaulyje konfliktą tarp gyvybės ir mirties, kvietimą kurti Kristaus evangelija persunktą gyvybės kultūrą. „Neatsiliepti į kvietimą ir jo nebeišgirsti - nevalia. < ... > Kaip įkvėpimas patvirtinti Dievo, Kristaus ir Bažnyčios tikrovę Dovydaičiui ir jo pasekėjams atėjo iš tikėjimo, taip įkvėpimas vertinti Jono Pauliaus II siūlomą Dievo dovanojamą gyvybę ateina iš dėkingos širdies“ (Trimakas, 2005a, p. 19-20).

K. Trimako aktualizuojama mirties ir gyvybės kultūros problema Lietuvoje diskutuojama. P. Plumpa konstatuoja, kad dabarties viešajame gyvenime susiduria dvi pasaulėžiūros; altruistinė krikščioniškoji ir hedonistinė pagoniškoji. Pirmoji pasisako už gyvybės, antroji už mirties kultūrą. Tarp šių pasaulėžiūrų šalininkų vyksta dvasinė ir ideologinė kova. Tai kova tarp meilės ir egoizmo, tarp santūrumo ir palaidumo, tarp altruizmo ir hedonizmo, tarp tikėjimo ir ateizmo. Kas laimės ir įtvirtins

bendrą teisinę sistemą Vakarų civilizacijos erdvėje, nuo to priklausys kultūros ir pačios krikščionybės likimas.

P. Plumpa teigia, jog Vakarų civilizacija, sukurta remiantis krikščionyste, skleidžiančia viltį ir gyvenimo džiaugsmą, tampa dvasinėmis ir fizinėmis kapinėmis. Taip yra dėl to, kad iš trijų pagrindinių žmogiškosios raiškos galių - proto, sąžinės ir valios - ypač pabrėžiamas protas, o sąžinė ir jai pavaldi valia lieka užmiršti (Plumpa. Ateitis, 2006, Nr. 2, p. 31). Kasdieniniame krikščionių gyvenime moterys yra svarbiausios Kristaus meilės skleidėjos. Nukrikščionėjant moteriai, tauta supagonėja. Moterų krikščionių suvyriškėjimas ir nukrikščionėjimas daro lemiamą įtaką, kad gyvybės kultūra sunyktų.

Mirties kultūra, kaip teigia P. Plumpa, prasideda nuo žmonių širdžių erozijos, nes dvasinė tarša prasideda nuo žmogaus vidaus, nuo jo širdies: „Iš širdies išeina pikti sumanymai, žmogžudystės, svetimavimai, paleistuvystės, vagystės, melagingi liudijimai, šmeižtai. Šitie dalykai suteršia žmogų“ (Mt 15,19-20). Interpretuodamas šią problemą, atkreipia dėmesį į *šeimyniškumo* principą. Teigia, kad nesantaika šeimoje ateina iš piktos širdies, kai nepaisoma kitų garbės ir orumo, ugdomas priešgyniavimas, kai norima kitu daugiau pasinaudoti, o ne savo elgesiu pradžiuginti. Iš šaltų širdžių kyla nepagarba žmonėms, nemeilė vaikams, neištikimybė sutuoktiniams ir draugams. Autorius konstatuoja, kad jie nenori atsigrežti į Atpirkėjo meilę, kuri trokšta išsilieti į žmonių sielas Šventosios dvasios dovanomis. Nepakeistos širdys negalės Dievo karalystės paveldėti, nes negali mylėti, kaip to trokšta Dangaus tėvas. Taigi P. Plumpa atkreipia ateitininkų dėmesį, kad būtent žmogaus širdies pasirinkimas lemia jo vertę (Plumpa. Ateitis, 2006, Nr. 2, p. 32).

Antrasis autoriaus keliamos problemos aspektas siejamas su Jėzaus širdies pamaldumu. Autorius kalba apie ekstravertišką ir intravertišką Jėzaus Širdies, arba Jo Meilės, pamaldumą - t.y. *išorinį ir vidinį*:

- *išorinis* paplitęs pasaulyje ir Lietuvoje: įteisinama šventė, atliekamas pasiaukojimas, įsigyjamas paveikslas, sukalbamos maldos. Toks pamaldumas dažnai įgyja utilitarinį pobūdį. Žmogus privalo dvasiškai subręsti, t.y. įgyti širdį, panašią į Kristaus širdį. Tik tada jame pasireikš Dvasios dovanų gausa: tvirtas tikėjimas, dvasinių dalykų išmanymas, maldos džiaugsmas ir ypač žmonių, gyvybės ir visos Dievo kūrybos meilė;
- šaltinis, iš kurio teka gyvybė į sielą, yra sakramentai, ypač Komunija. Iš sakramentų reikia semtis jėgų. Komunija ugdo visas savybes, kurios yra Jėzaus Širdyje. Poveikio veiksmingumas

priklauso nuo paties žmogaus noro būti panašiam į Kristų, įgyti širdį, panašią į Jo Širdį. (Plumpa. Ateitis, 2006, Nr. 2, p. 330).

XXI a. ateitininkai sutiko su šūkiu „Liudyti Kristų XXI amžiuje“: Ateitininkams išliko aktualus jų pačių ir visos visuomenės dvasingumo klausimas. Ateitininkų vadovybė aktualizuoja idėją, kad dvasinio polėkio niekas neturi užgožti – nei priemonės, nei metodai, nei kas nors kita.

Akcentuojamas bendruomeniškumas, bendra veikla, telkiamasis, drauge individualybių – talentų raiška. Aiškinama, kad bendra veikla atveria didesnes galimybes, teikia jėgų ir energijos priimti teisingus sprendimus, tačiau aktualu rodyti valią ir ryžtą keistis ir padėti kitiems keistis.

Orientuojamasi į naujų gyvenimo aplinkybių iškeltas problemas. Įvairiomis formomis aiškinama gyvybės kultūros esmė. Tai atsvara plintančiai mirties kultūrai. Gyvybės ir mirties kultūrų konfliktas – gyvenimo realybė Lietuvoje, todėl skleisti gyvybės kultūros idėjas – ateitininkų uždavinys.

3.3. Tradicinių ugdomosios ideologijos principų gyvybingumas XXI amžiuje

Įkvėpimo šaltiniu edukacine prasme ir visų ateitininkijos veiklos principų vykdymo atžvilgiu buvo reikšmingas faktas - 1993 m. rugsėjo 5 d. popiežiaus Jono Pauliaus II viešnagė Lietuvoje. Šv. Tėvo maldos žodžiai, kad išnyktų blogis - tai ne tik viltingas tikėjimas, kad Lietuvoje stiprės tikėjimas ir bus daugiau gėrio, bet ir įpareigojimas taip gyventi, kad mirties kultūrą keistų gyvybės kultūra.

*Tautiškumo atžvilgiu ateitininkams buvo proga šv. Tėvo maldoje įsiklausyti ir geriau suvokti, kad brutali prievartos, priešiško laikai teikė daug skaudžių pergyvenimų tautai. Tuos pergyvenimus sukėlė akla ideologijos jėga, tautinė puikybė, sąmoningas žmogaus kilnumo nepaisymas. Kaip pamokymas skambėjo Šv. Tėvo prašymas Viešpaties paramos, kad kryžius (ir kryžiai) ant karių kapų, žuvusių broliškumoose karuose, taptų nuolatiniu raginimu santarvei ir broliškumui, neleistų, kad tikėjimo broliai taptų priešais. Šv. Tėvo kalba apie Baltijos šalių santarvę ir broliškumą, žmogaus vertės ir interesų pripažinimą, visuomeninio gėrio vertinimą - gera proga ateitininkams apmąstyti ne tik tautos narių santykius, bet visų žmonių apskritai. Maldos turinys kreipė visus tikinčiuosius nepamiršti, kad šalia Baltijos šalių tautinių bendruomenių yra ir kaimyninių valstybių bendruomenės, kurių buvimas liudija ilgą istorinį laikotarpį, reikia *įžvelgti brolybės ir svetingumo perspektyvą* (Ateitis, 2006, Nr. 2, p. 10).*

Su *inteligentiškumo principu buvo* ypač susijusios mintys, akcentuotos Šv. Tėvo maldose ir homilijose. Jos tarsi patvirtino ateitininkų misijos ir jos pasirinktų principų reikalingumą, teisingumą, padėjo suvokti didelę savo gyvavimo ir veiklos prasmę. Šv. Tėvas kalbėjo, kad Dievas, kurį ateistinė kultūra mėgino išbraukti iš žmogaus gyvenimo, iš naujo grįžta ir pasirodo, tiesia kelią per didžiausius klausimus, į kuriuos mokslo atradimai ir technikos atradimai negali atsakyti. Tad iš tiesų atsiranda žmonių, kurie kelia klausimą, kas yra žmogus? Kokia kančios, blogio ir mirties prasmė, jei šie reiškiniai vis tebeegzistuoja? Kam reikalinga tokia kaina siekti laimėjimų? Tokių klausimų akistatoje tikrasis ir vienintelis Dievas, Paslaptis, nuolat pasirodo žmogaus širdies akiratyje, žadina gilų ir išganingą ilgesį. *Dievo siekimas yra būties įstatymas, kurio jokia santvarka niekada negalės nuslopinti.* Šv. Tėvas būtent tarsi įpareigojo inteligentus atlikti šviečiamąsias funkcijas: „Jūs, kultūros žmonės, labiau nei kiti esate atsakingi, kad protui nebūtų užtveriamas kelias, vedąs link paslapties. Ši jūsų pareiga kyla ne iš šalies, - tarsi pažabojanti mokslinį tyrinėjimą ir apribojanti laisvę. Iš tikrųjų ji atsiranda iš nuoseklios logiškos mąstysenos“ (Ateitis, 2006, Nr. 2, p. 10). Esamiesiems ir būsimiesiems inteligentams įsiklausytinos Šv. Tėvo mintys apie mąstymo vaidmenį: žmogus mąstydamas pajunta savo ribotumą, suvokia, kad jis pats nėra tiesa. Šv. Tėvas skelbė objektyvų dėsnį, kad mąstymas žmogų atveda prie Dievo: proto veiklai būdingas šis esminis veržlumas, dėl kurios jis atsiduria tarp savo riboto suvokimo ir absoliuto troškulio.

Šv. Tėvo kalboje visi katalikai randa reikšmingų minčių apie mąstymo etiką. Tai gera pamoka ir šių dienų ateitininkams, besiruošiantiems tapti inteligentais:

- kad mąstymas atneštų brandžiausią vaisių, ypač ieškant metafizinių tiesų, būtina puoselėti mąstymo etiką, kuri ieško ne vien loginio tikslumo, bet sukuria proto veiklai dvasinį klimata, pasižymintį nuolankumu, atidumu kitiems, atvirumu Paslapčiai;
- ši visuotinė mąstymo etika neatpalaiduoja nuo tyrinėjimo pastangų, bet jas palaiko ir padeda. Veržiantis žmogui į Paslaptį, net nurodo kryptį, nes yra vidinė sąsaja tarp „vertum“ ir „bonum“: tiesos ir gėrio - tai Dievuje sutampa su pačia Jo esme (Ateitis, 2006, Nr. 2, p. 10).

Šv. Tėvo homilijų turinys susijęs su realia pasaulio situacija - sunkiame kelyje į ateitį, jos niekas negali nuspėti ir nubrėžti ribų. Todėl *tikrai lemiamas vaidmuo priklauso intelektualams.* Jų vaidmuo ypatingas, nes žlugusios ideologijos sugriovė pasitikėjimą, o filosofinė mintis pakrypo į skepticizmą ir pragmatizmą.

Daug paskatų atsinaujinti ateitininkai girdėjo iš Šv. Tėvo. Jis kvietė sukurti *naują kultūros klimata*, kur yra daug atviros ir plačios erdvės tikėjimo pokalbiui su subkultūra. Tas pokalbis neapsiribos tik religinėmis problemomis, bet palies ir didžiąsias etikos ir antropologijos problemas. Atnaujinti Bažnyčios ryšį su kultūra yra būtina ir skubu. Užmezgant tą ryšį būtina atsižvelgti į skirtumus ir tarpusavio supratimą. Tas bendradarbiavimas gali padėti suvokti painią dabartį, numatyti kryptį ateičiai. Esant pasaulyje daug šviesos ir tamsos, reikia kantrybės ir išmintingų sprendimų (Ateitis, 2006, Nr. 2, p. 11).

Kultūros ir religijos ryšio problemą Šv. Tėvas aptarė globaliame šviesos ir tamsos fone: žmoniją vargina prievarta, nepakanta, badas ir skurdas, ekologinės nelaimės. Taigi Jonas Paulius II kvietė atverti širdį vilčiais, ir jaunoji karta, trokštanti bičiulystės, vis aiškiau suvokianti savo teises, gali padėti kovoti su tamsa. Laukiamoji Bažnyčios ir kultūros santarvė turės tamsą išsklaidyti. Šių idėjų pradmenys ryškūs ir ateitininkų XX a. paskutinio dešimtmečio ir XXI a. pradžios renginiuose.

Šv. Tėvo kalba inteligentams puikiai dera su ateitininkų ideologija. „Nebijokite, Bičiuliai, atverti durų Kristui. Jis pažįsta žmogaus širdį ir moka atsakyti į skaudžiausius jo nerimo klausimus. Jis kviečia mus kartu darbuotis ir kurti tikrai laisvą, vieningą žmoniją“ (Ateitis, 2006, Nr. 2, p. 11).

Baigiamieji Šv. Tėvo žodžiai skelbia tamsos ir šviesos kovos rezultatus: Lietuvoje baigėsi žmogaus laisvių suvaržymo metai, dabar atsiveria vartai į atsakomybę, laisvę; kur vyravo nepasitikėjimas artimu, bręsta supratimas ir pakantumas; kur buvo stengiamasi materializmu nuslopinti tikėjimą, vėl religijai atsiveria laisvė, kuri skatina pagarbą ne tik Dievui, bet ir žmogui. Šv. Tėvo mintys patvirtina ateitininkijos iškilimo, jos narių tobulėjimo, kovos prieš tamsą, prievartą, kovos už dvasinę laisvę prasmę.

Šeimyniškumo principo reikšmė ir vertė naują atspalvį įgavo klausant pamokslo tikintiesiems. Šv. Tėvas priminė tarptautinio gyvenimo pagrindą - žmogaus teises. Iš jų – esminės: oriai gyventi ir išgyventi, sąžinės ir religijos laisvė, teisė sukurti šeimą - pagrindinę visuomenės ląstelę ir visuomeninio gyvenimo variklį. Tik gerbiant šias laisves gali būti įgyvendinti kiti tarptautinio gyvenimo aspektai (Ateitis, 2006, Nr. 2, p. 12).

Šv. Tėvo malda Šiluvos šventovėje - ne tik Jo tikėjimo liudijimas. Tai papildymas, aktualizavimas tos ideologijos, kurią pasirinkusi ateitininkija. Maldoje Taikos Karalienei Popiežius prašė pagalbos į ją besikreipiantiesiems ateities rūmą statyti ne ant pasaulėžiūrų smėlio, bet ant Evangelijos uolos, paskatinti visuomeniniame gyvenime vadovautis

meilės ir vienybės idealais, *apsaugoti šeimų židinių džiaugsmą*, visuomeninio gyvenimo vienybę. Popiežius pavedė Dievo motinai Lietuvos jaunimą, kad jie Kristuje atrastų savo gyvenimo prasmę ir išsaugotų budrią viltį (Ateitis, 2006, Nr. 2, p. 2).

Popiežiaus homilijose gyvos tos idėjos, kurias kėlė ateitininkijos vadai P. Dovydaitis, S. Šalkauskis ir kiti, ypač ta, jog kiekvieno krikščionio pašaukimas - visu savo gyvenimu liudyti Kristų. Liudyti Kristų asmeniniu gyvenimu - vadinasi, jį nuoširdžiai derinti prie Evangelijos, paklusti visiems dieviškiems įsakymams, elgtis taip, kaip moko Viešpats. Tai visų krikščionių pašaukimas, tačiau jis ypač svarbus sutuoktiniams - mat šeima yra pirmoji „namų Bažnyčia“, kur prasideda naujosios kartos evangelizacija.

Popiežius akcentavo Lietuvos ateitininkams žinomą idėją - pasauliečių apaštalavimą, nutrauktą okupacijos metais. Pašauktų aktyviai dalyvauti bažnytiniame gyvenime atsakomybė auga, kai katalikai pasauliečiai kuo tobuliau suvokia Evangelijos reikalavimus. Popiežius teigiamai vertino, kad Lietuvos katalikiškos bendruomenės, bendraudamos su bažnytinės vadovybės ir jau pasaulyje pripažintais pasauliečių judėjimais, prisidėjo prie krikščioniškojo gyvenimo atnaujinimo (Ateitis, 2006, Nr. 2, p. 13).

Ateitininkiją sustiprino popiežiaus mintys apie apaštalavimą. Jos persunktos giliu paties popiežiaus tikėjimu, kad ne vienas Lietuvos žmogus atsilies į Viešpaties kvietimą ir vieni pašauktieji tarnaus Bažnyčiai kaip sakramentų ir eucharistijos teikėjai, kiti, eidami reikliu ir krikščioniškam gyvenimui svarbiu keliu, norės sukurti šeimą, palaimintą Moterystės sakramentu - tikrą „namų bažnyčią“. Žmogus tampa Bažnyčia, kai geraširdiškai tarnauja žmogui ir įtikinamai labiau savo gyvenimu nei žodžiu skelbia Jėzaus Gerąją Naujieną. Tokiam gyvenimui, tokiems darbams popiežius palaimino Lietuvos žmones, tarp jų ir jaunimą (Ateitis, 2006, Nr. 2, p. 13).

Apie *katalikiškumą* Lietuvos žmonėms popiežius kalbėjo ir kiekvieno žmogaus ir vieno kitų atžvilgiu. Savo mintis pritaikė situacijai, kai po priverstinės tylos tikėjimo klausimais drąsiai skelbiama Evangelija ir kiekvieno tikinčiojo asmeniniu pavyzdžiu statoma Kristaus karalystė. Drauge popiežius įspėjo, kad Evangelijos našta bus įvairi, bet visada išliks kaip Kristaus Kryžius. Antras momentas yra susijęs su praėjusio laikotarpio pasekmėmis, kai aplinkui yra nemažai žmonių, kurie dėl ateistinio auklėjimo yra praradę religinį jausmą. Tad tikintiesiems labai svarbu atsižvelgti į susiklosčiusią situaciją: abejingumą, nesupratimą, supasaulėjimo polinkį, visuomenės susvetimėjimą, susirūpinti išlikusiomis sektomis.

Katalikiškumo klausimu popiežiaus mintys, skirtos dvasininkams, reikšmingos ir tikintiesiems, tarp jų ateitininkams, reikalingiems ypatingos dvasios tėvų globos. Popiežius skatina kunigus būti ant Kryžiaus mirusio ir prisikėlusio Išganytojo broliu. Kunigas, kaip ir Nukryžiuotasis Kristus, yra pašauktas būti atleidimo ir susitaikymo ženklui. Popiežius kunigo asmenyje mato žmogų, tarnaujantį broliams, besidalinantį su jais Atgimstančios Lietuvos vargais ir sunkumais, esantį tokio nusistatymo kaip Kristus, Popiežius kvietė kunigus būti didžiadvasiškais, o jų sielos didybė tebūtų broliško pavyzdys ir sėkla. Popiežius kvietė ir linkėjo kunigams, kad jie suaugę su Dievo tarnyste, skelbtų pasauliui meilę, tą meilę, kuri pripildo tikinčiųjų širdis ir įprasmina bei duoda jėgų išmėginimams ir atsižadėjimui.

Popiežius išreiškė ypatingą tikėjimą tais, kurie priėmė Krikšto Sakramentą, kad jie bus jo liudininkai ir tai darys kasdien, nes Krikštas – malonės sėkla, kuria reikia kasdien rūpintis, kad jaunuoliai įgyvendins Krikšto malonę ir Kristaus žiburį iškels aukštai, kad jį galėtų visi matyti ir ieškotų dieviškojo tiesos ir meilės Mokytojo. Krikštu priartėjama prie Kristaus.

Atsižvelgdamas į dabartinę Lietuvos situaciją popiežius kvietė visą krikščioniškąją Lietuvos bendruomenę suvokti uždavinį ir pasiuntinybę - kiekvienas asmeniškai yra kviečiamas liudyti Kristų, nors šitas kvietimas yra skirtas visai Dievo tautai. „Viešpats laukia jūsų bendros apaštalinės veiklos, kuri visiems atvertų Evangelijos naujieną. Užtat būtina ugdyti tikėjimą giliu Šventojo Rašto pažinimu, asmenine ir liturgine, nuolatine karšta malda. Šiam Jūsų tikslui pasitarnaus maldos grupių, apaštalavimo judėjimų, bendrijų parama ir pagalba. O labiausiai jus, Pasauliečiai, norėčiau pakviesti - drąsiai ir tvirtai pasitikėti Dievu - imtis apaštalavimo atsakomybės Bažnyčioje ir įvairiose visuomeninio gyvenimo srityse.“ (Ateitis, 2006, Nr. 2, p. 15). Popiežius išreiškė tikėjimą, kad lietuvių, dukterų ir sūnų, darbai taps „naująja evangelija“ ne turiniu, kuris visada yra tas pats, bet nauja savo metodais ir būdais.

Popiežiaus kvietimas, aiškinimas, linkėjimas liudija, kad ateitininkų ideologija, motyvuota ir teisinga.

Visuomeniškumo problemą, popiežius išsamiai aptarinėjo. Visuomeniškumo interpretacija dera su ateitininkų pasirinktu visuomeniškumo principu. Jis natūraliai siejasi ir su S. Šalkauskio parengta ateitininkų ideologija, kuri orientuojasi neužsisklęsti savo tautoje, o matyti ir bendražmogiškas problemas, bendrauti su kitomis tautomis. Visuomeniškumo šaknis Popiežius nurodo esant Kristaus žodžiuose, kuriais jis kvietė apaštalus pagalbon „pasotinti minią“. Visuomeniškumo paskatos šaltinis - gilinimasis į Bažnyčios mokslą.

Ateitininkų asmenybės idealui artimos Popiežiaus išryškintos visuomeninį darbą dirbančio kataliko moralinės savybės, kurios vertinant iš ateitininkijos ideologijos pozicijų, nužymi ir ateitininko, kataliko, moralinį idealą: tai - sąžiningumas, garbingumas, darbštumas, tvarkingumas, pasitikėjimas, tarnavimo dvasia, nuoširdumas, pagarba, santūrumas, kilniadvasiškumas, teisingumo ir atsakomybės jausmas, dvasinė pusiausvyra, romumas, atvirumas. Tokiam būti linkėjo Lietuvos jaunimui.

Popiežiaus kelta visuomeniškumo ir jos ryšio su patriotizmu problema taip pat aktuali ateitininkams ir visai visuomenei atsinaujinimo prasme. Jonas Paulius II atkreipė dėmesį, kad tauta neturi pamiršti praeities diplomatinių sąjungų rezultatų ir nuolat budėti. Drauge pripažįsta mažos tautos teises – didžiųjų valstybių interesai niekada neturi priversti mažą valstybę tapti svetimos galios satelitu arba atimti iš laisvos tautos valią pačiai nuspręsti savo likimą. Tačiau kiekviena valstybė, ginanti savo suverenumą, turi ginti ir kitų tautų nepriklausomybę. Jokia tauta negali suklestėti, jeigu visos dabartinės jėgos nesusitelks tarnauti nacionalinei ir tarptautinei žmonių bendrijai. Taigi popiežius katalikų žvilgsnį jau kreipia į globalinį bendruomeniškumą ir visuomeniškumą. Naujoji pasaulio tvarka negali realizuoti *negerbiant pirmųjų teisės, taikos ir žmogiškojo orumo vertybių* (Ateitis, 2006, Nr. 2, p. 8).

Popiežius liudijo Lietuvos žmonėms, kad savo kelionių metu po pasaulį Jis pažino įvairių sluoksnių aspiracijas ir suprato, kad pasaulis tampa taikesnis arba norėtų tapti, kad ryšiai jame būtų glaudesni. Ypač jaunoji karta trokšta gyventi tokioje visuomenėje, kur visi žmonės būtų solidarūs, kurtų bendriją.

Popiežius, linkėdamas Lietuvai ir jos žmonėms ramybės, atkreipė dėmesį, kad nevalia pasitenkinti vien paviršutiniška taika, kuri tik užtikrina laisvę ir demokratiją. Be šio dalyko svarbu atsižvelgti į didžiąsias vertybes, į moralės ir gyvenimo prasmės problemas. Dviprasmiška taika, paremta minimalizmu ir moraliniu reliatyvizmu, yra pavojinga. *Tai tarsi tiesiogiai adresuota ateitininkams.*

Šioje srityje Popiežius matė puikią progą katalikiškajai atsakomybei. Katalikai turi „atsakyti kiekvienam apie juose gyvenančią viltį“ ir labiau gyvenimu negu žodžiais parodyti, jog taika yra tvirta, kai remiasi tuo, kas aukštybėse, kai ją palaiko moralinės normos ir kai ji atsiveria Dievui. Lietuvos tikinčiuosius popiežius kreipė į Kristų, kuris turi tapti visų Lietuvos žmonių gyvenimo, demokratijos uola. Drauge Popiežius orientavo tikinčiųjų bendruomenę su visais krikščionimis ir geros valios žmonėmis prisidėti prie ateities planų kūrimo, o evangelinio palikimo

niekas neturi varžyti – nei ideologiniai, nei socialiniai, nei kultūriniai varžtai (Ateitis, 2006, Nr. 2, p. 9).

Šv. Tėvo homilijų, maldų turinys tautiškumo, katalikiškumo, inteligentiškumo, visuomeniškumo, šeimyniškumo klausimais dera su ateitininkų veiklos principais.

Tautiškumo interpretacija skatina ateitininkus universaliau mąstyti; inteligentiškumo aiškinimas kreipia inteligentus atverti kelius logiškam mąstymui, vedančiam link paslapties, susitikimo su Dievu, spręsti kultūros ir religijos ryšio problemą; grumtis už gyvybės kultūrą.

Šeimyniškumo principas savo esme apima teisę kurti šeimą, gyventi oriai, liudyti Kristų asmeniniu gyvenimu, nes tai visų krikščionių pašaukimas.

Katalikiškumas Šv. Tėvo homilijose reiškia, kad kiekvienas krikščionis turi asmeniškai liudyti Kristų. Tai labai svarbu atsižvelgiant į susiklosčiusią istorinę situaciją: besireiškiantį abejingumą, nesupratimą, susvetimėjimą, sektų plitimą. Reikia ir naujų metodų bei būdų.

Visuomeniškumo ištakas Šv. Tėvas nurodė esant Kristaus žodžiuose, kviečiančiuose apaštalus pasotinti minią. Bažnyčios mokslas – visuomeniškumo paskatos šaltinis.

Šv. Tėvo mintys auklėjančios, uždegančios, skatinančios reflektuoti, pasiryžti, mokytis ir auklėtis, skleisti bendruomeniškumo dvasią, veikti visuomeniškai, prisidėti prie gyvybės kultūros palaikymo ir stiprinimo.

IV. ATEITININKŲ SANTYKIO SU UGDOMĄJA IDEOLOGIJA RAIŠKOS EMPIRINIO TYRIMO METODOLOGIJA IR METODIKA BEI REZULTATAI

4.1. Tyrimo pirmojo etapo pagrindimas

4.1.1. Tyrimo organizavimo logika ir metodologijos pagrindimas

Lietuvos nepriklausomybės metais (1918-1940) vedant edukacinius ateitininkų renginius ir tikslinant bei konkretizuojant ideologinius teiginius, buvo sistemingai vertinamas ideologinis ateitininkų sąmoningumas bei įvairiapusiškas tobulinimasis, reikalingas siekiant atsinaujinti bei atnaujinti visuomenę. Taigi nuolat buvo vertinama ideologija ir jos vykdymas. Ypač tai ryšku po organizacinės 1927 m. Palangos konferencijos. Tikslų ir uždavinių įgyvendinimo, ateitininkų brandos kokybę vertino organizacijos vadai S. Šalkauskis, kiti vadovai atsišaukimuose, laiškuose, kongresuose, konferencijose, paskaitose, spaudoje (žr. II.3. 3.). Analizės pagrindu buvo tobulinama ideologija, stiprinama organizacija. Šiandien, vykdant prie gyvenimo reikalavimų priderintą ideologiją, vadovaujantis tradiciniais, bet išbandytais principais, skiriant daug dėmesio ateitininkų sąmoningumui, tikslinga vertinti ateitininkų atsinaujinimą ir edukacinės veiklos problemas. Tad šio empirinio tyrimo uždavinys - *atskleisti ateitininkų, eilinių narių ir vadų, požiūrį į ideologijos įgyvendinimo būklę ir galimybes.*

Atsakymo į uždavinio esmę ieškoma šiais jo aspektais:

- ateitininkui, kaip visuomeniškai asmenybei, būtiniausios savybės;
- ateitininkų požiūris į katalikiškumo būklę Lietuvoje edukacinių veiksnių aspektu;
- katalikiško ateitininkų požiūrio į šeimą liudijimas;
- tautiškumo principo vertės pripažinimas;
- inteligentiškumo saviugda.

Atliekant tyrimą taikyta *apklausa raštu*. Anketą (žr. 1 priedą) sudaro 19 klausimų:

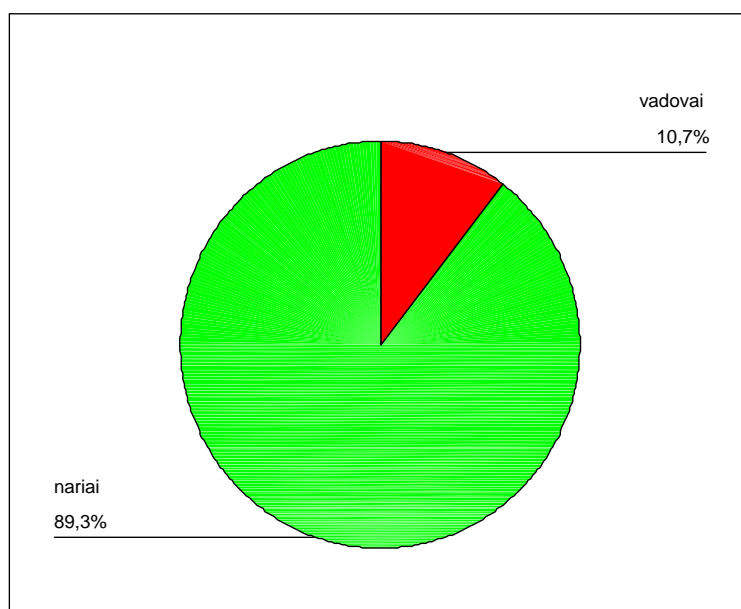
- 1 klausimu siekta surinkti demografinius respondentų duomenis;
- atsakymai į 2,3,4 klausimus teikė informaciją, kokia tvarka surikiavo respondentai ateitininko savybes pagal jų reikšmingumą visuomeninėje veikloje – atsinaujinime, išreiškė nuomonę apie savo atsakomybę už pasaulyje vykstančius reiškinius;
- atsakymais į 5 klausimą atskleidė savo požiūrį į patriotizmą;

- 6-7 klausimais gauta informacija apie tai, kokios yra reikšmingiausios kataliko savybės siekiant pasaulio žmonių bendruomenės darnos, brolybės;
- 8–9 klausimai padėjo išryškinti ateitininkų nuomonę apie dvasios tėvų reikalingumą organizacijoje;
- 10-14 klausimai padėjo gauti duomenis, kokių nuostatų laikosi ateitininkai apie šeimos vaidmenį visuomenės atsinaujinimui;
- 15-16 klausimai reikalingi, kad būtų nustatyta ateitininkų nuomonė apie jų santykį su tautiškumo vertybėmis;
- 17-18-19 klausimais gauta informacija apie ateitininkų rengimąsi tapti inteligentais.

Empirinio tyrimo metodai aprašyti įvade.

4.1.2. Tyrimo imtis ir respondentų charakteristika

Tyrimo dalyvavo 150 ateitininkų, besiuugdžiusių „ateitininkų akademijose“, veikusiose Šiauliuose, Panevėžyje 2005, 2006 m. Respondentus pagal statusą organizacijoje sudarė: vadovai ir eiliniai nariai (žr. 1 pav.).

1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal statusą organizacijoje

Analizuojant 1 pav. pateiktus duomenis, matyti, kad vadovai sudaro 10,7 % (16 asmenų) tyrimo dalyvių, o eilinių ateitininkų organizacijos

narių - 134 (89,3 %). Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal lytį pateikiamas 1 lentelėje.

1 lentelė

Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal lytį

Statusas	Lytis		Iš viso
	vyras	moteris	
Ateitininkų organizacijos vadovas	12,5 % (2)	87,5 % (14)	10,7 % (16)
Ateitininkų organizacijos narys	23,9 % (32)	76,1 % (102)	89,3 % (134)
Iš viso	22,7 % (34)	77,2 % (116)	100 % (150)

Tyrimo dalyvavo 16 Ateitininkų organizacijos vadovų. Vyrų iš jų buvo 2 (12,5 % vadovų). Moterų – 14 (87,5 % vadovų). Organizacijos narių vyrų buvo 32 (23,9 %). Moterų narių buvo 102 (76,1 %). Tyrimo dalyvavo 34 vyrai (22,7 %) ir 116 moterų (77,2 %).

Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal amžių pateikiamas 2 lentelėje.

2 lentelė

Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal amžių

Statusas	Tyrimo dalyvių amžius				Iš viso
	Iki 20 metų	Nuo 21 iki 25 metų	Nuo 26 iki 30 metų	Virš 30 metų	
Vadovas	25 % (4)	50 % (8)	18,8 % (3)	6,3 % (1)	100 % (16)
Narys	26,1 % (35)	50 % (67)	17,2 % (26)	6,7 % (9)	100 % (134)
Iš viso	26 % (39)	50 % (75)	17,3 % (26)	16,7 % (10)	100 % (150)

Tyrimo dalyviai buvo suskirstyti į keturias amžiaus grupes: pirmoji – ateitininkai iki 20 metų; antroji – nuo 21 iki 25 metų, trečioji – nuo 26 iki 30 metų ir ketvirtoji – virš 30 metų. Tarp vadovų ir narių gausiausia yra antroji amžiaus grupė – jaunimas nuo 21 iki 25 metų. Ją sudaro 50 % tyrimo dalyvių (75 asmenys). Antroji pagal dydį yra asmenų iki 20 metų grupė. Ją sudaro šiek tiek daugiau nei ketvirtadalis tyrimo dalyvių 26 % (39 asmenys), trečioji pagal dydį yra žmonių nuo 26 iki 30 metų grupė.

Ją sudaro beveik penktadalis respondentų - 17,3 % (26 asmenys). Ketvirtąją - mažiausią amžiaus grupę sudaro asmenys, turintys virš 30 metų. Jų tyrime dalyvavo 16,7 % (10 respondentų).

Ketvirtasis demografinis parametras - tai tyrimo dalyvių gyvenamoji vietovė. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietovę pateikiamas 3 lentelėje.

3 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietovę

Statusas	Tyrimo dalyvių gyvenamoji vietovė				Iš viso
	Kaimas	Miestelis	Rajono centras	Miestas	
Vadovas	-	12,5 % (2)	6,3 % (1)	81,3 % (13)	100 % (16)
Narys	6 % (8)	18,7 % (25)	20,9 % (28)	73 % (54,5)	100 % (134)
Iš viso	5,3 % (8)	18 % (27)	19,3 % (29)	57,3 % (86)	100 % (150)

Trečioje lentelėje pateikti duomenys rodo, kad didžioji respondentų dalis gyvena didžiuosiuose miestuose - 57,3 % (86 asmenys). Apylygio dydžio ateitininkų grupės (apie penktadalį visos imties tūrio) gyvena rajono centruose - 19,3 % (29 asmenys). Mažuose miesteliuose gyvena 18 % ateitininkų (27 asmenys). Maža dalis - 5,3 % (8 asmenys) gyvena kaimuose.

Taigi lyginant pagal lytį ateitininkų organizacija populiarnė tarp moterų. Šiek tiek daugiau nei penktadalį respondentų sudaro vyrai. Daugiausia ateitininkų organizacijos narių yra nuo 21 iki 25 metų amžiaus. Tai rodo, kad ši religinė organizacija populiari tarp akademinio jaunimo, kuris labiausiai koncentruojasi didžiuosiuose Lietuvos miestuose.

4.2. Tyrimo antrojo etapo pagrindimas

4.2.1. Tyrimo organizavimo logika ir metodologinis pagrindimas

Buvo pasirinktas ekspertų apklausos metodas, kurį K. Kardelis (2005) apibūdina kaip specifinės rūšies apklausą, kurios metu apklausama tikslingai parinkta žmonių grupė, turinti kurios nors srities žinių. Remiantis ekspertų vertinimu nustatomas jų nuomonių atitikimo

laipsnis tiriamuoju klausimu bei ekspertų išvadų objektyvumas, kuri lemia esminiai, realūs faktų ir reiškinių ryšiai. Ekspertų apklausa, pagal K. Kardelį, labai tinka edukologijos tyrimuose, pvz., norint įvertinti mokymo ar studijų programas, švietimo sistemos ypatumus ir pan. Ekspertų metodas tinka ir šiame disertaciniame tyrime, kuriame dalyvauja dvasininkijos hierarchai, ateitininkų organizacijos vadovai, kiti aktyviausi nariai. Visi jie atlieka ekspertų vaidmenį, patvirtindami arba paneigdami apklausos raštu duomenis, tam tikslui išreikšdami savo nuomonę apie ateitininkų santykį su misijinėmis pareigomis.

Ekspertams pateikiami 7 klausimai, kurie skirstomi į tris grupes:

1.	Įžanginis klausimas
Kokia ateitininkų organizacijos situacija šiandieninėje Lietuvoje, po 17 m., kai Lietuva atkūrė nepriklausomybę?	
2.	Pagrindiniai klausimai
Kokie ryškiausi asmenybės bruožai turėtų būti būdingi ateitininkams? Ar įneša ateitininkai indėlį į taikos ir santarvės stiprinimą (įvairiais lygmenimis – šeimose, visuomenėje, tarp tautų)? Kokios yra katalikiškumo principo įgyvendinimo praktinės problemos? Koks mirties idėjų sklaidos Lietuvoje intensyvumas? Ar ateitininkų organizacijoje skiriama dėmesio tautinio tapatumo išlaikymui?	
3.	Apibendrinantysis klausimas
Ateitininkų organizacijos perspektyvos Lietuvoje?	

Į visus 7 klausimus atsako visi 10 ekspertų.

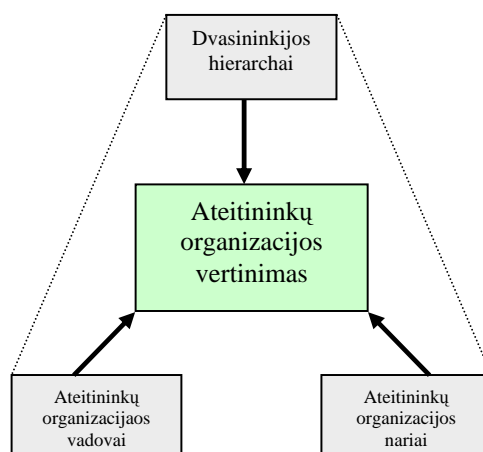
4.2.2. Respondentų charakteristika

Apklausos metu buvo tiriami trijų tikslingai parinktų ekspertų grupių požiūriai ir vertinimai. Siekiant empiriškai ištirti, kokios nuomonės laikosi ateitininkai dėl ideologijos įgyvendinimo, bei užtikrinti ekspertinio vertinimo visapusiškumą, buvo laikomasi *trianguliacijos principo* – ekspertų apklausoje savo nuomonę reiškia trys tyrimo dalyvių grupės, suinteresuotos objektyviai įvertinti ateitininkų santykį su ugdomąja ideologija, pasirengimu veikti visuomenėje. Remiantis anksčiau aptartu suinteresuotų asmenų dalyvavimu ateitininkų organizacijoje nuspręsta, kad šios grupės yra:

- *Ateitininkų organizacijos nariai (2 žmonės):*
Danė Šlapkauskaitė (vienuolė);
Inesė Ratnikaitė (ŠU dėstytoja);
- *Ateitininkų organizacijos vadovai (4 žmonės):*

- Vida Zulonaitė (vienuolė, ateitininkė sendraugė)
 Vidas Abraitis (ateitininkas sendraugis);
 Arimantas Raškiniš (ateitininkas sendraugis);
 Gailius Raškiniš (ateitininkas sendraugis);
- *Dvasininkijos hierarchai (4 žmonės):*
 Sigitas Tamkevičius (Kauno arkivyskupas);
 Eugenijus Bartulis (Šiaulių vyskupas);
 Jonas Kauneckas (Panevėžio vyskupas);
 Robertas Pukenis (kunigas, Panevėžio vyskupo generalvikaras).

Ekspertinės apklausos dalyvių schema pavaizduota 2 pav.

2 pav. Ekspertinės apklausos dalyviai

Duomenų apdorojimo metodai: interviu rezultatai fiksuojami diktofone, po to jie dešifruojami ir analizuojami juos skirstant į kategorijas, subkategorijas ir jas iliustruojančius teiginius (Tijūnėlienė, Virbalienė, 2006, p. 95). Gauti duomenys lyginami, išryškunami ekspertų nuomonių panašumai ir skirtumai.

4.3. Tyrimo pirmojo etapo rezultatai

4.3.1. Eilinių ateitininkijos narių santykis su ugdomąja ideologija ir narių pasirengimo ją įgyvendinti vertinimas

4.3.1.1. Ateitininko, kaip visuomeniškos asmenybės, savybių vertinimas

Respondentai turėjo suranguoti 14 asmenybės savybių nuo 1 iki 14 pagal tai, kiek jos yra būdingos katalikui visuomenininkui. Vadų ir narių atsakymai pateikti 4 lentelėje.

4 lentelė

Ateitininko savybių vertinimas

Savybės	Vertino	Savybės vertinimo vidurkio rangas	Skirtumų tarp vertinimų reikšmingumas
Sąžiningumas	vadovas	98,78	p<0,022
	narys	72,72	
Garbingumas	vadovas	68,47	p<0,491
	narys	76,34	
Darbštumas	vadovas	70,78	p<0,644
	narys	76,06	
Tvarkingumas	vadovas	71,53	p<0,693
	narys	75,97	
Pasitikėjimas	vadovas	86,74	p<0,273
	narys	52,27	
Tarnavimo dvasia	vadovas	98,09	p<0,023
	narys	72,80	
Nuoširdumas	vadovas	76,28	p<0,027
	narys	75,41	
Pagarba	vadovas	84,06	p<0,939
	narys	74,48	
Santūrumas	vadovas	56,25	p<0,401
	narys	77,80	
Kilniadvasiškumas	vadovas	82,16	p<0,060
	narys	74,71	
Teisingumas	vadovas	77,56	p<0,514
	narys	75,25	
Atsakingumas	vadovas	73,97	p<0,840
	narys	75,68	
Dvasinė pusiausvyra	vadovas	73,97	p<0,881
	narys	75,68	
Atvirumas	vadovas	68,38	p<0,485

	narys	76,35	
--	-------	-------	--

Analizuojant 4 lentelėje pateiktus duomenis matyti, kad ateitininkų vadai ir organizacijos nariai kataliko savybes vertina panašiai. Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp vertinimų rezultatų nėra. Todėl toliau tekste respondentų apklausos duomenys pagal jų turimą statusą organizacijoje neanalizuojami. Jie pateikti susumuoti.

Analizuojant aprašomosios statistikos dydžiais, moda (dažniausiai pasitaikančiu įvertinimu, mažiausia bei didžiausia reikšmė) išryškėjo, kad aukščiausiais balais respondentai dažniausiai vertino sąžiningumą, tarnavimo dvasią bei dvasinę pusiausvyrą.

Antrą vietą respondentai dažniausiai skyrė nuoširdumui bei kilniadvasiškumui. Pasitikėjimą, teisingumą, garbingumą, atsakingumą bei pagarbą tyrimo dalyviai įrašė nuo 4 iki 7 vietas. Žemiausiai įvertino darbštumą, atvirumą, santūrumą ir tvarkingumą - nuo 12 iki 14 vietas. Darbštumui ir tvarkingumui niekas iš respondentų neskyrė aukščiausio įvertinimo. Tai parodo mažiausia reikšmė. Žemiausio, t.y. 14, nė karto nebuvo įvertintos pagarbos ir atvirumo savybės (žr. 5 lentelę).

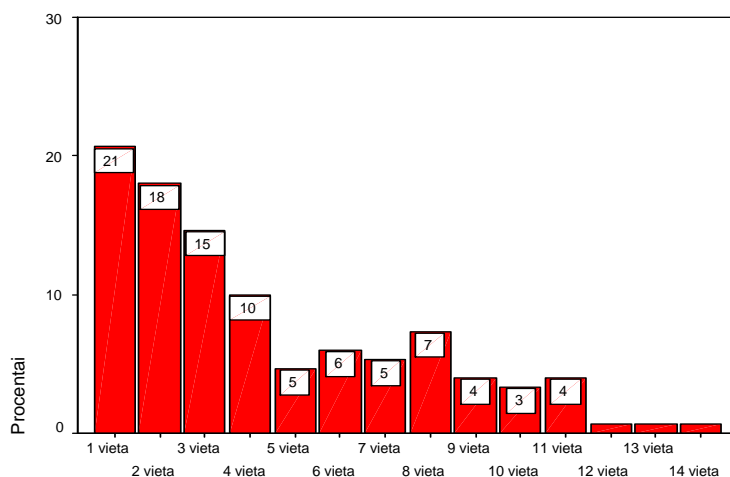
5 lentelė

Kataliko savybių vertinimas

Savybės	Moda	Mažiausia reikšmė	Didžiausia reikšmė
Sąžiningumas	1	1	14
Garbingumas	5	1	14
Darbštumas	12	2	14
Tvarkingumas	14	3	14
Pasitikėjimas	4	1	14
Tarnavimo dvasia	1	1	14
Nuoširdumas	2	1	14
Pagarba	7	1	13
Santūrumas	13	1	14
Kilniadvasiškumas	2	1	14
Teisingumas	4	1	14
Atsakingumas	6	1	14
Dvasinė pusiausvyrą	1	1	14
Atvirumas	12	1	12

Analizuojant kiekvienos savybės vertinimo rezultatus, matyti, kad jas galima suskirstyti į tris grupes pagal svarbą respondentams: *svarbiausios, vidutinio svarbumo bei mažiausiai svarbios* (tokį skirstymą nulemia respondentų vertinimo procentinis pasiskirstymas). Svarbiausių vertybių grupei priklauso sąžiningumas, nuoširdumas, kilniadvasiškumas, dvasinė pusiausvyra bei tarnavimo dvasios vertinimas.

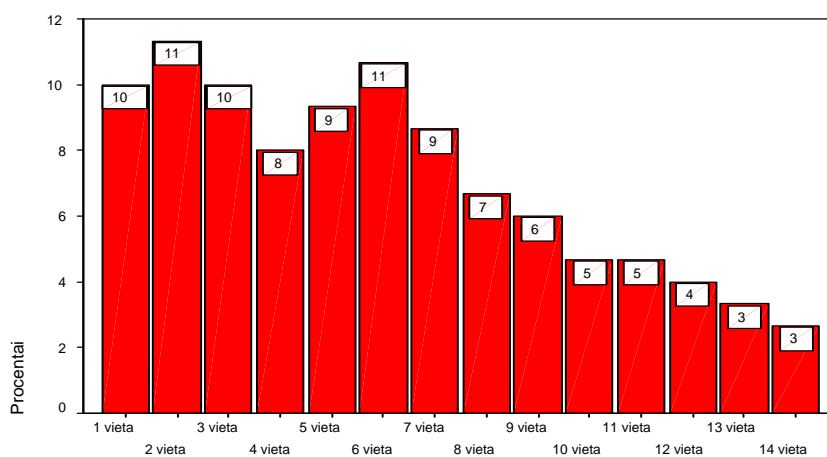
Vertinant sąžiningumą išryškėjo, kad daugiau nei trečdalis respondentų (64%) vertindami sąžiningumą jam skyrė 1, 2, 3 ar 4 vietas. Apie trečdalį 34 % tyrimo dalyvių sąžiningumui skyrė -11 vieta. 2 % respondentų minimai savybei paskyrė 12-14 vietas (žr. 3 pav.).

$$(\chi^2-112,640; df-13; p<0,0001)$$

3 pav. Sąžiningumo vertinimas

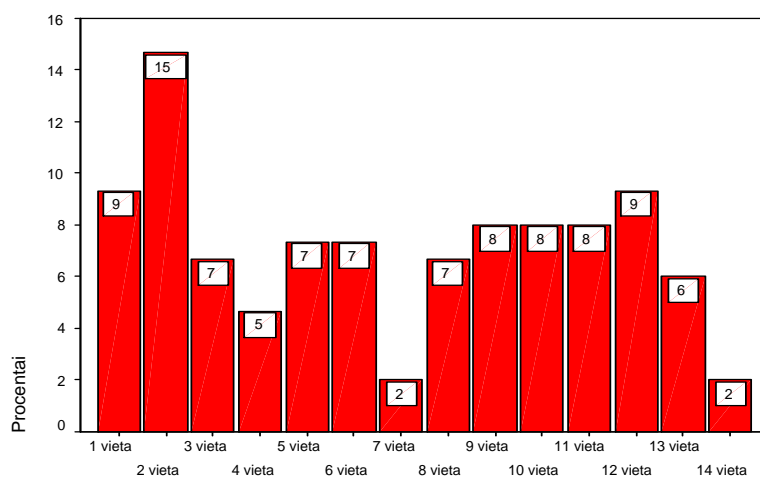
Respondentai panašiai vertino nuoširdumą: 39 % respondentų šiai savybei skyrė 1-4 vietas, 47 % 5 -11 vietas, ir 10 % 12-14 vietas. (žr. 4 pav.).

$$(\chi^2-23,600; df-13; p<0,035)$$

4 pav. Nuoširdumo vertinimas

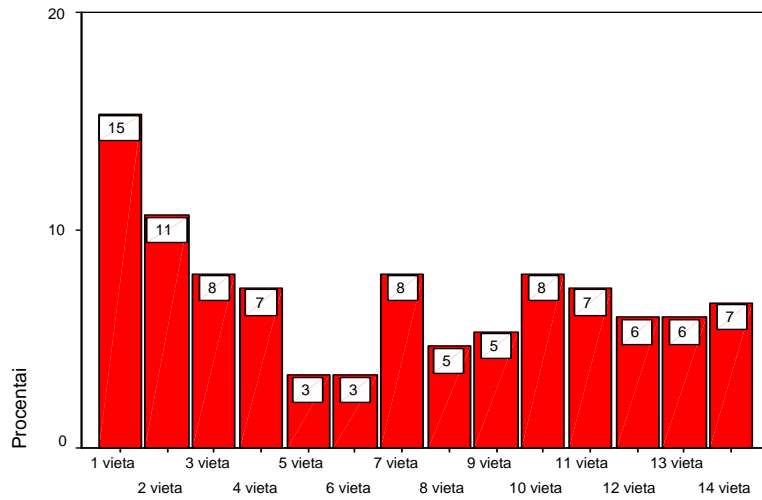
Kilniadvasiškumą 36 % respondentų skyrė 1 – 4 vietas. 47 % - 5 -11 vietas ir 17 % - 12-14 vietas (žr. 5 pav.).

$$(\chi^2-27,147; df-13; p<0,012)$$

5 pav. Kilniadvasiškumo vertinimas

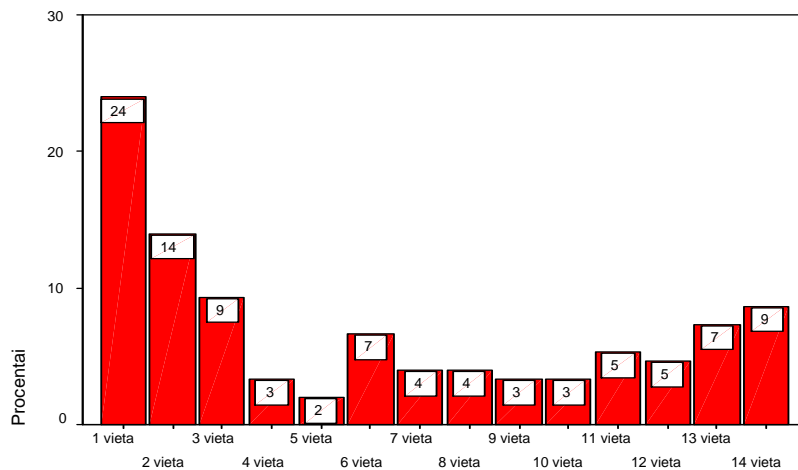
Vertindami dvasinę pusiausvyrą 41 % jai respondentų skyrė 1-4 vietas, 39 % - 5-11 vietas, ir 13 % - 12 -14 vietas (žr. 6 pav.).

$$(\chi^2-25,840; df-13; p<0,018)$$

6 pav. Dvasinės pusiausvyros vertinimas

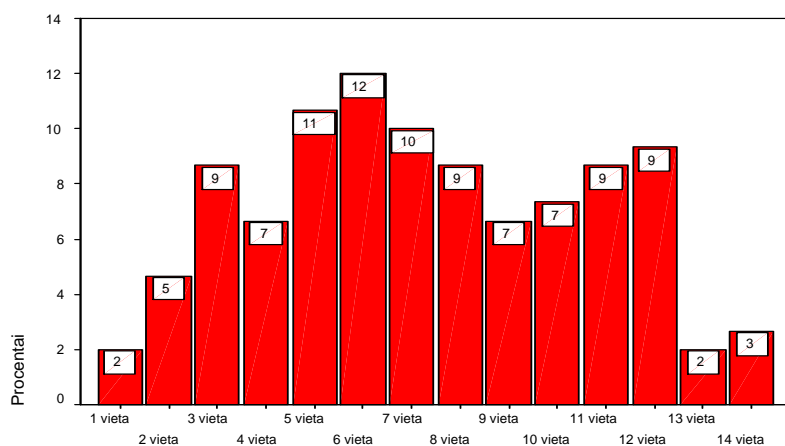
Tarnavimo dvasios savybės vertinimo rezultatai pasiskirsto taip: 50 % respondentų skyrė 1 - 4 vietas; 28 % - 5-11 vietas ir 21 % - 12-14 vietas (žr. 7 pav.).

$$(\chi^2-91,920; df-13; p<0,0001)$$

7 pav. Tarnavimo dvasios vertinimas

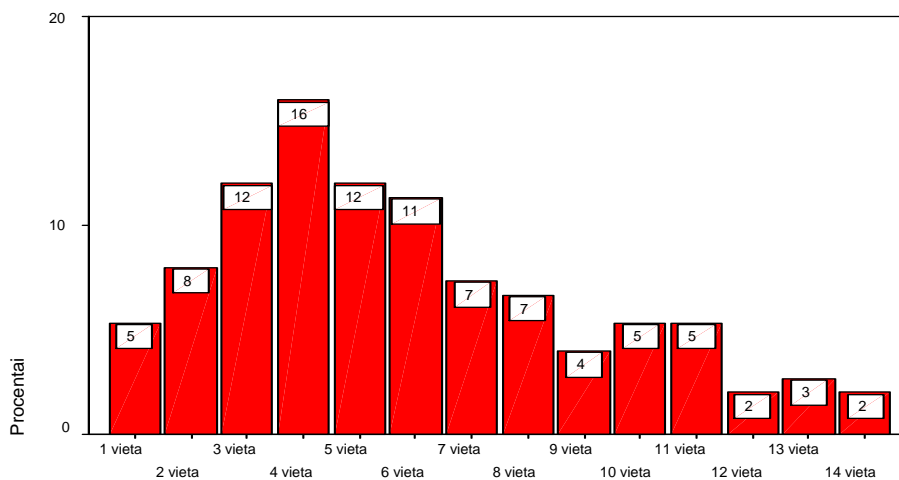
Antrosios grupės savybės įrašytos 5-11 vietose: atsakingumas, teisingumas, pagarba, pasitikėjimas, garbingumas. Nustatant, kaip buvo vertinamas atsakingumas, vertinant išryškėjo, kad 1 - 4 vietas šiai savybei skyrė 23 %, 5-11 - 76 %, 12-14 - 14 % respondentų. (žr. 8 pav.).

$$(\chi^2-28,453; df-13; p<0,008)$$

8 pav. Atsakingumo vertinimas

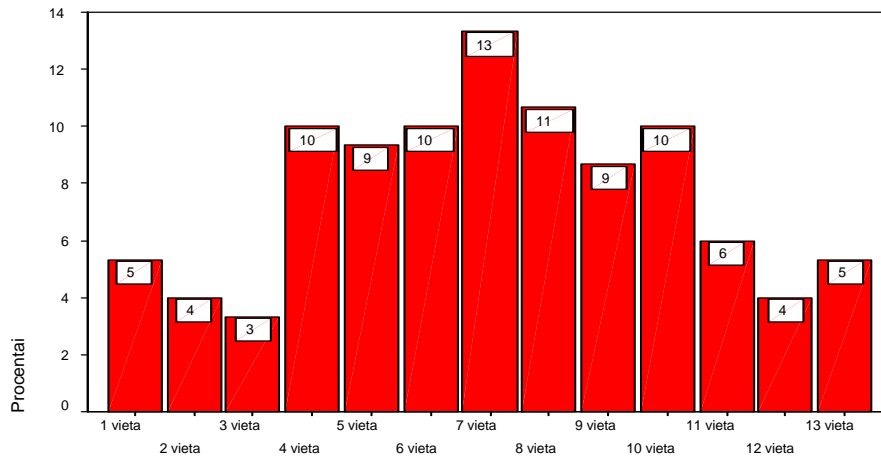
Vertindami teisingumą 41 % respondentų jam skyrė 1 – 4; 51 % - 5 - 11; 7 % - 12-14 vietas (žr. 9 pav.).

$$(\chi^2-49,733; df-13; p<0,0001)$$

9 pav. Teisingumo vertinimas

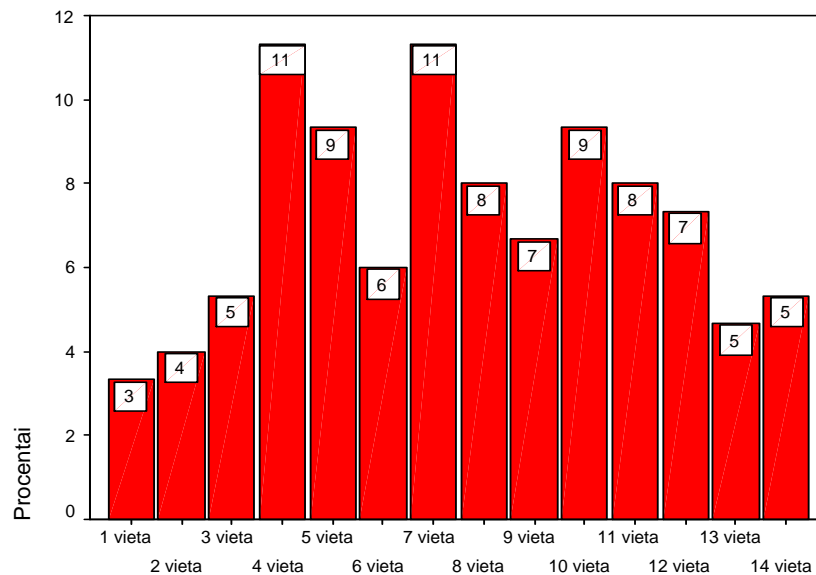
Panašiai vertinama ir pagarba. Jai 22 % respondentų skyrė 1-4; 68 % - 5-11 ir 9 % - 12-13 vietas (žr. 10 pav.).

$$(\chi^2-23,507; df-12; p<0,024)$$

10 pav. Pagarbos vertinimas

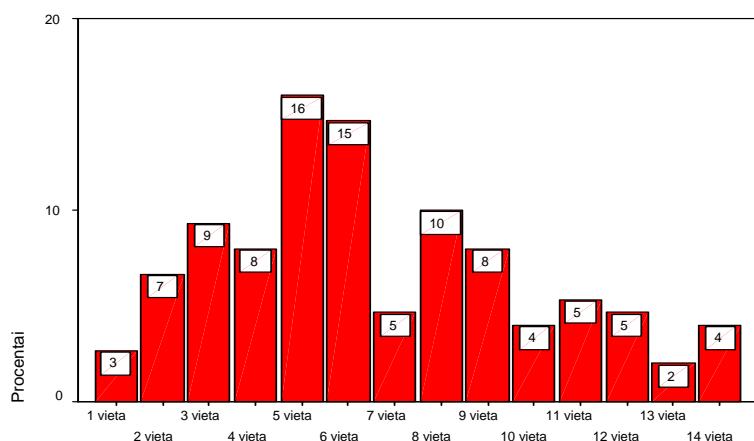
Pasitikėjimo vertinimas labai permainingas, tačiau pagal procentinį pasiskirstymą jį galima priskirti antrajai grupei. 23 % skyrė 1 -4 vieta; 58 % skyrė 5-11 vietas ir 17 % skyrė 12-14 vietas (žr. 11 pav.).

$$(\chi^2-17,813; df-13; p<0,165)$$

11 pav. Pasitikėjimo vertinimas

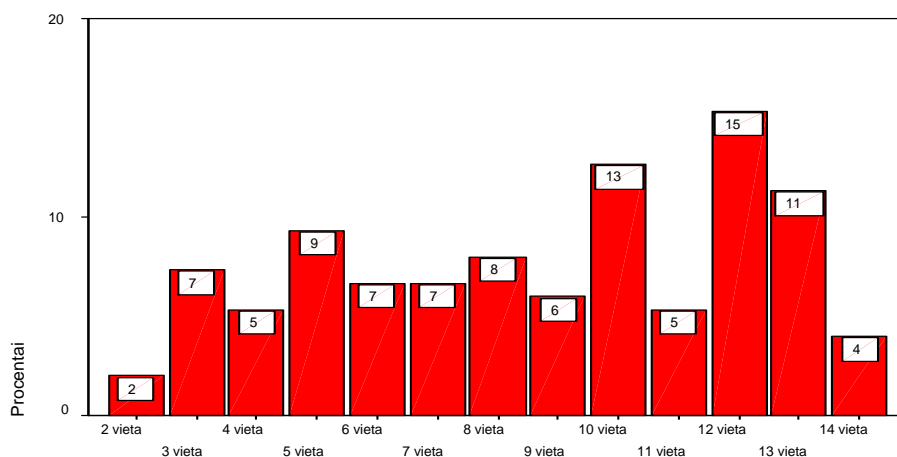
Vertinant garbingumą išryškėjo panašūs rezultatai kaip ir minėtų savybių, priskirtų šiai grupei: 1 - 4 vietas skyrė 27 % tyrimo dalyvių; 5 – 11 - 63 %; 12-14 - 11 % (žr. 12 pav.).

$(\chi^2-48,613; df-13; p<0,0001)$

12 pav. Garbingumo vertinimas

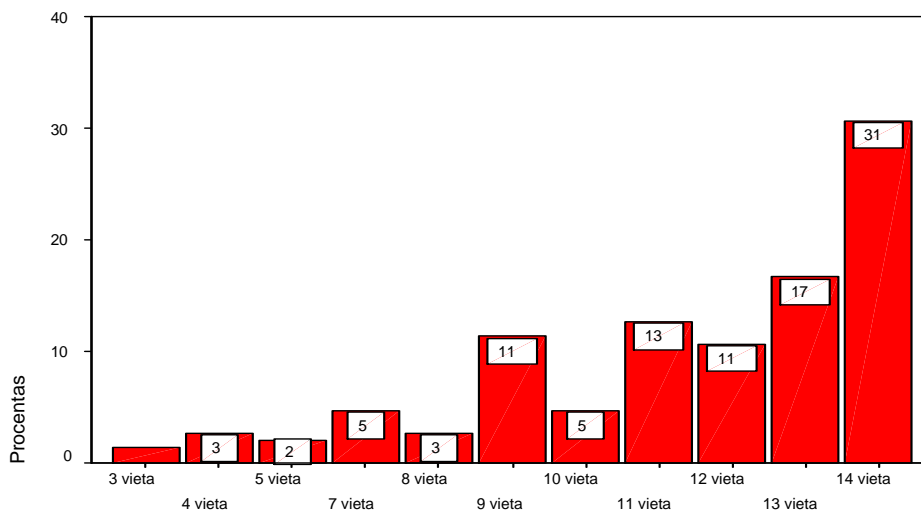
Trečiajai grupei priskirtos šios savybės: darbštumas, tvarkingumas santūrumas ir atvirumas. Vertinant šias savybes, respondentų atsakymai pasiskirstė taip: darbštumui 2-4 vietas skyrė 14 %; 5 -11 vietas - 55 %; 12-14 - 31 procentas respondentų (žr. 13 pav.).

$(\chi^2-31,480; df-12; p<0,002)$

13 pav. Darbštumo vertinimas

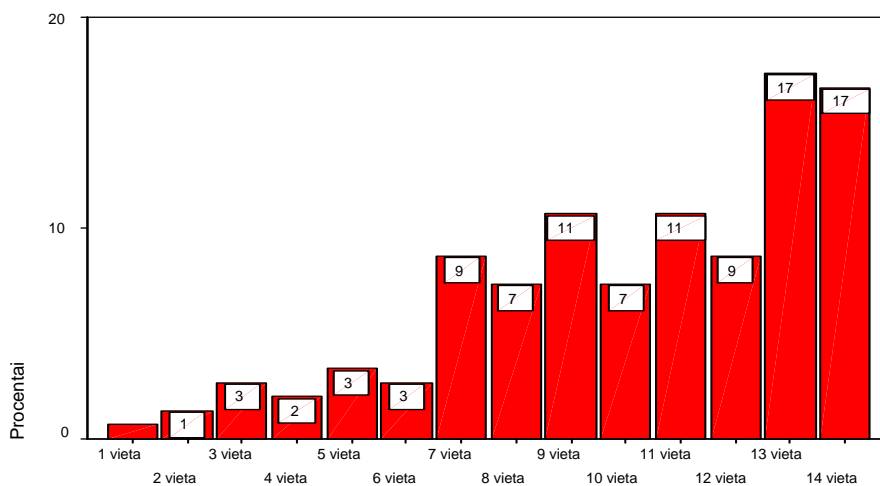
Vertindami tvarkingumą, ateitininkai jam skyrė 3-4 vietas - 4 %; 5-11 vietas - 39 %, 12-14 vietą - 59 % (žr. 14 pav.).

$$(\chi^2-127,933; df-10; p<0,0001)$$

14 pav. Tvarkingumo vertinimas

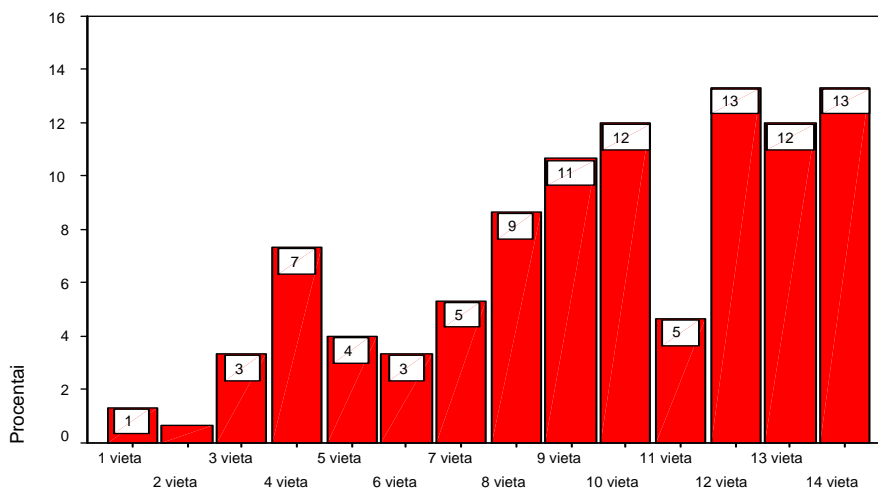
Santūrumas įvertintas panašiai kaip ir tvarkingumas; 1 -4 vieta šiai savybei skyrė apie 7%, 5 -11 vietas - 51 %, 12-14 - 43 % respondentų (žr. 15 pav.).

$$(\chi^2-79,973; df-13; p<0,0001)$$

15 pav. Santūrumo vertinimas

Atvirumo vertinimo rezultatai panašūs į ankstesnių savybių vertinimo rezultatus: 1 - 4 vietas skyrė apie 12 %; 5 -11 - 49 % ir 12-14 vietas - 38 % respondentų (žr. 16 pav.).

(χ^2 -55,147; df-13; p<0,0001)

16 pav. Atvirumo vertinimas

Kataliko savybių vertinimo tyrimas leidžia teigti, kad ateitininkijos ugdomoji ideologija daro nemažą įtaką ateitininkams. Kalbėdami apie kataliko ateitininko asmenines savybes, respondentai aukščiausiais balais įvertino tas savybes, kurios būtinos siekiant kilniosios misijos „Visa atnaujinti Kristuje“ – tai sąžiningumas, tarnavimo dvasia, dvasinė pusiausvyra. Tikėtina, kad aukščiausiu šių savybių vertinimu stipriai reiškiasi prigimtinis kiekvieno ateitininko, kaip žmogaus, poreikis - harmonijos, sąžiningumo, ramybės (kiekvieno asmens viduje ir aplinkoje), o ugdomosios krypties renginių poveikis šiems poreikiams sustiprėti nemažas.

Ateitininkų dėmesys nuoširdumui, kilniadvasiškumui taip pat sietinas su ateitininkų pareigomis sau ir visuomenei - kilniadvasiškumas, nuoširdumas būdingi socialiam žmogui.

Šių bruožų raiška stiprina pozityviąją socializaciją, o socialumas – ypatingas ateitininko bruožas, reikalingas vykdant pašaukimo misiją. Kad tvarkingumą (taip pat kaip harmonijos raišką) ir darbštumą (kaip asmenybės prigimties poreikį) vertino žemiausiais balais, aiškintina tuo, jog pateiktoje asmenybės savybių sistemoje respondentai didžiausiomis vertybėmis laiko būtent darbui su žmonėmis reikalingas savybes.

Taigi pagal asmeninę ir visuomeninę svarbą asmenybės savybės skirstytinos į svarbiausias, vidutinio svarbumo ir mažiausiai svarbias.

Analizuojant kataliko atsakomybės už pasaulio žmonių bendruomenės santarvę ir taiką tarp tautų vertinimo rezultatus, išryškėjo tokie respondentų atsakymai (žr. 6 lentelę):

6 lentelė

Kataliko atsakomybė už pasaulio žmonių bendruomenės santarvę ir taiką tarp tautų

Įvertis	Procentinė išraiška	Dažnis
Tikrai ne	2,7	4
Ne	11,3	17
Nežinau	22,7	34
Taip	44,7	67
Tikrai taip	18,7	28

(χ^2 -74,467; df-4; p<0,0001)

Aptariant 6 lentelės duomenis pažymėtina, jog du trečdaliai tyrimo dalyvių mano, kad katalikas yra atsakingas už pasaulio žmonių bendruomenės santarvę ir taiką tarp tautų, tačiau šiek tiek daugiau nei penktadalis respondentų nežino, ar katalikas turi prisiimti šią atsakomybę. 14 % tyrimo dalyvių nesutinka, kad už taiką pasaulyje ir žmonių santarvę katalikai yra atsakingi.

Ateitininkų organizacijoje tarp vadovų ir eilinių narių {statistiškai reikšmingų skirtumų nėra (χ^2 -1,304; df-3; p<0,728)} labiausiai paplitusi nuomonė, kad siekdamas taikos ir santarvės pasaulyje žmogus turi vadovautis moralinėmis normomis ir tikėjimu į Dievą. Šiai pozicijai pirmą vietą skyrė 92 respondentai, antrąją - 40, trečiąją vietą - 17, o ketvirtąją vietą - vienas tyrimo dalyvis (žr. 7 lentelę).

Moralinių normų ir tikėjimo Dievu reikšmė siekiant taikos ir santarvės

Vieta pagal reikšmingumą		Jūs esate ateitininkų organizacijos		iš viso
		vadovas	narys	
Siekdamas taikos ir santarvės pasaulyje žmogus turi remtis moralinėmis normomis ir tikėjimu Dievu	1 vieta	8 8,7%	84 91,3%	92 100,0%
	2 vieta	6 15,0%	34 85,0%	40 100,0%
	3 vieta	2 11,8%	15 88,2%	17 100,0%
	4 vieta		1 100,0%	1 100,0%
iš viso		16 10,7%	134 89,3%	150 100,0%

(χ^2 -1,304; df-3; p<0,728)

23 tyrimo dalyviai skyrė pirmą vietą teiginiui, kad *žmogui elgiantis kaip gyvam Dievo paveikslui žemėje bus pasiekta taika ir santarvė*. Tačiau didžioji dalis respondentų šiam teiginiui skyrė antrą, trečią arba ketvirtą vietas. Reikšmingų skirtumų tarp vadovų ir narių nuomonės neišryškėjo (χ^2 -3,997; df-3; p<0,262), (žr. 8 lentelę).

8 lentelė

Elgesio, paremto Dievo paveikslu žemėje, įtaka siekiant taikos ir santarvės

Vieta pagal reikšmingumą		Jūs esate ateitininkų organizacijos		iš viso
		vadovas	narys	
Siekdamas taikos ir santarvės pasaulyje žmogus turi elgtis kaip gyvas Dievo paveikslas	1 vieta	5 21,7%	18 78,3%	23 100,0%
	2 vieta	4 11,4%	31 88,6%	35 100,0%
	3 vieta	3 6,5%	43 93,5%	46 100,0%
	4 vieta	4 8,7%	42 91,3%	46 100,0%
iš viso		16 10,7%	134 89,3%	150 100,0%

(χ^2 -3,997; df-3; p<0,262)

Panašią nuomonę respondentai turi ir dėl to, kad *žmogus siekdamas taikos ir santarvės pasaulyje turi remtis tik moralinėmis normomis*.

Reikšmingų skirtumų tarp vadovų ir narių nuomonių neišryškėjo (χ^2 -2,746; df-3; p<0,433). Dauguma tyrimo dalyvių vertindami šį teiginį jam skyrė antrą arba trečią vietas. Nedidelė dalis - pirmą vietą (15 respondentų) ir ketvirtą vietą - 19 respondentų (žr. 9 lentelę).

9 lentelė

Žmogus siekdamas taikos ir santarvės pasaulyje turi remtis tik moralinėmis normomis

Vieta pagal reikšmingumą		Jūs esate ateitininkų organizacijos		iš viso
		vadovas	narys	
Siekdamas taikos ir santarvės pasaulyje žmogus turi remtis tik moralinėmis normomis	1 vieta	1 6,7%	14 93,3%	15 100,0%
	2 vieta	5 8,3%	55 91,7%	60 100,0%
	3 vieta	6 10,7%	50 89,3%	56 100,0%
	4 vieta	4 21,1%	15 78,9%	19 100,0%
iš viso		16 10,7%	134 89,3%	150 100,0%

(χ^2 -2,746; df-3; p<0,433)

Daugiau nei pusė tyrimo dalyvių (86) mano, kad *religinis abejingumas ir pragmatizmas trukdo siekti taikos ir santarvės pasaulyje*, ir vertindami šį teiginį jam skyrė žemiausią - ketvirtą vietą. Tačiau vis dėlto kai kurie tyrimo dalyviai (20) mano, jog taikos ir santarvės pasaulyje galima siekti būnant religijai abejingam ir pragmatiškam. 46 respondentai šiam teiginiui skyrė antrą arba trečią vietas. Vertinant šį teiginį reikšmingų skirtumų tarp vadovų ir narių nuomonių neišryškėjo (χ^2 -1,347; df-3; p<0,718) (žr. 10 lentelę).

Religinio abejingumo ir pragmatizmo įtaka siekiant taikos ir santarvės pasaulyje

Vieta pagal reikšmingumą		Jūs esate ateitininkų organizacijos		iš viso
		vadovas	narys	
Siekiant taikos ir santarvės pasaulyje žmogui netrukdo religinis abejingumas ir pragmatizmas	1 vieta	2 10,0%	18 90,0%	20 100,0%
	2 vieta	1 6,7%	14 93,3%	15 100,0%
	3 vieta	5 16,1%	26 83,9%	31 100,0%
	4 vieta	8 9,5%	76 90,5%	84 100,0%
iš viso		16 10,7%	134 89,3%	150 100,0%

$$(\chi^2-1,347; df-3; p<0,718)$$

Analizuojant koreliacinius ryšius tarp taikos siekimo parametrų išryškėjo, kad neigiamas silpnas statistiškai reikšmingas ryšys egzistuoja tarp religinio abejingumo ir pragmatizmo siekiant taikos ir santarvės pasaulyje bei taikos ir santarvės pasaulyje siekio, paremto tik moralinėmis normomis ($r = -0,160$; $p < 0,05$). *Vadinasi, kuo aukščiau respondantai vertino moralinėmis normomis paremtą taikos siekimą, tuo žemiau vertino religinį abejingumą bei pragmatizmą.* Galimas ir kitoks interpretavimas: kuo aukščiau respondantai vertino religinį abejingumą ir pragmatizmą, tuo žemiau vertino moralinėmis normomis paremtą taikos siekimą.

Egzistuoja ir trys neigiamos vidutinio stiprumo statistiškai reikšmingos koreliacijos tarp elgesio, paremto Dievo paveikslu siekiant taikos, ir santarvės bei žmogaus taikos ir santarvės siekio, paremto tik moralinėmis normomis ($r = -0,574$; $p < 0,01$). *Taigi kuo aukščiau respondantai vertino elgesį, paremtą Dievo paveikslu žemėje siekiant taikos ir santarvės, tuo mažesnę reikšmę skyrė žmogiškajam taikos ir santarvės siekiui, paremtam tik moralinėmis normomis.*

Kitas neigiamas vidutinio stiprumo statistiškai reikšmingas koreliacinis ryšys egzistuoja tarp religinio abejingumo ir pragmatizmo siekiant taikos ir santarvės pasaulyje ir moralinių normų ir tikėjimo Dievu reikšmės siekiant taikos ir santarvės ($r = -0,408$; $p < 0,01$). *Iš to darytina išvada, kad kuo aukščiau yra vertinama moralinių normų ir*

tikėjimo Dievu reikšmė, siekiant taikos ir santarvės, tuo žemiau vertinamas religinis abejingumas bei pragmatizmas.

Trečiasis neigiamas vidutinio stiprumo statistiškai reikšmingas koreliacinis ryšys yra tarp elgesio, paremto Dievo paveikslu žemėje siekiant taikos ir santarvės, bei religinio abejingumo ir pragmatizmo reikšmės siekiant taikos ir santarvės ($r = -0,568$; $p < 0,01$). Vadinasi, kuo respondentai aukščiau vertino elgesį, paremtą Dievo mokymu siekiant taikos, tuo žemiau vertino religinį abejingumą ir pragmatizmą siekiant taikos ir santarvės pasaulyje (žr. 11 lentelę).

11 lentelė

Koreliaciniai ryšiai tarp taikos siekių

Spearman's rho	Žmogus siekdamas taikos ir santarvės pasaulyje turi remtis tik moralinėmis normomis	Moralinių normų ir tikėjimo Dievu reikšmė siekiant taikos ir santarvės	Elgesio, paremto Dievo paveikslu žemėje, įtaka siekiant taikos ir santarvės	Religinio abejingumo ir pragmatizmo vaidmuo siekiant taikos ir santarvės pasaulyje
Žmogus siekdamas taikos ir santarvės pasaulyje turi remtis tik moralinėmis normomis	1,000	-0,080	-0,574**	-0,160*
Moralinių normų ir tikėjimo Dievu reikšmė siekiant taikos ir santarvės	-0,080	1,000	-0,008	-,0408**
Elgesio, paremto Dievo paveikslu žemėje, įtaka siekiant taikos ir santarvės	-0,574**	-0,008	1,000	-0,568**
Religinio abejingumo ir pragmatizmo reikšmė siekiant taikos ir santarvės pasaulyje	-0,160*	-0,408**	-0,568**	1,000

** koreliacija reikšminga 0,01 lygmeniu

* koreliacija reikšminga 0,05 lygmeniu

Analizuojant tyrimo duomenis, siekiant nustatyti, kokią vaidmenį vaidina *patriotizmas ugdant visuomeniškumą*, išryškėjo statistiškai reikšmingi skirtumai tarp ateitininkų organizacijos vadovų bei narių požiūrių ($\chi^2-9,572$; df-4; $p<0,048$). Pastebėtina, kad nebuvo vadovų, kategoriškai teigiančių, jog patriotizmas nėra visuomeniškumo šaltinis. Be to, pažymėtina, kad tik maža dalis respondentų vadovų (2 asmenys) abejojo ir nežinojo, kaip vertinti pateiktą teiginį. Vis dėlto didžioji dalis vadovų sutinka, kad patriotizmas yra visuomeniškumo šaltinis (14 asmenų). Eilinių narių atsakymai kitokie. Nemaža jų dalis (47) abejoja ir nežino, kaip vertinti patriotizmą; 16 nesutinka, kad patriotizmas turi reikšmės visuomeniškumui stiprėti. Beveik pusė apklaustųjų organizacijos narių (71) mano, jog patriotizmas daro poveikį visuomeniškumui (žr. 12 lentelę).

12 lentelė

Patriotizmo reikšmė visuomeniškumui stiprėti

Respondentai	Ar patriotizmą laikote visuomeniškumo šaltiniu					iš viso
	tikrai taip	taip	ne	abejoju	nežinau	
Jūs esate ateitininkų vadovas organizacijos	6	8		1	1	16
	37,5%	50,0%		6,3%	6,3%	100,0%
	23,1%	13,6%		2,4%	12,5%	10,7%
narys	20	51	16	40	7	134
	14,9%	38,1%	11,9%	29,9%	5,2%	100,0%
	76,9%	86,4%	100,0%	97,6%	87,5%	89,3%
iš viso	26	59	16	41	8	150
	17,3%	39,3%	10,7%	27,3%	5,3%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

($\chi^2-9,572$; df-4; $p<0,048$)

Tyrimo duomenys rodo, kad didžiajai daugumai ateitininkų artimas krikščioniškas dorovinis idealas, kad jie yra įsisąmoninę savo visuomenines funkcijas, supranta, jog šiuolaikinėje epochoje svarbu siekti bendruomeniškumo su visomis pasaulio tautomis. Nemaža dalis ateitininkų pripažįsta esą atsakingi už pasaulio žmonių bendruomenės santarvę, tiki, kad tik dorai elgdamiesi su kitais žmonėmis gali prisidėti prie taikos ir santarvės išsaugojimo pasaulyje, neigiamai vertina religinį abejingumą ir pragmatizmą, suvokia, kad patriotizmas - visuomeniškumo šaltinis.

4.3.1.2. Ateitininkų požiūris į katalikiškumo būklę Lietuvoje ugdomųjų veiksnių aspektu

Išsakydami savo požiūrį į katalikiškumą ir jo raišką šiandien, respondentai surangavo priežastis, darančias įtaką katalikiškumui. Pagrindine priežastimi, nulėmusia esamą situaciją posovietinėje Lietuvoje, respondantai laiko religijos jausmo praradimą. Šiai priežastčiai 46 % apklaustųjų skyrė 1 vietą, antrąją vietą - beveik penktadalis tyrimo dalyvių (19%). Trečią - šeštą vietas skyrė beveik trečdalis respondentų – (27,9 %.). 12 % tyrimo dalyvių nemano, jog tai yra svarbi priežastis, turinti įtakos katalikiškumo raiškai nūdienos Lietuvoje (žr. 13 lentelę).

13 lentelė

Religijos praradimo reikšmė esamai katalikiškumo situacijai Lietuvoje

Vieta pagal reikšmingumą	Jūs esate ateitininkų organizacijos		iš viso	
	vadovas	narys		
Posovietinėje Lietuvoje yra daug žmonių praradę religijos jausmą	1 vieta	7 10,1%	62 89,9%	69 100,0%
	2 vieta	43,8%	46,3%	46,0%
		2	19	21
	3 vieta	9,5%	90,5%	100,0%
		12,5%	14,2%	14,0%
	4 vieta	2	12	14
		14,3%	85,7%	100,0%
5 vieta	12,5%	9,0%	9,3%	
	1	8	9	
6 vieta	11,1%	88,9%	100,0%	
	6,3%	6,0%	6,0%	
7 vieta	2	9	11	
	18,2%	81,8%	100,0%	
iš viso	12,5%	6,7%	7,3%	
	2	6	8	
7 vieta	25,0%	75,0%	100,0%	
	12,5%	4,5%	5,3%	
iš viso		18	18	
		100,0%	100,0%	
iš viso		13,4%	12,0%	
	16	134	150	
	10,7%	89,3%	100,0%	
	100,0%	100,0%	100,0%	

(χ^2 -4,769; df-6; p<0,574)

Kad Lietuvoje vis dar vyksta sekularizacija, rodo tyrimo dalyvių nuomonės. Pažymėtina, kad statistiškai reikšmingų atsakymų skirtumų tarp vadovų ir narių nėra (χ^2 -4,526; df-6; p<0,606). Penktadalis respondentų (20 %) nurodė, kad tebevykstanti sekularizacija yra esminė priežastis, lemianti esamą katalikiškumo būklę. Apie du trečdalius (69,9 %) apklaustųjų sekularizacijai skyrė 2 - 5 vietas, teigdami, kad jos vaidmuo nėra pagrindinis. 10 % nurodė, kad sekularizacija nėra svarbi ir jai skyrė 6-7 vietas (žr. 14 lentelę).

14 lentelė

Sekularizacijos įtaka esamai katalikiškumo būklei Lietuvoje

Vieta pagal reikšmingumą	Jūs esate ateitininkų organizacijos		iš viso	
	vadovas	narys		
Posovietinėje Lietuvoje tebevyksta sekularizacija	1 vieta	6 20,0%	24 80,0%	30 100,0%
		37,5%	17,9%	20,0%
	2 vieta	2 6,9%	27 93,1%	29 100,0%
		12,5%	20,1%	19,3%
	3 vieta	4 12,5%	28 87,5%	32 100,0%
		25,0%	20,9%	21,3%
	4 vieta	2 8,3%	22 91,7%	24 100,0%
		12,5%	16,4%	16,0%
	5 vieta	1 5,0%	19 95,0%	20 100,0%
		6,3%	14,2%	13,3%
	6 vieta	1 8,3%	11 91,7%	12 100,0%
		6,3%	8,2%	8,0%
	7 vieta		3 100,0%	3 100,0%
			2,2%	2,0%
iš viso	16 10,7%	134 89,3%	150 100,0%	
	100,0%	100,0%	100,0%	

(χ^2 -4,526; df-6; p<0,606)

Analizuojant respondentų informaciją apie „vakarykščio“ ateizmo poveikį šių dienų Lietuvos žmonėms, paaiškėjo, jog ateitininkai šios

priežasties nesureikšmina. Pirmąją vietą jai skiria 1,3 % respondentų. Apie 90 % tyrimo dalyvių yra įsitikinę, kad ir šiandien Lietuvoje reiškiasi ateizmas (antra - šešta vietos). Beveik dešimtadalis (9,3 %) ateizmą laiko nesvarbia priežastimi ir jam skiria septintą vietą. Pažymėtina, kad statistiškai reikšmingų skirtumų tarp vadovų ir narių atsakymų nėra (χ^2 -2,907; df-6; p<0,820) (žr. 15 lentelę).

15 lentelė

Ateizmo įtaka dabartinei katalikiškumo būklei Lietuvoje

Vieta pagal reikšmingumą		Jūs esate ateitininkų organizacijos		iš viso
		vadovas	narys	
Posovietinėje Lietuvoje veikia vakarykštis ateizmas	1 vieta		2 100,0% 1,5%	2 100,0% 1,3%
	2 vieta	3 9,7% 18,8%	28 90,3% 20,9%	31 100,0% 20,7%
	3 vieta	4 11,8% 25,0%	30 88,2% 22,4%	34 100,0% 22,7%
	4 vieta	3 12,0% 18,8%	22 88,0% 16,4%	25 100,0% 16,7%
	5 vieta	3 17,6% 18,8%	14 82,4% 10,4%	17 100,0% 11,3%
	6 vieta	3 11,1% 18,8%	24 88,9% 17,9%	27 100,0% 18,0%
	7 vieta		14 100,0% 10,4%	14 100,0% 9,3%
iš viso		16 10,7% 100,0%	134 89,3% 100,0%	150 100,0% 100,0%

(χ^2 -2,907; df-6; p<0,820)

Netradicinių tikėjimų įtaka katalikiškumui, ateitininkų nuomone, nėra didelė. Dešimtadalis (10,7 %) respondentų nurodo sektų keliamą grėsmę kaip esminę priežastį, silpninančią katalikiškumą. 34 % tyrimo dalyvių mano, kad sektos kelia grėsmę, tačiau ne pagrindinę. Sektų vaidmeniui

jie skyrė 2-3 vietas. Daugiau nei pusė (55,3 %) respondentų sektų įtakai skyrė 4-7 vietas pripažindami, kad sektų veikla iš esmės katalikiškumo situacijos nekeičia. Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp narių ir vadovų atsakymų nėra (χ^2 -1,700; df-6; p<0,945) (žr. 16 lentelę).

16 lentelė

Sektų įtaka katalikiškumo būklei Lietuvoje

Vieta pagal reikšmingumą	Jūs esate ateitininkų organizacijos		iš viso
	vadovas	narys	
Posovietinėje Lietuvoje sektos sklaidžia klaidingas žinias apie religiją	1 vieta	15	16
		6,3%	93,8%
		6,3%	11,2%
2 vieta	3	18	21
		14,3%	85,7%
		18,8%	13,4%
3 vieta	2	27	29
		6,9%	93,1%
		12,5%	20,1%
4 vieta	3	19	22
		13,6%	86,4%
		18,8%	14,2%
5 vieta	2	22	24
		8,3%	91,7%
		12,5%	16,4%
6 vieta	3	18	21
		14,3%	85,7%
		18,8%	13,4%
7 vieta	2	15	17
		11,8%	88,2%
		12,5%	11,2%
iš viso	16	134	150
		10,7%	89,3%
		100,0%	100,0%

(χ^2 -1,700; df-6; p<0,945)

Aptariant 17 lentelėje pateiktus tyrimo duomenis, išryškėja ryšys su pirmąja priežastimi, kad Lietuvoje dauguma žmonių yra praradę tikėjimą. Mažiau nei trečdalis 28 % respondentų mano, kad lietuviui yra būdingas tikėjimas, ir šiam teiginiui jie skyrė 1-3 vietas. Tačiau daugiau nei du trečdaliai (72 %) respondentų mano, jog Lietuvos visuomenei nėra būdingas tikėjimas ir tai lemia dabartinę katalikiškumo būklę.

Pažymėtina, kad vadovų ir eilinių narių atsakymai yra panašūs ir jie statistiškai nesiskiria ($\chi^2-3,620$; $df-6$; $p<0,728$) (žr. 17 lentelę).

17 lentelė

Lietuvos visuomenei būdingas tikėjimas

Vieta pagal reikšmingumą	Jūs esate ateitininkų organizacijos		iš viso	
	vadovas	narys		
Posovietinėje Lietuvoje visuomenei būdingas tikėjimas	1 vieta	2 13,3%	13 86,7%	15 100,0%
	2 vieta	12,5%	9,7%	10,0%
		2	14	16
	3 vieta	12,5%	87,5%	100,0%
		12,5%	10,4%	10,7%
	4 vieta		11	11
			100,0%	100,0%
5 vieta		8,2%	7,3%	
	1	12	13	
6 vieta	7,7%	92,3%	100,0%	
	6,3%	9,0%	8,7%	
7 vieta	2	23	25	
	8,0%	92,0%	100,0%	
iš viso	12,5%	17,2%	16,7%	
	5	22	27	
iš viso	18,5%	81,5%	100,0%	
	31,3%	16,4%	18,0%	
iš viso	4	39	43	
	9,3%	90,7%	100,0%	
iš viso	25,0%	29,1%	28,7%	
	16	134	150	
iš viso	10,7%	89,3%	100,0%	
	100,0%	100,0%	100,0%	

($\chi^2-3,620$; $df-6$; $p<0,728$)

Respondentai teigia, kad Lietuva yra pasirengusi tikėjimo išbandymams, todėl didžioji (73,9 %) dalis nurodo šią priežastį kaip neesminę ir jai skiria nuo 4 iki 7 vietas. Ketvirtadalis respondentų (26 %) mano, jog tikėjimo išbandymai daro nemažą įtaką lietuvių katalikiškumui. Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp organizacijos vadovų ir narių atsakymų nėra ($\chi^2-9,332$; $df-6$; $p<0,156$) (žr. 18 lentelę).

Lietuvos visuomenės pasirengimas tikėjimo išbandymams

Vieta pagal reikšmingumą		Jūs esate ateitininkų organizacijos		iš viso
		vadovas	narys	
Posovietinėje Lietuvoje visuomenė nepasirengusi naujiems išbandymams tikėjimo klausimais	1 vieta		12 100,0%	12 100,0%
	2 vieta		9,0%	8,0%
		1 5,6%	17 94,4%	18 100,0%
	3 vieta		12,7%	12,0%
		2 22,2%	7 77,8%	9 100,0%
	4 vieta		5,2%	6,0%
		3 8,6%	32 91,4%	35 100,0%
5 vieta		23,9%	23,3%	
	4 13,8%	25 86,2%	29 100,0%	
6 vieta		18,7%	19,3%	
	1 3,7%	26 96,3%	27 100,0%	
7 vieta		19,4%	18,0%	
	5 25,0%	15 75,0%	20 100,0%	
iš viso		11,2%	13,3%	
	16 10,7%	134 89,3%	150 100,0%	
		100,0%	100,0%	

$$(\chi^2-9,332; df-6; p<0,156)$$

Kad Lietuvoje stiprėja mirties kultūros tendencijos, tyrimo dalyviai nemano (86,6 %). Nedidelė dalis (13,4 %) nurodė, kad mirties kultūros stiprėjimas daro įtaka katalikiškumui. Pažymėtina ir tai, kad nei vienas iš vadovų neįvardino šios priežasties kaip pagrindinės ir neskyrė jai pirmos vietos. Nežiūrinti to, statistiškai reikšmingų skirtumų tarp vadovų ir organizacijos narių analizuojamo teiginio vertinimų nėra ($\chi^2-5,504; df-6; p<0,481$) (žr. 19 lentelę).

Mirties kultūros stiprėjimas Lietuvoje

Vieta pagal reikšmingumą		Jūs esate ateitininkų organizacijos		iš viso
		vadovas	narys	
Posovietinėje Lietuvoje Stiprėja mirties kultūra	1 vieta		7	7
			100,0%	100,0%
			5,2%	4,7%
	2 vieta	3	10	13
		23,1%	76,9%	100,0%
		18,8%	7,5%	8,7%
	3 vieta	2	18	20
		10,0%	90,0%	100,0%
		12,5%	13,4%	13,3%
	4 vieta	3	19	22
		13,6%	86,4%	100,0%
		18,8%	14,2%	14,7%
	5 vieta	2	23	25
		8,0%	92,0%	100,0%
	12,5%	17,2%	16,7%	
6 vieta	1	28	29	
	3,4%	96,6%	100,0%	
	6,3%	20,9%	19,3%	
7 vieta	5	29	34	
	14,7%	85,3%	100,0%	
	31,3%	21,6%	22,7%	
iš viso	16	134	150	
	10,7%	89,3%	100,0%	
	100,0%	100,0%	100,0%	

$$(\chi^2-5,504; df-6; p<0,481)$$

Tyrimo dalyviai vertindami kataliko savybes, jas suskirstė nuo svarbiausios iki mažiausiai svarbios. Palyginus vertinimo vidurkio rangus išryškėjo, kad organizacijos vadovams yra svarbesnės šios savybės: *tikėjimo stiprinimas, apaštalavimas bei gyvenimo prasmės ieškojimas Kristuje*. Tačiau negalima teigti, kad šios savybės nėra svarbios organizacijos nariams. Jie taip pat šioms savybėms neskyrė žemų vietų. Nors skirtumas yra, tačiau jis nėra statistiškai reikšmingas. Statistiškai nereikšmingų skirtumų pasitaikė tarp to, kaip nariai ir vadovai vertino šias savybes tikėjimo liudijimą bei laikmečio keliamų poreikių suvokimą

ir atsakymą į juos. Nariai šias savybes dažniau vertino teigiamai negu jų vadovai.

Tačiau išryškėjo ir statistiškai reikšmingų skirtumų tarp vadovų ir narių nuomonių vertinant kataliko atliekamus galestingumo darbus: vadovai labiau įsitikinę, jog tai svarbi kataliko savybė (vidurkio rangas 96,13; $p < 0,042$), o nariai šiam kataliko bruožui skiria mažesnę reikšmę (vidurkio rangas 73,04; $p < 0,042$). Tačiau kad katalikas turėtų būti kuriantis Kristaus evangeliją, persunktą gyvybės kultūra, svarbiau yra nariams (vidurkio rangas 79,06; $p < 0,003$), nei vadovams (vidurkio rangas 45,72; $p < 0,003$) (žr. 20 lentelę).

20 lentelė

Kataliko savybių vertinimas

Kataliko savybė	Vertino	Savybės vertinimo vidurkio rangas	Skirtumų tarp vertinimų reikšmingumas
Katalikas turi liudyti Kristų	vadovas	72,63	$p < 0,810$
	narys	75,29	
Katalikas turi nuolat stiprinti tikėjimą	vadovas	91,34	$p < 0,109$
	narys	73,61	
Katalikas turėtų atlikti galestingumo darbus	vadovas	96,13	$p < 0,042$
	narys	73,04	
Katalikas turėtų aktyviai apaštalauti	vadovas	76,84	$p < 0,894$
	narys	75,34	
Katalikas turėtų suvokti laiko poreikius ir į juos atsakyti	vadovas	57,38	$p < 0,072$
	narys	77,66	
Katalikas turėtų kurti Kristaus evangeliją, persunktą gyvybės kultūrą	vadovas	45,72	$p < 0,003$
	narys	79,06	
Katalikas turėtų ieškoti gyvenimo prasmės Kristuje	vadovas	93,03	$p < 0,084$
	narys	73,41	

Atlikus apklausą raštu, išryškėjo, kad dvasios tėvai ateitininkų kuopoms yra reikalingi ir labai reikalingi (68,7 proc.). Ketvirtadalis (23,3 %) neturi nuomonės. 8 % respondentų mano, jog dvasios tėvai yra nelabai reikalingi ar net visai nereikalingi. Nė vienas vadovas neteigė,

kad dvasios tėvai yra nereikalingi. Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp vadovų ir narių atsakymų nėra (χ^2 -2,169; df-4; p<0,705) (žr. 21 lentelę).

21 lentelė

Dvasios tėvų poreikis ateitininkų kuopose

Ateitininkų kuopoms dvasios tėvų reikalingumas	Jūs esate ateitininkų organizacijos		iš viso
	vadovas	narys	
nereikalingi		2	2
		100,0%	100,0%
		1,5%	1,3%
nelabai	1	9	10
	10,0%	90,0%	100,0%
	6,3%	6,7%	6,7%
nežinau	3	32	35
	8,6%	91,4%	100,0%
	18,8%	23,9%	23,3%
reikalingi	5	55	60
	8,3%	91,7%	100,0%
	31,3%	41,0%	40,0%
labai reikalingi	7	36	43
	16,3%	83,7%	100,0%
	43,8%	26,9%	28,7%
iš viso	16	134	150
	10,7%	89,3%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%

(χ^2 -2,169; df-4; p<0,705)

Didžioji dalis respondentų teigia (52 %), kad pagrindinė *dvasios tėvo savybė yra meilės pasauliui skelbimas*. Beveik trečdalis (29,3 %) teigia, jog tai vidutinio svarbumo savybė. Beveik penktadalis (18,7 %) pažymi, jog meilės skelbimas pasauliui yra mažai svarbi ateitininkų dvasios tėvo savybė. Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp vadovų ir narių atsakymų nėra (χ^2 -2,406; df-5; p<0,790) (žr. 22 lentelę).

Ateitininkų dvasios tėvas yra meilės pasauliui skelbėjas

Vieta pagal reikšmingumą		Jūs esate ateitininkų organizacijos		iš viso
		vadovas	narys	
Ateitininkų kuopos dvasios tėvas meilės pasauliui skelbėjas	1 vieta	5 13,2% 31,3%	33 86,8% 24,6%	38 100,0% 25,3%
	2 vieta	4 10,0% 25,0%	36 90,0% 26,9%	40 100,0% 26,7%
	3 vieta	2 13,3% 12,5%	13 86,7% 9,7%	15 100,0% 10,0%
	4 vieta	2 6,9% 12,5%	27 93,1% 20,1%	29 100,0% 19,3%
	5 vieta	3 15,8% 18,8%	16 84,2% 11,9%	19 100,0% 12,7%
	6 vieta		9 100,0% 6,7%	9 100,0% 6,0%
iš viso		16 10,7% 100,0%	134 89,3% 100,0%	150 100,0% 100,0%

$$(\chi^2-2,406; df-5; p<0,790)$$

Antroji pagal svarbumą savybė ateitininkams atrodo dvasios tėvo iš(-si)auklėjimas Šventąja Dvasia. Tai pažymi apie trečdalis respondentų (32 %). Trečdaliui 33,3 % tyrimo dalyvių analizuojama dvasios tėvo savybė yra vidutinio svarbumo. Tokiai pačiai daliai apklaustųjų (34,7 %) ateitininkų dvasios tėvo savybė atrodo nesvarbi. Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp vadovų ir narių atsakymų nėra ($\chi^2-2,409; df-5; p<0,790$) (žr. 23 lentelę).

Ateitininkų dvasios tėvas yra išauklėtas Šventąja Dvasia

Vieta pagal reikšmingumą	Jūs esate ateitininkų organizacijos		iš viso	
	vadovas	narys		
Ateitininkų kuopos dvasios tėvas išauklėtas Šventąja Dvasia	1 vieta	4 12,9% 25,0%	27 87,1% 20,1%	31 100,0% 20,7%
	2 vieta	1 5,9% 6,3%	16 94,1% 11,9%	17 100,0% 11,3%
	3 vieta	2 7,7% 12,5%	24 92,3% 17,9%	26 100,0% 17,3%
	4 vieta	4 16,7% 25,0%	20 83,3% 14,9%	24 100,0% 16,0%
	5 vieta	1 4,2% 6,3%	23 95,8% 17,2%	24 100,0% 16,0%
	6 vieta	4 14,3% 25,0%	24 85,7% 17,9%	28 100,0% 18,7%
iš viso	16 10,7% 100,0%	134 89,3% 100,0%	150 100,0% 100,0%	

(χ^2 -2,409; df-5; p<0,790)

Ateitininkų dvasios kuopos tėvų, kaip atleidimo ir susitaikymo simbolio, vertinimo rezultatai yra panašūs: visose pozicijose - *svarbi, vidutinio svarbumo bei nesvarbi* -respondentų vertinimai pasiskirsto beveik tolygiai - po trečdalį. Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp vadovų ir narių atsakymų nėra (χ^2 -3,926; df-5; p<0,560) (žr. 24 lentelę).

Ateitininkų dvasios tėvas - atleidimo ir susitaikymo simbolis

Vieta pagal reikšmingumą		Jūs esate ateitininkų organizacijos		iš viso
		vadovas	narys	
Ateitininkų kuopos dvasios tėvas kunigas yra atleidimo ir susitaikymo simbolis	1 vieta	2 7,1% 12,5%	26 92,9% 19,4%	28 100,0% 18,7%
	2 vieta	1 4,5% 6,3%	21 95,5% 15,7%	22 100,0% 14,7%
	3 vieta	3 8,6% 18,8%	32 91,4% 23,9%	35 100,0% 23,3%
	4 vieta	4 13,8% 25,0%	25 86,2% 18,7%	29 100,0% 19,3%
	5 vieta	3 13,0% 18,8%	20 87,0% 14,9%	23 100,0% 15,3%
	6 vieta	3 23,1% 18,8%	10 76,9% 7,5%	13 100,0% 8,7%
	iš viso	16 10,7% 100,0%	134 89,3% 100,0%	150 100,0% 100,0%

$$(\chi^2-3,926; df-5; p<0,560)$$

36 % ateitininkų vertindami dvasios tėvo didžiadvasiškumą pažymėjo, kad ši savybė yra svarbi. Tiek pat respondentų (36 %) nurodė, kad tai vidutinio svarbumo savybė, 27,4 % teigia, kad didžiadvasiškumas nėra labai svarbus dvasios tėvui. Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp vadovų ir narių atsakymų nėra ($\chi^2-3,064; df-5; p<0,690$) (žr. .25 lentelę).

Ateitininkų dvasios tėvas yra didžiadvasis

Vieta pagal reikšmingumą		Jūs esate ateitininkų organizacijos		iš viso
		vadovas	narys	
Ateitininkų kuopos dvasios tėvas yra didžiadvasis	1 vieta	5 19,2% 31,3%	21 80,8% 15,7%	26 100,0% 17,3%
	2 vieta	3 10,7% 18,8%	25 89,3% 18,7%	28 100,0% 18,7%
	3 vieta	3 8,8% 18,8%	31 91,2% 23,1%	34 100,0% 22,7%
	4 vieta	2 9,5% 12,5%	19 90,5% 14,2%	21 100,0% 14,0%
	5 vieta	2 5,9% 12,5%	32 94,1% 23,9%	34 100,0% 22,7%
	6 vieta	1 14,3% 6,3%	6 85,7% 4,5%	7 100,0% 4,7%
Total		16 10,7% 100,0%	134 89,3% 100,0%	150 100,0% 100,0%

(χ^2 -3,064; df-5; p<0,690)

Panaši tendencija išlieka ir vertinant dvasios tėvą, tarnaujantį broliams – ir besidalinantį Lietuvos džiaužmais ir vargais. Čia po 36 % respondentų pažymėjo, jog ši savybė yra svarbi ar vidutinio svarbumo, o beveik 27 % teigia, jog analizuojama savybė nėra labai svarbi. Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp vadovų ir narių atsakymų nėra (χ^2 -7,204; df-5; p<0,206) (žr. 26 lentelę).

Ateitininkų dvasios tėvas tarnauja broliams – dalinasi Lietuvos džiaugsmiais ir vargais

Vieta pagal reikšmingumą		Jūs esate ateitininkų organizacijos		iš viso
		vadovas	narys	
Ateitininkų kuopos dvasios tėvas yra tarnaujantis broliams - besidalinantis Lietuvos vargais ir džiaugsmiais	1 vieta		22 100,0%	22 100,0%
	2 vieta	6 18,2%	27 81,8%	33 100,0%
		37,5%	20,1%	22,0%
	3 vieta	1 4,0%	24 96,0%	25 100,0%
		6,3%	17,9%	16,7%
	4 vieta	4 13,3%	26 86,7%	30 100,0%
	25,0%	19,4%	20,0%	
5 vieta	2 8,3%	22 91,7%	24 100,0%	
	12,5%	16,4%	16,0%	
6 vieta	3 18,8%	13 81,3%	16 100,0%	
	18,8%	9,7%	10,7%	
iš viso	16 10,7%	134 89,3%	150 100,0%	
	100,0%	100,0%	100,0%	

$$(\chi^2-7,204; df-5; p<0,206)$$

Šiek tiek kitokie duomenys, gauti vertinant dvasios tėvo kritiškumą. Čia tarp vadovų ir narių vertinimų išryškėja ir statistiškai reikšmingi skirtumai ($\chi^2-14,392; df-5; p<0,013$). Niekas iš vadovų šios savybės nevertino kaip pagrindinės ir neskyrė pirmos vietos. Vienas vadovas šią savybę įrašė antroje vietoje. Penki vadovai ją laiko vidutinio svarbumo savybe ir jai skiria 3 vietą. Didžioji dalis vadovų (10) ją laiko nesvarbia ir įrašė 5-6 vietose. Eiliniai nariai vertina panašiai: didžioji dalis - beveik du trečdaliai – ją laiko nesvarbia, o apie penktadalis - vidutinio svarbumo. Dešimtadalis narių ją vertina kaip svarbią dvasios tėvo savybę (žr. 27 lentelę).

Ateitininkų dvasios tėvas yra išsiugdęs kritišką nusistatymą

Vieta pagal reikšmingumą		Jūs esate ateitininkų organizacijos		iš viso
		vadovas	narys	
Ateitininkų kuopos dvasios tėvas yra išsiugdęs kritišką nusistatymą	1 vieta		4 100,0% 3,0%	4 100,0% 2,7%
	2 vieta	1 9,1% 6,3%	10 90,9% 7,5%	11 100,0% 7,3%
	3 vieta	5 33,3% 31,3%	10 66,7% 7,5%	15 100,0% 10,0%
	4 vieta		17 100,0% 12,7%	17 100,0% 11,3%
	5 vieta	5 20,0% 31,3%	20 80,0% 14,9%	25 100,0% 16,7%
	6 vieta	5 6,4% 31,3%	73 93,6% 54,5%	78 100,0% 52,0%
	iš viso	16 10,7% 100,0%	134 89,3% 100,0%	150 100,0% 100,0%

$(\chi^2-14,392; df-5; p<0,013)$

Katalikiškumas -vienas iš principų, kurio laikymasis liudija ateitininkų pasaulėžiūrą, požiūrį į savęs ugdymą, visuomenės atnaujinimą. Katalikiškumo principo esmė glaudžiai susijusi su organizacijos pagrindinės misijos įgyvendinimu. Eiliniai organizacijos nariai ir vadovai įsitikinę, kad Lietuvoje ir toliau tebevyksta sekuliarizacija, kuri ir lemia katalikiškumo būklę. Dešimtadalis mini tebeplintantį ateizmą, dešimtadalis – sektų grėsmę; mirties kultūros stiprėjimą nurodo virš 10 procentų respondentų. Tokia maža dalis pripažįstančių stiprėjant mirties kultūros apraiškas, rodo, jog ateitininkams turi būti daugiau aiškinama apie mirties kultūros reiškinių esmę.

Tyrimo duomenys atskleidė vadų ir eilinių narių požiūrį į kataliko ateitininko asmeninių savybių raišką stiprinant visuomenės

katalikiškumą, tai – apaštalavimas, gyvenimo prasmės ieškojimas Kristuje, pasiryžimas stiprinti tikėjimą ir liudyti.

Pripažįstamas dvasios tėvų vaidmuo kuriant gyvybės kultūrą, jų asmeninių savybių vaidmenį ateitininkų dvasingumo ugdymuisi – meilės pasauliui raiška, atlaidumas ir susitaikymas, didžiadvasiškumas, kilnumas.

4.3.1.3. Katalikiško ateitininkų požiūrio į šeimą liudijimas

Analizuojant ateitininkų šeimos vertinimo duomenis, išryškėjo, kad vadovai ir nariai šeimą vertina panašiai.

Statistiškai reikšmingų skirtumų išryškėjo vertinant šeimą kaip uždara kelių žmonių sąjungą, kaip mažiausią visuomenės ląstelę. Tokiai nuostatai labiau pritaria vadovai (vidurkio rangas 95,38; $p < 0,050$) negu eiliniai nariai (vidurkio rangas 73,13; $p < 0,050$) (žr. 28 lentelę). Analizuojant kitus šeimos apibūdinimus statistiškai reikšmingų skirtumų tarp vadovų ir ateitininkų organizacijos narių nuomonių neišryškėjo.

28 lentelė

Šeimos sampratos vertinimas

Šeimos apibūdinimas	Vertino	Savybės vertinimo vidurkio rangas	Skirtumų tarp vertinimų reikšmingumas
Šeima - tai pagrindinė visuomenės ląstelė ir visuomeninio gyvenimo variklis	vadovas	71,88	$p < 0,712$
	narys	75,93	
Šeima - tai uždara kelių žmonių sąjunga tai mažiausia visuomenės ląstelė	vadovas	95,38	$p < 0,050$
	narys	73,13	
Šeima - tai atskira valstybė su savais įstatymais, maža ugdymo institucija, kurioje yra tėvai ir vaikai	vadovas	84,88	$p < 0,356$
	narys	74,38	
Šeima - tai savita bendruomenė su savo papročiais, tradicijomis, problemomis	vadovas	61,09	$p < 0,156$
	narys	77,22	
Šeima - tai institucija, kuri ugdo	vadovas	77,06	$p < 0,878$

Žmonės ir ruošia juos visoms gyvenimo situacijoms, mažiausia visuomenės grupė	narys	75,31	
Šeima - pagrindinė vaiko auklėtoja; tai socialinis vienetas	vadovas	58,78	p<0,099
	narys	77,50	
Šeima, kurią sudarantys žmonės apsisprendę ją išlaikyti, yra socialinis, ekonominis vienetas	vadovas	79,53	p<0,687
	narys	75,02	
Tai pirmoji ir artimiausia vaiko aplinka, kurioje jis mokosi ir įgyja patirties	vadovas	69,69	p<0,567
	narys	76,19	

Ateitininkai šeimos, kaip pirmosios namų Bažnyčios, funkcijas vertina teigiamai. Jame statistiškai reikšmingų skirtumų tarp vadovų ir eilinių narių atsakymų nėra (žr. 29 lentelę). Vadinasi, ateitininkų vadovai ir eiliniai ateitininkų organizacijos nariai šeimos funkcijas supranta panašiai.

29 lentelė

Šeimos kaip pirmosios Bažnyčios funkcijų vertinimas

Šeimos funkcijos	Vertino	Savybės vertinimo vidurkio rangas	Skirtumų tarp vertinimų reikšmingumas
Kiekvieno sutuoktinio pašaukimas - savo gyvenimu liudyti Kristų	vadovas	56,69	p<0,063
	narys	77,75	
Joje prasideda naujų kartų evangelizacija	vadovas	86,31	p<0,286
	narys	74,21	
Šeimos nariai savo gyvenimą derina prie evangelijos	vadovas	87,97	p<0,219
	narys	74,01	
Išmokstama kiekvienu atveju elgtis taip, kaip mokė Kristus	vadovas	67,78	p<0,446
	narys	76,42	
Mokomasi apaštalavimo visuomenėje	vadovas	79,09	p<0,720
	narys	75,07	
Ugdomas vidinis pamaldumas	vadovas	81,44	p<0,555
	narys	74,79	
Tėvai moko atsigręžti į Atpirkėjo	vadovas	69,63	p<0,561

meilę.	narys	76,20	
--------	-------	-------	--

Ateitininkų nuomonė apie katalikiškos šeimos įtaką visuomenės atnaujinimui parodė, kad 85,3 % (128 tyrimo dalyviai) mano, jog gali prisidėti prie visuomenės atnaujinimo. Beveik penktadalis 16,7 % (22 tyrimo dalyviai) abejoja arba teigia, jog katalikiškai šeimai per didelis uždavinys atnaujinti visuomenę (žr. 30 lentelę).

30 lentelė

Katalikiškų šeimų reikšmė visuomenės atnaujinime

Katalikiškos šeimos galimybė prisidėti prie visuomenės atnaujinimo	Jūs esate ateitininkų organizacijos		iš viso
	vadovas	narys	
nežinau		2 100,0%	2 100,0%
		1,5%	1,3%
nelabai	1 25,0%	3 75,0%	4 100,0%
	6,3%	2,2%	2,7%
abejoju	1 6,3%	15 93,8%	16 100,0%
	6,3%	11,2%	10,7%
gali	5 7,6%	61 92,4%	66 100,0%
	31,3%	45,5%	44,0%
tikrai taip	9 14,5%	53 85,5%	62 100,0%
	56,3%	39,6%	41,3%
iš viso	16 10,7%	134 89,3%	150 100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%

(χ^2 -3,055 df-4; p<0,549)

Vertinant šeimos, kaip pirmosios Bažnyčios funkcijas, matyti, kad statistiškai reikšmingų skirtumų tarp ateitininkų organizacijos narių ir vadovų nuomonių nėra. Lyginant respondentų atsakymų vidurkių rangus matyti, kad abi grupės mano jog katalikiškos šeimos, kaip pirmosios bažnyčios, funkcijos yra liudyti tikėjimą, mylėti žmogų, būti kilniadvasiškam, apaštalauti visuomenėje, ginti socialinį teisingumą propaguoti evangelines vertybes, priešintis žiniasklaidos propaguojama amoralumui, chamizmui, žiaurumui bei talkinti katalikų Bažnyčiai ir katalikiškoms institucijoms (žr. 31 lentelę).

Katalikiškų šeimų veiklos formos atnaujinant visuomenę

Katalikiškos šeimos įtaka visuomenės atnaujinimui	Vertino	Savybės vertinimo vidurkio rangas	Skirtumų tarp vertinimų reikšmingumas
Savo tikėjimo liudijimu	vadovas	63,19	p<0,224
	narys	76,97	
Meile žmogui	vadovas	68,47	p<0,476
	narys	76,34	
Kilniadvasiškumu	vadovas	76,41	p<0,929
	narys	75,39	
Apaštalavimu visuomenėje	vadovas	90,56	p<0,137
	narys	73,70	
Gindama socialinį teisingumą	vadovas	87,38	p<0,243
	narys	74,08	
Propaguodama evangelines vertybes	vadovas	67,45	p<0,435
	narys	76,45	
Priešindamasi žiniasklaidos propaguojamam amoraliui, chamizmui, žiaurumui	vadovas	65,50	p<0,325
	narys	76,69	
Talkindama katalikų Bažnyčiai ir katalikiškoms institucijoms	vadovas	69,28	p<0,534
	narys	76,24	

Vertinant šeimyniškumo principą, abiejų respondentų grupių narių nuomonės buvo panašios. Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp jų nėra. Ateitininkų vadovai bei eiliniai organizacijos nariai teigia, jog ateitininkams įgyvendinant šeimyniškumo principą reikia solidarizuoti ateitininkų šeimas, eiti į visuomenę prie nelaimingų, jiems siūlyti draugystę, teikti pagalbą fiziniams ir moraliniams našlaičiams, asmeniniame ir visuomeniniame gyvenime vadovautis meilės ir kolektyviškumo principais bei elgtis, kaip moko Viešpats (žr. 32 lentelę).

Ateitininkų vaidmuo įgyvendinant šeimyniškumo principą

Ateitininkų vaidmuo įgyvendinant šeimyniškumo principą	Vertino	Savybės vertinimo vidurkio rangas	Skirtumų tarp vertinimų reikšmingumas
Ateitininkų šeimų solidarizavimasis	vadovas	75,47	p<0,997
	narys	75,50	
Ėjimas prie nelaimingų – siūlymas draugystės	vadovas	77,31	p<0,854
	narys	75,28	
Pagalbos suteikimas fiziniams ir moraliniams našlaičiams	vadovas	79,44	p<0,689
	narys	75,03	
Asmeniniame ir visuomeniniame gyvenime vadovavimasis meilės ir kolektyviškumo principais, elgtis, kaip moko Viešpatys	vadovas	69,06	p<0,503
	narys	76,27	

Vadovai ir eiliniai ateitininkai šeimą, kaip pirmąją Bažnyčią, ir jos funkcijas vertina teigiamai. Didžioji dalis – du trečdaliai ateitininkų tiki šeimos pajėgumu atsinaujinant ir atnaujinant visuomenę bei propaguojant katalikų tikėjimo vertybes joms prieinamomis formomis, labiausiai apaštalavimu visuomenėje, ginant socialinį teisingumą, priešinant žiniasklaidos propaguojamam amoralumui, cinizmui, žiaurumui. Respondentai mano esant tikslinga vienytis ateitininkų šeimoms, teikti pagalbą. Tačiau beveik ketvirtadaliui ateitininkų trūksta tokio sąmoningumo. Tai galėjo lemti įvairūs veiksniai, kuriuos tikslinga tirti.

4.3.1.4. Tautiškumo principo vertės pripažinimas

Apmąstant pilietinės visuomenės narių santykius, juos geriau pažįstant, galima prisidėti prie tautų brolybės bei svetingumo užtikrinimo. Šiam teiginiui visiškai pritaria daugiau nei trečdalis tyrimo dalyvių {38,7 % (58 respondentai)}. Jie mano, kad pilietinės visuomenės narių santykių apmąstymas ateitininko gyvenime turi užimti reikšmingą vietą. Beveik ketvirtadalis tyrimo dalyvių (24 % (36 respondentai) mano, kad toks pilietinės visuomenės narių santykių apmąstymas nėra reikšmingas dalykas jam skiria trečią vietą. 37,3 % (56 respondentai)

šiam brolybės užtikrinimo veiksniai skiria tik ketvirtą ar penktą vietas. Lyginant ateitininkų organizacijos vadovų ir narių atsakymus statistiškai reikšmingų skirtumų tarp šių grupių neišryškėjo (žr. 33 lentelę).

33 lentelė

Brolybės užtikrinimas apmaštant pilietinės visuomenės santykius

Vieta pagal reikšmingumą		Jūs esate ateitininkų organizacijos		iš viso
		vadovas	narys	
Užtikrinti brolybės ir svetingumo perspektyvą įmanoma dažniau apmaštant pilietinės visuomenės narių santykius	1 vieta	3	22	25
		12,0%	88,0%	100,0%
		18,8%	16,4%	16,7%
	2 vieta	4	29	33
		12,1%	87,9%	100,0%
		25,0%	21,6%	22,0%
	3 vieta	4	32	36
		11,1%	88,9%	100,0%
		25,0%	23,9%	24,0%
	4 vieta	4	25	29
		13,8%	86,2%	100,0%
		25,0%	18,7%	19,3%
	5 vieta	1	26	27
		3,7%	96,3%	100,0%
		6,3%	19,4%	18,0%
iš viso	16	134	150	
	10,7%	89,3%	100,0%	
	100,0%	100,0%	100,0%	

(χ^2 -1,799 df-4; p<0,773)

Žymiai svarbesnis, ateitininkų požiūriu, užtikrinant brolybę, yra pasiryžimas – nesupriešinti tikėjimo brolių. Šį faktorių kaip svarbiausią užtikrinant brolybę nurodė beveik pusė {45,3 % (68 respondantai)} tyrimo dalyvių. Trečią vietą šiam brolybės užtikrinimo veiksniai skyrė 20,7 % (31 respondantas), o 4 – 5 vietas 34 % (51) tyrimo dalyvis. Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp organizacijos vadovų ir narių nuomonių neišryškėjo (žr. 34 lentelę).

Brolybės užtikrinimas siekiant nesupriešinti tikėjimo brolių

Vieta pagal reikšmingumą		Jūs esate ateitininkų organizacijos		iš viso
		vadovas	narys	
Užtikrinti brolybės ir svetingumo perspektyvą įmanoma prisidedant prie iniciatyvų, kad tikėjimo broliai netaptų priešais	1 vieta	5 15,2% 31,3%	28 84,8% 20,9%	33 100,0% 22,0%
	2 vieta	2 5,7% 12,5%	33 94,3% 24,6%	35 100,0% 23,3%
	3 vieta	5 16,1% 31,3%	26 83,9% 19,4%	31 100,0% 20,7%
	4 vieta	2 6,5% 12,5%	29 93,5% 21,6%	31 100,0% 20,7%
	5 vieta	2 10,0% 12,5%	18 90,0% 13,4%	20 100,0% 13,3%
	iš viso	16 10,7% 100,0%	134 89,3% 100,0%	150 100,0% 100,0%

(χ^2 -3,155 df-4; p<0,532)

42 % ateitininkų (58 respondentai) įsitikinę, kad užtikrinti brolybę gali nacionalizmą skatinančių priešasčių įveikimas, t. y. kad vėliava, kalba, tradicijos nesupriešintų žmonių. Šiam brolybę užtikrinančiam veiksmui respondentai skiria 1-2 vietas. Kaip vidutinio svarbumo brolybės užtikrinimo faktorių tai nurodė apie ketvirtadalis tyrimo dalyvių - 24 % (36 respondentai). Kad tai mažai reikšmingas brolybės užtikrinimo veiksnys, teigia 34 % (51 respondentas) ir jam skiria tik 4 -5 vietas. Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp organizacijos vadovų ir jos narių nėra (žr. 35 lentelę).

Brolybės užtikrinimas nesupriešinant tautų tautiniais simboliais

Vieta pagal reikšmingumą	Jūs esate ateitininkų organizacijos		iš viso	
	vadovas	narys		
Užtikrinti brolybės ir svetingumo perspektyvą įmanoma neleidžiant, kad vėliava, kalba, tradicijos supriešintų tautas	1 vieta	2	36	38
		5,3%	94,7%	100,0%
		12,5%	26,9%	25,3%
	2 vieta	5	20	25
		20,0%	80,0%	100,0%
		31,3%	14,9%	16,7%
	3 vieta	4	32	36
		11,1%	88,9%	100,0%
		25,0%	23,9%	24,0%
	4 vieta	2	27	29
		6,9%	93,1%	100,0%
		12,5%	20,1%	19,3%
	5 vieta	3	19	22
		13,6%	86,4%	100,0%
		18,8%	14,2%	14,7%
iš viso	16	134	150	
	10,7%	89,3%	100,0%	
	100,0%	100,0%	100,0%	

(χ^2 -4,093; df-4; p<0,394)

Teiginys, kad brolybę galima užtikrinti vienijantis su kitomis tautomis, sulaukė nuomonių įvairovės. Didesnioji tyrimo dalyvių dalis vienybei skiria 3,4,5 vietas 66 % (99 respondentai). Daugiau negu trečdalis (34 % (41 respondentas) mano, kad vienybė su kitomis tautomis yra pagrindinis brolybės užtikrinimo veiksnys. Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp organizacijos vadovų ir narių atsakymų neišryškėjo (žr. 36 lentelę).

Brolybės užtikrinimas vienijantis su kitomis tautomis

Vieta pagal reikšmingumą		Jūs esate ateitininkų organizacijos		iš viso
		vadovas	narys	
Užtikrinti brolybės ir svetingumo perspektyvą įmanoma vienijantis su kaimyninėmis tautomis	1 vieta	1	18	19
		5,3%	94,7%	100,0%
		6,3%	13,4%	12,7%
	2 vieta	5	27	32
		15,6%	84,4%	100,0%
		31,3%	20,1%	21,3%
	3 vieta	1	23	24
		4,2%	95,8%	100,0%
		6,3%	17,2%	16,0%
	4 vieta	7	35	42
		16,7%	83,3%	100,0%
		43,8%	26,1%	28,0%
	5 vieta	2	31	33
		6,1%	93,9%	100,0%
		12,5%	23,1%	22,0%
iš viso	16	134	150	
	10,7%	89,3%	100,0%	
	100,0%	100,0%	100,0%	

(χ^2 -4,793; df-4; p<0,309)

Teiginį - *siekiant užtikrinti brolybės principo įgyvendinimą atleidžiant skriaudas ir pažeminimus* - tyrimo dalyviai aiškino nevienareikšmiškai. Beveik ketvirtadalis respondentų - 24 % (36) teigia, jog tai yra svarbiausias brolybę užtikrinantis veiksnys, ir jam skiria 1 vietą. 16,7 % (25 respondantai) skriaudos ir pažeminimo atleidimui siekiant brolybės skyrė antrą vietą. 14 % (21 respondantas) neturi tvirtos nuomonės šiuo klausimu ir jam skiria trečią vietą. 45,3 % (68 tyrimo dalyviai) konstatuoja, kad tai nėra svarbus veiksnys užtikrinant brolybę ir jam skiria 4-5 vietas. Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp vadovų ir narių atsakymų neišryškėjo (žr. 37 lentelę).

Brolybės užtikrinimas atleidžiant skriaudas ir pažeminimus

Vieta pagal reikšmingumą		Jūs esate ateitininkų organizacijos		iš viso	
		vadovas	narys		
Užtikrinti brolybės ir svetingumo perspektyvą įmanoma atleidžiant skriaudas ir pažeminimus	1 vieta	5 13,9%	31 86,1%	36 100,0%	
	2 vieta			25 100,0%	
				18,7%	
	3 vieta	2 9,5%	19 90,5%	21 100,0%	
				14,2%	
	4 vieta	1 5,0%	19 95,0%	20 100,0%	
				13,3%	
	5 vieta	8 16,7%	40 83,3%	48 100,0%	
				32,0%	
	iš viso		16 10,7%	134 89,3%	150 100,0%
					100,0%

$$(\chi^2-5,894; df-4; p<0,207)$$

Analizuojant ateitininkų nuomonę apie tautos suklestėjimo sąlygas matyti, kad ateitininkų organizacijos nariai ir jų vadovai mano, kad vienodai svarbus yra gebėjimas pačiai tautai spręsti savo likimą, gerbti ir ginti kitų tautų teises, individualybę, nepriklausomybę, įvairiomis formomis tarnauti nacionalinei ir tarptautinei bendrijai, priešintis kosmopolitizmui. Tačiau organizacijos narių ir vadovų nuomonė išsiskyrė vertinant Kristaus gražinimą lietuvių tautai. Organizacijos nariai (vidurkio rangas 77,87, $p<0,045$) mano, jog lietuvių tautą reikia labiau atgręžti į Kristų, nei jų vadovai (vidurkio rangas 55,69, $p<0,045$) (žr. 38 lentelę).

Tautos klestėjimo sąlygos

Tautos suklestėjimo sąlygos	Vertino	Savybės vertinimo vidurkio rangas	Skirtumų tarp vertinimų reikšmingumas
Gebėjimas pačiai spręsti savo likimą	vadovas	92,09	p<0,102
	narys	73,52	
Gerbimas ir gynimas kitų tautų teisių	vadovas	88,06	p<0,213
	narys	74,00	
Kitų tautų nepriklausomybės gynimas	vadovas	68,22	p<0,472
	narys	76,37	
Tarnavimas kitomis formomis nacionalinei ir tarptautinei bendrijai	vadovas	72,91	p<0,798
	narys	75,81	
Kitų tautų individualybės gerbimas	vadovas	89,25	p<0,173
	narys	73,86	
Žudančio kosmopolitizmo atmetimas	vadovas	64,88	p<0,294
	narys	76,77	
Kristaus grąžinimas lietuvių tautai	vadovas	55,69	p<0,045
	narys	77,87	

Ateitininkų tautinė-patriotinė branda atsiskleidė jiems vertinant tautiškumo principą ir jo reikšmę tautų santarvei, svetingumui. Tarp ateitininkų vadų ir eilinių narių statistiškai reikšmingų skirtumų nepasitaikė. Apie pusę respondentų visuotinei santarvei, brolybei, bendradarbiavimui užtikrinti pritaria. Mano, kad tam padėtų šie metodai: refleksija, nacionalistinių apraiškų prevencija (tinkama pagarba simboliams- vėliavai, tradicijai, kalbai). Tačiau drauge gina tokias vertybes: teisę į nepriklausomybę, t.y. laisvę, priešinimąsi kosmopolitizmui, tarnavimą visuotinei kultūrai, Kristaus grąžinimą Lietuvai.

4.3.1.5. Pasiryžimas ugdytis, kad taptų inteligentais

Inteligentiškumo principui ir inteligencijai kaip ateitininko asmenybės savybei vienodai pritaria ateitininkų organizacijos nariai ir jos vadovai, tad statistiškai reikšmingų skirtumų tarp vadovų ir narių

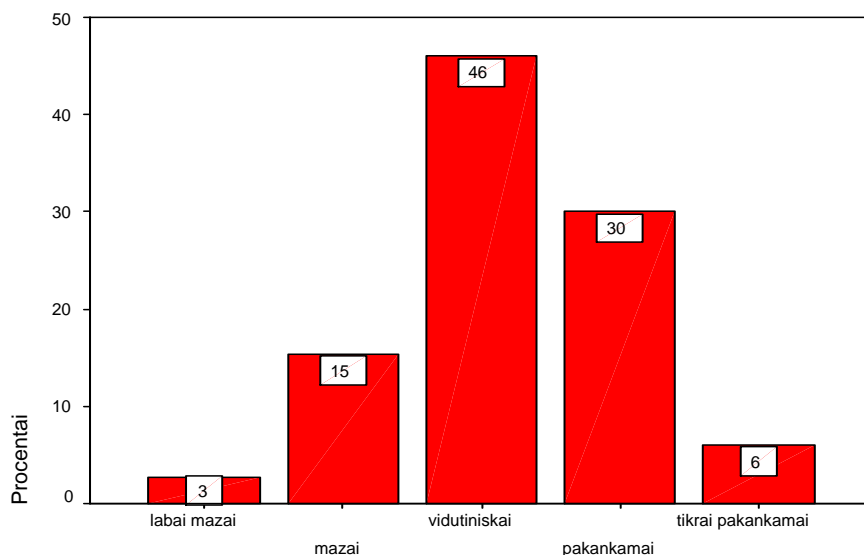
nuomonių nėra. Tyrimo dalyviai aukštais balais vertino visus inteligentiškumo principo keliamus reikalavimus ir sutiko su tuo, kad ateitininkas turi būti išsiugdęs mąstymo kultūrą, nuosekliai kritiškai mąstyti, etiškai reikšti mintis, vadovautis individualia filosofija, gerbti žmogų, pasižymėti aukšta dvasios kultūra (žr. 39 lentelę).

39 lentelė

Inteligentiškumo principo keliami reikalavimai

Inteligentiškumo principo keliami reikalavimai	Vertino	Savybės vertinimo vidurkio rangas	Skirtumų tarp vertinimų reikšmingumas
Mąstymo kultūros turėjimas	vadovas	79,47	p<0,693
	narys	75,03	
Minčių raiškos etika	vadovas	76,34	p<0,932
	narys	75,40	
Vadovavimasis individualia filosofija	vadovas	84,91	p<0,342
	narys	74,38	
Pagarba žmogui ir jo esmei	vadovas	75,97	p<0,960
	narys	75,44	
Aukšta dvasios kultūra	vadovas	71,22	p<0,664
	narys	76,01	
Nuoseklus kritiškas mąstymas	vadovas	66,28	p<0,341
	narys	76,60	

Ateitininkų inteligentiškumo poreikio tenkinimas atsispindi jų požiūryje į renginių, skirtų jiems, vertinimą: 36 % tyrimo dalyvių nurodo, kad renginių jiems organizuojama pakankamai ir savo poreikį jie patenkina. Beveik pusė (46 %)respondentų teigia, kad renginių vedama nemažai, bet tarsi jie norėtų jų daugiau. 18 % ateitininkų nurodė, kad renginių yra per mažai (žr. 17 pav.).

17 pav. Renginių poreikio patenkinimas

Analizuojant ateitininkų atsakymus apie saviugdą, matyti, kad organizacijos nariai ir vadovai renka tas pačias saviugdų formas. Visiems yra aktualu gilintis į filosofinę literatūrą ir logikos veikalus, į dvasingumo ugdymosi problemas. Svarbu stiprinti bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius, mokytis kūno kalbos. Netrukdyti žmogui laisvai apsispręsti ir reikštis, atsakyti už savo apsisprendimus, stiprinti kito supratimo jausmą bei pakantumą kitokiai nuomonei (žr. 40 lentelę).

40 lentelė

Ateitininkų inteligentiškumo saviugda

Ateitininkų inteligentiškumo saviugda reiškiasi	Vertino	Savybės vertinimo vidurkio rangas	Skirtumų tarp vertinimų reikšmingumas
Gilinimusi į filosofinę literatūrą ir logikos veikalus	vadovas	82,59	p<0,476
	narys	74,65	
Gilinimusi į dvasingumo ugdymo problemas	vadovas	74,19	p<0,896
	narys	75,66	
Kūno kalbos mokymusi	vadovas	71,00	p<0,652
	narys	76,04	

Bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių stiprinimu	vadovas	63,63	p<0,235
	narys	76,92	
Supratimo ir pakantumo kitokiai nuomonei stiprinimu	vadovas	81,88	p<0,521
	narys	74,74	
Sąlygų sudarymu kitam žmogui laisvai apsispręsti ir atsakyti už savo apsisprendimus.	vadovas	84,88	p<0,353
	narys	74,38	

Ateitininkai – būsimieji inteligentai, teigiamai vertina inteligentiškumo principo keliamus reikalavimus(mąstymo kultūra, vadovavimasis individualia filosofija, etikos laikymasis, kritiškas mąstymas ir kt.). Ateitininkus tenkina renginių įvairovė ir jų kiekis. Jiems aktualu saviugda ir tuo jie rūpinasi.

4.4. Tyrimo antrojo etapo rezultatai

4.4.1. Ateitininkų organizacijos būklė šiandieninėje Lietuvoje

1. Interviu metodu buvo siekiama įvertinti analizuojamos organizacijos būklę. Klausimų formuluotės buvo parinktos, atsižvelgiant į reflektyviosios praktikos reikalavimus. Klausimais buvo siekiama paskatinti dalyvių refleksijas įvertinant šiandieninės ateitininkų organizacijos veiklą.

Dalyvių atsakymai rodo, kad ateitininkų organizacijos nariai išvelgia tiek pozityvios, tiek negatyvios veiklos aspektus.

Organizacijos narių požiūriu

Ateitininkų organizacijos nariai		
Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Pozityvioji ateitininkų organizacijos veiklos raiška	Spaudoje	„Ateitininkų leidžiamas žurnalas „Ateitis“ teikia daug informacijos apie organizacijos veiklą“.
	Visuomenėje	„Vilniaus ar Kauno ateitininkai veikia tikrai nemažai. Tie, kurie veikia, tai daro aktyviai ir drąsiai ir išsako tikrai reikšmingas idėjas“.

	Organizacijoje	„Tenka girdėti apie konferencijas, rengiamas vasaros, žiemos stovyklas ir žinau, kad tikrai įvairių pažiūrų žmonės dalyvauja tuose susitikimuose. Iš kitų asmenų tenka išgirsti apie jų veiklą“.
Negatyvioji ateitininkų organizacijos veiklos raiška	Aktyvumo stoka	„Atskiri ateitininkai pasireiškia įvairiose srityse, bet kaip organizacija per mažai pasireiškia“.

2. Vadovai, vertindami organizacijos veiklą, pateikia daugiau pozityvių teiginių, tačiau atskleisdami negatyvius veiklos aspektus, nurodo didelę organizacijos narių kaitą. Jie nepajėgia savikritiškai įžvelgti ir įvertinti savo vadovavimo trūkumą, tačiau eiliniai organizacijos nariai apie tai kalba drąsiai.

Organizacijos vadovų požiūriu

Ateitininkų organizacijos vadovai		
Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Pozityvioji ateitininkų organizacijos veiklos raiška	Sėkmingas ateitininkų kuopų gyvavimas	„Šv. Kazimiero kuopa, kuri Lietuvoje yra atsikūrusi ir įsikūrusi trečioji respublikos mastu, nes pirmoji buvo įkurta Marijampolėje, antroji - Panevėžyje, trečioji - Kauno šv. Kazimiero ateitininkų kuopa. Dar - Stasio Lozoraičio kuopa. Ji neseniai atšventė savo dešimtmetį. Dabar vadovauju šioms dviem kuopoms ir dar - mokytojų sendraugių ateitininkų kuopai korporacijoje „Šviesa“.
	Ateitininkų organizacijos renginių gausa	„Šalia kitų organizacijų ateitininkai atrodo, palyginti, neblogai, nes reguliariai vyksta renginiai. Taip vykdoma misija, kurią ateitininkai yra užsibrėžę atlikti. Jaunimo ugdymo misijai vykdyti vyksta stovyklos (regioninės, respublikinės), kursai didesniuose ar mažesniuose miesteliuose“.

	Ateitininkų organizacijos ugdymo idealo pasiekimas	„Ne iš vieno žmogaus esu girdėjęs, kad savo gyvenimą matuoja nuo laikotarpio iki atsirandant ateitininkijai ir po atsiradimo. To pastebėjimo užtenka, kad suprastum ateitininkijos vaidmenį ugdant žmogų, nes matai, kaip spindi taip kalbančiųjų akys, kaip jie džiaugiasi“.
Negatyvioji ateitininkų organizacijos veiklos raiška	Abejonės dėl visų organizacijos vietovių sėkmingumo	„Sunku kalbėti visos organizacijos vardu. Ateitininkams būdingos tos pačios savybės, kaip ir visiems Bažnyčios nariams. Ateitininkų veikla yra nuolatinis procesas. Šioje veikloje yra daug trūkumų - vieni žmonės ateina, kiti išeina. Tai trukdo kokybiškai dirbti. Aktyviausieji viso savo laisvalaikio negali aukoti veiklai“.

3. Dvasininkai linkę tik pozityviai vertinti organizacijos veiklą: nurodo jos reikšmingumą, akcentuoja jos vietą visuomenėje. Ši ekspertų grupė ateitininkų organizacijos problemų, neakcentuoja.

Dvasininkų požiūriu

Dvasininkijos hierarchai		
Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Pozityvioji ateitininkų organizacijos veiklos raiška	Sėkmingiausiai funkcionuojanti jaunimo organizacija	„Tai yra viena iš svarbiausių organizacijų, kokią turi Lietuva, ypač kurios vienija jaunimą. Per visą nepriklausomybės laikotarpį ji funkcionavo gerai, kadangi veiklos uždavinius apibrėždavo kongresai, suvažiavimai“.
	Reikšminga jauno žmogaus ugdymo institucija	„Organizacija – ta vieta, kur jaunimas gali susirasti savo veiklos terpę, kur visuomeniškoje aplinkoje žmogus gali augti ir stiprėti tikrai pilnavertiškai“.
	Jaunimą traukianti organizacija	„Net studentai, kurie dažnai turi ir dirbti, ne tik studijuoti, suranda laiko ir akademijoms, ir vadovauti jaunesniųjų stovykloms“.

Negatyvioji ateitininkų organizacijos veiklos raiška	Šiandieninė situacija riboja ateitininkijos skaitlingumą	„ <i>Tai vertybes siūlanti organizacija. Jai būdinga turėti ribotą narių skaičių. Šiandien vos 2-3 % jaunimo priklauso šiai organizacijai. Tačiau džiugu, kad joje yra sąmoningo jaunimo</i> “.
--	--	---

Tokiu būdu ekspertai ateitininkų organizacijos veiklą ir funkcionavimą vertina teigiamai. Organizaciją vadina viena iš sėkmingiausiai dirbančių organizacijų, siūlančių jaunimui religijos ir bendražmogiškas vertybes.

4.4.2. Ateitininko asmenybės savybės, būtinos vykdant pašaukimo misiją

4. Organizacijos nariai nurodo gana pragmatiškas asmenybės savybes, būtinas normaliam organizacijos funkcionavimui. Atsakymuose pasigendama gilesnės savianalizės.

Organizacijos narių požiūriu

Ateitininkų organizacijos nariai		
Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Pozityvioji ateitininkų organizacijos veiklos raiška	Entuziazmas	„ <i>Entuziazmas, noras skleisti idėjas</i> “.
	Pareigingumas	„ <i>Ateitininkai pasižymi pareigingumu, draugiškumu, principingumu. Man atrodo jie patys tai akcentuoja</i> “
	Draugiškumas	„ <i>Draugiškumą jie liudija</i> “.
	Principingumas	„ <i>Principingumas ryškus ateitininkų asmenybės bruožas</i> “.

5. Organizacijos vadovai nurodo mažiau asmenybės savybių, būtinų ateitininkui vykdant pašaukimo misiją.

Organizacijos vadovų požiūriu

Ateitininkų organizacijos vadovai		
Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys

Pozityvioji ateitininkų organizacijos veiklos raiška	Atvirumas	„Atvirumas svarbioms problemoms, tam, kas vyksta“.
	Įsipareigojimas	„Įsipareigoję įvairiai, priklausomai nuo to, kur gyvena - didesniame ar mažesniame miestelyje. Tendencijos rūpintis visuomenės reikalais yra“.
	Kritiškumas	„Atsivėrimas aplinkai, bet kritiškas atsivėrimas“.

6. Dvasininkų ekspertų grupė nurodo net du kartus daugiau (nei ateitininkų nariai ir vadovai) ateitininko asmenybės savybių, būtinų vykdant pašaukimo misiją. Ši aplinkybė rodo, kad dvasininkai galėtų būti itin naudingi ateitininkų organizaciją konsultuojantys kuratoriai.

Dvasininkų požiūriu

Dvasininkijos hierarchai		
Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Pozityvioji ateitininkų organizacijos veiklos raiška	Žmogiškoji branda	„Labai svarbi žmogiška branda. Sąvoka apima ir sąžiningumą, ir tiesumą, ir padorumą, ir t.t.“.
	Sąžiningumas	„Sąžiningumas liudija žmogaus brandumą“.
	Tiesumas	„Ateitininkų brandumas reiškiasi tiesumu“.
	Padorumas	„Ateitininkų brandumas reiškiasi padorumu ir t.t.“.
	Pilietinė branda	„Ateitininkui labai svarbi pilietinė branda“.
	Tikėjimas	„Ateitininkai vadovaujasi Katalikų Bažnyčios principais, taigi ateitininkas turi būti katalikas ir išsiskirti visų pirma aktyviu tikėjimu“.

	Intelektualumas	<i>„Ateitininkai pasižymi ir intelektualumu, ne tik katalikiškumu, tautiškumu, patriotiškumu“.</i>
	Tautiškumas	<i>„Pasižymi tautiškumu, patriotiškumu“.</i>
	Patriotiškumas	<i>„Pasižymi ir patriotiškumu“.</i>
	Meilė	<i>„Svarbu, kad vieno kitam meilė stiprėtų“.</i>
	Tarnavimo dvasia	<i>„Labai svarbu, kad ta graži meilė būtų sujungta su tarnavimo dvasia“.</i>
	Nuoširdumas	<i>„Nuoširdus bendravimas su tarnavimo dvasia“.</i>
	Nuolankumas	<i>„Nuolankus, bendravimas su tarnavimo dvasia“.</i>
	Supratingumas	<i>„Būtina ištiesti gerumo ranką, suprasti artimą“.</i>

Ekspertai pripažįsta, kad ateitininkams, vykdančioms kilniąją savo misiją, ypač reikalingos tos savybės, kurios padeda užmegzti kontaktus su žmonėmis. Tačiau organizacijos tikslas – padėti visybiškai bręsti asmenybėms, kad galėtų padėti atsinaujinti visuomenei.

4.4.3. Ateitininkų indėlis į taikos ir santarvės stiprinimą

7. Organizacijos nariai, atkoduodami Ateitininkų indėlį į taikos ir santarvės stiprinimą, nurodo savo veiklos vietą.

Organizacijos narių požiūriu

Ateitininkų organizacijos nariai		
Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Pozityvioji ateitininkų	Šeimoje	<i>„Šeimose, tarp kurios narių yra ateitininkų, tikrai taika ir santarvė stiprinama“.</i>

organizacijos veiklos raiška	Visuomenėje	„Ateitininkai įneša daug santarvės į žmonių santykius. Konferencijose, kitomis progomis kalba visuomenei, skleisdami idealus. Ateitininkų indėlis šiuo atžvilgiu tikrai didelis“.
	Tarp tautų	„Ateitininkai taikos ir santarvės kryptimi turėtų veikti, ir man atrodo, jie veikė, veikia ir veiks. Tuo netektų abejoti. Man nėra tekę susidurti, bet aš įsivaizduoju, kad ateitininkų indėlis turi būti didelis“.

8. Organizacijos vadovai, akcentuodami Ateitininkų indėlį į taikos ir santarvės stiprinimą, nurodo veiklos būdus.

Organizacijos vadovų požiūriu

Ateitininkų organizacijos vadovai		
Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Pozityvioji ateitininkų organizacijos veiklos raiška	Laiškais ir kreipimais	„Ateitininkų federacija inicijuoja įvairius laiškus ir kreipimus į Seimą bei įvairias Seimo komisijas“.
	Savo asmenybe	„Įnašas priklauso nuo konkretaus asmens: kiek jis yra asmenybė, tiek ir remiasi“.
	religinio abejingumo šalinimu	„Yra vaikų, kurių šeimose vyrauja religinis abejingumas. Jo įveikimas priklauso nuo grupės, kuopos lyderio asmenybės. Jei jis yra stiprios dvasios, tai visi vaikai, kiek jų bebūtų, natūraliai susidomi religijos vertybėmis“.

9. Dvasininkai, išvelgdami Ateitininkų galimą indėlį į taikos ir santarvės stiprinimą, nurodo žymiai įvairesnius galimus veiklos būdus šioje srityje. Čia jie mato bei akcentuoja ir negatyvią ateitininkų organizacijos veiklos raišką (politinio aktyvumo stoka), drauge nurodydami šios organizacijos neišnaudotas veiklos galimybes.

Dvasininkų požiūriu

Dvasininkijos hierarchai		
Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Pozityvioji	Taika	„Ateitininkas turėtų sukurti taiką savo

ateitininkų organizacijos veiklos raiška	Ramybė namuose	„Pirmiausia jis turėtų būti taikos ir ramybės skleidėjas šeimoje“.
	Taika gyvybei	„Pirmiausia skleisti taikos dvasią dovanojant naują gyvybę - neskelbti mirties būsimam kūdikiui“.
	Atlikdamas savo pareigas	„Nuo pareigų priklauso, kiek gali skleisti meilės ir taikos dvasią visuomenėje“.
	Kreipimais į valdžios institucijas	„Ateitininkų nuomonės išdėstymas vyriausybei raštu organizacijos vardu“.
	Įsijungdami į politiką	„Organizacijoje auga asmenybės. Buvę ateitininkų vadai galėtų daugiau įsijungti į politiką“.
	Leisdami spaudą	„Yra aktyvių narių. Pvz., „Atgimimo“ laikraštį leidžia arba „Kitas pasirinkimas“ faktiškai buvę ateitininkų“.
	Būdami krikščionimis	„Kur žmonės nuoširdžiai ir nuolankiai laikosi krikščioniškumo principo, ten iš tikrųjų skleidžia vienybės ir taikos dvasią“.
	Laikydami si principų	„Jeigu ateitininkai laikosi principų, tuomet įneša savo indėlį į taikos palaikymą“.
Negatyvioji ateitininkų organizacijos veiklos raiška	Per mažai politinio aktyvumo	„Ateitininkai turėtų būti pavyzdžiu, kad bent vienas kitas patektų į Seimą, kur atstovautų organizacijai su savo kilniomis idėjomis“.

Ekspertai pripažįsta, kad ateitininkai atlieka didelį darbą prisidėdami prie darnos, ramybės, taikos išsaugojimo, rodydami iniciatyvas, kreipdamiesi į šalies aukščiausiąją valdžią, kitas institucijas, tačiau jų laukia didelis darbas ypač padedant nedarnioms šeimoms.

4.4.4. Katalikiškumo principo įgyvendinimo praktinės problemos

10. Vertindami katalikiškumo principo įgyvendinimo praktines problemas, organizacijos nariai nurodo daugiau negatyvių nei pozityvių šios problemos aspektų.

Organizacijos narių požiūriu

Ateitininkų organizacijos nariai		
Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Negatyvioji įtaka ateitininkų organizacijai	Vengimas švęsti sekmadienį	„ <i>Praktiškiausias klausimas yra sekmadienio šventimas ir to šventimo supratimas</i> “.
	Susvetimėjimas	„ <i>Ne vien tik gyventi katalikiškai, bet tiesti ranką ir paklydusiam, padėti rasti kelią ieškančiam, nesielgti kaip fariziejui šalia kito, pabrėžiant, kad aš geresnis</i> “.
	Atsparumo vilionėms nepakankamas ugdymas	„ <i>Yra labai įvairių pasiūlymų, kurie vilioja jaunos žmones, ir taip jie tolinami nuo Kristaus</i> “.
	Susidūrimas su kitokiu mąstymu	„ <i>Susidūrimas su kitokiu mąstymu, su gyvenančiais pagal kitokius, ne katalikiškus principus</i> “.
Pozityvioji ateitininkų organizacijos veiklos raiška	Kuopos, grupės palaikymas	„ <i>Kadangi ateitininkų yra nemažai, jie gali jausti vienybę ir gyventi pagal katalikiškas idėjas. Jiems iš tiesų yra lengviau. Jaunuoliams, kurie nepriklauso ateitininkams, susidūrus su kitais mąstančiais, sunkiau laikytis katalikiškos pozicijos</i> “.

11. Vertindami katalikiškumo principo įgyvendinimo praktines problemas, organizacijos vadovai, net nenurodo pozityvių šios problemos aspektų, o kelia tik negatyvios įtakos jų organizacijai problemas.

Organizacijos vadovų požiūriu

Ateitininkų organizacijos vadovai		
Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys

Negatyvioji įtaka ateitininkų organizacijai	Ateitininko šeimos įtaka	„Tai priklauso nuo to, iš kokios šeimos atėjo vaikas. Jeigu iš praktikuojančios katalikų šeimos, tai problemų nebus. Jeigu iš nepraktikuojančios ir tėvai leidžia į šią organizaciją, ačiū Dievui. Pasitaiko, kad tėvai draudžia dalyvauti ateitininkų organizacijos veikloje, o vaikas nori. Pagrindinė narių nubyrimo priežastis ta, jog tėvams pradeda rodytis, kad vadovė-mokytoja verčia vaiką eiti į Bažnyčią“.
	Vengimas švęsti sekmadienį	„Pasitaiko atvejų, kad nepraktikuojančios šeimos nesupranta, jog sekmadieniais reikia dalyvauti Šv. Mišiose, daryti gerus darbus“.
	Gerų darbų be atlygio nebuvimas	„Nariai supranta, kad gera darome tik tuomet, kai mums daro gera. Kaip lengva daryti gera, kai mums daro gera. O jei mums nedaro gera, tai turime daryti bloga. Maždaug tokiu principu vadovaujamesi“.
	Vienam be organizacijos sunku gyventi katalikiškai	„Baigę vidurinę mokyklą ir tapę studentais turėtų suprasti, kad už rankos daugiau niekas nebeves. Reikės pačiam savarankiškai praktikuoti tikėjimą. Būna labai įvairiai: Remiantis pastebėjimais, galima teigti, jog kurie įsijungia labai lengvai, pasitaiko, kad kiti Bažnyčioje pasirodo rečiau. Tarp ateitininkų bažnyčia nėra nepopuliari“.
	Sutuoktinio ar sutuoktinės religinis šaltumas	„Problema ta, jog susituokus daug kas priklauso nuo sutuoktinių. Jeigu vienas nepraktikuojantis katalikas, nuo Bažnyčios atšyla ir kitas sutuoktinis“.

12. Dvasininkai, skirtingai nuo analizuojamos organizacijos vadovų, vertindami katalikiškumo principo įgyvendinimo praktines problemas, nurodo ne tik pozityvius ir negatyvius šio klausimo aspektus, bet ir negatyvių veiklos aspektų šalinimo būdus.

Dvasininkų požiūriu

Dvasininkijos hierarchai		
Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantis teiginys

Negatyvioji įtaka ateitininkų organizacijai	Sekuliarizmo įtaka	„Problemos atsiranda dėl sekuliarizmo, kuris veikia ir ateitininkus. Taigi būti nuosekliu kataliku, krikščionimi nėra taip paprasta, nes daugiau yra jėgų, kurios traukia į „šoną“, negu tų, kurios palaiko krikščioniškumą“.
	Šiandieninės negatyvios kultūros įtaka	„Problemos atsiranda dėl nepakankamai aukštos dvasinės kultūros. Ateitininkai negyvena kažkur beorėje erdvėje. Jie gyvena čia ir dabar, ir yra veikiami mirties kultūros. Juos veikia, be to, smurtas ir nešvanki reklama. Veikdama jaunimą neigiamai, ji sukelia problemų laikantis krikščioniškų principų“.
	Neįsijungimas į aktyvią katalikų bažnyčios veiklą	„Kartais formuojasi lyg uždaras ateitininkų būrelis, kurio nariai vengia ateitininkams skirtų mišių. Ir ne tik apie mišias kalbant. Prie parapijų bažnyčių vyksta įvairūs renginiai, ruošimasis sakramentams, programa „Atgaivink“, „Alfa“ kursai. Tad norėtusi, kad ateitininkai būtų aktyvesni ir šiuose renginiuose. Būtent čia ir yra problema“.
	Per mažas dvasininkų domėjimasis ateitininkais	„Vilniaus krašte nėra nė vieno ateitininkų dvasios vado. Tad ko norėti, kad jaunimas ateitų, jeigu dvasininkai nerodo iniciatyvos. Atsakomybės nereikėtų reikalauti tik iš ateitininkų. Čia dvasininkijos problema, kad nesugalvoja kaip patraukti jaunimą“.
	Didesnės sąveikos tarp ateitininkų organizacijos ir Bažnyčios nebuvimas	„Vykstant atleidams, ateitininkai dažnai pasyvūs, nors jie taip pat galėtų parengti programas, patraukiančias jaunimą. Mes ir organizavome vyskupijos jaunimo dienas ir derinomės prie Krekenavoje rugpjūčio 15 vykstančių Žolinės atleidų, tačiau ateitininkų nesimatė. Jie tuo metu turėjo kitus renginius. Juos galėjo derinti ir su mūsų renginiais“.
Pozityvioji ateitininkų organizacijos veiklos raiška	Gebėjimas įsiklausyti į save	„Ateitininkai turėtų pirmiausia ne tik protu, bet ir širdimi apmąstyti, suprasti, kad jie turi tapti naujais žmonėmis. Jie turi pirmiausia pasikeisti ir liudyti Kristų savo veikloje ir gyvenime bei gyventi pagal šūkį „Visa atnaujinti Kristuje“.

	Kovai su sekuliarizmu	„Ateitininkijai ir yra iškeltas uždavinys - atnaujinti visa Kristuje Lietuvoje ir visur kitur. Tai tos problemos, kurios pasitaiko. Mes turime įveikti sunkumus ir liudyti tikrąjį krikščionybės ir meilės grožį pasaulyje“.
--	-----------------------	--

Ekspertai konstatuoja, kad įgyvendinant katalikiškumo principą, iškyla didelių problemų - nepakankamas pačių ateitininkų, tarp katalikų, religinis sąmoningumas, katalikiškumo situaciją Lietuvoje veikiantys veiksniai - sekuliarizacija, sektų plitimas. Tačiau tiki ateitininkų sąmoningumu atnaujinant visuomenę.

4.4.5. Mirties idėjų sklaidos Lietuvoje intensyvumas

13. Vertindami mirties idėjų sklaidos šalyje intensyvumą, organizacijos nariai nurodo kelias negatyvias subkategorijas, kurias bando paremti, nors ir netiksliais, tačiau konkrečiais skaičiais išreikštais duomenimis.

Organizacijos narių požiūriu

Ateitininkų organizacijos nariai		
Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Negatyvioji ateitininkų organizacijos veiklos raiška	Žmogaus orumo pamynimas	<i>Remiantis oficialia statistika, neleidžiama gimti apie 10 000 gyvybių. Tai jau vienas mirties požymis. Žmogus orumas nevertinamas, kokio lygmens jis bebūtų.</i>
	Vertybių nuvertinimas	<i>„Dvasinės mirties požymis tas, kad nuvertinamos vertybės, jos supainiojamos su antivertybėmis. Vertinama tai kas yra laikoma malonumu“.</i>
	Bendruomenės požiūris į mirties kultūrą	<i>„Požiūris priklauso nuo to, kokiai bendruomenei priklausai. Jeigu vienoje sferose kalbant su žmonėmis atsiskleidžia jų noras atsiriboti nuo mirties kultūros, kovoti prieš ją, tai kituose pokalbiuose ar susitikimuose labai ryški mirties kultūros sklaida“.</i>

14. Organizacijos vadovai, vertindami mirties idėjų sklaidos Lietuvoje intensyvumą, nurodo tik dvi pozityvias subkategorijas, visiškai neįvardindami negatyvių šio fenomeno aspektų.

Organizacijos vadovų požiūriu

Ateitininkų organizacijos vadovai		
Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Pozityvioji ateitininkų organizacijos veiklos raiška	Šeimyniškumo principo stiprinimas	<i>„Igyvendindami šeimyniškumo principą, kartais pasitelkiame šeimos centro darbuotojus. Kalbant dėl jo sklaidos, pažymėtina, jog dvasios arba suvokimo indėlių atsineša iš savo šeimos“.</i>
	Tolerancijos ir meilės ugdymas neigaliam	<i>„Visuomenėje vyrauja nuostata, jog vaikas gims, tarkime, ligonis ar su kokia nors negalia, tai kam to reikia, kiek bus rūpesčių valstybei, šeimai ir visiems kitiems. Geriau jo nereikia. Aiškiname, kad kiekviena gyvybė yra brangi ir po kurio laiko tai suvokiama, tik nežinau, kaip jie tai įgyvendins praktikoje“.</i>

15. Vertindami mirties idėjų sklaidos šalyje intensyvumą, dvasininkijos hierarchai pateikia daugiausia negatyvių subkategorijų ir itin išsamius iliustruojančius teiginius.

Dvasininkų požiūriu

Dvasininkijos hierarchai		
Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Negatyvioji ateitininkų organizacijos veiklos raiška	Žiniasklaidos įtaka	<i>„Spaudos laisvė atvėrė kelių visokiai kultūrai. Jokios savikontrolės komunikacijos priemonėse nėra, t.y. priešingai negu vakaruose. Bet koks žiniasklaidos siūlomas šlamštas gali būti pilnas prievartos, pornografijos ir panašių dalykų. Jis be jokių užtvarų sklinda ir“.</i>
	Įstatyminės bazės nebuvimas	<i>„Reikia tikėtis, kad ateityje bus geresni įstatymai ir funkcionuos savireguliacija bei reguliacija, kitu atveju tokia visuomenė iš tikrųjų yra pasmerkta“.</i>

	Socialinių blogybių nekontroliavimas	<i>„Jeigu imsime vardinti mirties kultūros apraiškas, tai bus ilgas sąrašas. Be kitų, čia bus alkoholizmas ir narkotikai, palaidas gyvenimas, žmogaus žingsniai be atsakomybės - ir keliuose karas, ir kt“.</i>
	Uždarumas Bažnyčiai	<i>„Jeigu žmogus nėra bendraujantis su gyvybės davėju Kristumi, tai jis tam tikra prasme jau yra mirties skleidėjas. Nes jeigu jis atmeta gyvybės skleidėją, jis su kažkuo kitu susidraugauja. Jis niekada nebus gyvybės nešėjas ir gyvybės kultūros skleidėjas“.</i>
	Gyvybės nevertinimas	<i>„Šeimos gyvenime turi būti užakcentuota vaikams, kad niekada nebūtų kėsinamasi į negimusią gyvybę, nes visa tai giliai persiduoda ateinančioms kartoms, pačiai motinai, pačiam tėvui. Priešingai elgiantis, užaugus savižudybės, visokie pasikėsinimai į kitus žmones, gyvybę reiškiasi ypač brutaliai“.</i>
	Socialinių anomalijų toleravimas	<i>„Reklamuojama mintis, kad Lietuvoje pažeidžiamos gėjų teisės, sėja jaunimo sąmonėje abejones dėl gyvybės vertės, formuoja mirties kultūros nuotaikas, kreipia pasiduoti žemiausiems instinktams“.</i>
	Bažnyčios menkinimas	<i>„Pvz., ryškinamos kunigų blogybės, ypač dėl celibato laikymosi. Kai manęs klausia jaunimas, atsakau, kad nematau didesnės problemos celibate negu ištikimybė šeimoje. Šeimoje vyrui ir moteriai dar sunkiau išlaikyti ištikimybę negu kunigams celibatą“.</i>

Ekspertai mato mirties ir gyvybės kultūrų konfliktą Lietuvoje, konstatuoja žiniasklaidos, propaguojančios mirties kultūrą kaltę. Jie deda viltis į kokybiškesnius įstatymus, šeimų vaidmenį diegiant vaikams gyvybės kultūros idėjas. Tiki ateitininkų vaidmeniu ginant gyvybės kultūrą.

4.4.6. Ateitininkų organizacijos dėmesys tautinio tapatumo išlaikymui

16. Organizacijos nariai, vertindami savo organizacijos indėlį tautinio tapatumo išlaikymui, nurodo tik dvi pozityvias subkategorijas.

Organizacijos narių požiūriu

Ateitininkų organizacijos nariai		
Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Pozityvioji ateitininkų organizacijos veiklos raiška	Ateitininkų sąmoningumo reikšmė	„Galbūt daugiau kalba apie tautiškumą, bet visiškai neįprasmina tautiškumo. Tai lieka tik idėjų lygmenyje. Tačiau yra sąmoningų ateitininkų, kurie tikrai stengiasi ir sieja savo veiklą su tapatumo išlaikymu“.
	Ateitininkų principų reikšmės suvokimas	„Tautiškumas yra labai aktualus dalykas. Ateitininkai turi gyventi tautos reikalais. Tai turi būti vienas pagrindinių principų“.

17. Vertindami savo organizacijos indėlį į tautinio tapatumo išlaikymą, vadovai, atskleisdami pozityvią ateitininkų organizacijos veiklos raišką minėtoje sferoje, nurodė daugiausia teigiamų subkategorijų bei iliustruojančių pavyzdžių, net daugiau nei dvasininkijos ekspertai. Vadinas, šioje srityje organizacijos vadovams nereikalingos konsultacijos, nes jiems žinomi šio fenomeno ypatumai ir aiškios organizacijos veiklos gairės.

Organizacijos vadovų požiūriu

Ateitininkų organizacijos vadovai		
Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Pozityvioji ateitininkų organizacijos veiklos raiška	Meilės įtaka	„Aš pasakau trumpai ir aiškiai: jeigu myli Tėvyne, turi mylėti ir Dievą, jeigu myli Dievą, turi mylėti ir Tėvyne. Tie du dalykai yra vienas su kitu ir neatskiriami. Iš kur atėjai, kas tau davė tėvus, kas tau davė Tėvyne? Visa tai yra susiję ir su Dievu. Man katalikiškumas ir tautiškumas yra susiję ir eina koja kojon vienas su kitu. Jie negali būti atskiriami“

Istorinės atminties stiprinimas	„Mes labai daug keliaujame, statome istorinius spektaklius tikraja to žodžio prasme, net patys Kauno teatralai ateina pasižiūrėti, ir televizijoje buvom su „Barbora Radvilaite“ ir kitus istorinius spektaklius, kurių tikslas – padėti vaikui suprasti istorinę praeitį, kad jis tautinę savimoneį ugdytųsi svarstytų, kodėl jis čia yra, kodėl priklauso šiai, o ne kitai tautai“.
Valstybės švenčių paminėjimas	„Ateitininkai didelių problemų neturi, tačiau ir dirbame daug: vedamos ekskursijos, įvairūs renginiai, skirti „Vasario 16“, „Kovo 11“, meninio skaitymo, istorijos žinių konkursai“.
Kova su emigracija	„Ateitininkų, ačiū Dievui, emigravo nedaug. Emigracija susijusi su tautinio tapatumo išlaikymu. Kai kurie mūsų tautiečiai išvyko ir nebenori sugrįžti, o juk kiekvieno piliečio pareiga gyventi savo Tėvynėje ir rūpintis ja. Yra požymių, kad išėivija veržiasi į Lietuvą, nes čia jų šaknys, bet gaila, kad mūsų tautos dalis vis dėlto išvyksta“.

Dvasininkų požiūriu

Bažnyčios hierarchai		
Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Pozityvioji ateitininkų organizacijos veiklos raiška	Sveikos tėvynės meilės iš(si)ugdymas	„Sveika Tėvynės meilė. Tuo reikia džiaugtis, nes niekada ateitininkų istorijoje meilė Tėvynei nesireiškė nacionalizmu“.
	Tautinės savasties raiškos supratimo stiprinimas	„Nedrašiai, sakyčiau, jie tai liudija. Kartais nelabai nori apsirengti tautiniais drabužiais, tarsi jie būtų atgyvena. Ateitininkams reiktų drašos, liudyti tautiškumą. Mūsų ateities uždavinys – drašiai paliudyti tautiškumą ir lietuviškumą“.

	Domėjimasis savo Tėvyne	„Tautiniu atžvilgiu yra daug aktyvesnis jaunimas. Jis domisi Lietuvos istorija ir dalyvauja tautos šventėse: Vilties, Juodojo kaspino dienose. Vasario 16 d. ateina prie vėliavos pakėlimo skautai ir ateitininkai“.
--	-------------------------	--

Ateitininkų tautiškumo raišką ekspertai vertina teigiamai. Drauge mato galimybes tautiškumą stiprinti - tai priklauso nuo vadovų, veiklos principų sąmoningumo supratimo, istorinės atminties, istorinio paveldo gaivinimo, puoselėjimo ir pan.

4.4.7. Ateitininkų organizacijos perspektyvos Lietuvoje

18. Interviu apie ateitininkų organizacijos perspektyvų išvalgas paskatino ekspertus susimąstyti. Išsamiai išanalizavus sėkmingus ir nesėkmingus organizacijos veiklos aspektus, ši analizė skatina ieškoti pozityvių sprendimų, kurie apspręstų organizacijos veiklos tobulėjimą bei optimizavimą.

Ateitininkai savo organizacijos perspektyvą mato žvelgdami per asmeninio tobulėjimo prizmę.

Organizacijos narių požiūriu

Ateitininkų organizacijos nariai		
Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Pozityvioji ateitininkų organizacijos veiklos raiška	Veiklos patrauklumas	„Ateitininkų organizacija turėtų būti skaitlingesnė, nes jų veikla gana patraukli jaunimui, moksleiviams“.
	Nuolatinis organizacijos stiprinimas	„Stiprėti turėtų tam tikrais etapais. Pirmas etapas - Dievo pažinimas, Kristaus pažinimas, Evangelijos studijos. Tik pažinus Kristų kelti idealą - „Visa atnaujinti Kristuje“.

19. Vadovai išvelgia savo organizacijos raidos perspektyvas didinant vadovybės atsakomybę bei ugdant naujus lyderius. Tiek ateitininkų organizacijos nariai, tiek vadovai įsitikinę, kad veiklą įmanoma optimizuoti per organizacijos narių saviugdą.

Organizacijos vadovų požiūriu

Ateitininkų organizacijos vadovai		
Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Pozityvioji ateitininkų organizacijos veiklos raiška	Organizacijos vadovybės atsakomybė	<i>„Viskas priklauso nuo vadovybės. Jeigu stiprus lyderis, jis suburs komandą, o komanda pritrauks žmones“.</i>
	Lyderių ugdymas	<i>„Jei komanda dirba sutelktai, jos renginiai patrauklūs, tai šeimos susimąstys – gal ir jų vaikams ten tikslinga nueiti. Mes , organizuodami stovyklas šalia Kauno pasitelkiame tėvus-jie budi pagal grafiką, padeda iv. reikaluose. Taip organizacija jiems tampa labai artima“.</i>

20. Dvasininkijos hierarchai tiki Lietuvoje Ateitininkų veikiančios organizacijos perspektyva, tačiau išvelgia jos narių ir vadovų tobulėjimo problemą. Šis žvilgsnis iš šalies turėtų būti itin naudingas ateitininkų organizacijos tobulėjimo perspektyvoms. Dvasininkai siūlo labai svarbius ir konkrečius analizuojamos institucijos veiklos optimizavimo būdus, tokius kaip viešųjų ryšių stiprinimą, Ateitininkijos veiklos skatinimą aukštosiose mokyklose ir pan. Ši interviu dalis patvirtina mūsų jau išsakytą mintį, kad dvasininkijos atstovai galėtų būti labai naudingi ateitininkų kuratoriai.

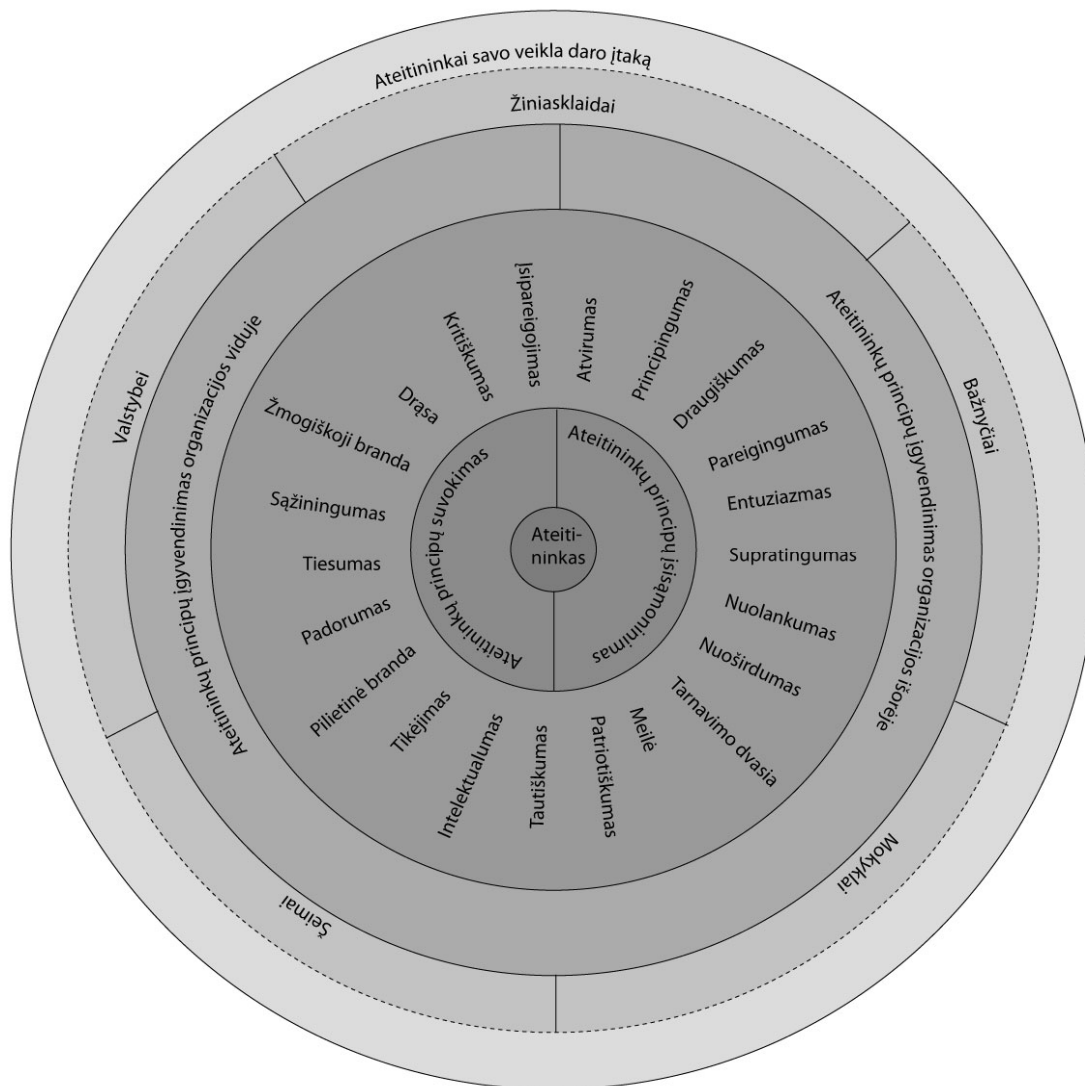
Dvasininkų požiūriu

Dvasininkijos hierarchai		
Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Pozityvioji ateitininkų organizacijos veiklos raiška	Jaunimo aktyvumo stiprinimas	<i>„Dabar jaunimas apskritai nelabai mėgsta angažuotis kur nors, turėti pareigas organizacijoje ar draugijoje. Ateityje galime stiprėti“.</i>
	Principų aiškumas lemia stiprėjimą	<i>„Aš neabejoju, kad ateitininkai perspektyvą turi, nors netikiu, kad jie bus masinė organizacija. Bet panašiai kaip dabar jie gyvuos ir ateityje. Jie gali net stiprėti, nes veiklos principai aiškūs“.</i>

	Katalikiškas uolumas lemia sėkmę	„Ateitininkų ateitis priklausys nuo to, kiek jie savo gyvenimą sujungs su Kristumi, nes jų šūkis yra: „Visa atnaujinti Kristuje“. Priešingu atveju jiems nepasiseks, tiesiog nebus pagrindo“.
	Organizacijos viešųjų ryšių stiprinimas	„Žiniasklaida nesidomi. Pvz., Panevėžyje vyko pasaulinis Ateitininkų kongresas. Deja, žiniasklaida nesidomėjo, televizija nepasirodė, pagrindiniai dienraščiai nerašė. Tai rodo, kad labai sunku jaunimui. Kitas dalykas, žiniasklaida motyvuoja, kad ateitininkai sudaro tik 1 procentą jaunimo. Tad kodėl jais domėtis“.
	Ateitininkijos skatinimas aukštosiose mokyklose	„Studentai ateitininkai sudaro tik vieną kitą kuopą. Moksleiviai įstoję į aukštąją galėtų ir toliau veikti ateitininkijoje. Bet daugelis studijuodami dirba. Dėl to reikia atkreipti dėmesį, kad jiems koku būdu būtų padėta, kad stipendijas gautų. Studentija yra pagrindinis ateitininkijos jėgos rezervas“.

Antrojo tyrimo etapo rezultatų analizė parodė, kad tyrimo dalyviai labiau vertina savo veiklos analizę, daugiau dėmesio skiria savirefleksijoms, pripažįsta pokyčių svarbą ir reikalingumą, tai teikia vilčių, jog Ateitininkų organizacija turi potencialių galimybių tobulėti.

Ekspertai iš esmės patvirtino pirmajame tyrimo etape išryškintus ateitininkų santykio su ideologija, brandos ir pasirengimo atnaujinti visuomenę tyrimo rezultatus. Tai leidžia sudaryti šiandieninio ateitininko asmenybės modelį (žr. 18 pav). Šį modelį sudaro penki koncentriniai ratai, kurie apibrėžia ateitininko asmenybės brandą. Taigi pirmiausia ateitininkas yra žmogus, kuris suvokia ateitininkijos principus ir juos yra įsisąmoninęs. Internalizuodamas bendražmogiškas vertybes, kurios, anot ekspertų, išplaukia iš ateitininkų principų, ateitininkas kuria savo vertybių sistemą. Ateitininkas organizacijoje ugdo ateitininkams būdingas savybes, nuolat jas stiprina. Savo veikla ateitininkas kovoja su visuomenėje egzistuojančiu blogiu. Ta kova pasireiškia ateitininkų idėjų skleidimu, jų įgyvendinimu ir rodomu gyvenimo pavyzdžiu. Ateitininkas savo veikla daro įtaką šeimai, mokyklai, įvairioms švietimo ir kitoms institucijoms, visai valstybei, jos piliečiams, skleidžia ir populiarina ateitininkų veiklą žiniasklaidoje. Stiprų ryšį ateitininkas turi su Bažnyčia, kuri stiprina ateitininko asmenybę.

18 pav. Šių dienų ateitininko asmenybės modelis

IŠVADOS

1 Ateitininkų sąjūdžio ištakos sietinos su didžiuoju vysk. M. Valančiaus organizuoju plataus masto kultūriniu sąjūdžiu, kūrusiu sąlygas tautiniam atgimimui.

Pirmojoje ugdomosios krypties ideologinėje ateitininkų programoje (1911m.), orientuojantis krašto žmonių, ypač jaunimo deformuojamą tikėjimą ir tautiškumą, buvo suformuluoti veiklos principai – *tautiškumas ir katalikiškumas*, apibrėžtas idealas, iškeltas tikslas – ginti prigimtinių tikėjimą, stiprinti tautinį tapatumą, visybiškai tobulėti. Morališkai remiami savo vadovo P. Dovydaičio, dvasininkų, ateitininkai vadovavosi šūkiu - „Visa atnaujinti Kristuje“, stiprino savo tikėjimą bei dvasingumą, liudijo jį svyruojantiems, puoselėjo tautos dvasinę kultūrą.

Katalikiškumo ir tautiškumo principai, ateitininkų atsinaujinimo ir visuomenės atnaujinių uždaviniai buvo nuolat aktualizuojami įvairiomis formomis, ugdymų renginių - konferencijų, susirinkimų metu. Ateitininkai sąmoningai mokėsi priimti Kristaus mokslą, sąžiningai ginti jo vertingumą, naudojo aktyvius metodus.

Šis sąjūdis tapo lietuvių jaunimo kovos prieš caro valdžios primetamą svetimą tikėjimą, asimiliaciją, tautos tradicijų gynimo, katalikiškų vertybių saugojimo, atsinaujinimo ir visuomenės atnaujinių forma.

2. Nepriklausomybės pradžioje (po 1918 m.) Lietuvos ateitininkija vadovaujasi tradiciniu šūkiu „Visa atnaujinti Kristuje“, reiškiančiu kasdieninį savęs atnaujinimą, bet gyvenime besireiškiančios ateistinės, Dievo neigimo tendencijos diktavo uždavinį – savęs atsinaujinimą išplėtoti į religinio atsinaujinimo kryptį .

Antroji veiklos programa (1921m.) orientavo visus narius prisidėti prie Lietuvos nepriklausomybės išlaikymo, veikti įvairiose gyvenimo srityse, šviesti kaimo žmones, ypač jaunimą. Ėmė reikštis talentingos, tautos labai veikiančios asmenybės – būsimieji ateitininkų lyderiai. S. Šalkauskis konceptualiai suformulavo esminius organizacijos bruožus - praturtino ideologiją, sukonkretino edukacinės veiklos kryptis:

- Ateitininkija - tai lietuvių organizacija, pratęsusi tautinį atgimimą, išlaikanti integralią pusiausvyrą tarp tautinės gyvenimo formos ir bendražmogiško gyvenimo turinio-jos visuotinė katalikiška pasaulėžiūra turi reikštis individualia tautine forma, nelaikanti tautybės gyvenimo tikslu;
- tai katalikų organizacija, prisidedanti prie dvasinio tautos atgimimo, nes jos pasaulėžiūros ir veiklos pamatas - katalikybė.

Jos veiklos tikslas – dvasinis atsinaujinimas, tarnaujant Dievui ir Tėvynei, ji turi savo struktūrą, vienija įvairaus amžiaus narius, nepartinę;

- tai organizacija, prisidedanti prie integralios asmenybės ugdymo, papildanti ugdomąjį šeimos, mokyklos, Bažnyčios vaidmenį, stiprinanti tautiškumą, katalikiškumą, inteligentiškumą, rengianti jaunimą visuomenės gyvenimo tobulinimui;
- tai besimokančio jaunimo organizacija, ugdomi savo narių motyvaciją tapti inteligentais, atliksiančiais visuomenėje edukacinę funkciją, t.y. vykdsiančiais apaštalavimo uždavinius tautinėje, religinėje ir valstybės valdymo srityse, todėl besirūpinančiais saviugda.

1925 m. jubiliejiniame kongrese patikslinti, labiau apibrėžti ir argumentuoti ateitininkų organizacijos principai, veiklos perspektyva:

- patriotizmo (tautiškumo) principas sukonkretintas esmės, teisingo santykio su savąja tauta ir kitomis tautomis, asmenybės tobulėjimo, jo ugdymo ir ugdymosi, tautos dvasingumo stiprinimo atžvilgiais;
- katalikiškumas analizuojamas religinio sąmoningumo, krikščioniško apaštalavimo atžvilgiais;
- aptariant inteligentiškumo principą, suformuluoti lavinimosi, rengimosi veikti visuomenėje, įvairiose srityse (religinio apaštalavimo, politinio veikimo, dalyvavimo socialinėje akcijoje ir kt.), teorinės ir praktinės brandos, pilietinio sąmoningumo ugdymosi uždaviniai, aptartos pareigos;
- šių principų vykdymo erdvė buvo plati: jie kreipė mokytis, tobulėti, sąmonėti, padėti krašto žmonėms atsikratyti abejingumo tautybės atžvilgiu, ateistinių nuotaikų, įsisąmoninti tikrąją akademinio lavinimosi reikšmę, aktyviai dalyvauti politiniame valstybės gyvenime;
- kongrese pateiktoji ateitininkų veiklos idėjų sistema buvo organizacijos reorganizacijos pamatas naujam veiklos etapui naujomis sąlygomis ir asmenybės tobulėjimui, kokybiškesniam rengimuisi edukacinei veiklai visuomenės gyvenime.

1927 m. Reorganizacinėje ateitininkų konferencijoje buvo įteisinta ateitininkų veikla pagal tris amžiaus tarpsnius – moksleivių, studentų, sendraugių - tad kiekvienas narys turėjo galimybes išeiti nepertraukiamą visapusiškos brandos, ypač dvasinės, mokyklą, atlikti edukacinę misiją visuomenėje. Naujai patvirtinti įstatai apėmė veiklos misiją, principus, struktūrą, struktūrinių darinių santykius, valdomų organų kompetencijas,

narių uždavinius ir pareigas. Suformuluota integralaus turinio ideologija apėmė tris dalykus: gyvenimo pilnutinio idealo įgyvendinimą, teigiamų tradicijų organizacijoje tęsimą ir racionalios pažangos siekimą. Tokios tęstinės mokymosi, tobulėjimo ir veiklos visuomenės labai institucijos (organizacijos) tuo metu nė viena pasaulio valstybė neturėjo.

Priklausymas ateitininkų organizacijai buvo interpretuojamas kaip *sąmoningas apsisprendimas įvairiapusiškai tobulėti* ir tapti lietuviu patriotu, sąmoningu kataliku, tikru inteligentu, aktyviu visuomenės veikėju ir geru specialistu. Be edukacinių renginių - suvažiavimų, kongresų, konferencijų, ateitininkų vadovybė atskiriems ideologijos dalykams aktualizuoti išnaudojo valstybės šventes ir sukaktis. Ypač daug dėmesio skyrė su organizacijos prigimtimi susijusiam tautiškumui. Aktualizuojant ir internalizuojant tautiškumo ir katalikybės vertybes, ateitininkai buvo įkvepiami kultūros kūrybai.

3. Ateitininkų vadovybė išsamiai ir sistemingai aiškino nariams ideologijos esmę ir jos įgyvendinimo principus. Daug dėmesio skyrė *ideologiniam sąmoningumui*, kuris būtinas siekiant nelygstamo idealo. Nuo ideologinio sąmoningumo priklauso veikimo nuoseklumas ir logika.

Ateitininkų sąmoningumą vadovai įvertino dviem aspektais: pirma, kalbamuoju momentu ateitininkams trūksta ideologinio sąmoningumo – ateitininkai abejingi jų pasaulėžiūros ir ideologinių nuostatų išpuoliams. Todėl visi nariai privalėjo mokytis ir visiškai aiškiai suprasti veiklos idealo esmę. Antra, akcentuota organizacijos reikšmė įgyvendinant ideologiją.

Efektyvių veiklos būdų vadovybė rekomendavo nariams mokytis net iš ideologinių priešų; a) grupinio drausmingumo, pasitikėjimo vadais, paklusnumo, pasiaukojimo idealams; b) griežto, kovingo temperamento, aktyvios kovos ir kovingų priemonių. Ugdytis savybes – pagarbą universaliems principams, gebėjimą respektuoti prigimtines teises, branginti reikšmingiausias kultūros vertybes.

Siekiant įgyvendinti ideologiją, be idėjinio sąmoningumo, vadovybė atkreipė dėmesį į *idėjinį veiklumą*, kuris turi reikštis reiklumu kovojant su dechristianizacija. Idėjinis veiklumas turi reikštis kultūros kūrimu.

Ateitininkų vadovai narių švietimui ir ugdymui sistemingai išnaudojo žymių asmenybių jubiliejus, oficialiai vertino tų asmenybių veiklos reikšmę organizavimo kokybės, religiniu, tautiniu atžvilgiais, siejo su ateitininkų ugdymosi ir edukacinės veiklos problemomis.

Trečiajame ateitininkijos gyvavimo dešimtmetyje, kaip ir anksčiau, ateitininkų ideologinės programos neatitiko ateitininkų pastangos ją įgyvendinti, tačiau buvo tikima, kad Lietuvos katalikiškoji jaunuomenė

gali sėkmingai įveikti intensyviai Lietuvoje vykstančią dechristianizaciją, pagonėjimą, bolševizmą. Tam tikslui pabrėžtas visuomenini sąmoningumo ugdymosi uždavinys. Vadovybė orientavo narius, kad visais klausimais būtų „einama į gylį“, mokomasi sąmoningumo ir veikiama kokybiškiau.

Konkrečios gyvenimo aplinkybės diktavo uždavinį - inicijuoti religijos ir dorovės atgimimo sąjūdį, nes egzistavo tautos dvasinės kultūros problema, nepalanki tarptautinė Lietuvos situacija. Vadovybė laikėsi nuostatos, kad ateitininkų ideologija esamomis aplinkybėmis nėra pasenusi. Visuomeninio tautos atgimimo iniciatyva priklauso ateitininkams kaip katalikams.

Sunkėjančiomis veiklos aplinkybėmis ateitininkai nenutolo nuo savo ideologijos ir iki okupacijos jos laikėsi bei telkėsi, kad ji būtų įgyvendinta.

4. Organizacijos vadai stengėsi būti visiems nariams doros, veiklumo, atsidavimo savo idealui pavyzdžiu, sąmoningai rūpinosi savęs tobulinimu.

Kristalizavosi ateitininko asmenybės idealusis modelis, kurį galima rekonstruoti iš spaudoje pasirodžiusių publikacijų. Jose išryškintos ateitininkui siektinos savybės ir stiprintini poreikiai: gilintis į filosofinę žmogaus esmės interpretaciją; ugdytis dorovines savybes: išmintingumą, saikingumą, drąsą ir teisingumą. Visos šios savybės tarsi nurodo kryptį valios vientisumui, pastovumui ir nuoseklumui.

Daugelyje publikacijų ateitininkų asmenybės tobulėjimo uždavinys grindžiamas filosofiskai – siejamas su žmogaus esme ir paskirtimi gyvenime. Kai kurie autoriai išryškino šiuos privalomus ateitininko bruožus: aukštą kūno kultūrą, aukštą intelektinę, estetinę, moralinę kultūrą, stiprų religingumą, kilnų tautiškumą, kūrybinį aktyvumą, visuomeniškumą, praktiškumą, savarankiškumą.

Ateitininkams tapti dvasingomis asmenybėmis trukdė keletas veiksnių: pasyvūs ir nepakankamai stiprios pasaulėžiūros atskirų struktūrinių padalinių vadai, nukrikščionėjusi aplinka, pačių narių nepakankamas ryžtingumas tobulėti, keistis ir keisti aplinką. Be tobulinimuisi žinomų tradicinių priemonių, ateitininkams buvo rekomenduojama pasinaudoti Vakarų šalyse sukaupta patirtimi dvasingumui stiprinti.

Apie ateitininko kataliko asmenybės idealą rašoma orientuojantis į laikmečio dvasią, į naujų elementų reiškimąsi gyvenime: modernus katalikas yra tolerantiška asmenybė, vertina kūrybinį darbą, rūpinasi intelekto ugdymu, puoselėja savo individualumą, teisingai supranta

tikėjimo ir mokslo santykį – tuo stiprina savo asmenybės integralumą ir ugdosi visybišką požiūrį į Visatą.

Siekti ateitininkams moksleiviams asmenybės idealo trukdė Lietuvos švietimo ministerija, 1930 m. uždrausdama visas moksleivių organizacijas, tarp jų ir moksleivių ateitininkų.

5. Lietuvoje prasidėjus atgimimui, dar veikiant okupacinio režimo struktūroms, atsikūrusi ateitininkija (1989) patyrė sunkius išbandymus, tačiau nepasuko savajai ideologijai priešinga kryptimi, tvirtinosi Lietuvos visuomenėje. Organizacija laikėsi pasiteisinusios struktūros. Atkuriamojoje konferencijoje priimtas statutas apėmė ateitininkų ugdymą ir ugdymąsi, tradicinius veiklos principus; buvo aktualu išsiugdyti vadų, turėti dvasios tėvų.

Paskutiniajame XX a. dešimtmetyje ateitininkai pasiryžo - gražinti lietuvių tautai Kristų. Atkreiptas dėmesys į tris veiklos sritis: a) talkinti Katalikų Bažnyčiai; b) prisidėti prie socialinio teisingumo įgyvendinimo; c) rūpintis, kad katalikiškoji spauda atliktų pozityvias edukacines funkcijas.

Aktualizuotas šeimyniškumo principas ir ateitininkų pareiga - prisidėti prie šeimos griūties sustabdymo. Tam tikslui ateitininkai turėjo ugdytis sąmoningumą, gyvą katalikiškumą - įkvėpimo, šviesos ir tikėjimo šaltinį.

Tautos gyvenime sovietmetis paliko gilią žaizdą, tačiau ateitininkijos atkūrimo Lietuvoje pradžioje tikėta visuotiniu atsinaujinimu. Per nepriklausomybės dešimtmetį buvo aiškiai matomas idealas, jo siekiama. Ateitininkija nenukrypo nuo savo pagrindinės misijos – viską atnaujinti Kristuje. Liko ateitininkų uždavinys – bręsti kaip asmenybės, išsiugdyti krikščioniškas dorybes, rengtis dvasinio visos tautos atgimimo misijai.

XXI a. ateitininkai sutiko su šūkiu „Liudyti Kristų XXI amžiuje“. Išliko aktualus visuomenės dvasingumo klausimas, bendruomeniškumas, telkimasis, talentų raiška. Teko telkti jėgas, mokytis priimti teisingus sprendimus, rodyti valią ir ryžtą atsinaujinti, savo gyvenimą grįsti katalikiška pasaulėžiūra. Buvo orientuojamasi į naujų gyvenimo aplinkybių iškeltas problemas. Lietuvos gyvenimo realybė - gyvybės ir mirties kultūrų konfliktas.

Ateitininkus stiprino Lietuvoje viešėjusio Šv. Tėvo homilijos, maldos, kuriose buvo daug kas artima ideologiniams principams. Buvo paryškinta jų esmė, vertė, suteikiamas jiems aktualumas. Tai buvo paskata ateitininkams globališkiau juos suprasti ir intensyviau atsinaujinti.

6. XXI a. pradžioje ateitininkų ideologija, realizuojama edukacine veikla, daro nemažą įtaką ateitininkams. Jie didžiausiomis vertybėmis laiko tas asmenines savybes, kurios būtinos siekiant kilniosios misijos „Visa

atnaujinti Kristuje“ – tai sąžiningumas, tarnavimo dvasia, dvasinė pusiausvyra. Tikėtina, kad taip stipriai reiškiasi prigimtinis kiekvieno ateitininko, kaip žmogaus, poreikis - harmonijos, sąžiningumo, ramybės, o edukacinės krypties reikiniai stiprina šį poreikį.

Ateitininkų dėmesys *nuoširdumui, kilniadvasiškumui* sietinas su ateitininkų pareigomis sau ir visuomenei - kilniadvasiškumas, nuoširdumas būdingi socialiam žmogui. Šių bruožų raiška stiprina pozityviąją socializaciją, o socialumas – ypatingas bruožas, reikalingas vykdant pašaukimo misiją. Tvarkingumas ir darbštumas nesą pagrindinės savybės bendraujant su žmonėmis.

Didžiąjai daugumai ateitininkų artimas krikščioniškas dorovinis idealas. Jie išsąmoninę savo visuomenines funkcijas, supranta, jog svarbu siekti visuotinio bendruomeniškumo, jaučiasi atsakingi už santarvę pasaulyje, tiki, kad jos pasiekti įmanoma tik dorai elgiantis su visomis tautomis. Ateitininkams svetimas religinis abejingumas ir pragmatizmas. Jie suvokia, kad patriotizmas - visuomeniškumo šaltinis.

Katalikiškumo reiškimasis liudija ateitininkų pasaulėžiūrą, požiūrį į savęs ugdymą, visuomenės atnaujinimą, pasiryžimą vykdyti pagrindinę organizacijos misiją. Eiliniai organizacijos nariai ir vadovai įsitikinę, kad Lietuvoje tebevyksta sekuliarizacija, susirūpinę dėl sektų grėsmės, mirties kultūros stiprėjimo. Vadai ir eiliniai nariai pripažįsta ateitininko asmeninių savybių, apaštalavimo, gyvenimo prasmės ieškojimo Kristuje reikšmę stiprinant visuomenės katalikiškumą. Didelė prasmė matoma dvasios tėvų veikloje kuriant gyvybės kultūrą, jų asmeninių savybių vaidmuo ateitininkų ugdymuisi.

Vadovai ir eiliniai ateitininkai šeimą, kaip pirmąją Bažnyčią, ir jos funkcijas vertina teigiamai, tiki jos pajėgumu atsinaujinant ir atnaujinant visuomenę bei prieinamomis formomis propaguojant katalikų tikėjimo vertybes, ginant socialinį teisingumą, priešinant žiniasklaidos skleidžiamam amoralumui, cinizmui, žiaurumui. Didžioji pusė respondentų supranta šeimų vienu kitoms pagalbos reikšmę.

Ateitininkų tautinė - patriotinė branda nevienoda. Apie pusę jų pritaria visuotinei santarvei, brolybei, bendradarbiavimui. Siekiant minimų vertybių tiki šių metodų efektyvumu: refleksijos, nacionalistinių apraiškų prevencijos. Tačiau gina vertybes: teisę į nepriklausomybę, priešinamąsi kosmopolitizmui, tarnavimą visuotinei kultūrai, Kristaus gražinimą Lietuvai.

Ateitininkai – būsimieji inteligentai, teigiamai vertina inteligentiškumo principo keliamus reikalavimus (mąstymo kultūra, vadovavimasis individualia filosofija, etikos laikymasis, kritiškas

mąstymas ir kt.). Ateitininkus tenkina renginių įvairovė ir jų kiekis. Jiems aktualu saviugda.

Ekspertai iš esmės patvirtino ateitininkų santykio su ideologija rezultatus. Tai leido sudaryti šiandieninio ateitininko modelį. Šis modelis sudaro penki koncentriniai ratai, kurie apibrėžia ateitininko asmenybės brandą. Ateitininkas suvokia veiklos principus, juos yra įsisąmoninę. Internalizuodamas bendražmogiškas vertybes, kurios išplaukia iš ateitininkų principų, ateitininkas kuria savo vertybių sistemą. Ateitininkai ugdo siems būtinąs savybes, nuolat jas stiprina. Savo veikla kovoja su visuomenėje egzistuojančiu blogiu. Kova reiškiasi ideologijos skleidimu, įgyvendinimu ir elgesiu. Ateitininkas daro įtaką šeimai, mokyklai, švietimo ir kitoms institucijoms, visai valstybei, jos piliečiams. Turi ryšį su Bažnyčia, kuri stiprina jų asmenybes.

Tyrimo teorinis ir metodologinis pagrindimas bei empiriniu būdu atskleisti faktai ir tendencijos leidžia teigti, kad gauti rezultatai yra reikšmingi Lietuvos Ateitininkų organizacijos veiklos optimizavimui.

LITERATŪRA

1. Abraitis, V. (2003). Nokstantys darbo vaisiai. *Ateitininkai*. Panevėžys: UAB „Panevėžio spaustuvė“, p. 247-255.
2. Adamkus, V. Sveikinimas XII ateitininkų konferencijai. XII Ateitininkų konferencijos medžiaga. Rankraštis. Kaunas.
3. Alantas, V. (1936). *Žygiuojanti tauta*. Kaunas.
4. Alantas, V. (1985). Praeitininkas grįžta į katakombas. *Dirva* 38:5-6: *Aidai*.
5. Aleknavičius, B. (1996). Dovydaitynėje. *XXI amžius* 90:4-5.
6. Aleksa, J. (1933). *Lietuviškų gyvenimo kelių beiėškant*. Kaunas.
7. Alseika, D. (1935). *Vilniaus krašto lietuvių gyvenimas 1918-1934*. Kaunas.
8. Antanaitis, S. (1970). Pranas Dovydaitis – „Saulės“ gimnazijos direktorius. *Aidai* 10; 304-307
9. Aramavičiūtė, V. (2005). *Auklėjimas ir dvasinė asmenybės branda*. Vilnius: Gimtasis žodis.
10. Arkivyskupo Tamkevičiaus sveikinimas Lietuvos jaunimui. *Bažnyčios žinios*, 2000, Nr. 11.
11. *Ateitininkai* (2003). Panevėžys: Panevėžio spauda.
12. *Ateitininkų federacijos įstatai*. Kaunas, 2003.
13. Ateitininkų federacijos vyriausiosios valdybos atsiėaukimas. *Židinys*, 1927, Nr. 10, p. 235.
14. Ateitininkų federacijos Vyriausios valdybos atsiėaukimas į visus Federacijos narius trigubo jubiliejaus proga. *Ateitis* 1930, Nr. 2-3, p. 77-85.
15. Ateitininkų vadovo etikos kodeksas. *XIV kongreso medžiaga*. Rankraštis, 2003.
16. Bačkio A. J. kalba, pasakyta XII ateitininkų kongrese. XII kongreso medžiaga. Rankraštis, 1994.
17. Bačkis, S. (1960). Turime atlikti, ko reikalauja Tėvynė. *Ateitis* 3: 57-58.
18. Bagdžius, R. Kalba, pasakyta XIII kongrese. XIII kongreso medžiaga. Rankraštis, 2000.
19. Balašaitienė, A. (1985). Propaganda, puolimai ir dar gilesnė žaizda. *Dirva* 38- 4.
20. Balčius, J. (1992). Pranas Dovydaitis – mokslininkas ir filosofas. *Mokslo Lietuva* 19:7.

21. Baltakio, P. A., OFM sveikinimas ateitininkų XII kongresui. Ateitininkų XII kongreso medžiaga. Rankraštis, 1994.
22. Barkauskaitė, M. (1992). *Moksleivių organizacijų veikla Lietuvos mokyklose*. Vilnius:VPU.
23. Bartolini, R. sveikinimo kalba Ateitininkų Federacijos Kongrese 1930.VI.21. (1930). *Ateitis 11:466-468*.
24. Bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos bendrosios programos. Vilnius: Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija. Vilnius: Pedagogikos institutas.
25. Bijūnas, K. (1931). Tikėjimas ir mokslas. *Ateities spinduliai 2 (14):24-25*.
26. Byliūtė-Aleknavičienė, E. (2004). Jaunimo organizacijų poveikis jaunimo savirealizacijai. *Pedagogika 73:141-144*.
27. Bindokienė, D. Sveikinimas ateitininkų XII kongresui. Ateitininkų XII kongreso medžiaga. Rankraštis, 1994.
28. Biržiška, V. (1936). *Neužgijusios žaizdos. Atsiminimai iš Vilniaus 1920-1922*. Kaunas.
29. Būčio, P. pamokslas Ateitininkų Jubiliejaus Kongrese 1935-VII-22 Telšiuose. (1930). *Ateitis, 1935, Nr. 10*.
30. Bučinskytė, I. (2006). Ateitininkų federacija išeivijoje XX a. 5-7 dešimtmečiuose. Daktaro disertacija. Rankraštis. Kaunas VDU.
31. Cukuro, V. Sveikinimas ateitininkų XII kongresui. Ateitininkų XII kongreso medžiaga. Rankraštis, 1994.
32. Dambrava, V. A. (2000). Ateitininkai pasaulyje ir tėvynėje. *Vakar, šiandien, visuomet*. Vilnius.
33. Dambravos, V. kalba, pasakyta jubiliejinėje konferencijoje. *Ateitininkai, 2003, p. 253-254*.
34. Dambriūnas, L. (1953). Ateitininkiškasis visuomeniškumas. *Ateitis 4:75-77*.
35. Damušio, A. Sveikinimas ateitininkų XII kongresui. Ateitininkų XII kongreso medžiaga. Rankraštis, 1994.
36. Danyla, J. (1939). Dvasinis atsinaujinimas. *Ateitis 7:398-401*.
37. Diržys, A. (1986). Jubiliejai viens po kito krikščionybės bangomis. *Naujoji viltis 19:19*.
38. Dogelis, P. (1936). *Mano gyvenimo prisiminimai*. Kaunas.
39. Dovydaitis P. (1910)a. Šis tas apie darvinizmą ir p. Avižonio principus. *Draugija 39: 209-320*.
40. Dovydaitis, P. (1910)b. Problema apie Kristų. *Draugija 42-43: 140-159*.

41. Dovydaitis, P. (1911). Trys pamatiniai klausimai. *Ateitis 1*: 6-26.
42. Dovydaitis, P. (1912). Žinojimas ir tikėjimas. *Draugija 69*: 379-389.
43. Dovydaitis, P. (1916-17)a. Istorijos mokslo įžanga. *Ateitis 6*:161-168.
44. Dovydaitis, P. (1916-17)b. Iš priešistoriškosios gdynės. *Ateitis 8*:225-231.
45. Dovydaitis, P. (1916-17)c. Gamta, jos pažinojimo pragumas ir nauda. *Ateitis 9*: 270-274
46. Dovydaitis, P. (1921). Dešimt metų ir kas daugiau. *Ateitis 1*-3.
47. Dovydaitis, P. (1925). Ateitininkai praeities, dabarties ir ateities Lietuvos gyvenime. *Ateitis. II-ojo Jubiliejaus kongreso sąsiuvinis*. Kaunas.
48. Dovydaitis, P. (1935)a. Antikristo karalystės veikėjai Lietuvoje. *Ateitis 10*:398-405
49. Dovydaitis, P. (1935)b. Antikristo tarnai universitetų katedrose . *Ateitis 11*:461-468.
50. Dovydaitis, P. (1935)c. Aušrinė ir aušrininkai. Ateitis ir ateitininkai. *Ateitis 12*: 528-536.
51. Dovydaitis, P. (1936). Tu, aš ir aplink mudu. *Ateitis 5-6*:221-226.
52. Dovydaitytė-Malko, O. (1991). Profesorius aria žemę. *Šeima 2*:5-7.
53. Draugelis, E. (1960). Ateitininkų sąjūdis. *Ateitis 3*:59-63.
54. Eretas, J. (1960). *Stasys Šalkauskis*. Brooklyn: Tėvų pranciškonų spaustuvė.
55. Gaižiūnas, J. (1990). *Nacijos tapimas: lietuvių tauta istorijos ir dabarties kryžkelėse*. Vilnius: Periodika.
56. Girnius, J. (1961). St. Šalkauskis kaip „gyvas žmogus“. *Aidai 7*:304-316.
57. Girnius, J. (1975). *Prof. Pranas Dovydaitis*. Chicago: Ateitis.
58. Grinius, J. (1935). Moksleivių organizacijos ir pedagogika. *Naujoji Romuva 5*
59. Grigaitis, J. (1936). Prof. Pranas Dovydaitis. *Lietuvos mokykla 5*:349-358.
60. Grigas, R. (1995). *Tautos likimas*. Vilnius: Rosma.
61. Grigas, R. (1999). Nuo Lietuvos ateitininkų federacijos atsikūrimo 10 metų. *Jaunystės vizija, Nr. 6, p. 1-2*.
62. Ivinskis, Z. (1992). Prof. Pranas Dovydaitis apaštalautojas ir mokslininkas. *Caritas 1*:14-20.
63. Ivinskis, Z. (1946). Stasys Šalkauskis - žmogus ir profesorius. *Tremtinių mokykla 5-6*:16-25.

64. Instrukcija pedagoginiam aukštesniųjų ir vidurinių mokyklų personalui. *Švietimo darbas 1928, Nr. 11, p. 687-697.*
65. Yla, S (1959). Priešybių derintojas Stasys Šalkauskis. *Aidai 8:321-328.*
66. Yla, S. (1960). Ateitininkų vadovas. Draugas: Chicago.
67. Yla, S.(1983). Ateitininkų vadovas. Draugas: Chicago.
68. Yla, S. (2006). Ateitininkų vadovas. Vilnius: Naujasis lankas.
69. Jacopozzi, A. (1998). *Religijos filosofija.* Vilnius: Aidai.
70. Jasaitis, D. Kalba, pasakyta Palangos reorganizacinėje konferencijoje. *Ateitis, 1927, Nr. 10.*
71. Jonas Paulius II. (2006)a. „Brolybės ir svetingumo perspektyva...“ *Ateitis 2:6-7.*
72. Jonas Paulius II. (2006)b. „Reikia atverti duris kitiems akiračiams...“ *Ateitis 2:8-9.*
73. Jonas Paulius II. (2006)c. Reikia kantrybės ir išmintingų sprendimų...“ *Ateitis 2:10-11.*
74. Jonas Paulius II. (2006)d. „Šeima yra pirmoji „namų Bažnyčia...““. *Ateitis 2:12-13.*
75. Jonas Paulius II. (2006)e. „Jūs patys esate Bažnyčia...““. *Ateitis 2:14-15.*
76. Jovaiša, L. *Edukologijos įvadas.* Vilnius: VU, 2002.
77. Jovaiša, L. *Enciklopedinis edukologijos žodynas.* Vilnius: Gimtasis žodis.
78. Jubiliejinio Ateitininkų Kongreso, įvykusio 1930 - Vytauto Didžiojo m. birželio 21-22-23 dienomis, programa. *Ateitis 1930, Nr. 11, p. 309-311.*
79. *Jubiliejinės Ateitininkų organizacijos konferencijos medžiaga.* Rankraštis, 1999.
80. Kačerauskienė, A. (1989). Lietuvos moksleivių organizacijos: anksčiau ir dabar. *Tėvynės šviesa, geg. 26; birž. 7.*
81. Kačerauskienė, A. (1991)a. Ateitininkų praeitis, dabartis ir ateitis. *XXI amžius liepos 10- 16.*
82. Kačerauskienė, A. (1991)b. Katalikiškos jaunimo organizacijos (Lietuvoje). *Kauno aidas, kovo 8-14;15-21.*
83. Kačerauskienė, A. (1996). Jis gyveno Kristaus dvasia. *XXI amžius 70:4.*
84. Kačerauskienė, A. (2005). Kelioms kartoms auginęs idealizmo sparnus. *Voruta 5.*

85. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.
86. Kaubrys, S. (1989). *Lietuvos vyriausybės švietimo politika 1919-1940 m. Disertacija istorijos mokslo kandidato laipsniui įgyti*. Vilnius.
87. Keblinskas, K. (1955). Mūsų veikimas –ar tuo keliu? *Ateitis* 6:125-127.
88. Kisielius, P. Sveikinimas ateitininkų XII kongresui. *Ateitininkų XII kongreso medžiaga. Rankraštis, 1994*.
89. Kisieliaus, P. kalba XIII ateitininkų kongrese. *XIII kongreso medžiaga. Rankraštis, 2000*.
90. Kviessienė, G. (1994). *Draugijos ir organizacijos*. Vilnius: VPU leidykla.
91. *Lietuva. Lietuvių enciklopedija*. Penkioliktas tomas. Vilnius: Lietuvos enciklopedijų redakcija, 1991.
92. Lietuvos ateitininkų federacijos atkuriamasis suvažiavimas. *Ateitininkai*. Panevėžys: UAB „Panevėžio spaustuvė“, 2003, p. 239-245 .
93. Lietuvos istorija. Red. A. Šapoka. Vilnius: Mokslas, 1989.
94. Maceina, A. (1934)a. Ateitininkai ir gyvenamasai momentas. *Lietuvos mokykla* 2.
95. Maceina, A. (1934)b. Religija ir tautiškas. *Tiesos kelias* 10.
96. Maceina, A. (1937). Krikščioniškojo ugdymo idealas. *Židinys*1:237-239.
97. Maceina, A. (1946). Stasys Šalkauskis. Tremtinių mokykla 5-6: 1-16.
98. Maceina, A. (1949). Šalkauskis kaip ateitininkas. *Ateitis*. 3: 9 -11.
99. Makutėnas, V. (1931). Charakterio savybės. *Ateities spinduliai* 2):16-20.
100. Malinausko, V. kalba, pasakyta XIII ateitininkų kongrese. XIII kongreso medžiaga. Rankraštis, 2000.
101. Masionis, A. (1992). *Ateitininkų dvasia nepalūžo*. Chicago : „Ateities“ leidykla.
102. Mažiulis, A. (1956). Kovotojas su materialistine pasaulėžiūra. *Ateitis* 2:28-29.
103. Merkys, V. *Motiejus Valančius. Tarp katalikiškojo universalizmo ir tautiškasumo*. Vilnius: Mintis.
104. Miniotienė, B., Žindžiuvienė, I. (2006). Descriptive bilingual. Glossary of educational terms. English-Lithuanian. Kaunas; VDU.

105. Mockus, K. (1950). Ateitininkų jubiliejus. *Aidai* 7: 335.
106. Mockus, K. (1960). Ateitininkų jubiliejus. *Aidai* 5: 192.
107. Motieka, E. (2005). *Didysis Vilniaus Seimas*. Vilnius: LII leidykla.
108. Motuzas, R. (1994). *Lietuvos vidurinės bendrojo lavinimo mokyklos raidos 1918-1940 metais pedagoginės kryptys. Disertacija*. Vilnius.
109. Nainys B. Sveikinimas XXI ateitininkų konferencijai. XII Ateitininkų konferencijos medžiaga. Rankraštis. Kaunas.
110. Natkevičius, V. (1940). Minios žmogus moksleiviuos. *Ateitis* 6: 328-330.
111. Norvilas, A. (2006). Trečioji kun. Stasio Ylos „Ateitininkų vadovo“ laida. *Ateitis* 2:51-52.
112. Ozolas, R. (2006). *Lietuva, 1998-2000 metai: istorija karštomis pėdomis*. Vilnius: Mintis.
113. Palangos reorganizacinė Ateitininkų konferencija. *Ateitis*, 1927, Nr. 10.
114. Pabedinskas, K. (1995). Ateitininkų korporacija Kęstutis.. Vilnius.
115. Pakštas, K. (1957). Filosofo Stasio Šalkauskio brangiam atminimui. *Aidai* 5:193-205.
116. Pareiškimas Lietuvos Vyskupų konferencijai „Dėl ateitininkų dvasios tėvų“. *XIV kongreso medžiaga. Rankraštis, 2003*.
117. Profesorius dr. Kazimieras Pakštas. Mūsų švyturiai. Vilkaviškis: Vilkaviškio bažnytinių reikmenų bendrovė, 1993, p. 221-222.
118. Paškus, A. (2002). *Žvilgsnis į pasaulėžiūrinę aplinką, šventovę, save*. Kaunas: Lietuvos katechetikos centro leidykla.
119. Paukštis, E. M. (1954). Pranas Dovydaitis - studentas. *Ateitis* 9: 203-205.
120. Pauliukas, A. (1929). Kaip mūsų vadai gyvena. *Ateitis* 5-6 ; 242-247.
121. Pečkus, K. (1993). Paralelinis moksleivių ugdymas Lietuvoje 1918-1940 metais; ištakos, turinys, formos. Vilnius: VPU
122. Plumpa, P. (2003). Ateitininkijos ateities vizija. Ateitininkai. Panevėžys: UAB „Panevėžio spaustuvė“, p. 255-262.
123. Plumpa, P. (2006). Tikroji kultūra- širdies kultūra. *Ateitis* 2:31-33
124. Polikaitis J. kalba, pasakyta XII ateitininkų kongrese. Ateitininkų XII kongreso medžiaga. Rankraštis, 1994.
125. Polikaitis, J. kalba, pasakyta XIII ateitininkų kongrese. Ateitininkų XII kongreso medžiaga. Rankraštis, 2000.
126. Rauckinas, S. (1930). Darbai ir pastangos. *Ateitis* 11:474-487.
127. Profesoriaus K. Pakšto sukaktis.(1953) *Ateitis* 9:204.

128. Rezoliucija „Dėl Bažnyčios ir ateitininkijos bendradarbiavimo“. *XIII kongreso medžiaga. Rankraštis, 2000.*
129. Rezoliucija „Dėl valstybinės jaunimo politikos“. *XIII kongreso medžiaga. Rankraštis, 2000.*
130. Rezoliucija „Dėl negimusios gyvybės apsaugos“. *XIII kongreso medžiaga. Rankraštis, 2000.*
131. Rezoliucija „Dėl maldos akcijos už gyvybę inicijavimo“. *XIV kongreso medžiaga. Rankraštis, 2003.*
132. Rezoliucija „Dėl vienybės ir veiklos regionuose stiprinimo“. *XIV kongreso medžiaga. Rankraštis, 2003.*
133. Rezoliucija „Dėl ateitininkijos įvaizdžio formavimo strategijos“. *XIV kongreso medžiaga. Rankraštis, 2003.*
134. Rezoliucija „Dėl ateitininkų federacijos strateginių veiklos gairių“. *XIV kongreso medžiaga. Rankraštis, 2003.*
135. Ruginis, Kl. (1930). Ateitininko pasiruošimas gyvenimui. *Ateitis 12:546-553.*
136. Sabalytė, E. (1930). Ar reikalingi draugai. *Ateities spindulėliai 3:18-19.*
137. Serapinas, L. (2005). Pirmoji 2006 m. ateitininkų Kongreso įžanga. *Ateitis 2:4.*
138. Serapinas, L. (2006). Ateitininkų kongresai - susivienijimas dvasioje. *Ateitis 2:43-44.128.*
139. St. S. (1939/1940). Ateitininkų kongresas Vilniuje. *Ateitis 10: 586.*
140. S. K. (1939). Krikščioniškoji asmenybė. *Ateitis :10-.13-15.:4.*
141. Streikus, A. (2002). *Sovietų valdžios antibažnytinė politika Lietuvoje(1944-1990.* Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras.
142. Sužiedėlis, S. (1955). Kai buvo draudžiama veikti. *Ateitis 7:149-151.*
143. Šalkauskas, J. (2006). Stasys Šalkauskis ir jaunimas. *Ateitis 2:18-21.*
144. Šalkauskienė, J. (1998). *Į Idealų aukštumas.* Vilnius: LKMA.
145. Šalkauskis, A. (1951). Stasio Šalkauskio jaunystė. *Ateitis 9:247-248*
146. Šalkauskis, S. (1925). Ateitininkų principai bei pareigos. Referatas, skaitytas Kaune 1925 per jubiliejinį Ateitininkų sąjungos kongresą. *Židinys 8-12: 225-268.*
147. Šalkauskis, S. (1927)a. Oficialioji ateitininkų ideologija. Ateitininkų principai ir pareigos. Palangos reorganizacinės konferencijos išplėstoji redakcija. *Ateitis 10:453-456*

148. Šalkauskis, S. (1927)b. Ateitininkų principai bei pareigos. Sutrauktoji ateitininkų principų bei pareigų redakcija. *Ateitis 10*: 453-456.
149. Šalkauskis, S. (1928)a. Ateitininkai ir 10 metų Lietuvos nepriklausomybės sukaktuvės. Ateitininkų federacijos vyriausios valdybos atsišaukimas 1928 m. *Ateitis 2-3*:72-80.
150. Šalkauskis, S. (1928)b. Visuomeninio veikimo principai. Vedamosios mintys paskaitai, skaitytai Ateitininkų sendraugių konferencijoje Kaune 1927 m. *Tiesos kelias 1*: 37-38.
151. Šalkauskis, S. (1929)a. Ateitininkų ideologija ir josios realizavimas gyvenimo praktikoje. *Židinys 11*: 313-326. 147.
152. Šalkauskis, S. (1929)b. Spaudos draudimo pamoka lietuvių tautai. *Židinys 5-6*: 462-465.
153. Šalkauskis, S. (1929)c. Spaudos atgavimo minėjimo proga (1904-V.7 – 1929). Ateitininkų federacijos Vyriausiosios valdybos atsišaukimas 1929 m. *Židinys 4*:355-362.
154. Šalkauskis, S. (1930)a. Trigubo jubiliejaus reikalui. Ateitininkų federacijos Vyriausiosios valdybos atsišaukimas 1930 m. *Židinys 2*: 128-136.
155. Šalkauskis, S. (1930)b. Visuomeninio mūsų tautos atgimimo reikalui. *Židinys 7* : 49-52.
156. Šalkauskis, S. (1932). Vykdomojo ateitininkų vajeaus reikalui. *Ateitis 6*.
157. Šalkauskis, S. (1936). Atsakymas prof. P. Dovydaičiui. *Ateitis 12*:474-481.
158. Šalkauskis, S. (1938)a. Jaunuomenė ir gyvoji dvasia. *Židinys 11*:499-5182.
159. Šalkauskis, S. (1938)b. Degančios širdys vienykitės. *Tiesos kelias 6*:430
160. Šalkauskis, S. (1938)c. Gyvosios dvasios reikalui. *Tiesos kelias 3*:316-320.
161. Šalkauskis, S. (1996)a. Pažiūra į studentų ateitininkų dabartį ir ateitį. *Raštai, V t., p. 216*.
162. Šalkauskis, S. (1996b). *Raštai , 5 t.* Vilnius: Mintis.
163. Šalkauskis, S. (1996)c. Ateitininkų vėliavą pašventinant. *Raštai, 5 tomas.* Vilnius: Mintis.
164. Šerkšnas, A. (1937). Asmenybės ugdymo problema. *Tautos mokykla 10*:223-234.
165. Šerkšnas, A. (1939). *Mokyklinė bendruomenė.* Kaunas: Šviesa.

166. Šidlauskas, A. S. (1939). Modernusis katalikas. *Ateitis* :1-23-25.
167. Šv. Tėvo laiminimas Ateitininkų Federacijos Kongresui. *Ateitis*, 1930, Nr. 11, p. 465.
168. *Švietimo įstatymas, 2000*.
169. Švietimo ministerijos 1935 11 11 aplinkraštis moksleivių būrelių klausimu. *Lietuvos mokykla*, 1936, Nr. 1, p. 72-73.
170. Švoba, J. (1990). Seiminė ir Prezidentinė Lietuva. Vilnius.
171. Serapinas, L. (2006). Ateitininkų kongresai – susivienijimas dvasioje. *Ateitis* 2: 43-44.
172. Sužiedėlis, S. (1955). Kai buvo draudžiama veikti. *Ateitis* 1: 149-151.
173. Tamkevičius, S. (2003). Ateitis gimsta dabartyje. Kauno arkivyskupo metropolito Sigitо Tamkevičiaus sveikinimas. *Ateitininkai*. Panevėžys: UAB „Panevėžio spaustuvė“, p. 246-247.
174. Tamošaitis, I. (1930). Lietuvos mokytojų tautininkų dr. Basanavičiaus vardo sąjungos ideologiniai pagrindai. Kaunas.
175. Tamošaitis, I. (1931)a. Mūsų gyvenamasis laikas ir auklėjimo uždaviniai. *Vairas* 7/8: 307-316.
176. Tamošaitis, I. (1931)b. Mūsų gyvenamasis laikas ir auklėjimo uždaviniai. *Vairas* 12:419-430.
177. Tamošaitis, I. (1933). Žmogus ir vertybių pasaulis. *Vairas* 10:129-140.
178. Tijūnėlienė, O. (1999). Pranas Dovydaitis – tautos auklėtojas. *Soter* 1: 79-96.
179. Tijūnėlienė, O., Virbalienė A. (2006). *Mokslinis tikrovės pažinimas: Apklausos metodas*. Klaipėda: KU,
180. *Tolyn į laiką – gilyn į gelmę*. Kunigas Stasys Yla raštuose ir atsiminimuose. Sudarytojas G. Mikelaitis. Vilnius: Aidai, 1997.
181. Trečiojo kongreso rezoliucijos. *Ateitis*, 1930, Nr. 11, p. 498-508.
182. Trimakaitė, G. (1999). Konferencijos dalyvės pastabos. *Jaunystės vizija*, Nr.7 (30)..
183. Trimakas, K. A. (2000). *Jaunimas, patirtis ir išvalgos*. Kaunas: tarpdiecinė katechetikos centro leidykla.
184. Trimakas, K. A. (2005)a. Gyvybės kultūra, mirties kultūra ir lietuvių tauta. *Rankraštis*.
185. Trimakas, K. A. (2005)b. *Šauksmas iš Sibiro*. Kaunas: Š. Amerikos ateitininkų taryba ir Marijonų talkininkų centro leidykla.
186. Trimakas, K. A. (2006)a. Apsčiai gyvenimo turėti. *Ateitis* 2:50-51.
187. Trimakas, K. A. (2006)b. Gyventi Kristuje ir kurti. *Ateitis* 2:50.

188. Trimakas, K.A. (2006 01 01).c. *Gyvybės kultūros judėjimas*. Laiškas disertacijos autoriui. Asmeninis archyvas
189. Turauskas, E. (1930). Ateitininkai Didžiojo karo metu. *Ateitis 1*: 22 – 25.
190. Turauskas, E. (1999). *Lietuvos nepriklausomybės netenkant*. Kaunas: Šviesa.
191. Vaičaitis, V. (1996). Šaukiančiojo balsas. *Dienovidis 32-33*:20-21.
192. Valašinas, A. (1930). Kongreso posėdžiai. *Ateitis 11*:487 – 497.
193. Vaitiekūnas, V. (1955). Studentų ateitininkų aktualieji uždaviniai. *Ateitis 2*:28-29.
194. Vaitonienė, R. (1990)a. Organizacijos mokykloje. Kokios jos? *Tautinė mokykla Nr. 10*.
195. Vaitonienė, R. (1990)b. Pokalbį apie organizacijas tęsiame. *Tautinė mokykla 12*: 18.
196. Vasiliauskienė, A. (1999). Pranas Dovydaitis - „ sovietinio teisingumo“ auka. *Soter 2*:114-147.
197. Valstybinės švietimo strateginės nuostatos 2003-2012 m. Vilnius, 2004.
198. Vasiliauskienė, A. (2000). Npublikuoti profesoriaus Prano Dovydaičio laišakai prelatui Aleksandriui Dambrauskui-Jakštui. *Soter 3*:105-120.
199. Vasiliauskienė, A. (1999). Pranas Dovydaitis - „ sovietinio teisingumo“ auka. *Soter 2*:114-147.
200. Vidmantas, E. (1995). *Religinis tautinis sąjūdis Lietuvoje XIX a. antrojoje pusėje-XX a. pradžioje*. Vilnius: LKMA.
201. Vorgrimler, H. (2003). *Naujasis teologijos žodynas*. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba.
202. Žagrakalys, J. (1936). *Pranas Dovydaitis.Naujoji Vaidilutė 12*.

PRIEDAI

1 priedas

Anketos, panaudotos tyrimui "Ateitininkų organizacijos ideologijos ugdomoji kryptis Lietuvoje XX amžiuje – XXI amžiaus pradžioje" pavyzdys.

Mielas bičiuli,

Aš, Saulius Matulis, Šiaulių universiteto edukologijos krypties doktorantas, atlieku mokslinį tyrimą apie ateitininkų organizacijos ugdomąją veiklą. Jūsų atsakymai prisidės prie organizacijos veiklos tobulinimo. Anketa anoniminė, todėl prašau į klausimus atsakyti nuoširdžiai. Jie nebus viešinami, o apibendrinti rezultatai pateikti suvestinėje lentelėje. Jums tinkamų atsakymų numerius apveskite rutuliuku. Prie kitų klausimų parašykite savo nuomonę.

1.Jūs esate ateitininkų organizacijos:

- 1.1.vadovas
- 1.2.narys
- 1.3. vyras
- 1.4. moteris
- 1.5.Gyvenamoji vietovė: kaimas, miestelis, rajono centras, didelis miestas (reikiamą pabraukti).

2.Kokios savybės turi būti būdingos katalikui visuomenininkui:(sugraduokite pagal reikšmingumą nuo 1-os iki 14-os vietos).

- 2.1 sąžiningumas
- 2.2.garbingumas
- 2.3.darbštumas
- 2.4.tvarkingumas
- 2.5.pasitikėjimas
- 2.6.tarnavimo dvasia
- 2.7.nuoširdumas
- 2.8.pagarba
- 2.9.santūrumas
- 2.10.kilniadvasiškumas
- 2.11.teisingumas
- 2.12.atsakingumas

2.13. dvasinė pusiausvyra

2.14. atvirumas

3.Ar katalikas atsakingas už pasaulio žmonių bendruomenės santarvę ir taiką tarp tautų?

3.1.tikrai taip

3.2.taip

3.3.nežinau

3.4.ne

3.5.tikrai

4.Siekdamas taikos ir santarvės pasaulyje žmogus turi:

4.1.remtis tik moralinėmis normomis

4.2.remtis moralinėmis normomis ir tikėjimu

4.3.turi elgtis kaip gyvas Dievo paveikslas

4.4.tam netrukdo religinis abejingumas ir pragmatizmas.

5.Ar patriotizmą laikote visuomeniškumo šaltiniu ?

• tikrai taip

• taip

• ne

• abejoju

• nežinau

Katalikiškumas

6. Posovietinėje Lietuvoje:

6.1.yra daug žmonių praradę religijos jausmą

6.2.tebevyksta sekuliarizacija

6.3.veikia vakarykštis ateizmas

6.4.sektos skleidžia klaidingas žinias apie religiją

6.5.visuomenei būdingas tikėjimas

6.6.visuomenė nepasirengusi naujiems išbandymams tikėjimo klausimais

6.7.stiprėja mirties kultūra

7. Koks turėtų būti katalikas?

- 7.1.liudijantis Kristų
- 7.2.nuolat stiprinantis tikėjimą
- 7.3.atliekantis gailestingumo darbus
- 7.4.aktyviai apaštalaujantis
- 7.5.suvokiantis laiko poreikius ir į juos atsakantis
- 7.6.kuriantis Kristaus evangelija persunktą gyvybės kultūrą
- 7.7.ieškantis gyvenimo prasmės Kristuje

8. Ar reikalingi ateitininkų kuopoms dvasios tėvai:

- labai reikalingi
- reikalingi
- nežinau
- nelabai
- ne

9. Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti ateitininkų kuopų dvasios tėvai?

- 9.1.kunigas yra atleidimo ir susitaikymo simbolis
- 9.2.tarnaujantis broliams-besidalinantis Lietuvos vargais ir džiaugsmis
- 9.3.išsiugdęs kritišką nusistatymą
- 9.4.didžiadvasis
- 9.5.meilės pasauliui skelbėjas
- 9.6.išauklėtas Šventąja Dvasia

Šeimyniškumas

10. Kas yra šeima?

- 10.1.pagrindinė visuomenės ląstelė ir visuomeninio gyvenimo variklis;
- 10.2.tai uždara kelių žmonių sąjunga tai mažiausia visuomenės ląstelė;
- 10.3.tai atskira valstybė su savais įstatymais maža ugdymo institucija, kurioje yra tėvai ir vaikai;
- 10.4.tai savita bendruomenė su savo papročiais, tradicijomis, problemomis;
- 10.5.tai institucija, kuri ugdo žmones ir ruošia juos visoms gyvenimo situacijoms mažiausia visuomenės grupė;

- 10.6.pagrindinė vaiko auklėtoja; tai socialinis vienetas;
10.7.kurį sudarantys žmonės apsisprendę išlaikyti kaip socialinį, ekonominį vienetą;
10.8.tai pirmoji ar artimiausia vaiko aplinka, kurioje jis mokosi ir įgyja patirties

11. Šeima yra pirmoji namų Bažnyčia:

- 11.1.kiekvieno sutuoktinio pašaukimas savo gyvenimu liudyti Kristų
11.2.joje prasideda naujų kartų evangelizacija
11.3.šėimos nariai savo gyvenimą derina prie evangelijos
11.4.išmokstama kiekvienu atveju elgtis taip, kaip mokė Kristus
11.5.mokomasi apaštalavimo visuomenėje
11.6.joje ugdomas vidinis pamaldumas
11.7.tėvai moko vaikus atsigręžti į atpirkėjo meilę

12. Ar katalikiška šeima gali prisidėti prie visuomenės atnaujinimo?

- tikrai gali
- gali
- abejoju
- nelabai
- nežinau

13. Kokiomis formomis katalikiška šeima gali prisidėti prie visuomenės atnaujinimo?

- 13.1.savo tikėjimo liudijimu
13.2.meile žmogui
13.3.kilniadvasiškumu
13.4.apaštalavimu visuomenėje
13.5.gindama socialinį teisingumą
13.6.propaguodami evangelines vertybes
13.7.priešindamiesi žiniasklaidos propaguojamam amoralumui, chamizmui, žiaurumui.
13.8.talkindama Katalikų Bažnyčiai ir katalikiškoms institucijoms
- kita.....

14. Ateitininkų vaidmuo, įgyvendinant šeimyniškumo principą

- 14.1. ateitininkiškų šeimų solidarizavimasis.
 - 14.2. eiti prie nelaimingųjų - siūlyti draugystę.
 - 14.3. teikti pagalbą fiziniams ir moraliniams našlaičiams
 - 14.4. asmeniniame ir visuomeniniame gyvenime vadovautis meilės ir kolektyviškumo principais
- elgtis, kaip moko Viešpats
- kita

Tautiškumas

15. Kaip užtikrinti brolybės ir svetingumo perspektyvą?

- 15.1. dažniau apmąstyti pilietinės visuomenės narių santykius
 - 15.2. prisidėti prie iniciatyvų, kad tikėjimo broliai netaptų priešais
 - 15.3. neleisti, kad vėliava, kalba, tradicijos supriešintų tautas
 - 15.4. vienytis su kaimyninėmis tautomis
 - 15.5. atleisti už skriaudas ir pažeminimą
- kita.....

16. Tauta suklestės, kai:

- 16.1. pati spręs savo likimą
 - 16.2. kai gerbs ir gins kitų tautų teises
 - 16.3. kai gins ir kitų tautų nepriklausomybę
 - 16.4. kai tarnaus kitomis formomis nacionalinei ir tarptautinei bendrijai
 - 16.5. kai gerbs kitas tautas kaip individualybes
 - 16.6. kai atmes žudantį kosmopolitizmą
 - 16.7. kai bus gražintas lietuvių tautai Kristus
- kita.....

17. Ko reikalauja iš šių dienų ateitininko *inteligentiškumo* principas?

- 17.1. mąstymo kultūros
- 17.2. minčių raiškos etikos
- 17.3. vadovavimosi individualia filosofija
- 17.4. pagarbos žmogui ir jo esmei
- 17.5. aukštos dvasios kultūros
- 17.6. nuoseklios kritiškos mąstysenos

- kita.....

18. Ar pakanka ateitininkų organizacijoje inteligentiškumui skirtų renginių:

- tikrai pakankamai
- pakankamai
- vidutiniškai
- mažai
- labai mažai

19. Kiek Jūs rūpinatės savo *intelligentiškumo* saviugda:

- 19.1.studijuojate filosofinę literatūrą ir logikos veikalus;
- 19.2.gilinatės į dvasingumo ugdymo problemas;
- 19.3.mokotės kūno kalbos;
- 19.4.intensyviai stipriate bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius;
- 19.5.ugdote supratimą ir pakantumą kitokiai nuomonei;
- 19.6.laikote principo – sudaryti sąlygas žmogui laisvai apsispręsti ir atsakyti už savo apsisprendimus;

- kita.....

1999 m. liepos 23-25 d. vykusios jubiliejinės konferencijos diskusijų grupių temos ir problemos

1. „Ateitininkijos vaidmuo atnaujinant Katalikų Bažnyčią Lietuvoje. Tikėjimas ateitininko gyvenime – realybė ar siekiai“:

- sudėtinga ateitininkams veikti, jei jų tėvai netikintys ir nepraktikuojantys, tačiau vertinga, kad ateitininkus pripažįsta kaip rimtą organizaciją, mokančią užimti jaunimą ir įtraukti į veiklą;
- visuomenėje nemažai žmonių, turinčių neigiamą požiūrį į Bažnyčią – kai kas Bažnyčią laiko sekta;
- Bažnyčios veikla su ateitininkais labai priklauso nuo kunigo, kaip gero kuopos dvasios vado. Kur kunigai yra tapę jaunimui autoritetais, ten dirbama gerai, bet dvasios auklėtojais gali būti nebūtinai kunigai. Tikslinga kryptingiau mokyti kuopos vadus, nes jų nariai neretai klausia ir laukia atsakymų apie tokius dalykus, į kuriuos negauna paaiškinimų iš tikybės mokytojų;
- pasitaiko į ateitininkų veiklą skeptiškai žiūrinčių kunigų, kurie dirba tik su parapijos jaunimu, o kai kurie klierikai nėra susipažinę su ateitininkais;
- 2000 metų Bažnyčios jubiliejui ateitininkai turi nuveikti konkrečius darbus;
- katalikiškos krypties spauda nėra stipri, jai trūksta materialinės paramos, tačiau rašyti būtina ir publikuoti vietinėje spaudoje ir kituose leidiniuose.

2. Diskusijos „Pasyvumo veikloje priežastys ir jų įveikimo būdai“ esminės mintys:

trūksta laiko didesniam aktyvumui organizacijoje;

ateitininkai nenori atsakomybės;

kai kurie neturi patirties;

tačiau ateitininkai turi būti aktyvūs ir reikštis stovyklose, akademijose, susirinkimuose, sąskrydžiuose, konferencijose, žiniasklaidoje.

3. Diskusijų grupės „Ateitininkų organizacijos plėtimasis – galimybės ir problemos“:

- veiklos plėtimuisi ir veiklai trukdo visuomeninė bei šeimyninė padėtis, per didelis užimtumas;
- trūksta mokyklų vadovų paramos, šeimos nesidomi savo vaikų užimtumu, trūksta dvasios tėvų paramos.

4. Grupės „Kokie ateitininkų veiklos uždaviniai šiandien? Ar ateitininkai išvelgia svarbiausias nūdienos Lietuvos Katalikų Bažnyčios jaunimo tikrąsias problemas“ išsakytos mintys:

- šių dienų ateitininkų veiklos sąlygos yra geros – jie gali veikti laisvai, tačiau kiekvienas turi įveikti vidinius savo barjerus, o veiklos turinys, ideologija išlieka ta pati;
- ateitininkai labai mažai galvoja, kaip sukurti krikščionišką bendruomenę, tuo tarpu šeimos planavimo centras skleidžia antikrikščioniškas nuotaikas, todėl būtina tam pasipriešinti;
- šių dienų ateitininkijos uždaviniai visuomenėje - kuo daugiau jaunimo patraukti prie religijos vertybių, padėti Bažnyčiai, katalikiškoms organizacijoms;
- labai svarbu ugdytis darbštumą, siekti aukštų akademinės veiklos rezultatų, įsitraukti į visuomenės gyvenimą, veiklą – tai padės atitolti nuo svaigalų, neprasmingo laiko leidimo; organizuoti kuo daugiau renginių, kuriuose dalyvaujant semtis gėrio, atnaujinti save ir kitus; savo gyvenimo pavyzdžiu turime patraukti jaunimą prie Dievo, nes jaunimas gėdinasi eiti į bažnyčią;
- šiandien ateitininkai yra labiau už kitas lavinimosi organizacija, kur rengiasi kultūrinei veiklai, šeimai ir kt. Čia lavinamasi kaip ir mokykloje, tačiau kitose srityse. Labai svarbu neužsisklęsti, būti atviriems ir patraukti daugiau jaunimo prie savęs;
- šiandieniniam jaunimui būdingas pesimizmas, tačiau reikia organizuoti daugiau renginių, kad parodytume iš tikrųjų, kokia yra ateitininkijos misija, ir padėtume jaunimui pažinti tikrąsias vertybes. Svarbu rodyti pavyzdį savo gyvenimo būdu ir veikti drąsiai.

5. Grupė jaunimo diskutavo šia tema „Vakarų sekuliarizacijos Lietuvoje grėsmė ir ateitininkų veikla. Kaip padėti jaunimui įveikti baimę prisipažinti, kad yra tikintys“ ir iškėlė problemas:

- Vakarų sekuliarizacijaalina apsilpusią ateitininkijos dirvą. Sekuliarizacija – tai bukumas, nemaštymas, tylos bijojimas, ateinantis būtent iš Vakarų, malonumų siekimas, kai iš gyvenimo išbraukiamas Dievas;
- jaunimas bijo prisipažinti esąs tikintis, nes nenori būti išjuoktas. Vaduotis iš tokios baimės gali padėti tikintys draugai, dvasinga aplinka, malda, refleksija, knygos, gyvenimo įvykiai;
- įgyti drąsos gali padėti pats tikėjimas, tikėjimo liudijimas savo pavyzdžiu, svyruojančios pasaulėžiūros žmonių pažinimas,

diskusijos su jais, padėti susipažinti su tikra, gyva tikėjimo praktika, palaikyti nuolatinį ryšį su tais žmonėmis.

6. Grupės, diskutavusios tema „Ateitininkų karitatyvinė socialinė veikla: galimybės, problemos, prasingumas“ išvados:

- ateitininkai veda daug renginių pensionatuose, kolonijose, gieda šv. Mišiose, lanko mokytojus senjorus, padeda Caritui rinkti labdarą, talkina socialiai remtinoms šeimoms;
- tačiau jaunimas linkęs ieškoti pramogų, keliauti, o neišjungti į socialinę karitatyvinę veiklą. Dalis kuopų narių yra pasyvūs. Neretai kuopų vadai neuždega narių, nerodo pavyzdžio, nesutelkia, neiškelia perspektyvos, kad jauni žmonės pajustų veiklos džiaugsmą ir entuziazmą. Trūksta jaunimui elementarių žinių, kaip pradėti darbą, užmegzti kontaktus;
- karitatyvinė ir socialinė veikla yra reikalinga. Nepaisant sunkumų, pvz., dirbant su neįgaliais, tačiau šis darbas praturtina žmogaus dvasią. Nelaimingi žmonės pamiršta savo negalią, pasijunta vertingi, mylimi – taigi patenkinami prigimtinais žmogaus poreikiais;
- galimybės veikti yra, tiek prisiliečiant prie tradicinių problemų, tiek sprendžiant naujas - pvz., klasių diferenciacija mokyklose pagal ekonominę tėvų padėtį ir kt. Ateitininkai gali surasti formų, kaip išguiti iš visuomenės nepagarbą žmogui.

7. „Lietuvos ir išeivijos ateitininkų bendradarbiavimas: neišnaudotos galimybės, problemos“ išvados:

- moralinė parama vieni kitiems siekiant „Visa atnaujinti Kristuje“;
- pasikeitimas idėjomis, sumanymais, patirtimi;
- asmeninių ryšių palaikymas per spaudą, internetą, ateitininkų centrą Vilniuje, laiškais;
- keitimasis studentais išeivijos ir Lietuvoje esančiose stovyklose;
- kuopų susirašinėjimas;
- ryšių palaikymas ypač reikšmingas – teikia moralinę naudą, ugdo pasitikėjimą, dalijamasi intelektualine ir veiklos patirtimi, išeivijoje palaikoma lietuvių.

Eiliniai ateitininkų federacijos nariai iškėlė problemas, kurias jie patys mato, kuriomis jie gyvena, daugiau ar mažiau prisideda prie jų sprendimo. Šių problemų įvardijimas ir aktualizavimas – tai gyvas šaltinis ideologijai tobulinti, kurti gyvenimo aplinkybes atitinkančias veiklos strategijas, patiems ateitininkams imtis intensyvesnės saviugdos.

2003 m. vykusio XIV ateitininkų kongreso diskusijų grupių klausimai

- „Kas mes esame? Ateitininkai idealo ir tikrovės sandūroje“ (Kaip sekasi drauge su kitais ateitininkais išsaugoti idealo ir tikrovės prieštarą? Ar aš esu Vilties žmogus savo aplinkoje: namuose, mokykloje, visuomenėje).
- „Ką mes matome aplink save? Kilnioji demokratija. Šiuolaikinės visuomenės iššūkiai ateitininkui“ (Kiek visuomenėje turėtų būti lygybės ir nelygybės? Ar turto nelygybė visuomenei kenkia, ar ne? Kokia ateitininko vieta Lietuvos politiniame gyvenime? Kokias galima būtų įvardinti pagrindines šiuolaikinės visuomenės problemas ir kokiais būdais ateitininkai galėtų prisidėti prie jų sprendimo? Kas turėtų labiausiai reikštis visuomenės ir politiniame gyvenime: studentai, moksleiviai ar sendraugiai ateitininkai? Kokių santykių?).
- „Mūsų priedermės, siekiai ir keliai prie jų. Vizijos ir tikrovė“, „Katalikiškumas“ (Koks yra Katalikų Bažnyčios ir pasaulio santykis šiandien? Kaip ateitininkai prisideda ir galėtų prisidėti prie II Vatikano Susirinkimo idėjų įgyvendinimo? Kaip ateitininkai turėtų suderinti aukštojo mokslo siekį ir tarnystės pašaukimą?).
- „Šeimyniškumas“ (Krikščioniškos šeimos vertybės šiuolaikinėje visuomenėje. Kaip ateitininkai prisideda ar galėtų prisidėti prie krikščioniškų vertybių išsaugojimo ir puoselėjimo?)
- „Tautiškumas“ (Kaip pasikeitė tautiškumo suvokimas lyginant su pirmaisiais ateitininkų organizacijos gyvavimo dešimtmečiais? Ką ateitininkui reiškia būti tautininku globaliame pasaulyje), „Inteligentiškumas“ (Inteligento socialinės funkcijos. Švietimo būdai organizacijoje. Opozicija krikščioniškajam humanizmui: pagrindiniai ateistinės minties institutai).
- „Visuomeniškumas“ („Ar ateitį regim tėvynės laimingą?“ Ar ištis? Kaip galėtume asmeniškai ar kolektyviai prisidėti prie Tėvynės klestėjimo? „Ateities pilietis“ – koks jis?), „Išėivijos ir Lietuvos ateitininkų bendradarbiavimas“ (Kokiose srityse Lietuvos ir išėivijos ateitininkų bendravimas ir bendradarbiavimas būtų vaisingiausias? Kaip Lietuvos ir išėivijos kuopos galėtų užmegzti ir palaikyti ryšį?).

- „Viešieji ryšiai“ (Koks turėtų būti ateitininko įvaizdis visuomenėje? Kaip organizacija turėtų prisistatyti? Organizacijos komunikacija su išore ir vidinė komunikacija. Diskutuota ir dėl organizacijos valdymo bei strateginio planavimo bei dėl regionų-vietovių plėtros. Diskusija buvo gera saviraiškos ir ugdymosi forma, ryškinanti ateitininkų misijos bei uždavinių prasmę. Diskusijose keltų idėjų pagrindu parengtos rezoliucijos.

XIV kongreso rekomendacijos ateitininkų stovyklų darbui gerinti

AF valdyba privalo apibrėžti stovyklų vadovų rengimo gaires, laiduojančias kokybišką jų – parengimą, sukauptos patirties ir tradicijų perteikimą;

- suburti nuolatinę ekspertų grupę ar tarybą, konsultuojančią stovyklų rengėjus, vertinančią stovyklų programas;
- didelį dėmesį skirti vadovų, ypač vyriausiųjų, parinkimui. Jais turi būti skiriami ištikimybe Kristui ir vadovavimo charizma pasižymintys ateitininkai, gerai išmanantys organizacijos tikslus ir jaučiantys jos dvasią, galintys vesti paskui save ir ugdyti, dar tik pradedančiuosius;
- tikslingai apibrėžti stovyklos tikslus. Šie tikslai turi reikštis programose, taisyklėse, vadovų elgesyje. Nesant vadovų, stovyklų organizuoti mažiau, kad nebūtų kompromituojama ateitininkija dėl idėjinės bei nepakankamos idėjinės vadovų brandos;
- rūpestingai pasirengti stovykloms organizaciniu požiūriu: sudaryti programas, susipažinti su psichologiniais ir pedagoginiais darbo su vaikais pagrindais. Vadovai turi gerai išsigilinti į akademinės programos klausimus, žinoti Bažnyčios požiūrį į svarstomus visuomenės, kultūros, mokslo ir tikėjimo klausimus;
- vadovai turi jausti stovyklautojų nuotaikas ir išmintingai, ryžtingai reaguoti į nepageidaujamą ir su ateitininko misija bei asmenybės bruožais nesuderinamą elgesį. Stovykloje turi būti aiškiai nustatytos vadovų ir stovyklautojų kompetencijos ir elgesio modeliai;
- vadovai turi rodyti kuklios, išmintingos ir orios laikysenos pavyzdį. Jie neturėtų reikalauti dėmesio sau, užkariauti stovyklautojų simpatijas, rodytis kompetentesniais už kitus vadovus;
- vadovai ir organizatoriai turi vadovautis subsidiarumo principu (nedaryti to, ką gali padaryti stovyklautojai) ir pabrėžti į gėrį orientuotos stovyklos ateitininkų veikimo formos pobūdį;
- stovyklų programos ir iš kitų organizacijų perimti darbo su jaunimu, grupinio darbo, neformalaus ugdymo metodai turi būti derinami su ideologinėmis ateitininkų nuostatomis bei ugdymo tikslų visuma;

- sovyklaujant turėtų būti skatinamas dalyvių kūrybiškumas, praturtinantis bendruomenę naujomis patirtimis, išvalgomis ir gera nuotaika. Vadovai turi ypač subtiliai rūpintis stovyklos aplinkos ir programos detalėmis, padedančiomis sukurti jaukią, kūrybingą ir bendruomenišką atmosferą.